DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Yıl : 1 Sayı : 5 Nisan – Mayıs 1990 Fiyatı : 3000 (KDV dahil)

BİZE SÖKMEZ TAKRİR - Î SÜKÛNLARINIZ
BU ZORBALIKLARI DA AŞACAK HALKIMIZ...

arsivakurd.org

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Süreç İnşaat Turizm Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi
Adına Sahibi
Hikmet ÇETİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Kâmil ERMİŞ

Hukuk Müşaviri:
Y. Serhat BUCAK

YAZIŞMA ADRESİ:
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B. Blok No:146 Kat:7 Daire:28
Aksaray-İSTANBUL
TEL:513 23 56

DİYARBAKIR İRTİBAT BÜROSU:
Fehim IŞIK
İnönü Cad. Kahraman İşhanı Kat:4 No:35
DİYARBAKIR

AVRUPA TEMSİLCİSİ:
N. KESEN Postfach 1541
5040 Brühl 1 F. ALMANYA

BANKA HESAP NO:
Türkiye İş Bankası Aksaray Şb.
Yurtiçi: 938204 nolu cari hesap.
Yurtdışı: 30100-7464 nolu
Döviz Tevdiat Hesabı

ABONE KOŞULLARI
Yıllık: 30.000 TL.
Altı Aylık: 15.000 TL.
Avrupa: 60 DM.
ABD: 40 Dolar
Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 600.000 TL., İç Kapak: 450.000 TL., İç Sayfalar: 300.000 TL., Yarım Sayfa: 150.000 TL., 1/4 Sayfa: 75.000 TL.

Dizgi : Atölye Görsel (511 35 81)
Baskı : Çağdaş Basımevi

İÇİNDEKİLER

Deng'den SUNU 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER
Kürt Halkının Özgürlük Mücadelesi Kitle Çizgisinde Yükseliyor 4
D. DOĞAN
Kürt Sorunu ve Türk Devlet Politikası Dün-Bugün 22
A. DİCLELİ

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE
Değişik Yönleriyle Dersim Ayaklanması (3) 31
B. ŞİLAN
Qadı Muhammed 90 Yaşında 40
H. GÜZEL

RÖPORTAJ
44 Yıl Önce Qadı Muhammed ile Yapılan Röportaj 43

KADINLARIMIZ
Kadın Sorunu Üzerine (2) 45
Yeni Destanlar Yaratmaya Gerek Yok,
Hayatın Kendisi Destandır Artık-**Zekiye ALKAN** 50

GÜNCEL GELİŞMELER-HABER-YORUM
Kürdistan Ayakta 51
Yeni Bir Takrir-i Sükûn ve Yeni Zorbalıklar 63
C. MERT
Basın Açıklaması 65
Newroz ve Halepçe'nin Ardından 66
Batı Avrupa'da Onbinler Newroz'u Coşkuyla Kutladı 68
H. MERVAN
İsmail BEŞİKÇİ ve Kürt Sorunu 71
Tes-Kop İş Sendikası Diyarbakır Şubesinde Açlık Grevi 73
Sokaklardan, Alanlardan 1 Mayıs Alanı'na 74

KÜLTÜR-SANAT/ÇAND Û HUNER
Dersén Zımané Kurdi/Kürtçe Dil Dersleri VI-VII 75
BARAN
Gotınén Pêşiyan 77
B. ZINAR
Pékeni-Mala Sirkutok 78
Mûsiq (Müzik)-Cirané Ferhad 79

OKUYUCU MEKTUPLARI/Nameyén Xwendevana 80

www.arsivakurdi.org

MEŞRUİYET MÜCADELEMİZ ENGELLENEMEZ

DENG'in Nisan sayısı bilinen nedenlerden dolayı gecikti. Şimdi Nisan–Mayıs sayısı olarak çıkıyor.

Bilindiği gibi bu, **DENG**'in kendi bünyesindeki teknik işleyişinden ya da **DENG** Redaksiyonundan kaynaklanan bir gecikme değildir.

DENG'in Nisan sayısının bütün hazırlıkları tamamlanmış, montajı yapılmış, baskı için matbaaya verildiği sırada 413 ve 421 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnameler çıkarılmıştı.

Yeni bir Takrir-i Sükûn Kanunu niteliğindeki bu kararnameler, Sansür ve Sürgün Kararnameleri olmakla kalmadı. Bundan da öteye gidilerek ve bu kararnamelere dayanılarak basın ve yayın hayatı üzerinde terör estiriliyor, sosyalist basın ve özellikle Kürt kimliklik yayınlar ve dergilere karşı zorba engeller, barikatlar kuruluyor. Bunun için de bütün devlet olanakları seferber edildi. Emniyet güçleri zaten anti–demokratik olan yasalar ve zorba kararnamelerle yetinmeyerek, bunları da aşan zorbalıklarla gece gündüz yayınevlerini basarak, aydın, yazar–çizer avına çıkarak, mataalarda karakol kurarak, matbaa sahiplerini emniyet saraylarına, karakollara çekip *"Ölümle", "Hayatını ortadan kaldırmakla"* tehdit ederek onlardan Kürtlerle ilgili haber ve yazıları basmamalarını istiyorlar. Matbaacılara, özellikle Kürt kimlikli dergileri basmamalarını emrediyor, özel olarak **DENG**'in de ismini vurgulayarak, bu tür yayınları basarlarsa *"kendilerini mahvedeceklerini"* söylüyorlar.

Bırakalım hukuk devleti olmayı, –zaten hiç bir dönemde hukuk devleti olamadılar– kanun devletini bile aşan uygulamalarıyla, anti–demokratik, zorba yasalarla egemenliklerini sürdürmekte acze düşenler, şimdi kaba kuvvetle, devlet zoruyla karanlık köşelerde, kuytu odalarda, izbe viranelerde kabadayılık taslayan çeteler misali onu bunu tehdit ederek, matbaacıları korkutup yıldırarak önce 413 ve 421, şimdi de 424 ve 425 sayılı ZİRVE KARARNAMELERİ'ni oturtmaya çalışıyorlar. Kürt halkının MEŞRU MÜCADELESİNİ boğma, Kürt kimlikli yayınları ve dergileri engelleme tezgahları kuruyorlar.

Onlar meşru mücadelemizin önünde tutunamadılar. Anti–demokratik yasaları, özel kanunları, Darbe Kuvvetindeki Kararnameleri, gözaltıları, işkence tezgahları, mahkemeleri ve zındanlarıyla üstümüze geldiler.

Buna rağmen, sosyalist basın, yurtsever Kürt dergileri, namuslu basın emekçileri, onurlu aydınlar ve dürüst bilim adamları, özverili avukatlar, fedakar okurlarımız ve tüm ilericiler, yurtseverler, devrimciler ve demokratlar bir an olsun gözlerini kırpmadan meşruiyet zeminini terk etmediler. Onlar bu zeminlerde mücadele bayrağını yükseklerde tutmaya devam ediyorlar.

Ne var ki, şer güçleri, egemenler Zirve Darbeleriyle de üstümüze çullanıyorlar.

Yüzyıllara varan cezalarından, mahkemelerinden, savcılarından, emniyet saraylarından, toplatma kararlarından, yayınlarımızın dağıtımının engellenmesinden korkan yok!..

Yeter ki, meşruiyet zemininde mertçe mücadele etsinler. Korkak pehlivanlar gibi er meydanından kaçıp, inin–cinin top oynadığı çayırlarda peşrev çekmesinler. Bütün yasalarını, özel kanunlarını, zorba kararnamelerini işletmelerinden yılmıyoruz, yılmayacağız!..

Ama, şunu da iyi bilsinler:

Matbaalarda karakol kurup, matbaacıları emniyet saraylarına, karakollara çekip, köşede bucakta onları *"Ölümle tehdit etmek"* ancak sokak kabadayılarının işidir. Mafya babaları bu tür yöntemlerle çalışıyor.

Kürtleri düşman belleyenler, zirve icazetli kabadayılar resmi ideolojileri, sömürgeci devlet politikaları, süngü güçleri, akıttıkları oluk oluk kanla yetinmeyip, her geçen gün yeni bir boya ile hamle tazeliyorlar.

Açık–kaba zorbalıkların, hain tuzakların, devlet katlarında örülen tezgahların ardı arkası gelmiyor.

Helsinki İzleme Heyetleri karşısında sıkışan, Kopenhang kararlarıyla darbe yiyen, Avrupa Topluluğu'na *"Tam üyelik başvurusu, İnsan Hakları İhlalleri ve Kürt Sorunu"* nedeniyle geri çevrilen, hazırlık toplantıları 5 Haziran'da başlayacak olan ve *"Türkiye'deki Kürt Sorunu"*nun da görüşüleceği 35 ülkenin dışişleri bakanlarının katılacağı AGİK Konferansından ödü kopan egemenler işledikleri cürümlerini ve ağır suçlarını hiç olmazsa yasalara dayandırmak istiyorlar. Bunu da Kanunsuz Kararnameler çıkararak yapıyorlar.

Ama, gemi artık su alıyor. Deliğin birini kapatınca, diğer yamalar açılıyor. Sömürgeciliğin çirkin yüzü artık maskelenemiyor.

Nitekim, son kararname yamaları da tutmadı. Artık dünya çok küçüldü. Yurtsever hareketlerin, ilericilerin, devrimcilerin ve demokratların da özverili çabaları karşısında sıkışmaya başladılar.

Tüm bunlar yeterli mi? Elbette değil. Mücadele bütün boyutlarıyla sürecektir. Hain tuzaklar da her vesileyle teşir edilecektir.

Bu nedenle de olup bitenleri, açmazları ve zaafları anlatmak, çözüm yolları aramak, sansüre, sürgüne ve her türlü zorbalığa karşı boyun eğmemek gerekiyor.

SANSÜR ve SÜRGÜN KARARNAMELERİNİN de hikayesini, içyüzünü ve döndürülen dolapları ısrarla teşir etmeliyiz.

ZİRVEDE EKİLEN FIRTINA KASIRGA TOPLAYACAKTIR

Sömürgeciler, onların egemenleri ve tüm milli mutabakat işbirlikçileri Kürt halkının özgürlük mücadelesini ezmek için özel zirveler toplayıp, oralarda fırtınalar estirdiler. Örneğin;

Dünyada geniş yankılar uyandıran meşhur kararnameler daha çıkmadan burjuva basını OTO-SANSÜR uygulamaya başladı. Kürt sorunu ile ilgili haberler makaslandı. *"Kürt"* ve *"Kürdistan"* sözcükleri sansür edildi.

Çünkü, generaller ve cumhurbaşkanı basın patronlarını ve onların genel yönetmenlerini çağırarak *"Sansür Zirvesi"* toplamışlar, onlara emirler vermişlerdi.

Basın *"Kürtlerden"* ve *"Kürt sorunundan"* söz etmeyecekti. Devlet politikasına aykırı haberler yayımlanmayacak, istenmeyen yorumlar yapılmayacak, fincancı katırını ürküten yazılar yazılmayacaktı.

Basın özgür olmayacak, kalemler kiralanacak, basın ve yayın etkinlikleri güdümlü olacak, kölelik zincirlerine *"eyvallah"* denilecekti!

Bütün kafalara resmi ideoloji emir-komuta edecek, düşünce ve anlatım özgürlüğü çizmeyi aşmayacaktı!

Bu emirler ve ültümatonlar üzerine patronlar el oğuşturup, yerlere kadar eğilerek temennah edip, huzur-ü alierinden destur isteyerek ayrıldıktan sonra seferberlik ilan ettiler.

Yazarlara-çizerlere, muhabirlere ve tüm basın emekcilerine emirler yağdırdılar. Fiilen Oto-Sansürü başlattılar. İlanlar bile basılmamaya başlandı.

Mangalda kül bırakmayan ilerici-demokrat (!) yazarlar kalemlerini büktüler, eğri-büğrü, çarpuk-çurpuk yazılar yazmaya başladılar.

Gazete köşelerinde, dergilerde *"karikatür"* yazılar çıkmaya başladı. Komik satır atlamaları, yeri boş bırakılan sözcükler, bir *"bant"* darbesiyle yokedilen *"Kürt"* ve *"Kürdistan"* sözcükleri, *"kara mizahı"* siyah kapaklarla perdelemek marifet sayıldı.

Bu saatten sonra kimi kalem erbapları *"tercüme"* konuşmaya başladılar. Eklektik sözcüklerle kurulan yeni terim ve terminojiler anlı-şanlı tahtlarına kuruldu. Resmi ideoloji ve devlet politikalarıyla *"yok"* sayılıp *"inkar"* edilen Kürt halkının ve onun ülkesi olan Kürdistan'ın sözcüklerle bile ifadesine tahammül edemeyenlerin yasaklamaya çalıştığı *"Kürt"* ve *"Kürdistan"* sözcükleri bir kalemde silindi. Kimileri onları çağrıştırabileceğini umdukları garip terimleri ve eklemli ifadeleri piyasaya sürdüler.

Bunların yanıldıkları şey şudur:

"Kürdistan" ve *"Kürt"* sözcükleri, bir GERÇEKLİĞİ ifade eden meşru kavramlar ve sansür edilemez sözcüklerdir. Bu terimleri atraksiyonlarla çağrıştırmak, garip kurgular peşinde koşmak gayretleri, sansürcü başılarının arayıp da bulamadıkları ganimetlerdir. İyi niyet, özverili çabalarla bile olsa bu yol çıkmaz sokaktır.

Zaten, bu nedenlerden de dolayıdır ki; insanlar, gazete ve dergi sayfalarında pertavsızla *"Kürt"* ve *"Kürdistan"* sözcükleri aramaya koyuldular, gördükleri yerde de bu harika marifetlere şapka çıkardılar ve eşi-menendi görülmemiş böylesi yüksek cesaretler (!) karşısında küçük dillerini yuttular.

Sonuna *"stan"* ve *"istan"* eklenmiş yeni ülkeler keşfedildi. Bu cesur kaşifler olağanüstü kurgularıyla övünüp, *"anlayanlar anlar"* diyerek caka satıp, bıyık altından gülücükler fırlatmaya başladılar.

Burjuva gazetelerinin aydın ve demokrat geçinen köşe yazarları gazetelerini terkedecekleri, köşelerini boş bırakacakları yerde patronların sansürüne boyun eğen, emir ve komuta ile yayımlanan gazetelerinde talim ediyor ve onları ayakta tutmak için yine bin-bir türlü boyaya giriyorlar.

Kimi yazarlar, genel yönetmenler *"yazamadıklarımızı günü gelir yayınlanır diye günlüklerimize döküyoruz."* diyerek yüksekten atmaya başladılar.

Sansür onları pek ilgilendirmiyor. Haberleri sıcağı sıcağına yazmak, yorumlamak, kamuoyunun bilgilenme sürecine katkıda bulunmak, olumsuzluklarla, zorbalıklarla daha başındayken mücadele etmek onlar için dert değil.

Onlar için önemli olan, yarınlarda 15-20 baskı yapacak kitaplarıyla ünlenip, caka satacakları bu kitapları için bu günden malzeme toplamaktır. Sonradan gelsin kitaplar!..

Örneğin; **Yayınlanmayan Yazılarım, Nasıl Sansür Edildik, Falancalar, Filancalar Şöyle Dediler, İçime Akan Gözyaşlarım,** vs...

Onlar şimdiden bu manzaraların hayali içinde mest olmuşlar, mevzilerini koruyorlar (!)

Oysa ki yazarlar, çizerler bu zorbalığı pek ala protesto edip, köşelerinde yazmayabilir, bu onur kırıcı emirleri boykot edebilirlerdi.

Nitekim, Hindistan'da böyle bir uygulamaya karşı gazeteler yayın faaliyetlerini durdurarak direnmişlerdi. Ve Hindistan Hükümeti, basına sansür getiren karar taslağını geri almak zorunda kalmıştı.

Ama, Türkiye'de ise daha Kararname çıkarılmadan önce 6 Nisan'da gazete sahipleri ve onların genel yönetmenleri Çankaya'da ağırlanarak (!) *"kendi kendilerine sansür koymaları"* emredilmiş, onlar da *"başüstüne, emirleriniz olur"* demişlerdi.

Arkasından, Kral Kozakçıoğlu Hayri, 7 Nisan'da Basın Konseyi toplantısına katılmış, basın özgürlüğü konusunda mangalda kül bırakmayanlara *"Sansür Nutku"* çekmiş, emirlerini tebliğ etmiş;

"Türk milli takımının herhangi bir milli maçını, bir spor yazarı hangi duygu, hangi anlayış ve hangi gözle izliyorsa, basının da olayları o gözle ve o duygu ile izleyip yazmaları gerektiği" konusunda talimatlarını vermiş, *"Kürdün 'K' sinden söz etmeyeceksiniz."* demişti.

Zorbaların emir ve istekleri çerçevesinde kalarak yazmak, arada sırada da aykırı ses çıkarıyormuş gibi görünmek mevzileri terketmemek değil, tersine zorbaların istediği çerçevede kalarak, onların *"zevahiri kurtarma"* operasyon-

larına alet olmaktır.

Kendi mevzilerinizde zorbaların istediği ölçülerle atış yapıyorsanız, bilmelisiniz ki, artık o mevziler sizin değildir. Bu tür avunmalar mevzileri korumak değil, özellikle zorbalığa kendi mevzinizde teslim olmaktır.

Eğer siz köşe yazarları ve diğerleri köşelerinizi boş bırakır, bir boykot eylemine girişebilirseniz ancak o zaman zorbalığa karşı etkili bir adım atmış olursunuz.

Yoksa, bu tür garip yazılar yazmaya devam ederseniz OTO-SANSÜR'ün sorumluları olmaktan kendilerinizi kurtaramazsınız. Tarih sizi yargılar.

Değil mi ki Turgut Özal sizin bu tutumunuza bakarak sevinçten göbek atıp *"Zaten kararname kendiliğinden oturdu. Demek ki yaptığımız doğrudur."* diyerek televizyondan caka satmaya başladı.

Elbette, kararnameye karşı el oğuşturulup, kararnamede istenenler harfiyen yerine getirilirse kimileri çıkar *"Kararname oturdu."* der!..

Bu zorba kararnameyi püskürtmenin tek yolu gazetelerin kendilerini boykotundan, yazarların çizerlerin, yayıncıların sansüre boyun eğmemelerinden, matbaacıların 22 dergiyi sansürsüz olarak aynı anda basmalarından geçer.

Kendisini boykot eden gazetelerin yaratacağı etki, yazarların-çizerlerin ve yayıncıların demokratik direnişi, matbaaların sansürsüz baskıya devam etmesinin yaratabileceği etki ve tepkiler, diğer protestolar, kanpanyalar ve kamuoyunun desteğiyle bu zorbalıklar kısa zamanda aşılabilir.

Diğer önemli bir yol da sansürsüz yayın yapabilmenin yollarını arayıp bulmak, meşruiyet mücadelesini ödünsüz bir şekilde yürütmek, ödün vermeyen, boyun eğmeyen matbaaların kurulması için çaba göstermektir.

Çünkü, matbaacılar da diğerleri gibi aynı şekilde havlu attı. Devletin istemediği yayınları basmıyorlar. Matbaa sahipleri her gün emniyete çağrılıyor, kendilerine talimatlar okunuyor, tehdit ediliyorlar. Matbaalar polis baskısı altında. **DENG**'i basmamaları için kendilerine özel talimatlar veriliyor. **DENG**'i susturamayan zorbalar, şimdi matbaalara diş geçirerek onu engellemeye çalışıyorlar. *"DENG'i basarsanız kendinizi yok bilin"* diye matbaacıları *"ölümle"* korkutuyorlar. Artık Sansür Kararnamelerini, baskıları, tutuklamalarını, işkencelerini yeterli görmüyor, eşkiyalık yöntemleriyle **DENG**'e karşı savaş açıyorlar.

YETKİSİZ DAYANAKSIZ ZORBALAR

Artık, egemenler, sömürgeci güçler, cümle özgürlük ve demokrasi düşmanları 2935 sayılı Olağanüstü Sömürge Yasalarıyla bile yetinmiyorlar. Mevcut yasaları zorluyor, kanunsuz zorbalıklara baş vuruyorlar.

Örneğin, Olağanüstü Hal Kanunu'nun 4. maddesindeki, *"bu yasanın* **uygulanmasına** *ilişkin kanun hükmünde kararnameler çıkartılabilir"* hükmü bir *"yetki yasası"* gibi yorumlandı.

Oysa ki, kanunun bu maddesine dayanılarak başka kararnameler çıkarmak için hükümet kendisini yetkili sayamaz. Bu iş için ayrı bir *"Yetki Kanunu"* gerekir.

Yani, Olağanüstü Hal Kanunu, hükümetin başka kanun hükmünde kararnameler çıkarabilmesine imkan veren bir *"Yetki Kanunu"* değildir.

Bir baskı kanunu, bir sömürge kanunu olduğu tartışmasız kabul edilen 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'yla dahi yetinemeyip, bu kanunun bile sınırlarını aşan zorbalıklarla son kararnameler çıkartıldı.

Sansür ve Sürgün Kararnameleri 5 generalin yaptığı anti-demokratik Anayasaya da aykırıdır. Artık, zorbalara generaller anayasası bile dar geliyor.

Şöyle ki; Anayasanın 121. maddesi; *"Olağanüstü Hal Sistemi ve Olağanüstü Hal İdaresinin yetkileriyle ilgili düzenlemelerin KANUN la yapılmasını"* kural olarak benimsemiştir.

Bu durumda, hükümetin son Sansür ve Sürgün Kararnamelerini çıkarabilmesi için bu konuda, önceden meclisçe yapılan bir *"Yetki Kanunu"*na dayanması gerekirdi. Böyle bir *"Yetki Kanunu"* ortada yokken çıkarılmış olan kararnameler KANUNSUZ KARARNAMELERDİR.

Ve şimdi, bu Kanunsuz Kararnamelerle Kürt halkı sürülüyor, Kürt kimlikli basın susturulmak isteniyor, yaygın bir sansür uygulanıyor.

Zorbalar hızlarını alamıyorlar. Zirve mutfağında hazırlanarak, ANAP iktidarının vekaletiyle çıkarılmış olan Darbe Kuvvetindeki bu Kanunsuz Kararnamelerle de yetinmiyorlar. Onlar, daha öteye giderek bu kararnameleri de aşan bir zorbalıkla mevcut matbaaları bir sansür aracı olarak kullanıyorlar.

DENG'İ BOĞMAK İSTİYORLAR

Yayına hazır olan **DENG**'in Nisan sayısını işte böyle bir tabloyla engellemek istediler.

Nisan sayımızı hiç bir matbaa basmadı. Bütün çabalarımıza rağmen matbaalar **DENG**'i basmaya yanaşmadılar. Hangi matbaaya gittikse, matbaacıları bir korku ve telaş sardı.

"DENG'i basmamıza imkan yok, böyle bir şey yaparsanız kendinizi yok bilin" diye kesin ve ciddi tehditler aldıklarını söylediler.

Yasal olan ve kanun gereklerini yerine getirmiş olarak yayın yaşamını sürdüren dergimizi, kanunsuz yollarla, zorbalık yöntemleriyle boğmak istiyorlar. Biz Basın Yasası'nın öngördüğü koşulları yerine getirerek yayın hayatına atılmış bir dergiyiz. Yasalardan ve Uluslararası Antlaşma ve Sözleşmelerden doğan haklarımızla. İPİ ilkeleri gözardı edilemez.

Buna rağmen bizi boğmak ve engellemek isteyenlere karşı mücadelemizi sürdüreceğiz ve asla ödün vermeyeceğiz. Mücadelemiz meşrudur. Meşruiyet zemininde direnecek, meşru haklarımızı sonuna kadar savunacağız.

Bunun için de, sosyalist dergilere ve duyarlı basına çağrıda bulunduk. Ortak bir matbaa kurmak önerimiz, Dergiler Platformu'nda değerlendiriliyor. Platformun bu konudaki çabaları sürüyor. İlericiler, yurtseverler, devrimciler, demokratlar, tüm namuslu çevreler ve duyarlı insanlar güçlerini birleştirip bu zorbalıkları aşabilir. Birleşir ve el-ele

www.arsivakurd.org

verebilirsek buna gücümüz yeter.

MATBAALARI ÜRKÜTTÜLER AMA BİZ FOTOKOPİ YAPARAK YİNE ÇIKTIK

DENG'i matbaalarda bastırma olanağı bulamayan yöneticilerimiz son çare olarak fotokopi ile basımı düşündüler.

Çağdaş Basım, Montajı hazır olan dergimizi fotokopi makinası ile bastı. *"Ticari faaliyetinin engellenemeyeceği"* bilinciyle hareket eden Çağdaş Fotokopiye elbetteki teşekkür ederiz.

Montajı hazır olan Nisan sayımızı virgülüne bile dokunmadan olduğu gibi yayımlıyoruz.

Çünkü, tüm okurlarımız engellenen Nisan sayımızı merakla bekliyorlardı. *"**DENG**'in süreci gecikmeli bile olsa kesintisiz olarak okurlarımıza ve kamuoyuna yansıyabilmelidir."* diye düşündük.

Üstelik, Nisan sayımız Kürdistan'da yükselen kitle hareketinin yorumları, haberleri ve değerlendirmeleriyle yüklüydü. Sömürgeciler de Sansür ve Sürgün Kararnamelerini Kürdistan'ı karanlığa boğmak için çıkarmışlardı. Onlar Kürt halkının özgürlük isteminin kitle çizgisinde yükselen sıcaklığını soğutmak, kitlelerden yalıtmak istiyordu.

Bunun için de **DENG**'in engellenen sayısı aynı sıcaklığıyla okurlarına ulaşmalıydı.

Tabii, gecikilen bu iki aylık sürede bir çok olay oldu, Kürdistan'da ve dünyadaki gelişmeler bütün hızıyla devam ediyor.

Tunceli'de silahsız ve savunmasız 15 köylü özel timler tarafından öldürüldü. Korucular kanalıyla Yüksekova'da gaz bombası kullanıldı. Maskesiz ve hazırlıksız olan korucular bu bombanın etkileriyle öldüler. BBC bu olayı tüm dünya kamuoyuna duyurdu. Kulp'ta ve Kürdistan'ın bir çok il ve ilçesinde insanlar gözaltına alınıyor tutuklanıyorlar. Diyarbakır Fen Fakültesi Öğrenci Derneği eski başkanı Mazhar Kara hala gözaltında tutuluyor.

Bu aradaki ve bundan sonraki gelişmeleri gelecek sayılarımızda değerlendirmeye çalışacağız.

Dergimize gelen yazıların ve mektupların tümünü sırasıyla yayımlayacağız.

Montajı hazır olan Nisan sayımıza teknik imkanların el verdiği kadarıyla ancak bu yazıyı ekleyebildik.

Bunun için de bu aradaki bir kaç olaya kısaca değinebiliyoruz. O da zaten Nisan sayımız için montajı yapılmış bazı haberlerle ilgili bazı yeni gelişmelere işaret edebilmek için olacak.

Bir Mayıs yine engellendi. Güvenlik Kuvvetleri, Özel Timler işçilere, gençlere, yurtseverlere, devrimcilere ve demokratlara saldırdılar. Yollar kesildi, barikatlar kuruldu, Taksim Alanı'ndaki gösterileri engellemek için devlet seferberlik ilan etti. Polis halkın, işçilerin, yürüyen gençlerin üzerine ateş açtı, bir çok kişi yaralandı, Gülay BECEREN aldığı kurşun yaralarıyla felç oldu. Binlerce insan gözaltına alındı, işkenceden geçirildi ve tutuklandı. Fabrikalarda şalterler indirildi, işçi sınıfı üretimden gelen gücünü bir kez daha gösterdi. İşyerlerinde gösteriler oldu. 1 Mayıs Kürdistan'da coşkuyla kutlandı. Kitleler caddelerde yoğun gösterilerde bulundu. Dicle Üniversitesi gençliği forumlar yaptı, paneller düzenledi, coşkulu 1 Mayıs gösterileri örgütledi. Ergani'de *"Bijî Yek Gulan"* sloganlarını yaygın bir şekilde yansıtabilmek için yapılan eylemlerde bir çok insan tartaklandı ve engellenmek istendi.

1 Mayıs'ı Taksim Alanı'nda kutlamak isteyenler güçlerini bileştirebildiler, demokrasi güçlerinin dayanışması için özverili çabalarla önemli mesafeler katedildi. Bazı teknik nedenler, organizasyon hatalarından dolayı her ne kadar Taksim Alanı coşkulu ve görkemli gösterilere sahne olamadıysa bile, sağlanan güç birlikleri ve Taksim'e çıkma çabaları sevindirici olmuştur. İlerisi için önemli adımlar atılabilmiştir.

Kürdistan'da pravakasyonlar, baskılar, sürgünler, devlet terörü bütün hızıyla devam ediyor. Mülteci Kürtler Irak'a dönmeye zorlanıyor.

Diyarbakır'da tutuklanan 70 yaşındaki Kürt yurtseveri Musa ANTER tahliye oldu.

Haydar KUTLU ve Nihat SARGIN özgürlüklerine kavuştular.

Tunceli İHD Şube Başkanı Ali ÖZLER halen tutuklu, Erzincan DGM'de yargılanıyor.

Çanakkale Cezaevi'nde 5 dergi temsilcisi ve üç sendikacının açlık grevi büyük yankılar uyandırıyor. Onların bu eylemi yoğun bir destek görerek yayılıyor. 10 Cezaevinde süren açlık grevine kitlesel katılım giderek büyüyor. Katılım sayısı 1200 dolaylarına ulaştı. Gençler, yaşlılar, kadınlar ve kızlar cezaevlerindeki açlık grevlerini desteklemek ve Takrir-î Sükûn kanunlarını protesto etmek için açlık grevlerine katılıyorlar.

DENG'in de içinde bulunduğu Dergiler Platformu Sansür ve Sürgün Yasalarına karşı kampanya başlattı.

DENG'in sahibi Hikmet ÇETİN ve Yazı İşleri Müdürümüz Sedat KARAKAŞ 23 Mayıs günü tahliye oldular. Bütün komplolarına, kanıtsız ve gerekçesiz sevk maddelerine rağmen onları daha fazla içeride tutmaya güçleri yetmedi. Savcının **DENG**'i *"gizli örgüt"* gibi gösterme çabaları iflas etti. TCK'nun 168. maddesindeki *"Silahlı çete"* vasıflandırmasıyla yola çıkan, delil olarak da kitaplardan ve **DENG** Dergisindeki yazılardan başka hiç bir dayanağı olmayan Deng Davası çöktü. Dergimziin yolunu tıkamak isteyenler şaşkına döndü. Böylece **DENG** söke söke önünü açmış oldu.

İsmail BEŞİKÇİ duruşmaya getirilmeden yargılandı. Onu mahkemeye getirmediler. Mahkeme görevini yapamadı, cezaevi müdürü borusunu öttürdü. Duruşmayı izlemeye gelen 1000'e yakın insan olayı protesto etti. Tempolu alkışlar, **"BEŞİKÇİ CEM MEYE"** sloganlarıyla yoğun gösteriler yapıldı. Gelişmeleri yabancı basın, konuklar, yabancı ülke diplomatları ve uluslararası kuruluş temsilcileri ilgiyle izlediler. Duruşma 19 Haziran 1990 tarihine ertelendi. Beşikçi ve Kürt sorunuyla ilgili kampanya sürüyor.

Sansür yasalarına ve tüm zorbalıklara rağmen **DENG** okurlarının desteğiyle ve meşruiyet mücadelesindeki haklı konumundan aldığı güçle yayın hayatına devam edecektir. **DENG** susturulamaz ve engellenemez.

DENG'i destekleyelim! Bizimle olan dayanışmanızı daha da yoğunlaştırıp yaygınlaştırarak geliştirin.

Sansüre ve Oto-Sansüre karşı çıkın. Sosyalist dergileri, ilerici ve yurtsever yayınları yalnız bırakmayın.

Kürt halkı ve onun dostları nice badireler aştı, elbette bu zorbalıkların da üstesinden gelinecektir.

DENG'den SUNU

Merhaba;

Günümüzde gündemin en önemli maddelerinden birini de siyasal tartışma oluşturuyor. Siyasal ya da ekonomik tartışmanın taraflarından birini susturmak, onları bundan alıkoymak yaşamın özünü, rejimin içeriğini değiştirmek olur. İnsanlarımızın günlük yaşamlarında, yüzyüze gelip konuşmalarında tartıştıkları baş sorunlardan birisi, hatta başlıcası Kürt sorunudur. Her sorunda olduğu gibi bunda da taraflar vardır. Açıktır ki gerçekliği olan, toplumsal sorunların çözümünde işlevi bulunan bu tür ciddi sorunlar üzerinde tartışmalar, araştırmalar yapmak gerekiyor. İşte Kürt gerçekliğinin canlı bir şekilde tartışılmasını sağlamak gibi temel bir görev karşımızda durmaktadır. Eğer bu konuda bir taraf isek, susturma ve alıkoyma çabalarına karşı da ses vermek zorundayız. Bu aynı zamanda demokrat olmanın da bir gereğidir.

Son günlerde alınan "önlemler"; başta siyasal yaşamın bir tarafını oluşturan geniş emekçi yığınların ve bizzat Kürt halkının susturulmasını amaçlıyor. Esasen uzun yıllardır emekçi yığınlar ve Kürt halkı kendi sorunlarını özgürce tartışamıyor. 12 Eylül faşist uygulamalarıyla bu kesimin en temel haklarına darbeler indirildi. Bütün toplum susturulmak istendi. Sendikalar, siyasal partiler, dernekler kapatıldı, yüzbinlerce insan işkencelerden geçirilip cezaevlerine kapatıldı, yüzlercesi öldürüldü, binlercesi sakat bırakıldı. Kürdistan bir baştan öbür uca cehenneme çevrildi.

12 Eylül yönetimi başlangıçtı; faşist terörün yarattığı yılgınlık ortamından yararlandı ve belli bir destek gördü. En azından geniş yığınlar sessiz kalmayı yeğlediler. Ancak çok geçmeden gerçek ortaya çıktı ve yönetim tümüyle teşhir edildi. Bunun başlıca nedeni ise yönetimin kimin hesabına emekçileri ezdiğini bütün çıplaklığıyla gördüler. Gerek yurt dışında ve gerekse Türkiye'de yürütülen aktif mücadeleler, onları tecrite götürdü. Artan toplumsal huzursuzluğun önüne geçmek için "demokrasiye dönüş" adı altında yeni bir senaryo sahneye kondu. İşte ANAP iktidarı bu senaryonun ta kendisidir. Ve elbette Türkiye'de uygulanmaya çalışılanlar da demokrasi değil, faşist düzenin daha da kurumlaştırılması, yerini sağlamlaştırma çabasıydı.

Bugünkü iktidar 12 Eylül iktidarının çıkarmaya fırsat bulamadığı faşizmin kurumlaştırılmasını amaçlayan bir çok yasa çıkardı. Son "önlemler" bunun en açık örneğidir. Şüphe yok ki bunlar uzun bir süreden beridir kimi etkili ve yetkili çevrelerde, kapalı kapılar ardında tartışılıyor, görüşülüyordu. Bunlar sır değil. Kimi basın çevreleri bu konularda sık sık uyarılıyordu. Bu sebeple bugün basına sansür konulması konusunda gönülsüz sesler çıkaran bazı gazeteler zaten kendilerine Kürt sorunuyla ilgili sansür koymuşlardı. Bir çoğu "milli mutabakat" çığlıkları atıyordu. Arkasından generallerden ilham alan Turgut ÖZAL'ın çağrısı üzerine basın, generaller, bir kısım bakanlar, bir toplantı yaptılar ve "milli mutabakat" pekiştirildi. Daha sonra liderler zirvesi gerçekleştirildi. Onlar sözkonusu önlemlerin zirvede konuşulmadığını söyleseler bile bu bir aldatmacadır. "Asker ne güne duruyor?", "Silaha-silah" çağrısı yapanlar halkımızı sırtından hançerliyor, onu kandırıyorlar.

Bir de alınan önlemlere bakmak gerekiyor. Türk Ceza Kanunu'nun 158. maddesi ağırlaştırılıyor. Bununla amaç birilerinin aktif politikaya yeniden dönüşü nedeniyle, olası tepkileri susturmaktır. Yani her kim, ona yönelik eleştiriler yaparsa cezalandırılacak ve o rahatlıkla yetkilerini aşacaktır. Öte yandan, T.C.K'nun 480. maddesi kapsamındaki basın suçları için uygulanacak "ek ceza"nın kapsamı genişletildi. Yine, onlara göre "bölücü" olanlara yardım ettiği sanılan kişilere verilecek cezalar da iki katına çıkarıldı.

Sürgün yasasıyla; halkımızın dinamik güçleri yerlerinden, yurtlarından sökülüp atılacak, insanlarımız başsız ve alternatifsiz olarak yanlızlığa sürüklenecektir.

Sansür yasasıyla insanlarımızın yüz yüze bırakıldığı "zorbalık" kamuoyundan gizlenecektir. Sayısız Kasaplar Deresi oluşacak, suçsuz günahsız insanlar tarlada, bahçede öldürülerek, tüm "hak" arama yolları kapatılacak, mülteci kamplarında insanlık dışı koşullar daha da ağırlaştırılacak; öteden beri iade edileceği söylenilen 138 kişini iadesi sağlanacaktır. Sınır bölgelerindeki "güvenlik kuşağı" insanlardan arındırılacak, göç olayı pervasızca sürdürülecek, köyler zorla boşaltılacak, evler yıkılıp yakılacak, kadim yerleşim yerleri yerle bir edilecektir. Ve tüm bu haksızlıklar olurken kamuoyunun bilgilenme sürecine katkıda bulunan gazeteler, dergiler bunları basamayacaklardır.

Egemenler dünyayı kör, alemi akılsız mı sanıyorlar? Bir de kalkılıp bu yapılanların yaşandığı ülkede "demokrasi" var deniliyor. Bunun adı demokrasi değil, faşizmdir.

Yeni pişmanlık yasasıyla ihbarcılık teşvik ediliyor. Kişiliksiz, ihanetçi bir tabaka oluşturulmak isteniyor.

Bu uygulamalar bir bütün olarak halkımıza yönelen baskının, şiddetin bir parçası, devamıdır. Bundan sadece Kürt halkı değil, Türk halkı da yara alacaktır. Elbet baskılar 12 Eylül dönemindeki gibi kolay kolay kabullenilmeyecektir. Çünkü insanlar korku duvarlarını aşıyor, toplumsal muhalefet kitleselleşiyor. Yıllardır bu uygulamalarla beraber yaşamaya mahkum edilen insanlarımız daha da devrimcileşti, devrimcileşiyor. Zorbalar bu yükselen kitle mücadelesinden korkuyorlar. Uygulamaların Nusaybin, Cizre, Hani, Silopi, Batman, Derik ve Diyarbakır'daki kitle eyleminden sonra başlatılması tesadüfi değil, bu korkunun ve telaşın göstergesidir.

Açıktır ki, bir baştan öbür uca saran kitle eylemlerine benzer eylemler metropolde de örgütlenebilirse, egemenler bu uygulamaları kolay, kolay yürütemezler.

Şimdi görev; gelişen ulusal ve toplumsal muhalefeti yaygınlaştırmak ve daha çok yükseltmektir.

Şimdi görev; Kürt ve Türk halklarının dayanışmasını örmek, örgütlülük düzeyini yükseltmek, mücadelede birlikteliğin önündeki engelleri aşmak, her iki koldan kitle hareketlerini aynı hedefe yöneltmektir.

Egemenler, uluslararası düzeyde de rahat değiller. Bu anti-demokratik uygulamaların ve yaygın insan hakları ihlallerinin uluslararası düzeyde hoş görülmesi beklenemez. Dünyayı sarsan demokrasi rüzgarları Türkiye halklarını olumlu yönde etkiliyor. Kürt halkını inkar politikası içte ve dışta iflas etmiştir. Kürtlerin içte ve dıştaki dostları yapılanları onaylamıyor. Hak arama ve özgürlük mücadelesi kitle çözgisinde ve haklı temeller üzerinde yükseldikçe yeni dostlar buluyor. Yeter ki egemenlerin tuzağına düşmeyelim, onlara fırsat vermeyelim. Ciddi sıçramalara büyük ihtiyaç var. Kitleler özgürlük istiyor. Bu yakıcı özlemin artık hatalara, yanlışlara ve birtakım sakatlıklara tahammülü yoktur. Şer güçlerinin oyununu bozmak, tuzaklarını boşa çıkarmak gerekiyor. Özetle demokrasi güçleri bu oyunu bozabilir, saldırıları geri püskürtebilirler. Bunun için sayısız olanaklar vardır. Yaşamın yakıcı sıcaklığı içinde meydana gelecek oluşumlara, metropolde ortak çalışmalara ve kitlesel gösterilere önem vermek gerekiyor. Ciddi dayanışmalar sağlanır, kitle çalışmalarında gerilemeden diretilirse, koşulları demokrasi güçlerinin lehine çevirmek mümkündür.

★ ★ ★ ★ ★

Sayın okurlarımız,

Dergimizin sahibi sayın **Hikmet ÇETİN** *ile yeni Yazı İşleri Müdürümüz* **Sedat KARAKAŞ**'*ın tutuklulukları devam ediyor. 11 Nisan günü duruşmaları vardı.* **Hikmet ÇETİN** *savunmasının bir yerinde açılan davayı şöyle niteliyor:*

"(...) Bu dava sıradan herhangi bir hukuki olay değildir. Bu dava doğrudan doğruya ilerici, demokrat güçlere yöneltilen tehdidin, halkımıza uygulanan baskı ve terörün bir parçası, onun devamıdır. Davanın temel niteliği budur."

İddianameye hakim olan görüş konusunda ise şu belirlemelerde bulunuyor:

"İddianamede hakim olan mantık suç tarihini daha gerilere götürüyor. Hatta bu mantık suç tarihini benim doğum günüme kadar dayatabilir. Çünkü ben 'Kürt'olarak doğmak gibi bir suç işlemiş bulunuyorum! Çünkü ben 'Kürt' olduğum için yargılanıyorum. Çünkü ben 'Kürt' kimliğime sahip çıkan, onu sorgulayan, araştıran, enternasyonalist görevler üstlenen adı 'Kürtçe' olan bir derginin, 'DENG'in sahibi olduğum için yargılanıyorum." diyor ve bugün halkımızın karşı karşıya bulunduğu duruma dikkat çekiyor.

Hikmet ÇETİN ve Sedat KARAKAŞ'ın 11 Nisan 1990 günü İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde görülen duruşmaları, "tutukluluk hallerinin devamına" karar verilerek 23 Mayıs 1990 tarihine ertelendi.

"DENG'in Diyarbakır Bürosu Temsilcisi **Fehim IŞIK** *da salıverilmedi. Hatırlanacağı gibi O, "Türkiye'de 15 milyon Kürt var" dediği ve Diyarbakır'daki dergi temsilcilerinin "Sömürgecilikle Mücadele Günü" ile Ortak Basın Açıklaması'nı okuduğu ve diğer dergi temsilcileriyle birlikte çıkarıldığı Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde, "Ortak Basın Açıklaması" metnini savunduğu için tutuklu bulunuyor.*

Fehim IŞIK, 4 Nisan 1990 günü ikinci duruşmasında da aynı kararlı tavrını sürdürdüğü için tahliye edilmedi ve duruşma 17 Mayıs 1990 tarihine ertelendi.

Tutuklamaların ardı arkası kesilmiyor. 70 yaşındaki Musa ANTER de Diyarbakır DGM'since tutuklandı; hakkında on yılı aşan ceza isteniyor.

Sosyolog Dr. **İsmail BEŞİKÇİ** *hala tutuklu, hakkında tutuklama üzerine tutuklama kesiliyor. Diğer kitapları gibi son kitabı "Bir Aydın, Bir Örgüt ve KÜRT SORUNU"da toplatıldı.*

Bugün, devlet politikalarının, düzen bekçilerinin ve cümle egemenlerin yangın yerine çevirdiği Türkiye'de kitleler ayaklanıyor, tepkiler yoğunlaşıyor, kampanyaların ardı arkası kesilmiyor.

İsmail BEŞİKÇİ*'nin serbest bırakılması, Kürt halkının varlığının kabulü, bu sorunun özgürce tartışılmasının yaşama geçirilmesi ve Kürt sorunuyla ilgili basın üzerindeki baskıların kaldırılması, tüm politik tutukluların serbest bırakılarak, bu sorunla ilgili yargılamalara son verilmesi için kampanyalar sürüyor.*

Ayrıca, **Haydar KUTLU** *ve* **Nihat ŞARGIN***'ın, T.CK.'nun 141.-142. maddelerinin kaldırılması ve tahliye edilmeleri için başlattıkları ölüm orucu eylemine destek sağlamak için aydınlar seslerini yükseltiyor.*

Nusaybin ve diğer ilçelerde başlayan, Diyarbakır ve Siirt'te boyutlanan kitle eylemleri, bu kez 14 Nisan cumartesi günü **TUNCELİ**'de patladı. İnsan Hakları Derneği Başkanı **ALİ ÖZLER***'den henüz* **haber alınamıyor.**

★ ★ ★ ★ ★

Değerli okurlarımız, her sayıda olduğu gibi, 4. sayımız da toplatıldı ve yazı işleri müdürümüz Kamil ERMİŞ'in bu konuyla ilgili olarak İst. DGM'sinde ifadesi alındı.

Gündemin çok yüklü olması nedeniyle ve yer darlığı yüzünden okurlarımızın bir çok yazılarını yayımlayamadık. Bundan sonraki sayılarımızda sırasıyla yayımlayacağız. Umuyoruz ki, bizi anlayışla karşılayacaklardır.

Bu sayımızda, Kürdistan'daki son kitle direnişlerini geçmişten günümüze uzanan çizgileriyle **D. DOĞAN** *"Kürt Halkının Özgürlük Mücadelesi Kitle Çizgisinde Yükseliyor" yazısında yorumluyor.* **A. DİCLELİ** *"Kürt Sorunu ve Türk Devlet Politikası Dün-Bugün" yazısıyla dünü ve bugünü tartışıyor.* **B. ŞİLAN***'ın "Değişik Yönleriyle Dersim Ayaklanması" konulu incelemesinin son bölümünü yayımlıyoruz. Qadı Muhammed ile ilgili biri inceleme, diğeri röportaj olmak üzere iki yazı var. Kadın Sorunu ve* **Zekiye ALKAN***'la ilgili yazıların ilginizi çekeceğini umuyoruz. Güncel Gelişmeler-Haber-Yorum bölümünde Kürdistan'daki son gelişmeleri ve direniş hareketlerini "Kürdistan Ayakta" başlığı altında sunmaya çalıştık. Bu bölümde, ilginizi çekebilecek daha birçok haber ve yorum var. Kültür-Sanat bölümünü zevkle ve ilgiyle okuyacağınız kanısındayız. Okuyucularımızın mektuplarını elimizden geldiğince yayımlamaya çalıştık.*

Bu sayımızı da zor koşullar altında çıkardık. Sansüre ve yeni Takrir-i Sükûn Yasalarına rağmen yine sizinle beraberiz, bundan sonra da herşeye rağmen sizlere ulaşmaya çalışacağız, susmayacağız.

En içten duygularımızla, sevgiler ve saygılar.

www.arsivakademi.org

KÜRT HALKININ ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ KİTLE ÇİZGİSİNDE YÜKSELİYOR

D. DOĞAN

Bozgun ve panik... Sömürgeciler korkulu anlar yaşıyor. Kürt halkı özgürlük ve eşitlik istiyor. Nusaybin'de başlayan, Cizre'de yükselen, İdil, Silopi ve diğer ilçelerde boyutlanarak süren, Silvan ve Diyarbakır'da dayanışma ruhunun en anlamlı örneklerinden biri verilerek süren kitle ve yığın hareketleri NEWROZ kıvılcımlarıyla da tutuşarak Kürdistan'ı bir boydan bir boya sarıyor. Olayların etkisi tüm Türkiye'yi sardı, sınırları da aşarak bütün dünyada konuşuluyor, bu konuda yoğun tepkiler oluşuyor.

Cumhuriyetten bu yana 70 yıldır sürdürülen politikalar ve Osmanlı yönetiminin bile gerisine düşülerek icat edilen *"inkarcı ideoloji"*, artık devlet terörünün doruğa ulaştırılan dayatmalarıyla bile ayakta duramıyor.

Bugünlerde Kürtlerin kafasını ezmek için "Milli Mütabakat", kudretli "milli hükümet" isteyen, resmi ideolojinin yılmaz bekçiliğinin mümtaz örneklerini veren sosyal demokrat, entellektüel bilim adamı Paşazade Erdal Bey'in babası İsmet İnönü'de Lozan görüşmeleri sırasında Türk temsilcisi olarak, o günlerde Kürtlerin bir halk olduğunu gizlemiyor; "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir..." diyordu.

Bunca yıldır Kemalist resmi ideoloji ve onun sadık izleyicileri Kürtlerin varlığını inkar ederek, onun en ufak hak istemlerini katliamlarla, sürgünlerle, göçe zorlamalarla ve zindanlarla bastırmaya çalıştılar. Padişahlık döneminde de katliamlar, sürgünler ve zulüm vardı ama, hiç değilse *"Kürt"* ve *"Kürdistan"* kavramları yasak değildi, böylesine devekuşu politikaları uygulanmıyordu. Şu ya da bu amaçla bile olsa, az-çok Kürtçe eğitimin yapıldığı okullar vardı. Kürt gençliği dil ve kültürünü geliştirme çalışmaları yapabiliyor, kültürel ve sanatsal etkinliklerde bulunabiliyordu. O dönemde Kürtler eğitim ve benzeri faaliyetlerini etkinleştirebilmek için bir takım örgütler de kurabiliyorlardı. Örneğin; İstanbul'da *"Kürt Neşri Maarif Cemiyeti"* adı altında faaliyet gösteren cemiyet 1910 yılında kurulmuş ve önemli çalışmalar yapmıştı.

Daha sonraları *"Bir Türk Dünyaya bedeldir"*, *"Ne Mutlu Türküm Diyene"* belgileriyle yola çıkan, hikmeti kendisinden menkul *"Türk Tarih Tezi"* ve uyduruk "Güneş Dil Teorisi" ile *"red"* ve *"inkar"* politikalarının resmileştirdiği devlet ideolojisinin esin kaynağı Mustafa Kemal bile 1920 yılında Meclisi açarken; *"Meclis-i alimizi teşkil eden zevat yanlız* **'Türk'** *değildir; yanlız* **'Kürt'**, *yanlız* **'Laz'**, *yanlız* **'Çerkez'** *değildir; fakat hepsinden mürekkep anasırı islamiyedir"* diyordu. Yine aynı Mustafa Kemal ve arkadaşları ile İstanbul hükümet temsilcisi Salih Paşa arasında imzalanan **Amasya Protokolü**'nde; *"Kürtlerin sebestçe gelişimini sağlamak için ırki ve sosyal hakları aynen kabul edildi"* hükmüne yer verilmekteydi.

Diğer yandan, bugünlerde Kürtlerin kafasını ezmek için *"Milli Mütabakat"*, kudretli *"milli hükümet"* isteyen, resmi ideolojinin yılmaz bekçiliğinin mümtaz örneklerini veren sosyal demokrat, entellektüel bilim adamı Paşazade Erdal Bey'in babası İsmet İnönü'de Lozan görüşmeleri sırasında Türk temsilcisi olarak, o günlerde Kürtlerin bir halk olduğunu gizlemiyor; *"Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir..."* diyordu. Hatta rahmetli hızını alamıyor, *"Kürt soyu gibi üstün bir soy yok"* demekten de kendini alamıyordu. Tabii o dönemde de Kürtler soylarının üstünlüğü ile övünmek ve *"Ne mutlu Türküm*

Diyene", "Bir Türk Dünyaya bedeldir" misali hamasi nutuklarla itibar kazanma sevdasında değillerdi. Onların özgürlüğe, hak eşitliğine, ulusal ve demokratik haklarını kullanmaya, bin yıllardır yurt tuttukları topraklarında bugün olduğu gibi potansiyel suçlu olarak algılanmamaya, bir statüye kavuşup, kendi vatanlarında *"vatandaş"* olmaya ihtiyaçları vardı. Kürtler ulusal boyunduruğu, sömürgecilerin 2. sınıf vatandaşı olmayı istemiyorlardı.

Ne var ki, Türk İstiklal Savaşı bitip de yeni Türk Devleti ayakları üstünde durmaya başlar başlamaz, bu okşamalar, verilen sözler ve gerçekler bir anda unutularak, her şey ters-yüz edildi. Sömürgeciler ve Kemalistler Kürtler'in varlığını *"inkar"* etmeye başladılar. Bunun için de artık bugün köhnemiş, iflas etmiş ve işlemez hale gelmiş olan *"resmi ideoloji"*yi inşa etmeye başladılar. Bilimsel çalışmalar adına, bugün dünyaya maskara olan tezler ürettiler, yalan ve tahriflatlarla dolu bir tarihi yazmaya çalıştılar. Lozan'da Kürtlere aşık olan İsmet İnönü, bir kaç yıl sonra *"Kürtlerin varlığını"* bir anda unutarak, 1930 yılında Sivas Demiryolu'nun açılışı sırasında yaptığı konuşmada; *"..Bu ülkede sadece Türk ulusu etnik ve ırksal hakları talep etmek hakkına sahiptir. Başka hiç kimsenin böylesi bir hakkı yoktur..."* demeye başladı. Babasının her türlü mirasıyla kanlanıp canlanan ve bugün de O yüzden Türkiye politika sahnesinde mümtaz (!) yerini almış bulunan Erdal Bey babasından sirayet eden demokrasi aşkıyla, aheste aheste konuşarak Kürtleri inkar ediyor, onların ulusal demokratik haklarına karşı çıkıyor, tek bacaklı demokrasinin yılmaz savunucusu olarak siperlere dayanıyor. Kürdistan için daha *"etkili"* devlet önlemleri istiyor. Bugünlerde Kürt halkını susturmak için *"Milli Mutabakat Hükümeti"* öneriyor. Demokrasiyi, demokrasilerdeki çok sesliliği savunan (!) sözüm ona çoğulculuktan ve katılımcılıktan dem vuran Profesör politikacımız, muhalefetsiz, tek tip düşünen bir hükümetin kudretiyle özgürlük, demokrasi, aş, ekmek isteyen kitlelerin üstüne sefer kılınmasını talep ediyor.

Erdal Bey'in ve liderliğini yaptığı partisinin bu konudaki önerileri, mesaj ve beyanatları basında geniş yer alıyor. Örneğin, Hürriyet Gazetesi Erdal Bey'in bütün marifetlerini, 24 Ocak 1990 günü; *"SHP'nin UMUT VEREN ÇAĞRISI"* başlığı ile manşetten verdi. Öte yandan, Erdal İnönü, sanki özel önlemler yokmuş gibi, *"özel önlemler"* istiyor. Yani, *"daha çok bastırın", "hak-hukuk insan hakları gibi sözleri de artık telafuz etmeyeceğim"* demek istiyor. *"Daha iyi eğitilmiş özel timler gerekir"* diyor. Örneğin, *"Terör Zirvesi"*nde Demirel bile alınması gerekli olan önlemleri desteklerken-sözde bile olsa *"insan haklarına uygun olmak"* koşulunu ileri sürüyor. Oysa ki, Erdal İnönü açık senet uzatıyor, devletin, polisin, özel timlerin ve her türlü önlemlerin partisi tarafından *"kayıtsız-şartsız"* destekleneceğini belirtiyor.

Babasının her türlü mirasıyla kanlanıp canlanan ve bugün de O yüzden Türkiye politika sahnesinde mümtaz (!) yerini almış bulunan Erdal Bey babasından sirayet eden demokrasi aşkıyla, aheste aheste konuşarak Kürtleri inkar ediyor, onların ulusal demokratik haklarına karşı çıkıyor, tek bacaklı demokrasinin yılmaz savunucusu olarak siperlere dayanıyor. Kürdistan için daha "etkili" devlet önlemleri istiyor.

İşte tüm bunlar ve bunlar gibi bir çok örneklerde de görülebileceği gibi, Kürt halkı sürekli olarak *"düşman"* bellendi. O *"hakkı-hukuku"* olmayan sıradan bir *"kalabalık"* gibi görüldü. Bundan ötürüdür ki Bay Baykal, 2000'e Doğru Dergisi'nin muhabirlerinden Hasan Yalçın'a *"devletin Kürtleri kırımdan geçirmesi doğaldır"* anlamına gelen, *"(...) ülkenin kendisini savunması doğaldır"* şeklinde açıklamalarda bulunmaktan çekinmedi. Yine DENİZ BAYKAL, aynı derginin 25 Mart 1990 tarihli 13. Sayısında, Kürt sorunuyla ilgili olarak, *"Kürdüm demek serbest olacak, (...) ama bu onların Türk vatandaşı olmalarını önlemiyecek, (...) Türkçe resmi dil olacak, okullarda Türkçe okutulacak, (...) ülke kendi bütünlüğünü korumak için bütün olanaklarını kullanacak..."* şeklinde belirlemeler yaparak, partisinin iktidara geldiği zaman izleyeceği politikaları anlatıyor, olağanüstü çözümler (!) öneriyor, harika projeler takdim ediyor! Bu müthiş alternatifleriyle de sosyal demokrat baylarımızın Kürt Halkının ulusal- demokratik istemleri sözkonusu olduğu zaman, insan hakları savunuculuğundan nasıl çarkettiklerini, özgürlük, barış, demokrasi ilkelerine ne ölçüde bağlı olduklarını, Kürt halkını kişiliksiz, kimliksiz ve onursuz bırakmak için devlete nasıl sarıldıklarını, şoven duyguları kabararak hızla saldırganlaştıklarını, militarizme çanak tuttuklarını tüm dünya ibretle izliyor.

BUNLARIN BAĞNAZ ŞOVENLERDEN FARKI VAR MI?

Bunların, gelmiş geçmiş kronik ırkçılardan, bağ

naz şovenlerden farkı var mı? Bunların, *"Biz Türkiye denen, dünyanın en hür ülkesinde yaşıyoruz, mebusumuz inançlarından samimiyetle bahsetmek için bundan daha müsait bir ortam bulamazdı. Onun için hislerimi saklamayacağım. Türk, bu ülkenin yegane efendisi, yegane sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette bir tek hakları vardır: Hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Dost ve düşman ve hatta dağlar bu hakikatı böyle bilsinler."* diyen Cumhuriyet Türkiyesinin Adliye Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'tan ne farkları var? Ayrılıkçılığı, bölücülüğü bunlar yapmıyor mu? Tehditleri bunlar savurmuyor mu? Tahrikler bunlardan gelmiyor mu? Türk soyundan olmayanlara meydan okuyan, dağlarda, derelerde gerçekleştirdikleri *"vahşeti, soykırımı"* hatırlatarak celallenen, kabadayılık taslayıp, cenk meydanları için davetiye çıkaranlar kimlerdir?

Örnekler çoğaltılabilir, genel olarak Türkiye'nin açmazını, demokrasinin önündeki engellemelerin; özel olarak da Kürt halkının özgürlük istemlerinin bastırılmasındaki nedenlerin kaynağı belli olmuyor mu? Kuşkusuz bellidir. Sömürgeciler bakımından bu politikaları anlamak mümkündür. Egemen sınıflar kendi iktidarlarının, sömürü düzenlerinin devamı için elbette her yola başvururlar. Ancak, Türkiye'de öylesine güçlü bir şovenizm dalgası estrildi ve ırkçı propaganda öylesine yoğunlaştırıldı ki, ilerici demokrat çevreler de bunların etkisinde kalmaktan, burjuvazinin korosuna katılmaktan kendilerini alamadılar; –kendisini resmi ideolojinin etkilerinden kurtarabilen bir kısım aydın ve demokratlar hariç– hala da alamıyorlar. Osmanlı aydınları bile *"Ademi-merkeziyetçi"* anlaşıylarla sorunları irdeleyip, federal çözümler üzerinde kafa yorarlarken, Evliya Çelebi bile gezdiklerini, gördüklerini kavrayıp gerçekleri algılarken, Türkiye'de yaşayan 21. yüzyıl aydınları, bilim adamları, 15 Milyonluk Kürt halkını, gözlerine batan merteği her nedense bir türlü göremiyor, onu telaffuz edemiyorlar. Bu çevreler, nedenlerine bakmaksızın, Kürt direnişlerinin tümüne *"dışardan kaynaklı entrikalar"*, *"Gerici ayaklanmalar"* diyenlerin saflarında yer aldılar ve hala da aynı plakları çalıyorlar. Bir halkın yokedilmeye çalışılan tarihi ve kültürü onları ilgilendirmiyor. Bugüne kadar yüzbinlerce insanın katledilişi, yerinden sürülüşü, evsiz - barksız, yersiz - yurtsuz bırakılışı onların umurunda değil. Köyünden mezrasından, toprağından, çiftinden, çubuğundan koparılıp kitleler halinde açlığın, işsizliğin cenderesine sıkıştırılan yoksul Kürt köylüsünün feryadı onların umurunda değil. 12 Eylül rejimiyle Kürdistan cehenneme çevirilirken, Diyarbakır zindanı anaların, babaların, bacıların yüreğini yakarken, *"devletin güvenliği, ulusun bölünmezliği, vatanın bütünlüğü"* yaygaralarına koro halinde katılanlar, koyu bir zulüm altında kıvranan Kürt halkının kurtuluş özleminin sindirilebileceğini mi sanıyorlardı?

Tüm bu vurdumduymazlık, körlük ve inkar politikalarıyla kervanını yürütmeye çalışanlar bugün BOTAN'daki kitle hareketleriyle acaba akıllarını başlarına toplayacaklar mı? Elbette hayır! Çünkü onlar Kürt halkına ve onun çektiği acılara karşı gözlerini kapatmış, kulaklarını sağır etmişlerdir.

BU DÖNEMDE DE BİRÇOK ACILARA KATLANAN KÜRT HALKININ YÜKSELEN SESİNİ YİNE DE ANLAMIYACAKLAR MI?

Kürt halkı bu dönemde de çok acılara katlandı, hala da katlanıyor. Bundan ötürü Nusaybin, Cizre, Silopi, İdil, Silvan ve Diyarbakır'da Kürt halkının yükselen sesi çok anlamlıdır. Bunu değerlendirmek gerekir.

Nusaybin ve Cizre ile başlayan, hemen ardından genişliyerek bütün bölgede sıcak bir dayanışma ile desteklenen etkin kitle gösterileri ile genel grev hareketleri; *"Kürt İntifadası"* olarak özgürlük mücadelesine canlı bir dinamizm katmış ve onu yeni bir aşamaya taşımıştır. Böylece Kürt halkının yığınsal tepkileri ve kitle gösterilerinin içeriğinde ciddi bir değişiklik olmuştur.

Nusaybin ile başlayan, Mart ayının ortalarından beri gelişerek süren kitle hareketleri, 1980 yılı ortalarından beri bölgede yaşanan gelişmeler açısından önemli bir dönüm noktası teşkil ediyor. Kitleler özgürlük isteyerek sahneye çıkmış bulunuyor, tarihin tekerleği kitle çizgisinin anlamlı doğrultusunda dönüyor, mücadele kitlesel ve yığınsal bir boyut kazanıyor.

1980 başları, 1984 ve özellikle 1989 yıllarında Kürt halkı Şırnak, Silopi, Nusaybin, Van ve Hakkari'de çeşitli nedenlerle sokağa döküldü, protesto gösterilerinde bulundu. 1982 yılında Hakkari yaylalarında, yaylaya çıkmış olan halka güvenlik kuvvetleri keyfi baskılarda bulundu, kadınlara sarkıntılık yapıldı. O zaman da halk çoluğu, çocuğuyla ele geçirebildikleri taş ve sopaları kullanarak direndi ve kendisini savundu. Bu olay o günlerde şiddetle bastırıla

rak dünya kamuoyundan gizlendi. Olaylarla ilgili olarak yüzlerce kişi tutuklandı, Diyarbakır sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılandılar. Olayların belgeleri, mahkeme arşivlerinde duran dosyalardadır.

Nusaybin ile başlayan, Mart ayının ortalarından beri gelişerek süren kitle hareketleri, 1980 yılı ortalarından beri bölgede yaşanan gelişmeler açısından önemli bir dönüm noktası teşkil ediyor. Kitleler özgürlük isteyerek sahneye çıkmış bulunuyor, tarihin tekerleği kitle çizgisinin anlamlı doğrultusunda dönüyor, mücadele kitlesel ve yığınsal bir boyut kazanıyor.

Daha yakın zamanlarda, Siirt iline bağlı Merkez ilçe, Kurtalan, Şırnak, Pervari ve Eruh ilçelerine bağlı boşaltılmış, virane haline getirilmiş köy ve mezraların hazin tablosu ile birlikte daha bir çok yöredeki yıkım ve göçe zorlama olaylarına karşı, boşaltılan köylerdeki milyarları bulan menkul ve gayrımenkul kayıplarına karşı, Kürt halkını topraklarından sürme girişimlerine karşı, onun topraklarında sürdürülen haksız savaşa ve devlet terörüne karşı,

Silopi'de savunmasız, silahsız köylülerin öldürülmelerine, Van'daki katliamlara, ölülere hakarete, Hakkari de lise öğrencilerine sataşılmasına, sarkıntılık yapılmasına,

1989 yılı başında Anılmış, Boyun Yaka, Balveren gibi bazı köylerin kamulaştırma girişimlerine, sınır boyu köylerinin boşaltılarak başka yerlere iskan edilme projelerine, 120 köyün boşaltılarak *"TAMPON BÖLGE"* oluşturma planlarına, Tunceli'nin dağlık kesimlerini, Van'ın stratejik kesimlerinin, Lice-Hani-Genç üçgenini devlet terörüyle göçettirme operasyonlarına,

Halka pislik yedirme, dünyada çalkalanan *"Yeşilyurt Köyü"* olaylarına, can güvenliğinin fiilen ortadan kaldırılmasına ve bir çok olaya karşı biriken öfke, hem bölgede yaşayan Kürt halkının ve savunmasız köylülerin hem de tüm Kürdistan'ın, Türkiye ve dünya kamuoyunun tepkilerine yolaçtı. Yer yer kitle gösterileri oluştu.

KİTLE HAREKETLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE KARAKTERİ

Bu kitle hareketleri önceleri insan haklarının ihlallerine karşı bir tepki özelliği taşıyordu. Baskılar ve zulüm giderek sistemli ve yoğun bir şekilde azgınlaşarak kitleleri yakıcı bir şekilde sarınca, meydana gelen zorunlu göçler bir yandan metropolün büyük kentlerine yönelirken, diğer yandan bölge halkının kendi yörelerindeki büyük il ve ilçe merkezlerinde ya da mücavir alanlarda birer sefalet tablosu meydana getirerek, gecekondu mahalleleri yarattı. Böylesine güç koşullar altında bir yandan yoksulluk, işsizlik, yerlerinden, yurutlarından koparılmışlık, öte yandan ulusal baskı ve devlet terörü birleşince ortaya daha ileri boyutta kitle hareketleri çıktı. Dünyadaki gelişmeler, özgürlük ve demokrasi hareketlerinin de etkileriyle, halkımızın kurtuluşu için yıllar yılıdır çaba gösterip mücadele eden Ulusal Kurtuluş Hareketleri'nin ve halkımızı yalnız bırakmayan dergilerin, ilerici yursever basının katkıları ve gösterilen doğru mücadele yöntemlerinin giderek benimsenmesiyle bugün Nusaybin'de başlayıp Diyarbakır'da yükselen kitle hareketlerinin yolu açıldı. Daha ileri bir aşama kaydederek artık *"özgürlük"* istemiyle yürüyen, sokaklara dökülüp alanlara sığmayan, *"Kürt İntifadası"*nın tabanı; yıllardan beri *"yok"* sayılan, *"inkar"* edilen, ezilen, sürülen, işsiz - güçsüz, aç - susuz bırakılan, ulusal onuru boyunduruğa vurulan mazlum halkımızdan; kırlardan boşaltılıp kentlerdeki insanlarımızla aynı kader çizgisinde birleşerek sömürgecilerin mezarını kazmaya başlayan *"halk yığınlarından"* oluşuyor.

Yoksul köylülüğün ve işçilerin yanında kentlerdeki orta katmanlardan da destek gelmeye başladı. Kepenkler indiriliyor, işyerleri kapatılarak Kürt halkının *"meşruiyet"* mücadelesine omuz veriliyor. Kadını, genci, ihtiyarı, çoluğu ve çocuğuyla yumruğunu sıkarak yürüyen kitleler, Kürt sorununu şiddet yoluyla, inkara saparak çözmek ve ulusal - demokratik istemleri bastırarak boğmak isteyenlere karşı direnerek, kepenk çekerek, taşla, sopayla; tanklara, panzerlere ve helikopterlere karşı yumruklarını sıkarak meşruiyetlerini haykırıyor, onlara karşı koyuyorlar.

Daha ileri bir aşama kaydederek artık "özgürlük" istemiyle yürüyen, sokaklara dökülüp alanlara sığmayan, "Kürt İntifadası" nın tabanı; yıllardan beri "yok" sayılan, "inkar" edilen, ezilen, sürülen, işsiz - güçsüz, aç - susuz bırakılan, ulusal onuru boyunduruğa vurulan mazlum halkımızdan; kırlardan boşaltılıp kentlerdeki insanlarımızla aynı kader çizgisinde birleşerek sömürgecilerin mezarını kazmaya başlayan "halk yığınlarından" oluşuyor.

Kürt İntifadası, *"özgürlük istiyoruz"* belgileriyle dalga dalga yükseliyor. Dolayısıyla, devletin ve onun akıl hocalarının bugüne kadarki politikalarla

Kürt sorunundan kurtulma çabaları iflas etmiştir. Başvurulan çareler sökmeyecektir. Kitlelerin bugün ulaştığı aşama *"özgürlük ve eşitlik"* hareketlerinin ulaştığı kitle çizgisidir. Bu çizgiye karşı olanlar bile artık cepheden saldıramıyor, yer - yer devlete eleştiriler yönelterek peşrev çekiyorlar. *"Kürt İntifadası"*-nın yarattığı ivme, kitlelere güvenen, halk güçlerine dayanan politik hareketlerin ve devrimci - demokrat çözümlerin önündeki engelleri temizlemeye başladı ve onun önünü açmak için yeni hamlelere ortam yarattı.

YIPRANAN DEVLET POLİTİKASI VE BAZI MANEVRALAR

O sıralarda Elazığ Kovancılar'da 9 mühendisin öldürülmesiyle, Türkiye çapında basını, televizyonu, yaygın propaganda araçları, resmi ağızları, türlü çeşitli demeçleri ile, sömürgeciler yükselen kitle hareketlerini karalamak kamu vicdanını acındırmak çabası içine girdiler. Öldürülen 9 insanın olayıyla, zulme ve zorbalığa karşı yükseltilen kitlelerin özgürlük hareketi aynı türde nitelendirilerek kamuoyunun nezdinde mahkum edilmek istendi. Kürt İntifadası, bir terörist hareket olarak nitelendirilip halkın gözünden düşürülmek için adeta seferberlik ilan edildi. Sömürgeci güçler, 9 mühendisin öldürüldüğü Elazığ Kovancılar olayına can kurtaran simidi gibi sarıldı, fırsatı ganimet bilerek Nusaybin'de, Cizre'de yükselen kitle hareketlerinin önünü kesmek için kolları sıvadılar.

Cumhurbaşkanı başta olmak üzere, devletin tüm resmi ağızları, siyasi çevreler, Kürdistan'daki kitle hareketlerini önce küçümsetmeye ve basit bir *"başsağlığı"* olayı olarak göstermeye çalışırlarken Elazığ'daki Türkiye Kömür İşletmeleri'nde çalışan 9 mühendis öldürülünce de bu kez ağız değiştirip o hareketleri *"terörist hakeretler"* olarak niteleyip mahkum etmeye çalıştılar. Açıktır ki, bu onların şaşkınlığını gösteriyordu. Birbirini tutmayan demeçlerle kamuoyunun bilincini bulandırmak istemelerine rağmen, yükselen kitle hareketlerinin gücü ve kamuoyunun sıkıştırmalarıyla yarım ağızla bile olsa sorunu ifade etmek zorunda kaldılar.

Örneğin, Ertuğrul Özkök; 3 Nisan 1990 tarihli Hürriyet Gazetesi'ndeki köşesinde, Turgut Özal'ın bir açıklamasına yer veriyor. Bu açıklamasında Turgut Özal:

"Bölgede yaşayan insanların ayrı bir dil konuştuğunu kabul etmek gerekir. Bunun için henüz vakit erken. Ama üzerinde düşünmek lazım." diyor.

Böylece , Kürt halkının *"dili"*ni ve *"bu dille yayın yapmayı"* yasaklayan 2932 sayılı yasa da geçerliliğini kaybedip iflas etmiş oldu.

En önemlisi, devletin Cumhurbaşkanı, bir yandan bu tür açıklamalar yaparken, öte yandan da kendi ağzıyla *"inkar"* etmiş olduğu *"ayrı bir dil"* konuşan Kürt halkının, *"dilinin yasaklanması ve varlığının inkar edilmesine"* karşı başlatmış olduğu özgürlük atılımını zirveler toplayarak boğmak istedi.

Bu çarpıcı örnekler, devletin içine düşmüş olduğu çelişkilerin derinliğini, devekuşu politikasının komikliğini ve *"bulanık suda balık avlama"* siyasetlerinin sefaletini ortaya koymuyor mu?

Görüldüğü gibi, *"bunun için (Kürt dilinin serbest bırakılması için a.b.ç.) henüz vakit erken. Ama üzerinde düşünmek lazım"* diyenler, *"mavi boncuk"* politikalarıyla, yıpranan devlet siyasetinin açmazından kurtulma manevralarına başvuruyorlar. Türlü - çeşitli demeçler, zirveler ve bazen de kimi tehditlerle karmakarışık bir tartışma ortamı yaratarak kamuoyunun dikkatini dağıtmak için yoğun çaba gösteriyorlar. Kürt halk hareketinin *"açık"*, *"net"* karekterini bulandırarak etkisizleştirmek istiyorlar.

İşte bu yüzden de, 9 mühendisin öldürülmesi olayını kamuoyunda canlı tutarak, *"terör"* ve *"acındırma"* edebiyatı yaparak bunalımlarına çare aradılar.

O olayla; Nusaybin, Cizre ve Diyarbakır'daki kitle hareketlerinin doğrultusu ve talepleri arasında doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak herhangi bir ilişki kurulamaz. Tersine, Nusaybin ve Cizre'deki kitle hareketleri, *"öldürme, devlet terörü, baskı ve zulme"* karşı koymak için, insanlığa, insanlık onuruna ve yaşayıp varolma hakkına karşı girişilen uygulamaları protesto etmek, sürgünlere, kırımlara ve katliamlara *"dur"* demek, barış ve özgürlük içinde yaşabilmek için yükseltilmiştir. O sebeple, sömürgeciler ne kadar çarpıtırlarsa çarpıtsınlar, kimseyi aldatıp şaşırtamazlar; kamuoyu gerçekleri görüyor. Cizre'de yapılan 6500 kişinin katıldığı kitle gösterisinde Kürt halkı olgunluğunu muhafaza ederek ne istediğini bilmiş ve o gösterilerde herhangi bir olay çıkmamıştır. Demek ki, şer güçleri provakasyonlar tertipleyip, saldırmayınca Kürt halkı çatışma yolunu seçmemektedir. Bu örnek de gösterilmiştir ki, Kürt halk hareketlerine *"terörist eylem"* yakıştırmasının hiç bir dayanağı yoktur. Bu yakıştırmalarla hiç kimse kandırılıp, inandırılamaz.

Devlet teröründen kaçan insanların, taciz edilen köy muhtarlarının, özel timler, karakol komutanları tarafından ajanlaştırılmak istenen yurtseverlerin, her türlü provakasyon ve senaryolarla işkenceler

den geçerilen köylülerin, ulusal kimliği ile alay edilen, *"ha bir Kürdü öldürdün, ha bir iti!..."* sloganlarıyla insan yerine konulmayan Kürtlerin haklı eylemlerinin hızını kamu vicdanına sığınma manevralarıyla soğutmak isteyenler kendi yüzlerindeki karayı temizlesinler. Devletin *"gözü dönmüş"* vurucu timleri, ırkçı - Şoven, militarist ve terörcü kesimleri Kovancılar ve benzeri olaylardan yararlanarak belki biran nefes almayı düşünebilirler, ama, ulusal zülmün hain tahribatlarını çekemez duruma gelen insanların, çoluğuyla çocuğuyla artık kaybedecek hiç bir şeyi kalmayan kitlelerin; ölülerinin başında ağıt yakmaktan kurtulamayan anaların; işçisi, esnafı, zanaatkarı, aydını, genci, kadın ve çoluk çocuğuyla ve kentlerdeki yığınların dinamizmiyle de ulusal boyunduruğun paslı kilitlerini zorlayan halk güçlerinin eylemli kitle çizgisindeki ulusal demokratik mücadelesini engelleyemezler. Artık, halkımızın güven duyduğu öncüler, kitlelerin onaylayıp haklı bulduğu bu zemin üzerinde mücadeleyi hedefe ulaştırmak için uygun mücadele yöntemleriyle zafere giden yolda emin adımlarla yürüyeceklerdir.

Ulusal boyunduruğun paslı kilitlerini zorlayan halk güçlerinin eylemli kitle çizgisindeki ulusal demokratik mücadelesini engelleyemezler. Artık, halkımızın güven duyduğu öncüler, kitlelerin onaylayıp haklı bulduğu bu zemin üzerinde mücadeleyi hedefe ulaştırmak için uygun mücadele yöntemleriyle zafere giden yolda emin adımlarla yürüyeceklerdir.

Sömürgecilerin yerel dayanakları da artık onları kurtaramaz. Silahlandırılan aşiretlere, maaşlı köy korucularına, belli ağalara ve cümle cahşlara dayanan devlet politikası da yıprandı, giderek etkisizleşti. Çünkü kitleler zincirleri zorluyor. Kendilerini sömürgeci devlete bağlayan bağlarını koparırarak, özgürlüğe doğru adım atıyor. Devlet, halk kitleleri üzerinde kontrol sağladığı araçlarını yitiriyor. Şiddeti, zorbalığı ve ulusal boyunduruğu çözüm olarak gören tüm devlet partilerinin de maskeleri düştü. Kitleleri onlarla uyutmak artık çok zor.

Düzenden, sömürgecilerden ve resmi ideolojiden yana olanlar korkulu rüyalar görüyor. Kimi ilericilerin ve demokratların karamsarlığına yer yoktur. Tarih göstermiştir ki, ayağa kalkan halklarla özgürlüğün ve demokrasinin önündeki engeller temizlenebilmiştir. Özgürlük ve demokrasi umudunun kapıları kitlelerin etkin eylemleri ile aralanmış, örgütlü mücadeleyle zafere ulaştırılmıştır.

PERDE ARALANIRKEN

12 Eylül ve sonrası dönemin tüm baskılarına rağmen, Kürt sorunu ile ilgili tartışmalar giderek yoğunlaştı, Nusaybin Cizre ve Diyarbakır'da olduğu gibi kitle ve yığın eylemleri tüm dünyada yankılar yarattı.

Kürt ve Türk halklarının "eşit haklı, özgürce oluşan, gönüllü birliğe dayalı" bir demokratik devleti isteme hakları yoktu. Bunu isteyenler tepelenmeliydi. Çünkü bu ülkede yaşayan herkes "Türk" tü... Türkiye'deki 15 milyonluk Kürtlerin varlığından ve onun haklarından sözedilemezdi... Bu tür itiatsizlikler yapılırsa, kılıçlar kınından çekilir, tanklar yürür, panzerler homurdar, "ordular ilk hedefiniz demokratik mevziler ve emekçi halk kitleleridir" komutu verilirdi.

Açıktır ki bu, en başta halkımızın ulusal kurtuluş mücadelesinin aldığı mesafenin bir sonucudur. Bilindiği gibi, Kürtlerin Zorunlu İskan, Dersim, Zilan gibi soykırımları ve *"Takrir- i Sükûn Kanunları"* ile 1940 lı yıllardan başlayarak 1970 yılı başlarına kadar Kürt sorununun üzerine çökertilen sis perdesi daha sonra yavaş yavaş dağıtılmaya başlandı. 1970'li yıllardan sonra Kürt yurtsever hareketlerinin, devrimci, demokrat güçlerinin özverili çabalarıyla Kürt sorunu kamuoyunun gündeminden düşmez oldu. Kürk yurtsever hareketi özellikle 1975'li yıllardan itibaren önemli bir hamle yaparak örgütlenme ve propaganda çalışmalarına girişti. Giderek etkinlik kazanan bu çabalarla da Kürt hareketi bir kısım tabuları yıkarak Cumhuriyetten beri tartışılması yasaklanan Kürt sorununu tartışmaya başladı. Kürt halkını *"yok"* sayan resmi ideoloji ve herkesi *"Türk" "sayan" "ulusal birlik"* politiaları çıkmaza girmeye başladı. Buna paralel olarak, genel olarak Türkiye'de, özel olarak Kürdistan'da geliştirilen ilerici, yurtsever, devrimci - demokratik atılımlarla ırkçı - şoven çevrelerin ve burjuvazinin ördüğü inkar duvarları darbeler aldı. Yaygın *"anti-Kürt"* kampanya her alanda karşısında yurtsever dalgayı buldu. Bu nedenlerden dolayı, Kürt halk kitleleri içinde bilinçlenme süreci hızlanırken, yurtseverlik duyguları da yükseldi. Bu süreç elbet

tek taraflı işlemiyordu. Türk kamuoyu da gelişmelerden etkileniyor, Kürt sorunu bu alanlarda da hararetli bir şekilde tartışılmaya başlanıyordu. Devrimci-demokrat çevrelerden başka, o güne kadar ırkçı-şoven propagandaların ve koyu şartlanmaların etkisiyle bu konuyu *"tabu"* olarak kabul eden pek çok kişi gerçekleri görmeye ve üzerinde düşünmeye başladı. İşçi derneklerinde, sendikalarda, dernek ve odalarda, basında, panel ve forumlarda, bir çok toplantılarda ve yürüyüşlerde *"Kürt sorunu"* mutlaka dile getiriliyor, sorunun çözümü için yoğun tartışmalar yapılıyor, öneriler ileri sürülüyor.

Bu yüzdendir ki, pek yurtsever (!) olan generaller yüce devletlerinin bekasını, ayrıcalıklı burjuvalarının ali menfaatlerini ve has müteffiklerinin tartışılmaz çıkarlarını *"korumak"* ve *"kollamak"* için de 12 Eylül de faşist darbeyi yaptılar. Faşist cunta emir buyurdular;

Ülke güllük gülistanlık olacaktı! Yani, kan akıtacaklardı. ülkedeki demokratik muhalefeti ezeceklerdi! Aydınlara göz açtırmayacak, TRT'yi borazan yapacak, üniversiteleri köleleştirecek, sendikaları, dernekleri temizleyecek ve mümtaz şahsiyetler olarak cümle sömürücülerin *"göz bebeği"* olmanın hakkını vereceklerdi. Onlar var oldukça, devleti bölmek isteyenlerin, ülkenin bütünlüğüne göz dikenlerin canına okunacaktı. Onlar Türk'ün *"asil, saf, katışıksız"* kanını damarlarında taşıyorlardı. Kürtler de kim oluyor ki, ulusal kimliklerini sorguluyor, hak eşitliği istiyorlardı! Onlar ulusal-demokratik istemlerini ileri süremezlerdi... Kürt ulusunun *"kendi kaderini tayin hakkı, ayrılma hakkının tanınmasıyla da gerçekleşebilir"* diyenler kafası ezilmesi gereken hainlerdi! Kürt ve Türk halklarının birlikte yaşamayı seçmesi durumunda *"eşit ulusal haklılık"* temelinde gönüllü birliği isteyenler onların gözünde son Türk Devleti'nin düşmanlarıydılar. Kürt ve Türk halklarının *"eşit haklı, özgürce oluşan, gönüllü birliğe dayalı"* bir demokratik devleti isteme hakları yoktu. Bunu isteyenler tepelenmeliydi. Çünkü bu ülkede yaşayan herkes *"Türk"*tü... Türkiye'deki 15 milyonluk Kürtlerin varlığından ve onun haklarından sözedilemezdi... Bu tür itiatsizlikler yapılırsa, kılıçlar kınından çekilir, tanklar yürür, panzerler homurdar, *"ordular ilk hedefiniz demokratik mevziler ve emekçi halk kitleleridir"* komutu verilirdi.

Nitekim, 12 Eylül'de böyle yapıldı. Faşist cunta iktidarı tümüyle ele geçirdikten sonra, ilk iş olarak, Kürt halkını sindirmek, onun kurtuluş özlemlerini söndürmek ve özgürlük umudunu kırmak için harekete geçti. Bunun için, Kürt halkına ve onun yurtsever örgütlerine zalimce saldırdı. İşkence tezgahları ve ağıtlara konu olan, dillere destan zindanlar kurdu. Onlara kan ve terörle son darbeyi vurmak istedi. Ama gelişmeler hiç de onların istediği gibi olmadı. Cümle ırkçılar ve faşistler umduklarını elde edemediler.

Bu sebeple de, dönemin öncü generalleri şimdi muradı gözünde kalan emekliler olarak vuslatın özlemiyle kıvranıyor, tarih tarafından yargılanıyorlar. Cuntanın başkanı kendisine *"baba"* denilmesinden müthiş bir haz duyardı. Gerçi bir yasa teklifiyle adını *"Kenan Babatürk"* olarak tarihe geçiremedi ama, hiç sevilmediği halde, *"eşsiz bir içtenlikle kendisine gösterilen sevgi ve destekten"* dolayı bir mesajla kamuoyuna teşekkür etmekten de kendini alamadı.

Böylece, kendisinden menkul bir irade ve gönül muhabbetiyle, *"niçin Marmaris'teki köşkünde yalnızlık ve korku içinde yaşadığına ve yine niçin sıkı bir koruma altında tutulduğuna"* bakmaksızın öz mahcemaline *"mail"* olup kendisinin *"pek sevildiğine"* yine kendisi karar verdi.

HER ŞEYE RAĞMEN YURTSEVERLER YOLLARINI ŞAŞIRMADI

Sömürgecilerin 12 Eylül çıkartması ve faşist generaller cuntası halkımıza büyük acılar yaşattı. Kürdistanlı yurtsever örgütler zor günler geçirdi, yer yer darbeler yedi, önemli kayıplar verdiler. Buna rağmen kitleler yollarını şaşırmadılar, yurtseverlik duygularından kopmadılar, ülkelerini daha bir coşkuyla sevdiler; mücadele durmadı, yurtsever hareketler de sinmedi. Çünkü, Kürt halkının kurtuluş mücadelesinde yer almış olan güçler kitleler içinde dal-budak salmışlardı ve onları oralardan söküp atmak mümkün değildi.

Yine bu dönemde Kürt hareketi, yurtsever, ilerici, demokrat kişi, kurum ve kuruluşları hümaniter güçlerin de desteğiyle sömürgeci rejimi bunalttı, ve onun politikalarının ipliğini pazara çıkardı. Bu kararlı mücadele karşısında sömürgeciler köşeye sıkıştı. Artık sömürgeciler bugün ne yaparlarsa yapsınlar, nereye giderlerse gitsinler karşılarında *"Kürt sorunu"*nu buluyorlar.

Örneğin, Helsinki Nihai Senedi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi; Viyana Konferansı Sonuç Belgesi'nin 19. maddesi; *"Kürtler İnsan Hakları ve Kültürel Kimlik"* konulu Paris Konferansı sonuçları; Bremen Deklerasyonu-Kürdistan'da İnsan Hakları Girişimi'nin düzenlediği Konferans; *"Kürtlerin kendi ülkelerinde Özerk Yönetimler"* kurabilmesini vurgulayan

Batı Avrupa Birliği (BAB) kararları; Danimarka'nın Başkenti Kopenhag'da düzenlenen ve 2 Nisan 1990 tarihinde sonuçlanan *"Azınlık Hakları-Güneydoğu Avrupa'da Politikalar ve Uygulamalar"* Konferansında;

Türkiye'de *"Kürt varlığını"* vurgulayan, onun haklarını savunan, *"Avrupa Konseyi Bölgesel ve Azınlık Dilleri sözleşmesine Kürtçenin eklenmesini"* tavsiye eden, Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmış bulunan Kürtlere *"Mültecilik Statüsü"* tanınabilmesi için Türkiye'nin *"Uluslararası Mülteciler Sözleşmesi"*ndeki *"çekince"*den vazgeçmesini belirten ve bu kararları yine Kopenhag'da yapılacak olan 35 ülke Dışişleri Bakanının katılacağı *"AGİK- İnsani Boyut Toplantısı"*na götürmeyi de karar altına alan girişimler ve bunun gibi uluslararası kararlar da Kürt sorunundan ürkenleri bunaltıyor.

Resmi ideoloji artık işe yaramıyor. Kürtlerin varlığını inkar eden köhnemiş, inkarcı ve çağdışı resmi tarih tezleri sahiplerini ve savunucularını giderek gülünç duruma düşürüyor. Türk burjuvazisinin ve sömürgeci devletin yakın ya da uzak dostları bile gerek Türkiye'de gerekse uluslararası planda, bazen kapalı kapılar ardında, bazen de kamuoyu önünde farklı tutumlar almaya başladılar, izlenmekte olan resmi politikaya şu ya da bu oranda karşı çıkma eğilimine yöneldiler. Bunun yanısıra ne kadar ırkçı, ne kadar şoven, ne kadar resmi ideolojinin kölesi olursa olsunlar bazı kişi ve çevreler de tersine bile olsa sorunu daha hararetli bir şekilde tartışıp, önlemler öneriyorlar. Bu da Kürt sorununun kendisini dayattığını gösteriyor.

KORKUNUN ECELE FAYDASI YOKTUR

Artık, Kürt sorununun bir sis perdesinin arkasında tutulmasına imkan yoktur. Sorun enine boyuna konuşulup tartışılıyor. Halkımızın haklı mücadelesi kendisine dost olan müttefiklerinin de özverili çabalarıyla engelleri bir bir aşıyor. Sorun bütün canlılığı ve gerçekliğiyle kendisini dayatmıştır; Kürtler sorunlarını çözeceklerdir; korkunun ecele faydası yoktur.

Kürt kelimesinin ağıza alınmasından ödü kopanlar *"Kürt yoktur"* diye kızgın ve yüksek sesle konuşanlar, şimdi de bin dereden bulanık su getirerek bile olsa sorunu yarım ağızla konuşmaya başladılar.

Demirel, 12 Eylül'ün mağduru bir insan olarak demokrasi kahramanlığına soyunduğu günlerde ilkesiz ve içeriksiz demokrasi nutukları atarken, Kürtlerin varlığını da hatırladı. Bay Demirel bir süre önce, *"Bu ara şunu da söylüyelim: Tabii ki Türkiye hudumuzun öbür tarafında Kürtçe konuşan ve yaşayan insanlar vardır; Bu tarafında Kürtçe konuşan yaşayan insanlar vardır..."* diyordu. Demokrasi için iş başa düştüğü zaman, askerler *"höt"* demeden ödü kopan yalancı pehlivanın neden sonra kükreyip çoştuğunu çok gördük. Kahramanın bu söyledikleri, *"söyleyene değil, söyletene bak!"* gerçeğinin bir kez daha hatırlanması bakımından ilginçtir. Demek ki, Kürt sorununu konuşmadan demokrasi kahramanlığı için hamle yapılamayacağını anlayan Demirel, Kürt nağmeleriyle demokrasi türküleri söylemeye mecbur kalmıştır. Bilindiği gibi, Bay Demirel kırat'ına suvar olup demokrasi savaşı için meydanlara sığamaz olunca da, bir çok demokratımızın cazibe merkezi oldu. Süvariye methiyeler döşendiler. Bir zamanlar Özal'a aşık olup, ANAP labirentlerinde pertavsızla demokrasi arayanlar, Demirel'in tezgahına kapılıp, *"aç tavuk"* misali rüyalarında *"darı"* görmeye başladılar. Oysa, Milliyetçi Cephe (M.C.) dönemlerinin Demirel'ini bilmeyen, tanımayan yoktu. O sadece kendisi için, meydanlarda siyaset kürsüsünü kurup nutuk atabilmek için özgürlük istiyordu. Onun kitlelerin demokratik istemlerine öncülük edebileceğine, demokrasi güçlerinin önderliğini yapabileceğine inanmak mümkün değil. O, kitlelerin yükselen özgürlük ve demokrasi istemlerine ters düşmemek, yığınların nabzını elinde tutabilmek için sözde bile olsa içi boş demokrasi nutukları atıyor; kaşarlanmış bir politikacı olarak iki yüzlü politikalarını siyaset sahnesinin kaygan zeminlerinde zamanlayarak cambazlık yapıyor.

Artık, Kürt sorununun bir sis perdesinin arkasında tutulmasına imkan yoktur. Sorun enine boyuna konuşulup tartışılıyor. Halkımızın haklı mücadelesi kendisine dost olan müttefiklerinin de özverili çabalarıyla engelleri bir bir aşıyor. Sorun bütün canlılığı ve gerçekliğiyle kendisini dayatmıştır; Kürtler sorunlarını çözeceklerdir; korkunun ecele faydası yoktur.

Bay Demirel, daha düne kadar sivil toplumdan, çok partili yaşamdan söz ediyordu. Devletin tepesinde olanların ve belli çevrelerin ellerini siyasetten çekmesini istiyordu. *"'Belli kurullar', 'güç odakları' politika üretiyor, tepeden güdümlerle ülkenin yönetilmesini emrediyorlar"* diyerek *"çok partili siyasetin, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin bu vesayetten ve ayak bağlarından behemahal kurtarılması gerektiğini"* her vesile ile tekrarlıyor, *"ülkeyi ve demokrasi*

yi sahipsiz bırakmayacaklarını" önemle hatırlatıyor, *"ülkeyi mutlaka sivil siyasetçiler ve sivil partiler yönetecektir"* diye alanlarda ona buna meydan okuyordu.

Ne var ki, dünyada olduğu gibi Türkiyede de olaylar çok hızlı gelişiyor. Çok kısa bir süre önce, demokrat pozlar takınıp siyaset minderinde demokrasi peşrevi çekerek eski müsteşarını saf dışı etmek isteyen muhteşem Süleyman, Kürt halkının kitle gösterilerinden paniğe kapılarak, sivil toplumu da, çok partili siyasi yaşamı da, ülkeyi siyasetçilerin yönetmesi konusundaki düşüncelerini de unutarak, bazan el altından, bazen partili arkadaşlarının vasıtasıyla *"sıkıyönetim"* çağrıları çıkardı. *"Ülkenin tepeden yönetilmesi"* isteklerine, *"belli Kurulların ürettiği politikalarla siyaset yapılmasına"* veryansın eden Demirel, Nusaybin'le başlayan halk hareketleri karşısında nefesi güç odaklarının ve askerlerin kanatlarının altında aldı. Meydanlarda tozu dumana katıp demokrasi nutuklarıyla her geçen gün rekor tazeleyen üstad, Kürdistan'daki halk hareketlerinin ve gösterilerin hızla geliştiği günlerde Aydın gezisini tamamlayarak Ankara'ya döner dönmez; Nusaybin ve Cizre'deki kitle gösterileri için *"çok vahim, tüylerim diken diken!"* diyordu.

Yine aynı Demirel, aynı günkü demecinde *"Milli Güvenlik Kurulu nerededir? Ne güne lazım? Millet bunu merak ediyor"* diyerek, siyaset için tepedeki *"kartal"*dan emir ve direktif bekliyordu. Kürtler, demokrasinin vazgeçilmez gereklerinden olan, en doğal bir demokratik hak olan *"toplantı ve gösteri yürüyüşü"* haklarını kullanmışlardır. Bay Demirel ise, bu hakkın kullanıldığını görünce paniğe kapılıyor; *"sivil siyaset, siyasal partiler bir yana dursun, ordu yürüsün, Milli Güvenlik Kurulu ferman çıkarsın"* diye kıyamet koparmaya başladı. Kendi kapris ve çıkarları için kitleleri meydanlarda toplayan *"benim dediğim olmazsa gökkubbeyi başınıza yıkarım"* diyen, kendisini iktidara getirmeleri için kitlelere ayaklanma çağrıları çıkaran, Cumhurbaşkanı Özal'ı kıskanıp devlete küsen Demirel, bu kez Kürtler meydanlara çıktığı zaman *"aman devlet yıkılıyor"* diye yaygara koparak, dün posta atar gibi göründüğü generallere, Milli Güvenlik Kurulu'na ve benzeri çevrelere can havliyle sığınarak, *"fırtına var, ateş var, acele edin, bastırın!"* diye çağrılarda bulunuyor.

Bu tür ikiyüzlü cambazlıklarla siyaset sahnesini renklendirenlerin korkusunu biliyoruz. Gelişen halk muhalefeti, kitle hareketleri ve özgürlük mücadelesi karşısında daha fazla tutunamayacaklarını artık çok iyi biliyorlar. Bu yüzden de her an yeni bir renk, yeni bir boya ile vaziyeti idare etmeye çalışıyorlar. Onlar devletin resmi ideolojisine köle olmuş insanlar olarak bu düzeni koruma gayreti içindedirler. Partileri ise devletin *"has partileri"*dir. Özgürlük isteyen, aş, ekmek, mutluluk isteyen kitleler artık bunları çok iyi tanıyor. Onların meydanları yanlız kendileri için istediklerini biliyor. Bu nedenle de, artık egemenlerin itibarı da *"pul"* olmuştur.

Çok kısa bir süre önce, demokrat pozlar takınıp siyaset minderinde demokrasi peşrevi çekerek eski müsteşarını saf dışı etmek isteyen muhteşem Süleyman, Kürt halkının kitle gösterilerinden paniğe kapılarak, sivil toplumu da, çok partili siyasi yaşamı da, ülkeyi siyasetçilerin yönetmesi konusundaki düşüncelerini de unutarak, bazan el altından, bazen partili arkadaşlarının vasıtasıyla "sıkıyönetim" çağrıları çıkardı.

Demokrasi tacirliği yapan Ecevit de Kürt sorununa karşı ırkçı, şoven bir tutum içindedir. O ne kadar özgürlük, barış, demokrasi nutukları atarsa atsın Kürt sorunu söz konusu olunca, resmi devlet ideolojisine sarılıyor, hak hukuk tanımıyor. Böyle olmasına rağmen, Kürt halk hareketinin canlılığı ve sürekli gündemde olması yüzünden zaman zaman O da sıkışıyor, Kürt gerçeğini kabüllenmek zorunda kalıyor. Nitekim bir kaç yıl önce, Norveç'te Kürdistanlı işçilerin kendisini soru yağmuruna tutması üzerine; *"Türkiye'de Kürt, Arap yoktur, yanlız 'Türk' vardır ayırımına ben de karşıyım"* demek zorunda kalmıştı. Ama aynı Ecevit öylesine koyu bir şartlanmışlık içindedir ki, zaman zaman Kürtlerin varlığından söz etse bile, inkardan, ırkçı-şoven, milliyetçi tavrından bir türlü vazgeçemiyor. Bu yüzden de Bay Ecevit, köhnemiş, çağdışı *"tek ulus"* anlayışını yeni boyalarla renklendirip kelime oyunlarıyla oynayarak dünyayı kandırmak istiyor. Türk milliyetçiliğinin tıkanan kanallarını açabilmek için kollarını sıvayan bu *"çağdaş şair" ; "Kürtleri Türkler gibi, Türkiye Cumhuriyetini kuran ve diğer etnik guruplarla beraber bir karışımın unsuru, ulus mozaiğinin bir rengi ve zenginliği"* sayan son derece yanlış, bilim dışı ve asimilasyoncu bir tezle Kürtlere karşı tuzak kuruyor. Bu anlayış ırkçı-şoven-milliyetçi ideolojinin başka bir temeldeki tezahürüdür. Bu tür tezler, Kürtlerin ulusal -demokratik haklarını *"yok"* saymaya yönelik tezlerdir.

Barışsever Ecevit, sözüm ona Türkiye şartlarında yeni bir *"halk"* kavramı geliştiriyor, bu kavramların çağdaş ulus anlayışına denk düştüğünü ispat etmeye çalışarak harika teoriler üretiyor ve bir politikacı olarak *"yurtseverlik"* görevini yerine getiriyor.

Ona göre; *"Türkler, Kürtler, Lazlar, Araplar ve Çerkezler"* Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran etnik kökenli Türk vatandaşları olarak kendi kültür zenginlikleri ile bir *"halk"* oluşturmuşlardır. Bu da *"Türk halkı"*dır. Bu tür harika teorileri ile Ecevit, köhnemiş resmi ideolojiye ve inkarcı *"tek ulus"* anlayışına soluk aldırmaya çalışıyor. Azınlıkların, etnik unsurların ve Kürtlerin adını telaffuz ederek, *"tek ulus"* kavramlarının yerine *"tek halk"* kavramını yerleştirerek göz boyamaya çalışıyor. Tabii Onun da bu gayretleri boşunadır. Çünkü Türkiye'de Kürt ulusal sorununu bu tür cambazlıklarla örtbas etmeye artık imkan yoktur. Kaldı ki, Bay Ecevit'in nasıl koyu bir şoven olduğunu Kıbrıs olaylarıyla bütün dünya anladı. Son günlerde *"Kıbrıs Türk Bölgesi"*nin Türkiye'ye bağlanması formülünü keşfederek, Kıbrıs sorunu için böylesine adil (!) bir çözüm öneren Karaoğlan'dan mazlum halkların bekleyebileceği bir şey yoktur. Türk yurtseverleri, demokratları, aydınları ve devrimcileri de artık O'nu çok iyi tanıyor. Onun iflah olmaz bir Türk milliyetçisi olduğunu, Kürt sorununun demokratik çözümü için kılını bile kıpırdatmayacağını Kürtler de çok iyi biliyor.

Yine son günlerdeki Nusaybin-Cizre olaylarındaki tavrı da onun ince politikalarından birisidir. Nusaybin ve Cizre'deki Kürt özgürlük hareketini, benzeri diğer politikacılardan biraz farklı olarak değerlendirdiği görünümü vererek, emekçi yığınların nabzını tutmaya çılıştı.

Örneğin; Bay Ecevit İstanbul-Kartal'da düzenlediği mitingde; *"Doğu'da yaşanan olayların kitle hareketi"* olduğunu belirterek, *"sosyal patlamaların kökeninde devletin zulmü yatıyor"* dedi. Aynı mitingle ilgili olarak gazeteler *"Ecevit, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde yaşanan olayların terör eylemi değil, kitle hareketi olduğunu öne sürdü"* diye haber yazdılar. Bu haberler Sabah Gazetesinin 26 Mart 1990 günlü sayfalarında muhabirler Erdoğan BAĞCI, Ahmet UÇAR ve Selahattin YURDAKAN tarafından ayrıntılı bir şekilde işlendi. Bu kez de Ecevit *"olaylar ve gelişmelere doğru teşhis koyan bir politikacı"* izlenimini verme çabası içine girdi. Çünkü, diğer siyaset erbabı liderlerden farklı bir şekilde olaylara teşhis koyuyor, olayların nedenini kavrayan bir politikacı görünümünü sergilemeye çalışıyordu.

Aynı Ecevit, Kürdistan'da gelişen hareketin *"bir kitle hareketi olduğunu, bunun kökeninde devlet zülmünün yattığını"* söylüyordu ama; bunun Kürt sorunundan kaynaklandığını, *"devlet zulmü"*nün aslında Kürtlerin ulusal-demokratik istemlerini bastırmak için uygulandığını görmek ve söylemek istemiyordu. O, Kürtlerin *"özgürlük istiyoruz"* diye yükselen ve dünyanın dört bucağında yankılanan seslerini duymuyor muydu? Elbette duyuyordu. Ama işin bu yönü O'nun hesabına gelmiyordu. Yine O'na göre; *"köy koruculari denen adamlara 1989 yılında verilen 50 milyar lira ile fabrikalar kurulmuş olsaydı Cizre, Silopi ve Nusaybin sokaklarında yürüyenler o fabrikalara yerleştirilirdi. İnsanlar yürüyüşe katılacakları yerde bugün o fabrikalarda çalışıyor olurlardı."* Sorunu teşhis ettikten sonra halkçı Ecevit'in çözüm önerileri işte budur.

Ecevit, Kürdistan'da gelişen hareketin "bir kitle hareketi olduğunu, bunun kökeninde devlet zülmünün yattığını"- söylüyordu ama; bunun Kürt sorunundan kaynaklandığını, "devlet zülmü"nün aslında Kürtlerin ulusal-demokratik istemlerini bastırmak için uygulandığını görmek ve söylemek istemiyordu.

Ecevit bu önerisiyle de resmi devlet politikasına ne kadar sıkı sıkıya bağlı olduğunun bir örneğini daha vermiş oluyor. Kürt halkının varlığının inkarından, Onun dilinin, sanatının, kültürünün yasaklanmasından, Kürtlerin ulusal boyunduruk altında tutulmasından, 15 milyonluk koskoca bir ulusun ülkesinin sömürgeleştirilerek talan edilmesinden kaynaklanan bir sorunu üstad *"fabrika kurarak"* halledilebileceğini buyuruyor. Kuşkusuz fabrika kurmak kötü bir şey değil. Ama Ecevit başka şeylerin peşindedir. O, sorunun bir *"ulusal sorun"* değil de, *"fabrika kurup-kurmamak"* sorunu olduğunu belletmeye çalışıyor. Bu saatten sonra geçmiş olsun Bay Ecevit! Sen bu incilerinle bir arpa boyu yol bile alamazsın! Sen belki, bu ince politikalarınla birilerini kandırmaya uğraşıyor ve Türk yurtseverlerini de oyalamaya çalışıyorsun! Ama, bilmelisin ki, kimse senden daha az akıllı değil...

Şu ya da bu yöntemle Bay Ecevit gibileri sorunu ne kadar gizlemeye çalışırlarsa çalışsınlar, yine de gerçeği ört-bas edemiyorlar. Gelişmeler karşısında Kürtlerin dostu olmayanların, onu bir kaşık suda boğmak isteyenlerin bile *"sorunu gizlemekle bir yere gidilemeyeceğini"* kabul etmek zorunda kaldık

larını görüyoruz. Örneğin; eski Adana Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Bölügiray;

"(...) Sorunları yaratan etkenleri doğru olarak bilmenin ve tartışmanın, bu soruna (Kürt sorununa abç-D.Doğan) daha akıllı ve bilinçli yaklaşma olanağı vereceğidir. Kuşkusuz devletin güvenliğini tehlikeye düşürmemek kaydıyla. Aslında bunlar, yıllardır çok detaylı olarak devletin sivil ve askeri en üst kademelerinde konuşulup tartışılmış, ancak kapalı kapılar ardında ve arşiv dosyalarında kalmıştır. Sorunları görmezlikten gelmekle olmuyor ki..." diyebiliyor.

TÜM BUNLAR KENDİLİĞİNDEN OLMADI

Tabii, tüm bunlar kendiliğinden olmadı. Kürt halkının her türlü baskı ve teröre rağmen sinmemesi, direnmeyi elden bırakmaması ve Kürt ulusal kurtuluş hareketlerinin kararlı mücadeleleri, mücadeleyi ileri aşamalara doğru geliştirdi; hem kitlelere moral verdi, onlara doğru savaşım yollarını gösterdi, kitle hareketlerinin gücünün önemini kavrattı, hem de egemen güçleri yarım ağızla bile olsa *"sorunu kabule"* zorladı.

Yine, eski Genel Kurmay Başkanı Necdet Üruğ'da *"Güneydoğu olaylarının etnik yönü var"* diyerek *"gerçekçi olmak zorunda olduklarını"* açıklamak zorunda kaldı.

Türk devleti Kürt halkının ulusal kurtuluş mücadelesini bastırmak için her türlü yöntemi benimsemiş ve meşru saymıştır. Dersim' de, Ağrı'da olduğu gibi zaman zaman soykırım hareketlerine girişmiş, 1938 Dersim isyanının kanla ezilmesinden sonra 12 Eylül faşizmiyle de Kürt halkına yoğun, sistemli ve sınırsız kitlesel baskı uygulamıştır. Sömürgeci güçler, Kürdistan'da *"işgalci ordulara rahmet okutan"* bir barbarlıkla, Kürt halkının özgürlük güçlerini, yoksul köylülerini, tüm yurtseverlerini işkencelerde, zindanlarda yoketmeye çalıştı. Kürt ulusunun bütün haklarını gaspetmek için; on yılı aşkın *"sıkıyönetim"* ve *"olağanüstü hal"* uygulaması, özel jandarma, Özel Tim ve tüm askeri sivilgüçlerle Kürt halkına tarifsiz acılar yaşattı.

Sömürgeci devlet bununla da kalmadı. Emperyalist güçler ve menfaat odaklarıyla beraber gizli-açık dolaplar çevirdi. Devlet olmanın onurunu da düşünmeyerek Kürt halkına karşı paktlar oluşturdu. Örneğin, bir zamanlar *"CENTO"* bu iş için kurulmuş bir paktı. Bu bakımdan Türkiye, Kürdistan'ı bölüşen diğer sömürgeci devletlerden İran ve Irak ile birlikte bu pakt içinde Kürtlere karşı müşterek harekat projeleri hazırlıyorlardı. Sömürgeciler Cento üyesi devletler olarak, bağımsız bir Kürt devletinin kurulması aşamasında, bu devleti ortadan kaldırmak için plan yapmışlardı.

Nitekim, emekli bir Albay, bir ara yaptığı bölge stratejisi ve taktikler konulu açıklamasında; *"Türkiye, İran ve Irak zaten CENTO anlaşması dolayısıyla dost ülke oldukları için, bağımsız bir Kürt devletinin kurulma aşamasında müşterek bir harekatla ortadan kaldırılması için planlar yapıyorlardı. Dolayısıyla bu örgütlerle ilişki kurmak Türkiye devletinin haysiyetine yakışmaz"* diyordu. Açıklamalarda bulunan Emekli Albay elbet Kürtleri pek sevdiği için bunları söylemiyordu. Kürt sorunu nedeniyle sömürgecilerin olmadık yol ve yönteme başvurarak bu konuda tüm dünyaya karşı Devletin itibarını bile yıpratabilecek önlemler almaktan çekinmediğini eleştiriyordu. O, devletin itibarını düşünüyor, Kürt sorununa karşı alınması gereken karşı önlemlerde daha temkinli davranılmasını öneriyordu. Görülüyor ki, Kürt sorunu her alanda tartışmalara neden olmuş, ondan kurtulmak için tüm güçleriyle seferber olanlar attıkları her adımdan sonra yeni bir sorun, yeni bir açmazla karşı karşıya kalmışlardır.

Kürt halkının her türlü baskı ve teröre rağmen sinmemesi, direnmeyi elden bırakmaması ve Kürt ulusal kurtuluş hareketlerinin kararlı mücadeleleri, mücadeleyi ileri aşamalara doğru geliştirdi; hem kitlelere moral verdi, onlara doğru savaşım yollarını gösterdi, kitle hareketlerinin gücünün önemini kavrattı, hem de egemen güçleri yarım ağızla bile olsa "sorunu kabule" zorladı.

12 Eylül döneminin Sıkıyönetim Komutanı olan Nevzat Bölügiray hem 6. Kolordu, hem de Adana, Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Mersin illeri Sıkıyönetim Komutanlığı yapmış bir kişidir. O, Kürt sorunu konusunda geniş askeri istihbaratlardan haberdar bir kişi olarak, sorunun artık inkar yoluyla çözülemeyeceğini anlamıştı. 1983 yılında emekliye ayrıldıktan sonra *"Sokaktaki Asker"* adlı kitabını yazmıştı. Kitabında ilginç anılar ve tesbitler var.

Emekli General Bölügiray, Kürdistan'daki son kitle hareketlerini de şöyle değerlendiriyor:

"(...) Birincisi, bölge sorunları karşısında halk

ta oluşan yılların birikimi; yersiz, yurtsuz, işsiz, eğitimsiz bazı yığınlarda bazi tepkiler doğmuş olabilir.

(...) Güneydoğu Anadolu da halen yaşanan az şiddetli iç savaşın, giderek bölge halkına yayılmasından ve kontrölden çıkmasından korkarım. (... Kanımca sıkıyönetime gerek yok. Zaten sıkıyönetimde emir komuta dışında hiç bir şey değişmeyecek. Sadece Olağanüstü Hal Bölge Valisinin yerine oradaki kolordu komutanı geçecek" (Tempo Dergisi, Yıl 3, Sayı 13, 25-31 Mart 1990 sayfa 20)

Korgeneral Bölügiray'ın değerlendirmesinde de görüldüğü gibi, sorun artık kabul edilmiş, *"yılların birikimiyle kitleler harekete geçmiştir."* General Bölügiray bu değerlendirmesiyle, Kürtlere yıllardan beri *"zülum edildiğini"* üstü kapalı da olsa kabul etmektedir. Daha önemlisi ise, Korgeneral Bölügiray'ın Kürdistan da alınması gereken tüm askeri önlemlerin *"alınmış olduğunu"* açıklamasıdır. Görüldüğü gibi, sömürgeci devletin Kürdistan'ı her türlü baskı ve şiddet altında tuttuğunu, bunun da artık resmen ve fiilen gerçekleştirilmiş durumda olduğunu, onların generalleri açıklamaktadır. General'e göre; *"elden gelen her şey"* yapılmıştır. Bundan böyle yapılacak olan şeyler ancak *"şekli önlemler"* olabilir. Onun; *"sıkıyönetim ilan edilse bile, emir komutadaki şekli değişiklikten başka bir şey değişmeyecek, sadece Olağanüstü Hal Bölge Valisinin yerine oradaki Kolordu komutanı geçecek"* demesi de, Kürdistan'da sivil elbise giydirilmiş askeri yönetimin, bütün varlığıyla devlet terörünün zirvesinde bulunduğunu kanıtlamaktadır.

Korgeneral Bölügiray; Kürt sorunun çözümü için uyarılarda da bulunmaktadır. Haftalık Tempo Dergisinin yine aynı sayısında Kürt örgütlerinin istemlerini yorumlayarak; *" (...) İleride bağımsız bir Kürdistan Devleti istiyorlar. Buna giden yol çeşitli aşamalardan geçmektedir. Bugüne kadarki uygulamalardan ve istihbarat raporlarından bunu irdeleyebiliyoruz. Aşamaların ilki olarak bölgede kültürel bağımsızlık düşünülür. Demokratik bir düşünce yapısı içinde bu doğal karşılanabilir. Ben de bunu doğal karşılıyorum genelde. Ama biliyoruz ki, örgütlerin amacı bunu bir basamak olarak kullanmaktır. Bunu verdiğimiz taktirde bu ileride bir basamak olacaktır. İkinci aşamada yerel özerklik istenecektir. Ondan sonra bölgesel özerklik istenecektir. Sonra federasyon ve en sonda da bağımsız bir Kürt devleti...Aşamalar bunlar. Bence çözüm önerenler, örgütlerin öngördüğü bu aşamaları gözönünde bulundurmalıdırlar."* diyor.

Kürt sorununun kendisini sıcak bir şekilde dayatması ve Kürt hareketinin etkili mücadeleleri sonucunda görüldüğü gibi devletin has adamları bile yavaş yavaş geri adım atmak zorunluluğunu kabul etmektedirler. Değil *"kültürel özerklik"* önermek, Kürt halkının varlığından bile sözedildiğinde tüyleri diken diken olup cinleri tepesine çıkanlar, şimdi ihtiyatlı bir şekilde bile olsa sorun için öneriler ileri sürmektedirler. Bu öneriler sorunun gerçekçi çözümünden uzak, sulandırılmış, kof tezlere dayandırılmış öneriler olsa bile, Kürt sorunu karşısında sömürgecilerin ne kadar sıkışmış olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir.

Türk Gazetecisi M.Ali Birand da bu konuyla ilgili olarak eleştirilerde bulunuyor, *"Kürt sorununu kabul edip, çözüm yolları aranmalı"* diyor. Burjuva basınında daha başka köşe yazarları yine aynı doğrultuda görüş belirtiyorlar. İlhan Selçuk, Cumhuriyet Gazetesindeki köşesinde *"resmi tarih", " resmi görüş"* konusunda, *"alternatif resmi tarih tezi gösterin"* diyerek mevcut resmi tarihi savunmasına rağmen, Kürt sorununu o da kabul etmekte, fakat Kemalizmin yoğun etkilerinden bir türlü kendisini kurtaramadığı için demokratik bir tutum alamıyor, Kürt sorununun gerçekçi çözümü için gerçek bir aydından beklenen tavır içinde olamıyor. İlhan Selçuk şunu çok iyi bilmelidir ki; iç içe yaşamış olduğu Kürt sorunu konusunda duyarlı olmayan, sorunun çözümü için etkili bir çaba göstermeyen bir insan ne gerçek bir aydın, ne de demokrat olur. Coşkun Kırca'lara, Ali Sirmen'lere, Uğur Mumcu'lara zaten söyleyecek sözümüz yok. Onlar kronik Kemalistlerle aynı koroyu paylaşıyorlar. Bay Mumcu, Türkiye'deki 15 milyonluk Kürt halkını bir kalemde silip atmış, onların demokratik taleplerini *"emperyalist kışkırtmalar"* olarak ispat edebilmek için kendisini helak ediyor.

Bunların yanında, şu anda yayın yaşamını sürdürmekte olan ilerici yayınlar, sosyalist dergiler Kürdistan'da sürdürülmekte olan işkence ve baskıları, zorunlu göçü dile getirmekte, sorunun çözümü yollarına değişik yönlerden eğilmekte, ciddi çabalar içinde olmaktadırlar.

KÜRT HALKINI BASKI ALTINDA TUTAN TÜRK HALKI DEĞİLDİR

Kuşkusuz, Türk ilericilerinin, demokratlarının bu yöndeki çabalarını, kaşarlanmış burjuva politikacılarının, ırkçı generallerin, devletin mutemet adamlarının ve has partilerinin cambazlıklarından özenle ayırmak gerekiyor. Elbet, Kürk halkını baskı altında

tutan, O'nu ezip sömüren Türk Halkı değildir. İki halkın barışçı koşullarda yan yana yaşabileceklerini unutmamak gerekir. Kürt sorunu adil, demokratik ve barışçıl bir çözüme kavuşturulabilirse bu çözüm her iki halkın da çıkarına olacaktır. Bu çözüm, Kürt halkının özgür iradesini temel aldığı zaman ancak gerçekçi bir çözüm olabilir, Kürt ve Türk uluslarının çıkarına dayanan yol ancak bu *"temel"*den geçer.

Kürt sorununun demokratik çözümü ancak, uluslararası hukuk normlarının ve bu konuda kabul gören pratiğin de gösterdiği gibi; Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı, onun *"ayrılma hakkını"* tanınmasıyla gerçekleşecektir. Kürt ulusunun özgürlüğü için bu hakkın onaylanması zorunludur. Türk ve Kürt halklarının bir demokratik devlet çatısı altında yaşayabilmesi için; Kürt halkının koşulsuz olarak ayrılma hakkını kullanma özgürlüğüne sahip olması şarttır. Bu şart, *"gönüllülük"* ve *"eşit ulusal haklılık"* temelinde yaşayabilmek için de zorunludur. Kürt ulusunun birlikte yaşamayı seçmesi halinde iki ulusun ortak devletinin demokratik yapısı *"eşit ulusal haklılık"* temelinde yükselecektir.

Kuşkusuz, Türk ilericilerinin, demokratlarının bu yöndeki çabalarını, kaşarlanmış burjuva politikacılarının, ırkçı generallerin, devletin mutemet adamlarının ve has partilerinin cambazlıklarından özenle ayırmak gerekiyor. Elbet, Kürt halkını baskı altında tutan, O'nu ezip sömüren Türk Halkı değildir. İki halkın barışçı koşullarda yan yana yaşabileceklerini unutmamak gerekir. Kürt sorunu adil, demokratik ve barışçıl bir çözüme kavuşturulabilirse bu çözüm her iki halkın da çıkarına olacaktır. Bu çözüm, Kürt halkının özgür iradesini temel aldığı zaman ancak gerçekçi bir çözüm olabilir, Kürt ve Türk uluslarının çıkarına dayanan yol ancak bu "temel"den geçer.

Kürt ulusal sorunu, Kürt halkının varlığının kabul edilerek tanınmasından kaynaklanan bir sorundur. Elbette bu, öncelikle bir politik sorundur. Bu sorun çözümsüz bırakıldıkça, bu sorun zorbalık ve şiddetle bastırılmak istendikçe, Türkiye huzur yüzü göremez. Ortadoğu'ya barış gelmez. Kürt ulusal sorunu bütün özellikleriyle artık bir *"uluslararası sorun"* haline gelmiştir. Türkiye koşullarında Kürt sorununu çözümsüz bırakmakta diretenler bilmelidirler ki, bu sorun çözümsüz kaldığı müddetçe Türkiye'deki toplumsal ve politik yaşamın her alanı fırtınadan kurtulmayacaktır.

Kürt sorununun çözümü barış, özgürlük ve demokrasi mücadelesinin "olmazsa olmaz" koşulu haline gelmiştir. Bu sorun baskı, zulüm, zorunlu göç politikaları ve askeri yöntemlerle çözülemez. Kürt Ulusal sorununu politik bir çözüme kavuşturmak istemeyenler barbarlık, zorbalık yöntemleriyle, devlet terörünü sürekli kılmakla tek seçeneği kaçınılmaz hale getirirlerse o zaman göreceklerdir ki, Kürt halkı ve onun öncü güçleri, ulusal kurtuluşçu hareketler şartların gerektirdiği mücadele yöntemleriyle sorunu mutlaka çözecektir.

Kürt sorunu aynı zamanda Türkiye'de barış, özgürlük ve demokrasi mücadesinin temel şartlarından biri olarak gündemin başında yerini almaktadır.

Kürt sorununun çözümü barış, özgürlük ve demokrasi mücadelesinin *"olmazsa olmaz"* koşulu haline gelmiştir. Bu sorun baskı, zulüm, zorunlu göç politikaları ve askeri yöntemlerle çözülemez. Kürt Ulusal sorununu politik bir çözüme kavuşturmak istemeyenler barbarlık, zorbalık yöntemleriyle, devlet terörünü sürekli kılmakla tek seçeneği kaçınılmaz hale getirirlerse o zaman göreceklerdir ki, Kürt halkı ve onun öncü güçleri, ulusal kurtuluşçu hareketler şartların gerektirdiği mücadele yöntemleriyle sorunu mutlaka çözecektir.

KÜRT SORUNUNUN TARTIŞILMASI VE GÜDÜLEN AMAÇLAR

Kürt sorununun yaygın bir şekilde tartışılmasının çeşitli nedenleri vardır. Sınıflı toplumlarda farklı sınıf ve tabakaların çeşitli sorunlara bakış açıları ve yaklaşım tarzları da elbet farklı olur. Bu açıdan bakıldığında, Kürdistan'da sürmekte olan baskıya, teröre ve bir bütün olarak ulusal sorunun boyutlarına karşı eleştirici tutum takınanların, değerlendirme yapanların bir bölümünün soruna *"demokrasi ve insan hakları"* açısından yaklaştığı açıktır. Yine bunların bir

bölümü Kürt halkının varlığını da bir gerçek olarak kabul ediyor, sorunun serbestçe tartışılmasının yaşama geçirilmesini istiyor. Bunu da çeşitli zeminlerde çeşitli araçlarla dile getiriyor.

Ama diğer kesimin, özellikle burjuva çevrelerden, asker-sivil sömürgeci, ırkçı şoven çevrelerden yükselen seslerin amacı başkadır. Bu amaç, bazen sahte *"yapıcı formüller"*le allanıp, pullanmış olarak piyasaya sürülür, tuzaklanmış gizli niyetler sözüm ona devlet sorumluluğu taşıyan insanların veya devletin ve milletin selametini düşünen duyarlı kişi ve kuruluşların *"temenni"* ve *"önerileri"* olarak takdim edilir. Bu, yukarıda da değindiğimiz gibi, sömürgeci burjuvazi ve onun ortaklarının her şeyden önce bugüne kadar halkımıza karşı güttüğü inkarcı politakaların hem ulusal hem de uluslararası planda iflas etmesinden kaynaklanmaktadır. Çağdışı kalmış, köhnemiş ve hiç bir bilimsel ciddiyeti olmayan tezlerle donatılmış resmi ideoloji itibarını yitirdiği için, savunucuları artık, onu savunarak bir yere gidemeyeceklerini biliyorlar. Bu yüzden de, onlar bugüne kadar izledikleri resmi politikadan farklı değerlendirmelerde bulunuyor gibi görünmek ve yıllardır ağızlarına almadıkları gerçekleri *"itiraf"* etmek zorunda kalıyorlar. Bu konuda fazla örnek vermeye gerek yoktur. Emekli generallerin yayınlanmış anılarında, bazı elçilerin ve politikacıların makale ve demeçlerinde, özellikle burjuva basınında ve köşe yazılarında bu manzaraları sık sık görmek artık mümkündür.

Kürt halkının varlığını kabullenmek sömürgeciler için tümüyle bir geri adımdır. Bu, en başta halkımızın yurtsever güçlerinin özverili çabaları sonucu büyük ölçüde geçersiz hale gelmiş olan Kemalist idolojinin iflasının onlar tarafından istemeyerek bile olsa, ilan edilmesidir. Bu, haksız olanları bekleyen bir akibettir. Tüm çarelere başvurmalarına rağmen bu akibet gelip çatmış bulunuyor. Bu kez bu türdeki açık bir bozgunun kendilerini düşürdüğü açmazdan kurtulabilmek için çareler arıyorlar.

Bu açık bozgun, atılmakta olan geri adımların etkileri Kürt halkının varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan politakalarda temel bir değişikliğe neden olabilir mi?

Elbette değil, tersine onlar, daha yeni, daha sinsice tuzaklanmış niyetlerle rötüşladıkları ince stratejilerini ve planlarını devreye sokarak ve mümkün olduğu kadar kamuoyunun gözünü boyamaya çalışarak amaçlarına ulaşma peşindedirler.

Görünen köy kılavuz istemez. Son günlerde Nusaybin'de başlayıp tüm ilçelere yayılarak bugünlerde Diyarbakır'da, Silvan, Batman ve Lice'de süren kürt halk hareketleri karşısında sömürgeciler, askeri, sivili ve politikacılarıyla bir yandan barıştan, demokrasiden dem vuruyorlar, öte yandan da mümkün olan her türlü yol ve yöntemlerle Kürt halkını ezmek için *"milli mutabakat"* içinde bulunuyorlar. SHP lideri Erdal İnönü *"demokrasi (!) yaşatılacaktır, bütün vatandaşlara birinci sınıf insan muamelesi yapılacaktır"* diyor, öte yandan da Kürt halk hareketlerinin bastırılması için *"SİLAH, SİLAH, SİLAH"* diyerek savaş çığırtkanlığı yapıyor. Açıktır ki, Paşazade Erdal Bey'in birinci sınıf insan muamelesi'ne layık gördüğü vatandaşlar *"Kürtler"* değildir.

Bay Demirel'de ; *"İnsan hakları ihlal edilmeden çare aranmalıdır"* diyor arkasından da, *"Milli güvenlik Kurulu ne güne duruyor? Ülkenin bütünlüğü, devletin bölünmezliği için lazım gelen her şey yapılsın; Cumhurbaşkanının zirve önerisine milli dava uğruna katılmış bulunuyorum. Bu konuda Cumhurbaşkanı ve öteki parti liderleriyle ve hükümetle görüş birliği içindeyiz; milli dava için milli mutabakat kaçınılmazdır."* diyerek, ötekiler gibi bir yandan okşuyor, öte yandan da demir yumruk öneriyor.

Görülüyor ki, yapılmak istenenler, Türk halkının da çıkarına olmayan şeylerdir, utanç vericidir. Tüm bunlar Türk yurseverliğiyle de bağdaşmayan sefilce manevralardır. Bu bakımlardan da bu tür sakatlıkları ve olumsuzlukları Kürt ve Türk halklarına anlatmak, kötülükleri teşhir etmek, uğursuz, hain politikalara karşı uyanık olmak çok önemlidir.

Ne gariptir ki; Kürt halkına karşı düşmanca tavırlara gelince kenetlenip sıcak muhabbet ve milli mutabakat içinde olan siyasi partiler, aralarındaki siyasi çekişmeler ve parti yarışında ise, Kürt halkının sırtından geçiniyorlar; hem onu bir oy deposu olarak kullanıyor, hem de onun gerçeğinden yararlanarak birbirlerine karşı taktik kuruyorlar. Emekçi Türk ve Kürt halkları bu hazin senaryoyu ibretle izliyor. Artık kim inkar edebilir! İnönü ve Demirel son Kürt kitle hareketlerini ganimet bulup, bugüne kadar gerçekleştiremedikleri *"erken seçim"* taktiklerini hükümete kabul ettirebilmek için seferber olmadılar mı?

Liderler zirvesinde bunu gündeme getirmediler mi? Günlerdir erken seçimle ilgili olarak basında çarşaf çarşaf demeçler çıkmıyor mu? Cumhurbaşkanı Özal, bugüne kadar kendisini tanımayan Siyasi parti liderlerini Kürt halk hareketlerini bahane ederek, ülkenin ali menfaatleri edebiyatına sarılarak, ayağına götürmedi mi?

Görülüyor ki, yapılmak istenenler, Türk halkının da çıkarına olmayan şeylerdir, utanç vericidir. Tüm bunlar Türk yurseverliğiyle de bağdaşmayan sefilce manevralardır. Bu bakımlardan da bu tür sakatlıkları ve olumsuzlukları Kürt ve Türk halklarına anlatmak, kötülükleri teşhir etmek, uğursuz, hain politikalara karşı uyanık olmak çok önemlidir.

Bu konularda Türk ilericilerinin, demokratlarının yoğun çabasının ve kararlı mücadelesinin önemi büyüktür. Kürt halkını baskı altında tutanın, onu ezip sömürenin Türk halkı olmadığı bilinmektedir. İki halkın barışçı koşullarda yanyana yaşayabilmesi mümkündür. Ama bunun hak eşitliği temelinde eşit koşullarda olabileceği gerçeğini kimse gözardı edemez.

Kendilerini Türk demoktarı sayanların geçmişte Kürt ulusal sorunu konusunda iyi bir imtihan vermedikleri bilinmektedir. Bu gün de iyi bir yere geldikleri ileri sürülemez, geçmişe oranla önemli adımların atılmış olması sevindirici olmasına ragmen zaaflar büyük ölçüde devam ediyor. Onlar, bundan sonra şovenizmin etkisinden kurtulmayı, Kürt halkının kurtuluş mücadelesine sömürgecilerin gözüyle değil de tutarlı bir demokratın gözüyle bakmayı becerebilirse ve bu yolda üstlerine düşen görevi gerçekten omuzlayabilirlerse birlikte mücedele ve dayanışma için her türlü özverili girişimin altında birşeyler aramak zehabından kurtulur, Kürt siyasi imajlarından ürkmekten arınılırsa güven ağları örülebilir ve böylece de ciddi engeller aşılabilir.

Bu konularda yüzlerce örnek verilebilir. Bunlardan bir tanesi yeterli olur kanısındayız. Örneğin; bir zamanlar Yazarlar Sendikası İsmail Beşikçi'yi *"öcü"* gibi gördü, sömürgecilerin gözüyle değerlendirdi, hatta daha ileri giderek bir takım haksız ve ağır suçlamalarla sendika üyeliğinden atmaya kalkıştı. Bu, Türk aydınları ve demokratları açısından talihsiz bir olaydı. Öte yandan Kürt ve Türk demokratlarının artniyetsiz, özverili, ödünsüz ve kararlı mücadeleleri ve dayanışmaları aynı zamanda Türk halkının da çıkarınadır. Sürekli vurguladığımız gibi demokrasi mücadelesi bir bütündür. Kürt sorunu da bu bütünün önemli bir parçasıdır. Kürt sorununu gereği gibi programlamayan bir demokrasi mücadelesi tek bacaklı kalır, sakat olur. Elbet, Kürt sorununun gerçek çözümü için daha değişik aşamalarda ve farklı zeminlerde de mücadele sürecektir. Esasında, Kürt sorununun çözümü bir devrimle sağlanabilecektir. Kürt ulusu ulusal-demokratik devrimini zafere ulaştırdığı zaman kendi kaderini belirleyebilecek ve ancak o zaman özgür ve demokratik bir düzene kavuşacaktır. Ne var ki, Türkiye'de demokrasi mücadelesi Kürtleri yakından ilgilendirdiği için, Kürtler bu mücadeleyi de asli görevleri arasında saymaktadırlar. Demokrasi mücadelesine soyunanlar bilmelidirler ki; işçilerin demokrasi sorunu; işçi hakları, genel grev, dayanışma grevleri ve iş sorunudur. Tüm yoksul dar gelirli yığınların aş, ekmek sorunudur. Esnafın, küçük işletmelerin; holdinglere, tekellere, büyük sermayeye ezilmeme, ucuz kredi bulma, faize yenilmeme sorunudur. Bir de bu sorun Kürt halkı için özgürlük sorunudur.

"Kürt" sözcüğünü ağzına almaktan korkanlar, Kürtleri ima eden sözlerle dönüp dolaştıktan sonra *"bu devletin öz be öz evlatlarına bu kadar zulüm yapılmamalıdır"* temennisiyle sömürgecilerin vicdanına seslenip oralardan medet umanlar, Türkiye'deki gibi ağır sorumluluk ve kararlılık isteyen bir demokrasi mücadelesinin vitrininde görünmeye hakları yoktur.

Elbet, Kürt sorununun gerçek çözümü için daha değişik aşamalarda ve farklı zeminlerde de mücadele sürecektir. Esasında, Kürt sorununun çözümü bir devrimle sağlanabilecektir. Kürt ulusu ulusal-demokratik devrimini zafere ulaştırdığı zaman kendi kaderini belirleyebilecek ve ancak o zaman özgür ve demokratik bir düzene kavuşacaktır.

Son günlerde Kürdistan'da gelişen halk hareketlerine karşı devlet ricalı ve onların has partileri *"milli mutabakat"* sloganları etrafında birleşip Kürtlerin ve bu arada tüm Türkiye emekçilerinin başına çorap örmeye kalkışırlarken, Türkiye siyaset zemininin böyle bir milli mutabakata ihtiyaç duyduğunu vurgulayarak, *"Özal'ın Güneydoğu'daki terör konusunda siyasi parti liderlerine yaptığı ve sıcak karşı*

lanan zirve çağrısını "yararlı bir gelişme olarak" niteliyorum, önemli konularda siyasi partilerin liderleri ile iktidar temsilcilerinin bir araya gelmeleri doğaldır." diye demeçler vererek siyaset sahnesinde boy uzatanlar, demokrasi mücadelesinin öncülüğüne soyunma gafletini göstererek demokrasiden yana olanları umutsuzluğa sürüklüyor.

Basında endam gösterip *"Kürt Lider'i"* gibi görünmek hevesiyle ortalıkta dolaşan, Kürt aydın ve demokratları olarak oraya buraya demeç veren bu baylar, soruna *"Kürt sorunu"* demekten bile korkuyor, sorunu ya *"muğlak", "bulanık"* ifadelerle ya da *"ima"* yoluyla ezile-büzüle dile getiriyorlar. Sorunun adını koymaktan şiddetle kaçınıyorlar. Görevlerini yerine getirip getirmediklerini bir yana bırakalım; onlar hala sorunun gerçek adını, *"Kürt"* sözcüğünü telaffuz bile edemiyorlar. Onların bu durumları hüzün vericidir.

Son günlerdeki Kürt halk hareketleri sömürgecileri ve onların devlet partilerini ürküttü. Siyasi parti liderleri devletin etkili ve yetkilileri, tüm şoven çevreler ve burjuva tayfaları; Kürtlere göz açtırmamak, onları bütün olanaklar seferber edilerek, her türlü yöntemlerle ezmek için ağız birliği ettiler. Bunu basında ve TV'de açıkça ilan ettiler. Siyasi parti liderleri bu konuda *"milli mutabakat"* içinde oldular. Kürtlere karşı daha çok *"şiddet"* ve daha çok *"silah"* önerdiler. Artık onların ne yapmak istediğini bilmeyen, görmeyen, anlayamayan kalmadı. Büyük işlere soyunan, *"demokrasiyi ihya etmek, Kürt sorununun çözümünü demokrasi gündemine oturtmak"* için siyaset sahnesini renklendiren bu yanlız ve cesur (!) Kürt demokratlarından birisi, bir haftalık yayın organının, sömürgecilerin son günlerdeki *"milli mutabakat", "milli çözüm"* yaygaralarıyla ilgili olan sorularını; *"milli çözümü deyim olarak ortaya atan kişi ve kişilerin kafasındaki düşünceyi bilmeme imkan yoktur"* şeklinde yanıtlıyor.

Büyük iddialarla siyaset ve düşün sahnesinde tozu dumana katmayı biliyorlar, *"milli çözüm"* için *"milli mutabakat"* yapanların ne demek istediklerini ise bilemiyorlar değil mi? onların kafalarındakini keşfetmeye gerek yok! Onlar kafalarındakini açık-seçik söylüyorlar. *"Kürtleri ezeceğiz"* diyorlar. 70 yıldan beridir sürdürülen *"ulusal birlik"* politikalarıyla yok sayılıp, sürekli ezilen Kürt halkının, bu baskıya karşı kitle hareketleriyle karşı koyuşunu, yine egemen çevrelerin *"ulusal birlik"* tezi etrafında birleşip *"milli mutabakat"* politikalarıyla Kürtleri ezmek isteyişlerini anlayamıyor, bilemiyorlar değil mi? Kürdistan'daki 7 yaşındaki çocuklar bile bunu anladı. Onun için taşa-sopaya sarılıyor, sokaklarda *"zafer"* işaretleri yapıyorlar. Çocuklar bile özgürlüğün bedelini kavradılar. Siz hala kalkıp *"milli mutabakat"* ilan edenlerin *"kafasının içindeki düşünceyi"* bilemiyorsunuz, öyle mi? Siyaset sahnesinde dolaşanlar, eğer *"Kürt aydını", "Kürt demokratı"* olmak iddiasında iseler, o tür düşünceleri bilmeleri ve açık-seçik ifade edip teşhir etmeleri gerekir. Siyasi parti liderleri kafalarındaki düşüncelerini üstelik açık ve net olarak ifade ettikleri halde, kimilerinin bunu bir *"muamma"* gibi, bir sis perdesi arkasındaki şekillenmemiş *"soyut şeylermiş"* gibi sunmaya çalışmaları, dürüstlüğe de sığmaz. Onlar bu halleriyle *"Kürt sorunu"* konusunda ürkek davranan Türk demokrat ve aydınlarına da kötü örnek oluyorlar.

Basında endam gösterip "Kürt Lider'i" gibi görünmek hevesiyle ortalıkta dolaşan Kürt aydın ve demokratları olarak oraya buraya demeç veren bu baylar, soruna "Kürt sorunu" demekten bile korkuyor, sorunu ya "muğlak", "bulanık" ifadelerle ya da "ima" yoluyla ezile-büzüle dile getiriyorlar. Sorunun adını koymaktan şiddetle kaçınıyorlar. Görevlerini yerine getirip getirmediklerini bir yana bırakalım; onlar hala sorunun gerçek adını, "Kürt" sözcüğünü telaffuz bile edemiyorlar. Onların bu durumları hüzün vericidir.

Demokrasi mücadelesi özveri ve *"bedel"* ister. Kimse bu bedeli ödemeyi göze almadan demokratik hak ve özgürlüklerin savunuculuğunu yapamaz, değişimin önündeki engelleri aşamaz. Özgürlükler onlara düşman olan, onları gaspedenlerin bir lütfu olarak sunulamaz. Asla da birilerinin insafına sığınarak, yarım ağızla ortaya çıkıp, demokrasi düşmanlarından demokrasi rica edilemez. Eğer tutarlı bir mücadele çizgisi tutturulamaz ve *"duyarlı çevreleri"* kızdırmamak için özen gösterilmeye devam edilirse; gelecekte de çalınacak bir düdükle tüm hak ve özgürlüklerin (eğer varsa) yok olup gitmesinin önüne geçilemez.

Onun için gelişmeleri anlamak, olayları doğru

tahlil edip, sıcak dayanışmaları örmek gerekir. Bu nedenle, Kürdistan'daki son kitle hareketlerinin niteliğinin kavranması ve ona göre politikalar üretilmesi büyük önem taşıyor.

SONUÇ OLARAK KÜRT HALK HAREKETLERİ BİZE NELER ÖĞRETTİ

14 Mart'ta Nusaybin'de başlayan, sonra Cizre, İdil, Kızıltepe, Derik, Midyat, Mazıdağ, Diyarbakır, Batman ve Lice'de 'devam eden kitle hareketleri Kürt halkının ulusal baskıya, zülme, sömürgeciliğin ağır tahribatlarına, açlığa, yoksulluğa ve topyekün sömürüye karşı bir başkaldırısı ve direnmesidir. Kürt halkı; tüm yasak ve engellemelere, devletin terörüne, özel timlerine, silahlı askeri ve sivil güçlerine rağmen sokaklara çıktı, esnaf kepenklerini kapattı, ihtiyarı, yaşlısı, genci, kadını, kızı, çoluğu ve çocuğuyla birlikte *"özgürlük"* istedi.

Kürt halkı ulusal ve toplumsal sorunların ağır etkilerinden kurtulabilmek için ulusal boyunduruğun kırılması gerektiğine artık inanmıştı. Onun için kitle hareketlerinde *"özgürlük"* istemi öne çıktı. Halk *"özgürlük ve demokrasi"* şiarlarını sürekli haykırdı, kendi kaderini özgürce belirleme hakkını savundu. Uğradığı vahşi saldırılara *"yaşasın özgürlük"* sloganlarıyla cevap verdi, direniş hattını ve kitle çizgisini terketmedi. Artık, halkımız ulusal baskıya ve zorbalığa karşı boyun eğememe yolunu seçmişti. Kürt halkı bu hareketiyle de meşru hakları için mücadelede kararlı olduğunu ortaya koyarak, bir ulusal direniş yoluna girmiş bulunuyor.

Kürt halk hareketi, yılların birikimi, örgütlü güçlerin özverili mücadelesinin de önemli katkısıyla; devletin terör ve şiddetine, sömürgeciliğin her türlü tahribatlarına ve ulusal baskıya karşı bir başkaldırı olması nedeniyle elbette ki *"siyasal"* karakterdedir. Ulusal demokratik istemleri öne çıkaran, ulasal baskıya karşı direnen her hareket demokratik bir nitelik taşır. O yüzden, günümüzde Nusaybin'de başlayıp Diyarbakır'da devam eden Kürt kitle hareketleri hem *"ulusal"* hem de *"demokratik"* muhtevalıdır.

Devlet'in köylüyü zorla göç ettirmesi, yoksul köylülüğün içine düştüğü ekonomik ve sosyal bunalım zaten varolan ulusal baskıyla da birleşince, zorla göçettirilen köylüler şehir ve kasabalardaki orta katmanlarla etkileşip yeni bir kitlesel boyutu oluşturunca, sorunların, birikimlerin ve zülmün aman vermez etkileriyle kitleler ayaklandı. Yerlerini, yurtlarını terkeden, topraklarından kopan Kürt köylüleri ilçe merkezlerinde ve şehirlerde yeni bir dinamizmin önemli etkeni oldular. Ulusal-demokratik talepler yönünden şehirlerde yaşayan insanlarla ortak yanı olan bu insanlarla şehir merkezlerindeki kitleler aynı çizgide buluştular. Orta katmanları da saran bu dalga *"yığınsal"* kitle hareketine dönüştü, esnaflar kepenk kapattı, okullar boykot edildi.

Ölülerinin başında ağıt yaka yaka kınlenen, sürekli olarak dili, kültürü yasaklanan, adet ve gelenekleriyle alay edilen, ulusal kimliği inkar edilip aşa, ekmeğe muhtaç bırakılan insanların öfkesi, tüm bunlara neden olan sömürgeci faşist diktatörlüğe karşı *"devrimci"* bir başkaldırının ip uçlarını ifade ediyor.

Baskı ve şiddetin ulusal karekterde olması, sömürüden kaynaklanması, beraberinde yoksullaşmanın dayanılmaz yükünü getirmesi kitle hareketine hemen hemen toplumun bütün kesimlerinden insanların katılmasını sağlamıştır. Bu yüzden de hareketin özelliği *"halkçı"* bir karekter taşımaktadır.

Kürt halk hareketi, yılların birikimi, örgütlü güçlerin özverili mücadelesinin de önemli katkısıyla; devletin terör ve şiddetine, sömürgeciliğin her türlü tahribatlarına ve ulusal baskıya karşı bir başkaldırı olması nedeniyle elbette ki "siyasal" karekterdedir. Ulusal demokratik istemleri öne çıkaran, ulasal baskıya karşı direnen her hareket demokratik bir nitelik taşır. O yüzden, günümüzde Nusaybin'de başlayıp Diyarbakır'da devam eden Kürt kitle hareketleri hem "ulusal" hem de "demokratik" muhtevalıdır.

Kürt halk hareketi, aynı zamanda, bir avuç işbirlikçiye, ajana, sömürgecilerin yerel dayanaklarına önemli bir darbe vurdu. Sömürgecilerin onlara dayanarak Kürt ulusal kurtuluş hareketini bastırma stratejileri ve taktiklerinin de sökmeyeceği kanıtlandı. Devlet katlarında ve sömürgeci saflardaki panik açıkça görüldü. Bu yüzden de, bazı aşiretlere dayanan, silahlandırılmış köy korucuları ve kimi hain toprak ağalarıyla Kürt ulusal kurtuluş hareketini içeriden vurmak isteyen taktiklerin Kürt sorunundaki çözümsüzlüğü kanıtlandı.

Kürt yurtsever hareketlerinin gerek ülke içinde gerekse ülke dışında yürüttükleri kararlı mücadeleleri, hem ulusal bilinci geliştirdi, kitlelerde güveni oluşturdu ve yurtseverlik duygusunu yükseltti hem de sömürgeci devletin şovenist soykırımcı uygulamalarını teşhir ederek büyük destekler sağladı. Genel olarak Türkiye'nin, özel olarak Kürdistan'ın başına bir karabasan gibi çöken 12 Eylül'ün Ulusal kurtuluşçu Hareketler'e zayiatlar verdirmesine rağmen, Kürt yurtsever Hareketleri'nin sinmemesi ve kararlı bir mücadeleyle bunu da aşmasını bilmeleri halkımızın moralini yükseltti, korku duvarını aşmada onlara cesaret verdi. Bu nedenele de Kürt ulusal hareketleri daha bilinçli ve mücadeleci bir kitle tabanına kavuşmuş bulunuyor. Bugünkü kitle direnişlerinin yükselişinde bu sürecin de önemli rolü vardır.

En önemlisi ise, Kürt halkı kitle mücadelesini öğrendiğini kanıtlamıştır. Bunda Filistin İntifadası'nın da etkileyici rolü olmuştur. Zulüm ve ulusal baskı altında olan halklar birbirlerinin esin kaynağı olabiliyorlar. Kürt halkı Nusaybin'de, Cizre'de, diğer ilçelerde, Diyarbakır ve Silvan'da çoluğuyla çocuğuyla yüksek bir dayanışma ruhuna sahip olduğunun seçkin örneğini vermiş, Kürt İntifadası'nın onurlu bayrağını yükseltmiştir. Artık tüm provakasyonlar sökmeyecektir. Bundan böyle sömürgeciler ve onların destekçileri alevi-sünni çatışmaları yaratarak, kitleleri birbirlerine düşürerek atlarını koşturamayacaklardır. Kitleler dayanışma ruhunun önemini bu hareketlerle daha çok anladılar; son kitle hareketleri ulusal birliğin sağlanması için önemli bir adım oldu. Nusaybin'i Cizre destekledi, diğer ilçeler onları yanlız bırakmadı. Ama bölgenin gözü yine Diyarbakır'daydı. Yursever Diyarbakır, Silvan, Batman ve Lice halkı da ayakalanarak gücünü gösterdi, egemenler cephesine gerekli dersi verdi. Bu dayanışma ve kenetlenme azmi burnu kaf dağında dolaşanların yüreğini ağzına getirdi. Şimdi onlar düşünsünler! Bu dayanışma ruhu Kürt halkının zincirlerini muhakkak kırmak için ne kadar kararlı olduğunu gösteriyor.

Sıkıyönetimler, olağanüstü haller, özel timler, özel jandarma birlikleri, tampon bölgeler, elektronik gözetleme kuleleri, tanklar, toplar, 12 Eylül'ler eğer çare olabilseydi, bugün Kürdistan'ı bir uçtan öbür uca saran kitle hareketleri olmazdı. Newroz ateşleri her yıla göre bugün daha gür olarak yükselmezdi, Kürt ulusal sorunu bütün Türkiye'de dalgalanıp, sınırları da aşarak tüm dünyada yankılanmazdı.

Zulüm ve baskının olduğu her yerde zalimlerin saltanatı abad olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar, her türlü zorbalığa başvuranlar Kürtlerin ulusal hakları için direnme yolunu terketmeyeceğini bir kez daha gördü ve anladılar. Kürt halk hareketleri bunun bir kez daha kanıtlanması yönünden de önemlidir.

Kürdistan'daki halk hareketleri, kuşkusuz genel olarak Türkiye'deki devrimci, demokratik mücadeleyi de etkilemiş olması bakımından önemli bir olaydır. Bunun bir önemli yanı da, Türkiye''deki devrimci ve demokratik mücadelenin örgütlülük düzeyinin henüz zayıf olduğunu ortaya çıkarmasıdır. Türkiye'deki devrimciler ve demokratlar bu durumu dikkatle değerlendirmeli, bundan önemli sonuçlar çıkarmalıdırlar. Kürdistan'daki kitle hareketleri, genel olarak Türkiye'de aynı tür eylemler, genel grevler, aydınların destek gösterileriyle desteklenmiş olabilseydi, büyük mesafeler katedilebilinir ve her iki halkın devrimci ve demokrat güçleri arasında da ciddi birlikler örülebilirdi. Bununla da kalmaz, her iki halk arasında çok önemli bir güven ortamının oluşturulmasına büyük katkılar sağlanabilirdi.

Zulüm ve baskının olduğu her yerde zalimlerin saltanatı abad olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bugüne kadar, her türlü zorbalığa başvuranlar Kürtlerin ulusal hakları için direnme yolunu terketmeyeceğini bir kez daha gördü ve anladılar. Kürt halk hareketleri bunun bir kez daha kanıtlanması yönünden de önemlidir.

Gereken yapılamadı, çünkü Türkiye'de devrimci-demokratik mücadelenin örgütlülük düzeyi buna yetmeyecek kadar zayıftır, onlar bu konuda bir *"miting"* bile düzenleyemediler. Aydınlar, demokratlar kitlelere yol gösterebilecek mesajlar bile vermediler. Burjuva basını olayları kendi gözlüğüyle değerlendirdi, bazı ilerici köşe yazarları çarpık-çurpuk yazılar yazdılar, kimi aydınlar da yarım yamalak demeç ve açıklamalarla işi geçiştirdiler.

www.ozgurluk.org

KÜRT SORUNU ve TÜRK DEVLET POLİTİKASI DÜN - BUGÜN

Ali DİCLELİ

1938'den Bu Yana Kısa Tarihçe

Türkiye'de 1938 yılında son Kürt ayaklanmasının da bastırılmasından sonra Kürt sorununun üstüne yıllar süren bir sessizlik perdesi çekildi; böyle bir sorun bitmiş, ya da hiç yokmuş gibi.. Sömürgeci güçler bayağı soluk aldılar. Ne var ki sevinçleri çok sürmedi. Kürt sorunu çok partili yaşama geçiş ve tek parti iktidarının sona erdiği yıllarda şöyle bir kımıldadı. 33 Kurşun olayı Diyarbakır milletvekili Mustafa Remzi Bucak eliyle meclise getirildi, sonra Mustafa Remzi de göçmen durumuna düştü ve sorun yine sessizliğe gömüldü. İkinci Dünya Savaşı sonrası Kürt sorunu, Irak'ta ve İran'da da (hem de ilk Kürt Cumhuriyetinin, Mahabad'ın kurulup yıkılışının ardından) durgun bir dönem yaşadı. Ama 1958'den itibaren yeniden, her parçada aynı hızda olmasa bile ısınmaya, bir süre sonra da eskisinden çok daha güçlü biçimde kaynamaya başladı.

Türkiye'de 1950'li yılların sonlarında az sayıdaki Kürt aydınları ve üniversite gençliği arasında bir kaynaşma görüldü. Rejim hemen "49'lar Tutuklaması" ile buna cevap verdi (1959). Ama Türkiye Kürdistanı bakımından 20 yıllık sessizlik kırıldı bir kez. Kaynaşmalar durulmadı ve tutuklamaların da ardı arkası gelmedi. 1960'lı yılların başlarında, 1961 Anayasası'nın getirdiği nisbi demokratik ortamda (ki bu anayasa da Kürtlere karşı özel ırkçı, yasaklayıcı hükümler taşıyordu) "Dicle-Fırat", "Deng" gibi yayınlar çıktı; Cumhuriyet döneminde ilk kez Kürtçe bu yayınlarda, çok sınırlı da olsa görünmeye başladı. Ama bunu Kürtlere karşı yeni bir operasyon izledi ve "23'ler" de yine "Kürt devleti kurma" savı ve idam tehditi altında yargılandılar.

1966'da çıkan Yeni Akış Dergisi, Kürt sorununu kendisinden önceki yayınlara göre daha açık biçimde tartışma gündemine getirdi ve soruna sol bir bakış açısı ile yaklaştı. Yeni Akış da yalnızca dört sayı çıkabildi ve onu çıkaranlar da tutuklandılar. Ne var ki tartışma giderek kitlesel bir karakter kazanmaya başlamıştı. Bir yandan Irak Kürdistanı'nda 14 Temmuz 1958 devriminden sonra yeniden canlanan ve 1961 yılından itibaren ise gerilla mücadelesine geçen Kürt ulusal kurtuluş hareketi, diğer yandan 1960'lı yıllarda Türkiye'de hızla yayılan Marksist görüşler, iki kanaldan ulusal sorun tartışmasını, özel olarak da Kürt sorununu tartışma gündemine getirdi. Bu yıllarda Kürt yurtsever hareketinin saflarında iki eğilim belirdi: Birisi "milliyetçi" diye nitelenen, soruna salt ulusal hak ve özgürlükler açısından yaklaşan kesim, ötekisi ise marksist eğilim. Birinci eğilim Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi adı altında ilk örgütsel adımını attı (1965), ikinci eğilim ise Türkiye İşçi Partisi içinde bir "Doğu kanadı" biçiminde yer aldı. 1967 yılından itibaren ortaya çıkan, önce İstanbul ve Ankara'da, sonra Diyarbakır'da ve Kürdistan'ın daha bir çok kent ve kasabasında örgütlenen Devrimci Doğu Kültür Ocakları'nda ise bu iki eğilim şu veya bu oranda vardı. Örneğin İstanbul DDKO'da birinci eğilim ağır basarken, Ankara'da ikincisi daha etkindi.

1967 yılında Kürdistan'da "Doğu Mitingleri" diye adlandırılan legal protesto gösterileri yer aldı. Kitlesel ve coşkulu geçen bu mitinglerde gerek TİP içindeki Kürt sol kesimi, gerek KDP ve çevresindeki "milliyetçiler" diye adlandırılan kesim dayanışma içinde hareket ettiler. Mitingler geniş yankı yarattı.

Aynı dönemde Türk solunun saflarında da çeşitli kesimlerde Kürt sorunu tartışma gündemine girdi ve yılların tabusu, sol çerçevede de olsa kırılmaya başladı. Türkiye İşçi Partisi'nin 1970 başında yapılan 4. Büyük Kongresinde Kürt sorunu ile ilgili olarak alınan ve öz olarak Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını saptayan karar ise, hem genel olarak sol hareket, hem de Kürt ulusal hereketi bakımından önemli bir gelişme, bir politik olaydı.

12 Mart darbesi de, geçmiştek örnekleri gibi hem işçi hareketine hem Kürt ulusal hareketine vurdu Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Mahkemesi, esas olarak Kürt yurtseverlerinin yargılandığı ye oldu.

Sol hareket de, Kürt ulusal hareketi de 12 Mart'ın darbesinden daha da kamçılanmış, bunun yanısıra daha da bölünmüş olarak çıktı. Kürt marksist hareketi bu dönemde esas olarak Türk solundan ayrıştı ve kendi kimliğiyle ortaya çıktı. 1974 yılından itibaren yeni illegal örgütle

oluştu. Kürt sorunu, ülke ve ulus olarak, her yönüyle cesaretle ortaya kondu, tartışıldı. Özgürlük Yolu dergisi ve yayınları, Rızgari dergisi ve KOMAL yayınları, Jina Nu ve yayınları ele aldıkları konular ve Kürt dili, tarihi üzerine, aynı zamanda bir bölümünü de Kürt diliyle, yayınladıkları kitaplarla yığınların bilinçlenmesine önemli bir etki yaptılar. Bu dönemde Türk solu da Kürt sorununu yaygın biçimde tartıştı ve eski önyargılar genel olarak kırıldı; Kürt sorununun çözümüne ilişkin olarak ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı çerçevesindeki ilkesel yaklaşım ağırlıkla benimsendi. Bütün bunlar, Kürt ulusu, dili, tarihi üzerine sömürgeci rejimin yaydığı inkar politikasının yerle bir edilmesinde önemli rol oynadılar. 1977 yılında yayın hayatına giren, Kürtçe ve Türkçe yayın yapan Roja Welat ise büyük bir olay oldu. Yoğun polis baskısına ve toplama kararlarına rağmen, 30-40 bin arasında tiraj yapan Roja Welat, hem kitleler arasında yurtsever coşkunun yükselmesinde, hem de Kürt yazı dilinin öğrenilmesinde önemli rol oynadı.

Buna karşılık bu dönemde bile burjuvazi resmi görüşünü değiştirmedi ve "Kürt yoktur" demekte ısrar etti.

12 Eylül'de, herkesin bildiği gibi, faşist rüzgar 12 Mart'a göre çok daha hızlı esti ve uzun sürdü. Bunun nedeni, aynı zamanda hem sol, hem de Kürt yurtsever hareketi bakımından mücadelenin daha yığınsal ve daha örgütlü bir düzeye varmış olmasıydı. Egemen güçlerin korkusu gibi tepkisi de büyük oldu.

12 Mart döneminde Türkiye'de binlerle ifade edilen tutuklama ve gözaltına almalar, 12 Eylül'de onbinlere, yüzbinlere ulaştı. Kürdistan'da da öyle: 12 Mart döneminde Diyarbakır Sıkıyönetim tutukevinde olanlar birkaç yüzü aşmıyordu; oysa 12 Eylül'de sayılar binleri, onbinleri buldu. Bu, sömürgeci rejimin derdine çare oldu mu? Elbette hayır. Görüldüğü gibi Kürt sorunu ne ortadan kalktı, ne tartışma gündeminden çıktı. Aksine sorun giderek büyüyor ve çözüm için dayatıyor.

Bu dönem Kürt sorunu için yeni boyutlar da getirdi. Çok daha geniş toplum kesimlerini kapsayan baskı ve terör çarkı, kaçınılmaz olarak ulusal bilincin de kitleselleşmesine, Kürt toplumunun yanısıra Türk toplumunda da tepkilerin yükselmesine ve dış kamuoyunun dikkatinin Türkiye'deki Kürt sorunu üzerine çekilmesine neden oldu. Bu durum, aynı zamanda Türk burjuva çevrelerinde de, burjuva basınında da Kürt sorununun açık açık tartışılmasına yol açtı.

Sorunun Kapalı Kapılar Ardından Çıkışı

Geçmiş yıllarda Türk egemen sınıfları bu sorunu kapalı kapılar ardında tartışıyorlar, açıktan açığa Kürtlerin ve Kürt sorununun varlığını ise reddediyorlardı. Kürt isyanları sırasında bile bu sorunu örtbas etmeye büyük çaba ve özen gösteriyorlardı. Ne var ki, son yıllardaki gelişmelerle birlikte mızrak artık çuvala sığmaz olmuştur.

Bugün de Türk egemen sınıflarının bu soruna yaklaşımı hala gerçekçi olmaktan çok uzaktır. Bir bölümü, bugün dahi Kürtlerin varlığını reddediyor ve eskisi gibi "Kürt diye birşey yoktur, Türkiye'de herkes Türktür" diye kestirip atarak bir iş yaptığını sanıyor. Kimisi ise artık bu denli kab bir inkarın, dünyanın gözünün içine baka baka yalan söylemenin bir yararı olmadığını görüyor, Kürtlerin ve Kürt dilinin varlığını kabul ediyor; ama bunlar da Kürtlere ulusal kimlik veya herhangi bir hak tanımaya yanaşmıyorlar. Bunlar da gerçekçi, adil çözüm biçimlerinden yan çizmek için bin dereden su getiriyor, yine yalan-dolana dayalı bir tutum izliyorlar. Öyle olunca, bunların politikası bakımından da yine eski tas eski hamam.

Elbet işin buraya varması, Türk egemen sınıflarının artık bu sorunu kapalı kapılar ardına hapsedemeyip kamuoyu önünde tartışır duruma gelmiş olmaları da önem taşıyor. Bu, Kürt ulusal hareketi bakımından bir gelişmenin ürünüdür. Bunda 1950'lerden bu yana, sömürgeci rejimin ip, kurşun, sürgün, işkence, hapis vb. yöntemlerle kurduğu sessizlik çarkını parçalamak için yiğitçe direnen, mücadelenin bayrağını öncekilerden alıp kendinden sonrakilere devreden tüm insanlarımızın ve yukarda adını verdiğimiz, vermediğimiz yayınların ve örgütlerin payı var. Sorunun yurt dışındaki kamuoyuna malolmasında da, yıllardır orada çalışan, okuyan, örgütlenen, Kürt kültürünü yaşatmak, geliştirmek için çaba gösteren, Kürt sorununu dış kamuoyuna anlatmak, destek ve dayanışma sağlamak için yoğun bir çalışma yapan yurt dışındaki Kürdistanlı işçi ve aydın kitlemizin büyük katkısı var.

Ancak, Türkiye egemen sınıfları artık Kürt sorununu kamuoyunun önünde tartışıyorlar diyorsak, bunun çağdaş ve uygar anlamda bir tartışma olduğunu sanmamalı. Hayır bu tartışmanın sınırları var. Birincisi, Türk devleti bugün de Kürt halkının ve solun, yani bu sorunun gerçek sahiplerinin onu tartışmasına izin vermiyor. Onlar bakımından Kürt sorununu tartışma hakkı bugün de yoktur! Bunu yapmaya çalışan kişiler ve yayınlar korkunç bir polis terörü altında. Bu yayınlar hemen toplanıyor, büroları basılıyor, yağmalanıyor, sahip ve yöneticileri gözaltına alınıyor, tutuklanıyor ve onyılları bulan hapis cezalarına çarptırılıyorlar. Evet, tüm hak ve özgürlükler gibi bu da, yani Kürt sorununu tartışma hakkı da yalnızca Türkiye'nin burjuvalarına aittir. Ama bir farkla: Yalnızca Türk burjuvalarına.. Sırasında bakan bile olabilen işbirlikçi Kürt burjuvaları ve büyük toprak sahipleri dahi bu konuda sömürgeci Türk burjuvazisinin görüşlerini tekrarlama koşuluyla konuşma özgürlüğüne sahiptirler!

İkincisi, Türk burjuvazisi de bu tartışmayı yalnızca, ya Kürtlerin ve Kürtçe diye bir dilin olmadığını; ya da, Kürtler ve Kürt dilinin varlığı kabul edilse bile, onlara verilecek herhangi bir hak olmadığını kanıtlamak için yapmaktadır.. Ayrıca bu "tartışma", Kürt yurtsever güçlerini karalamak, onlara "bölücü, ayrılıkçı,

vatan haini'' demek için yapılmaktadır.. Görüldüğü gibi, Türk egemen sınıflarının, özellikle Kürt sorununa ilişkin olarak tartışma düzeyleri, eski tabirle ''seviyeleri'' bugün de oldukça düşüktür..

Ne var ki onlar, eski tezleri çürüyüp kamuoyu önünde savunulamaz duruma düştükçe, onları yeni kavramlarla, sözde yeni görüşlerle perdelemeye çalışıyorlar. Örneğin Bay İnönü'nün son zamanlarda körün değneğini bellediği gibi tekrarlayıp durduğu ''üniter'' devlet kavramı bunlardan biri. Bay Ecevit'in Amerikan ulusundan esinlenerek ortaya koyduğu tez bir başkası. Bunun gibi, 141-142 duvarından, generallerin Anayasasından aşmak isterken solun, ya da kimi demokratik güçlerin de ''ulus'' kavramıyla, ''birlik'' sorunuyla, Kürt halkının neye hakkı olup olmadığıyla ilgili olarak içine düştükleri hatalar var. Bu nedenle bu yazıda, son dönemde piyasayı saran kimi kavram ve tezler üzerinde özetle durulacaktır.

İnönü ve ''Üniter Devlet''

Kürt sorununda başı sıkışan Erdal İnönü, bir ''üniter devlet'' kavramı tutturmuş gidiyor. Ona göre Kürtlere ''kültürel özerklik'' verilemezmiş; çünkü Türkiye ''üniter'' bir devletmiş; yani federatif filan değilmiş.. Lozan antlaşmasında böyle saptanmış..

İnönü'nün kendi partisinden insanlar ne istiyor ya da istemiyorlar, ayrı bir konu; ama Türkiye Kürdistanı'ndan hiç bir Kürt yurtsever örgütü Sayın İnönü'den veya başkasından Kürtlere kültürel özerklik istememiştir. Bu kadar telaşlanmasına gerek yok! Kürtler dilenci değil. Kürt halkı tam eşitlik, tam özgürlük istiyor. Kendi kaderini serbestçe tayin etmek istiyor.

Dünya tektir, ama üzerinde 160'tan çok devlet var. Üstelik bu devletlerin hepsi de ''üniter'' değil. Örneğin İsviçre, Yugoslavya, Sovyetler Birliği, Çekoslovakya, İspanya.. Büyük Britanya, ABD ve Almanya'nın bile yapısı farklı.

Acaba Sayın İnönü ''devlet'' denen şeyi tanrı işi mi biliyor, dokunulursa başımıza taş yağacağını mı sanıyor?. Ne var ki devletler kul işidir ve ''kullar'' içindir. Bu devletlerin kiminde, şu 20. yüzyılda bile, insanlar gerçekten de kuldur, köledir; en azından bir bölümü böyledir. Bir bölümünde insanlar daha özgürdür, temel haklara sahiptirler. Ama devlet başlangıçta yoktu; onu insanlar yarattı ve tarih boyunca, ''üniter'' olan ve olmayan nice devletler gelip geçti.. Anlı şanlı Osmanlı devleti de bunlardan biriydi. Üstelik halife olan Osmanlı padişahlarının temsil ettiği devlet kutsaldı da.. Ama, günü dolunca yıkılıp gitmekten kurtulamadı.

İnsanların devlet için değil, devletin insanlar için olduğunu söylemeye gerek var mı? Devletin biçimi o toplumun ekonomik ve sosyal gelişme düzeyi, kültür yapısı vb. bir dizi koşula bağlıdır. Bu koşullar değiştikçe devlet de değişir. Eğer dünyamız yakın bir dönemde, insanoğlunun eliyle, ya da beklenmeyen bir kazaya kurban gitmezse, devlet denen kurumun bir gün tümden ortadan kalkacağına, dünyada bu ''kutsal oyuncakların'' son bulacağına da kuşku yok.

Federal devlet günümüzde, birden çok ulusun birarada yaşadığı bir devlet çatısı için geçerlidir. Başka türlüsü ya bir ulus diğerine bağımlı olacak, ya da ayrılıp kendi devletini kuracak; başka çözüm yoktur. O halde, Kürt halkının Türk halkıyla yan yana, kardeşce yaşamasını isteyen, eşit haklara sahip iki cumhuriyetli bir federasyona evet demek zorundadır. Aksi halde, Kürt halkının ayrılıp kendi devletini kurmasına saygı göstermelidir.

Sayın İnönü Lozan'dan sözediyor. Lozan, imza attığınız halde sizi bile bağlamıyor; imzası olmayan bizi niye bağlasın? Örneğin, her Türkiye Cumhuriyeti yurttaşına istediği dilde yazma, yayın yapma hakkını tanıyan 39. maddeyi paspas gibi çiğneyen sizsiniz. Kaldı ki biz bu anlaşmada taraf değildik. Onu güçlüler yaptılar. Orada ülkemizi birkez daha bölmeyi kararlaştırdılar ve böldüler de. Orada Kürt halkının temel hakları tanınmadı. Şimdi biz bu hakları istiyoruz.

Sayın İnönü Kürt halkının üzerindeki ulusal baskının kalkmasından yana mı, değil mi? Bu halkın Türk halkıyla, eşit haklara sahip olarak yanyana yaşamasından yana mı, değil mi? Bu halkın özgür iradesine saygı gösteriyor mu, göstermiyor mu? Sorunun özü budur.

Buna geldiği zaman ise herşey açık: İnönü eşitliğe razı değil. Eşitlik bir yana, eşit olmayanına, azıcığına bile razı değil! Bakın ne diyor:

*''Anadili farklı ise konuşsun... Müziğini dinlesin. Bunu yasaklamayın (**bunun bile yasak olduğu itiraf ediliyor..** YN.) Bunu özerklik diye göstermek **(demek bunu özerklik sayan da var..** YN.), siyasal özerklik sevdasını gündeme getiriyor. O açıdan ben kültürel özerklik tabirini kullanmıyorum.'' (Siyahlar yazarın notu)*

''Engellenmesi İmkansız'' Bir Hak

İnönü'nün bu sorunla ilgili olarak yapıp yapacağı, 12 Eylül öncesinde zaten var olmayan, ve o var olmadığı zaman da zaten Kürtler için hiçbir şey değişmeyen, 2932 Sayılı Yasa'nın kaldırılmasını istemek oldu. Şöyle diyor Sayın İnönü:

*''Bu yasayı kaldırınca, resmi dil yine Türkçe olacak ve eğitim de Türkçedir. Ama anadili Kürtçe olan vatandaşlar aralarında konuşabilir **(ne iyilik, ne iyilik!),** zaten konuşuyorlar **(demek ki iyilik bile değil).** Bunu engellemek imkansız. Uygulaması imkansız olan bu yasayı, yasal düzenimizi gülünç duruma düşürmemek için **(yani Kürtler için değil, yine şu kutsal devlet ve onun yasaları için..)** ortadan kaldırmalıyız.''* (6 Şubat 1990 tarihli Milliyet)

İşte Bay İnönü'nün demokratlığı böyledir. O, Kürtlerin kendi aralarında Kürtçe konuşmasını yasaklamıyarak, bu gangren olmuş soruna çözüm getirecektir.. Böylece, Kürtler artık sayın İnönü'ye kucak dolusu teşekkür edip uslu yurttaşlar haline gelecekler, -tüm haklarına

kavuştukları için- artık hiçbir hak talep etmeyecekler, yaramazlık yapmayacaklar ve bu nedenle de onları artık zindana atmaya, işkenceden geçirmeye, kurşunlamaya, ipe çekmeye, sürgün etmeye ve kırıma tabi tutmaya gerek kalmayacak! Devlet bu tür masraflardan da kurtulacak!

Görüldüğü gibi, İnönü, Kürtlere zaten kullandıkları, "engellenmesi imkansız olan" bir hakkı tanıyor: "Kendi aralarında Kürtçe konuşma hakkını.." Ne yazık ki bu engellenemiyor! Öyle ya, her Kürdün başına bir polis, bir jandarma dikemezsin ki.. Adam dağda bayırda, evinin içinde, yatağında ya da yolda yürürken yanındakiyle, eşi veya çocuğuyla, hatta kendi kendisiyle Kürtçe konuşursa ne yapacaksın? Bu kadarına da çaresiz katlanmak gerek!

İşte, sözde Türkiye'ye demokrasi getirmeye soyunmuş, durmadan "iktidara yürüyen" ana muhalefet partisi SHP'nin "sosyal demokrat" genel başkanı İnönü'nün Kürt sorununa ilişkin müthiş çözümü budur..

Bu sayın "demokrat" Kürt sorununun bile serbestçe tartışılmasından yana olduğunu söylüyor; ama ardından ekliyor:

"Ama ne zaman bir örgüt kurup insanları doğrudan doğruya bu doğrultuda örgütlemeye yöneliyorsa, o zaman onu hapse atmalıyız."

Politikada ve sosyal yaşamda, bir görüş ya da düşünce, kendi doğrultusunda örgütlenemedikten sonra, onun ne önemi var? Görülüyor ki İnönü insanlarımıza **boş laf özgürlüğü** tanıyor (tanıyacaksa eğer!). Ama bunun bile garantisi yok. Çünkü sayın polisler ve savcılar, her an düşüncelerini dile getiren iki kişiyi, bir yayının sahibini ve sorumlu müdürünü, şimdiye kadar yüzlerce kez yaptıkları ve bugün de yapmakta oldukları gibi, bir gizli örgüt olarak gösterebilirler..

Dünya çok değişti ve hızla değişiyor; ama Erdal İnönü, İsmet İnönü'den bu yana bir arpa boyu bile yol gitmemiş.

Ecevit ya da Hikâyeyi Kesik Baş..

Sayın Ecevit ise bir tarihte, 12 Mart sonrasında, "Umut" biçiminde kitlelerin karşısına çıktı; ama kısa sürede düş kırıklığı yarattı. Ecevit'in kitlelerin umutlarına cevap vermesi mümkün müydü? Kesinlikle hayır. O, önderlik niteliklerine sahip olsaydı bile, CHP gibi sömürücü sınıfların elli yıllık bir partisi ile bu işi yapamazdı. Bu eşyanın tabiatına aykırı olurdu. Ama Ecevit, eğer yürekli ve samimi bir demokrat olsaydı, demokrasi konusunda bazı ciddi adımlar atabilirdi ve bu da, yıllardır bir baskı cenderesi altında yaşayan halk için, sol ve demokratik güçler için çok önemliydi. Ne var ki Ecevit bunu da yapamadı. Ecevit yürekli bir demokrat bile olamadı. 12 Eylül öncesinde tekeller arabasına taş koyduklarında, faşist cuntayı iktidara hazırlayan karanlık güçler terörü tırmandırdığında, onları teşhir etme, üstlerine gitme cesaretini gösteremedi; aksine dönüp sola, Kürt hareketine, demokrasi güçlerine vurdu. Oysa faşist darbe ancak ilerici halk hareketiyle önlenebilir, demokrasi de böyle kazanılabilirdi.

12 Eylül darbesi ise, o anda hükümet olan Demirel'den çok Ecevit'i şaşkına dönderdi. Ecevit olayların suçunu arkadaşlarına yükledi. Kendisini garip bir yalnızlık duygusuna kaptırdı. Örgütü reddetti. Böylece CHP'nin başı bir yerde kaldı, gövdesi bir yerde. Ne var ki, bunun suçu hiç de gövdede değildi, baştaydı. Gövde o gövdeydi: Kendisine biraz ortanın solu boyası çekilmiş olsa da, kırk yılın CHP'sinde birşey değişmemişti. Onunla "hakça bir düzen" kurulamazdı, "ak günlere" gidilemezdi; ama başında lider demeğe layık adamlar olsa, etkin bir anti-faşist rol oynayabilirdi.

Ecevit, 1983'ten sonra da, örgütünü tekrar toparlamak, belini doğrultmak için, Demirel'dan on kat daha şanslı olduğu halde, (Demirel'in karşısına sağdan ANAP ve Özal çıkmıştı) HP ve SODEP biçimindeki eski CHP uzun süre "doğal lider" Ecevit'e çağrı yapıp durdu. Ne var ki Ecevit kesikbaşlılığı tercih etti. Sözde kitlelerle yola çıkacak, taban hareketiyle, "seçkinler" denen cansıkıcı yaratıklardan azade olarak, demokratik yöntemlerle "sosyal demokrasiyi" yaratacaktı. Ama yıllardır kendisinin ve eşinin tek söz sahibi oldukları bir aile partisinden başka ortada ciddi bir görünüm yoktur. Ecevitlere örgüt dayanmıyor. Yönetime giren az sonra "seçkin"e dönüşüyor..

Özetle Ecevit, Türkiye gibi bir ülkede emekçi yığınları kurtuluşa, ya da toplumu demokrasiye götürmek gibi -başka şeylerin yanısıra- üstün liderlik nitelikleri isteyen bir işe öncülük edebilmek şurda kalsın, sıradan bir burjuva partisini, bir Demirel kadar bile yönetme yeteneğinden çok uzak olduğunu yeterince kanıtlamış bulunuyor.

Elbet CHP'nin ve Ecevit'in durumu, geleceği bizim derdimiz değil. Ne CHP'nin düştüğü duruma, ne de Ecevit'in iyi bir lider olmamasına hayıflanıyoruz. Bütün bunları söyleme gereğini duyuyorsak, Ecevit'in gerçek durumunu saptamak içindir. Çünkü egemen sınıf partilerinin, liderlerinin şu iflas döneminde, Ecevit'i allayıp pullayarak yeniden sahneye sürme çabası var. En azından, burjuva devleti ve basını, gövdesini yitirmiş bu tecrübeli başın fikirlerinden yararlanıyor. Ecevit şu anda dara düşmüş devlet ve düzen için fikirler üretiyor. Bunlardan biri de Kürt sorunu ve ulus kavramıyla ilgilidir.

Sorun Salt Ekonomik Değil

Ecevit'e göre "Kürt sorunu" denen şey, gerçekte, "bölge"deki feodal ilişkilerin bir ürünüdür ve ekonomik yöntemlerle çözülebilir. Bunun için de en başta bir toprak reformu yapmak gerekir.

Bizim de en az Ecevit kadar toprak reformundan yana olduğumuzu daha baştan belirtelim. Kürt devrimcileri yıllardır, Ecevit'in başbakan olduğu dönem de dahil, sürekli bir toprak reformunun gereğini savundular; bunu, çağı dolmuş feodal ilişkilerin sona ermesi ve Kürt köylü-

sünün ağa-şeyh boyunduruğundan kurtulması, özgürleşmesi için zorunlu gördüler.

Ne var ki, sorun salt bir ekonomik sorun değil, salt bir toprak sorunu değil. Kürt ağa ve şeyhlerinin Kürt köylüleri üzerindeki baskı ve sömürüsü sorunun salt bir yanıdır ve ulusal sorunun özgün yanını temsil etmiyor. Bu bizzat Türk toplumu içinde de olabilirdi -nitekim, aynı ölçüde olamasa da var- ama bununla bir ulusal sorun oluşmazdı. Kürt sorununa gelince, o, Türk ulusu ve onun ülkesi içinde bir sorun değil; Türk devleti tarafından baskı altına alınan farklı bir ulusun ve farklı bir ülkenin sorunu.

Kürdistan nasıl dört parçaya bölündü, Türkiye nasıl en büyük parçasına el koydu, nasıl orayı ekonomik olarak sömürüyor, hammadde ve sermaye Kürdistan'dan batıya nasıl akıyor, bütün bunlar Kürdistan'ı nasıl ekonomik ve sosyal bakımdan geri bırakıyor; yani Kürdistan'ı sömürge, türk devletini de sömürgeci yapan bu gerçekleri bir yana bıraksak bile; Kürtlerin kendilerine özgü bir dili, kültürü, tarihi olduğu; Türk devletinin bu dili ve kültürü yasakladığı açık değil mi?

Sorun, tek yönlü ele alınmamalı. O, tarihsel, sosyo-ekonomik, kültürel yönleriyle bir bütün. Türk devletinin yıllardır Kürdistan'da bir toprak reformuna yanaşmamasının temel nedeni de budur. Türk devleti, yoksul Kürt halkını kendisine bağlı tutabilmek için ağa-şeyh zümresi ile ittifak yapmıştır. Kürdistan'da feodal ilişkileri yaşatan asıl neden de budur. Demek ki, Kürdistan'daki feodal ilişkiler Kürt ulusal sorunu için bir neden değil, bir sonuçtur. Hatta Kürdistan'da ekonominin bir bütün olarak geri kalmış olması, Kürdistan'nın bölünmüşlüğünden, Kürt halkı üzerindeki ağır sömürgeci zulüm ve sömürüden kaynaklanan bir sonuçtur. Kürdistan yeraltı ve yerüstü kaynakları bakımından dünyanın sayılı zengin ülkelerinden biridir; hatta belki bir eşi daha yoktur. Eğer Kürt halkı özgür olsaydı, ülkesinin zenginliklerine sahip çıkabilseydi, bugün Kürdistan'da çok gelişkin bir yaşam varolabilirdi.

Kürtler Farklı Bir Ulustur

Dil ve kültür konusuna gelince de, Ecevit Amerikan örneğini veriyor. Diyor ki Amerika'da çeşitli dil ve kültürlerden insanlar biraraya gelip yepyeni bir ulus oluşturdular. Türkiye'de de Türk ulusu, hangi kökenden gelirse gelsin, herkesi temsil ediyor..

Amerikan ulusuyla birlikte Amerika'yı da yeni keşfeden Ecevit, bu görüşü ciddi ciddi ileri sürüyor ve şovenlikten başı dönmüş birtakım kalem erbabı da onu ciddi ciddi alkışlıyor.

Ne var ki, Amerikan örneğini vermekle Ecevit, elmalarla armutları karıştırmaktan başka bir başarı göstermiş değildir.

Her ulusal sorun kendine özgü somut koşullar içinde ele alınmalı. Amerika'da elbet bir ulusal sorun yok. Siyahların sorunu bile bir ırk ayrımı sorunuydu. Amerika bir göçmenler ülkesi. Çeşitli ülkelerden oraya akan insanlar, en başta da İngilizler ve öteki Avrupalılar, yerli halkı yüzlerce yıl önce kılıçtan geçirerek yeni bir toplum yarattılar. İngilizcenin ortak dil haline gelişi zorla olmadı; süreç doğal biçimde işledi. ABD sonradan gelen göçmenleri de bir değirmen gibi öğüttü. Avustralya'da da aynen böyle oldu. Bu nedenledir ki, ABD'nde, örneğin Kürt sorunu gibi bir ulusal sorun yoktur. Orada hangi kökenden gelirse gelsin tek bir ulus var. Ama Türk devletinin bugünkü sınırları içinde iki ulus var: Türkler ve Kürtler. Ayrıca ulusal azınlıklar da var elbet.

Bir ulusun üyelerinin ille de aynı kökten, aynı ırktan olmaları gerekli, zorunlu değil elbet. Kimse soysop, ırk peşinde değil. Kürt devrimcileri böyle bir görüş ileri sürmüş değiller. Ama ulus istikrarlı bir topluluk olmalı; kendine özgü bir toprağı (ülkesi), dili-kültürü, ruhi şekillenmesi, ortak ekonomik çıkarları olmalı. Kürtler tüm belli başlı uluslar gibi bu özelliklere sahipler.

Birincisi Kürtler kendi toprakları üstünde, Kürdistan'da yaşıyorlar. Tarihleri binlerce yıl geriye gidiyor. Kürtler, Türkler Anadolu'ya gelmeden binlerce yıl önce bu topraklar üstünde yaşıyorlardı; bugün de, tüm sürgünlere, kırımlara rağmen ordadırlar; kendi toprakları üstünde çoğunlukturlar; dört devlet arasında parçalanmış ülkelerinde 25 milyon bir nüfusturlar.

Kürtlerin dili Kürtçedir. Kürtçe Türkçe'den, Arapça'dan, Farsça'dan ayrı bir dildir; eski bir dildir, zengin bir dildir. Yazı dili en az 10 asır eskiye gidiyor ve bu dilde yazan birçok ünlü Kürt ozanı, bilgesi vardır. Kürtçeyi "uygar bir dil" saymayanlar dünyadan habersiz ahmaklar, ya da utanmaz şovenlerdir. Kürt halkı bugün de, bunca akıl almaz baskılara, yasaklara rağmen dilini basın-yayın alanında da kullanmak için direniyor. Kürt dilinde, çeşitli ülkelerde pekçok dergi, gazete ve kitap yayınlanıyor. Kürt halkı kendi ülkesinde Kürtçe konuşuyor. Türk devleti birçok etnik grubu assimile edebildi; Kürtlerin de bir bölümünü etti; ama Kürt halkı büyük ölçekte kendini korudu. Kürdistan bugün de Kürdistan'dır.

Kürt halkının yüzyıllar boyunca oluşmuş zengin bir kültürü, ortak ulusal duyguları, özellikleri var.

Kürt halkı için ortak ekonomik çıkarın yarattığı ilişkiler, başka birçok halktan belki çok daha fazla sözkonusudur. Kürdistan'ın parçalanmış olması, Kürt ulusunun zincire vurulması, halkımız üstündeki azgın zulüm ve sömürü bu "ekonomik yaşantı birliğini" kat kat büyütmüş, öne çıkarmıştır. Bizim ekmeğimiz de özgür olmamıza bağlıdır.

Ulusal Sorunu Amerika'da Arayan Ecevit

Kürt halkının durumu işte budur. Amerika'da, böyle ülkesi işgal altında, kaynakları yağmalanan, dili-kültürü yasaklanan, terör altında, zindanda, sürgün edilen bir ulus var mı? Ama burada var. Ulusal sorunu neden Amerika'da arıyorsun Bay Ecevit, yanıbaşına baksana!

Ecevit, Osmanlı devletini parçalanmadan, çöküntüden kurtarmak için, son dönemde Osmanlıcılık ya da ümmetçilik kavramı altına sığınanlara benziyor. Örneğin "Osmanlı" kavramını şemsiye olarak kullananlar şöyle diyorlardı: "Sırp, Bulgar, Arnavut, Türk ya da Arap olalım, hepimiz Osmanlıyız." Ümmetçiler ise, aynı zamanda halife olan Sultan'ın şemsiyesi altında islam halklarının birliğini savunuyorlardı. Bunlar da elbet çağı dolmuş görüşlerdi, çağdaş ulusların istemlerine cevap veremezdi. Yine de, bu kavramların Ecevit'inkine göre daha toparlayıcı olduğunu kabul etmek gerekir. Onlarınkinde bir parça mantık vardı. Hiçbir halkın varlığını inkar etmiyorlardı. Bulgar'a, Arab'a, Kürd'e Türk demiyorlardı. Üstelik, bunlardan bir bölümü, örneğin Prens Sebahattin ademi merkeziyetçi idi; bir tür Osmanlı federasyonu öneriyordu. Oysa Ecevit, Türkiye'nin devlet sınırları içinde yaşayan herkesi Türk saymakla, başka halkları, ulusları bir tek ulusun parçası gibi gösteriyor.

Ecevit, ulusal ve eşit haklar isteyen insanlara kuru laf öneriyor: "Siz Türksünüz!" diyor.

Biz neysek oyuz sayın Ecevit. Türk, Fransız, ya da Amerikalı olma gereğini duymuyoruz. Verdiğiniz etiketler için teşekkürler! Biz Kürdüz ve kendi ulusal kişiliğimizle gurur duyuyoruz. Başka hiçbir halkı da hor görmüyor, küçümsemiyoruz. Başkaları bizden ne büyük, ne de küçüktür. Amaçlarımızın ise hiç kimseye zararı yoktur. Kendi ülkemizde özgür insanlar olarak yaşamak istiyoruz. Başka halklarla barış içinde, kardeşçe yaşamak istiyoruz.

Türk, Arap, Kürt ya da Ermeni.. Bunlar etnik kavramlardır, biri diğerini içermez. Oysa Ecevit, Türkiye'nin sınırları içinde yaşadıklarına bakarak ve TC Anayasası öyle yazıyor diye, herkesi Türk saymaya kalkıyor. Ne sınırların, ne de kağıt üstüne yazılanların böyle bir sihri kerameti yoktur. Eğer öyleyse sayın Ecevit'e soralım: Neden Bulgaristan'da, Yunanistan'da bir Türk azınlığından söz ediyorsunuz? Ne den onlara Bulgar ya da Yunanlı dendiği zaman o kadar öfkeye kapılıyor, dünyanın şamatasını yapıyorsunuz? Hele hele niçin Kıbrıs adasına çıkarma yaptınız, onca kan döktünüz, adayı böldünüz? Niçin 100 bin Türk için ayrı devlet kurmaya kalkıştınız?

Sayın Ecevit'in mantığı gerçekten ilginçtir. Ona göre, Bulgaristan'da Türkçe konuşan azınlık Bulgar değil Türktür. Batı Trakyadakiler de öyle. Ama Türkiye sınırları içinde, adına Kürdistan denen topraklar üzerinde yaşayan, Türkler daha Anadolu'ya gelmeden binlerce yıl önce orada yaşamakta olan, üstelik de 50 bin, 100 bin değil, yalnızca Türkiye'nin devlet sınırları içinde 15 milyon bir nüfusa sahip olan ve kendi dilleri Kürtçeyi konuşan bu insanlar Kürt değil, Türktür!

Bay Ecevit'e, İnönü'ye ve benzeri "demokrat"lara ve hem de "sosyal"lere göre, Bulgaristan'daki, Yunanistan'daki, Kerkük'teki Türkler için herşey yapılmalı, dünya ayağa kaldırılmalı, onların hakları korunmalı; ama Kürtlerin hiçbir hakkı-iddiası olamaz, onlar Türktür, ve bu "Türkler"i, eğer rahat durmazlarsa alıp hapse atmalı; daha da ileri giderlerse kırmalı, sürgün etmeli, ezmeli.. Kıbrıs'taki, sağdan-soldan derlenmiş 100 bin Türk için ayrı bir cumhuriyet ve böylece orda, eşit haklara sahip iki cumhuriyetli bir federasyon doğal, bundan da öte zorunludur; ama Türkiye "üniter"dir; burada Kürtlere "kültürel özerklik" bile verilemez..

İşte bu bayların mantığı.. Gerçekte bu mantık değil. Bunlar mide bulandırıcı bir şovenlik içinde boğulmuşlar, kıyas yapma yeteneklerini bile yitirmişler. Kendi sahip oldukları hakları başkalarına tanımaya razı değiller. Başkalarını boyunduruğa vurmayı, ezmeyi kendileri için en doğal hak sayıyorlar. Bu Romalı köle sahibinin mantığı değil mi?

Diyelim ki o mantık o çağa göreydi. Ya baylar siz hangi çağda yaşıyorsunuz? Aklınızı tümden peynir ekmekle mi yediniz?

Çok Uluslu Devletlerde Federasyon Zorunludur

Peki, Bay Ecevit bu iş için Amerikalara kadar gideceğine, neden yakın çevresine bakmıyor? Örneğin Sovyetler Birliği'nde ulusal sorunla ilgili olarak nasıl bir sistem geçerli?

Dikkat edin, orada devletin adı, yani "Sovyetler Birliği" herhangi bir etnik grubun adı değil. Oraya Rusya denmiyor. Kimse bu halkları Rus saymıyor. Sovyetler Birliği'nde yüze yakın ulusun ve ulusal azınlığın varlığı kabul ediliyor. Buna uygun bir yapı oluşturulmuş: Her biri Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Rusya Federasyonu gibi kendi adını taşıyan 15 birlik cumhuriyeti ve yine kendi adını taşıyan bir dizi otonom cumhuriyet ve otonom bölge..

Yugoslavya'ya bakın: Sırbistan, Slovenya, Hırvatistan gibi herbiri kendi adını taşıyan altı cumhuriyet ve ayrıca özerk bölgeler. Devletin ve ülkenin ismi de hiçbir etnik gruba ait değil.

Çekoslovakya'ya bakalım: Ülkedeki iki büyük ulusu, Çekleri ve Slovakları temsil eden iki eşit cumhuriyet var. İsim de ikisinin bir bileşimi: "Çek" ve "Solavak"ya. Ülkedeki diğer küçük etnik gruplar da ulusal, kültürel haklara sahipler. Dört resmi dilin geçerli olduğu, kantonlara bölünmüş, federatif İsviçre ayrı bir örnek. Dünyada başka örnekler de verilebilir.

Ama baylarımız bu örnekleri hiç mi hiç görmüyorlar. Oysa çok uluslu bir ülkede, eğer ulusların birarada yaşaması isteniyorsa, eşitlik ilkelerine dayalı federatif bir çözümden başka yol yoktur. Böyle bir birlik içinde bile elbet sorunlar çıkabilir, çıkıyor. Ama hiç değilse bu sorunlara çözüm bulma, onları aşma şansı var. Öteki türlü, yani zora dayanan birlik ise gerçekte birlik değildir ve kavga döğüş bitmez. Diğer yandan, birlik durumunda da, tüm iyi niyetli çabalara rağmen, eğer uluslar birarada yaşamak istemezlerse yapacak birşey yoktur. Birlikte yaşamak istemeyen ayrılır. Birlik

gönüllülük esasına dayanmalıdır. Hiçbir ulus diğerine, sen ille de benimle birlikte yaşayacaksın diyemez, dememelidir. Uluslar ancak, eşit ilişkiler temelinde, birliğin ekonomik kültürel vs. yararlarını görerek birarada kalmayı seçebilirler.

Azerbaycan olayları konusunda, iktidarı ve muhalefetiyle Türk burjuva partilerinin kopardığı gürültüyü herkes gördü. Bay İnönü ve Ecevit de bu konuda ötekilerden geri kalmadılar. "Azerbaycan'daki soydaşlar" üstüne, "dil-kültür birliği" üstüne bir dizi ağıtlar yakıldı. "İnsan hakları konusunda sessiz kalamayız!" dendi. Hatta Azerbaycan'ın bağımsızlığı özlemi, kimi açık, kimi örtülü biçimde dile getirildi.

Bize göre, SSCB'ni oluşturan 15 birlik cumhuriyetinden biri olan Azerbaycan kimseye bağlı değildir, kendi egemenliğine sahip bir ülkedir. Rusya Federasyonu ne kadar bağımsızsa, o da o kadar bağımsızdır. Azerilerin kendi ulusal hükümetleri, kendi parlamentoları var. Dilleri Azerbaycan'da resmi dildir ve kendi kültür ve eğitim kurumlarına sahipler. Azerbaycan ayrıca, Sovyet Anayasası uyarınca ayrılma hakkına da sahiptir. Böyle bir ülke ve ulus için ağıt yakacak bir durum olmadığı ortada.

Ama Kürt sorununa gelince ölçüler ansızın değişiyor. Sanki sözkonusu politikacılar, "aydınlar" kafalarındaki programı değiştiriyorlar! Sanki bir disket çıkıyor, öteki giriyor! Sanki gözlerine perde çekmiş, kulaklarına bez tıkamışlar.

Bu, onlar için acınacak ve onurlu bir insan için utanılacak bir durumdur.

Günü Dolmuş Yasalar ve Kavram Kargaşası

Türkiye'nin 1925'lerden bu yana süregelen resmi devlet politikasında "Kürt yoktur". Bugün de bu politika sürüyor. Ama, daha önce de değindiğimiz gibi, son yıllardaki gelişmelerden sonra egemen çevrelerin bir bölümünde bir değişiklik var. Örneğin Ecevit gibi bazıları artık Kürtlerin varlığını inkar etmenin gülünç ve bundan da öte yararsız olduğunun farkındalar. Bu nedenler Ecevit "Kürt vardır," diyor; ama ekliyor: "onlar da Türktür!" Böylece Ecevit, bir halk, bir ulus olarak kabul etmediği Kürtlere herhangi bir ulusal demokratik hak da tanımayı düşünmüyor. Öyle olunca da, Kürtler için ha var, ha yok demiş, birşey fark etmiyor.

Türk burjuva çevreleri son dönemde, bir yandan İnönü'nün "üniter devlet" kavramına, diğer yandan Ecevit'in Türk ulusu konusunda getirdiği sözde "yeni teze" sarılır oldular. Bunlar da, Anayasa ve Siyasi Partiler yasasındaki ırkçı-şoven maddeler gibi, TCK'nun 141-142, 125. ve öteki bir dizi maddesi gibi, Kürt halkının hak ve özgürlüklerinin önüne bir engel gibi dikiliyor.

Yasa maddeleri gibi kavramlar da, eğer gerçeğe, hayatın akışına uygun düşüyorlarsa toplum için olumlu bir rol oynayabilirler. Ama hayat sürekli değişmekte; buna bağlı olarak yasalar da, kavramlar da sürekli eskimekte. Onları değiştirmek gerekir; aksi halde onlar gerçeği kavramaya, açıklamaya, düzenlemeye hizmet etmez ve toplumsal gelişme önünde bir ayak bağına dönüşürler. İnönü de, Ecevit de gerçeğin adını koymaktan elleri yanacakmış gibi ürküyorlar. Bin dereden su getirerek, tarihsel ve sosyal gerçekleri ya yok sayarak ya da çarpıtarak, Anayasa, ceza yasası ve benzer bent ve duvarların ardına sığınarak Kürt ulusunun varlığını ve haklarını tanımaktan, Kürt sorununa adil , demokratik bir çözüm önermekten kaçınıyorlar. Onlar arabayı atların önüne koşuyorlar. Ama böylece ne gerçek değişiyor, ne sorun yok oluyor. Olsa olsa, İnönü, Ecevit gibileri kendi kendilerini aldatıyorlar. Böylece onlar da savundukları günü dolmuş yasalar ve köhnemiş kalıplar gibi eskiyor, geride kalıyorlar. Hayat onları aşıyor.

Diğer yandan, gerek eskiden beri var olan ve sürekli zenginleştirilen yasal bentler ve engeller, gerek burjuva liderlerin çarpıtmaları, diğer bir deyişle onların Kürt sorununa karşı diktikleri ideolojik bentler, bir kavram kargaşasının doğmasına yol açıyor. Bunlar tartışma alanını sürekli daraltıyorlar. Gerek solda, gerekse Kürt yurtsever hareketinde soruna çözüm öneren insanlar, ceza tehditinden ve şoven çevrelerin şerrinden korunmak için çıkış yolu ararken kimi durumda kendileri de hata yapıyorlar. Kendi çözümlerini sözkonusu engellerle, örneğin Generallerin Anayasası ile, İnönü'nün "üniter devlet"i ile, Ecevit'in "tek ulusu" ile bağdaştırmaya çalışıyorlar.

Bu sol ve yurtsever güçler önünde bir hendikaptır ve ondan dikkatle korunmak gerekir. Eğer niyet hayatın gerçeklerine ve istemlerine, bilime uygun demokratik bir çözüm bulmaksa o zaman hem yurtsever güçler, hem de sol hareket bir bütün olarak, egemen güçlerin getirdiği çerçeveyi esas alamaz.

Örneğin, kendi çözümümüzü İnönü'nün "üniter devletine" nasıl uyduracağız? Bu olanaksızdır. Çok uluslu bir ülkede üniter devlet olmaz. Tam aksini yapmak, devleti çok uluslu yapıya uydurmak gerekir ve bu olanaklıdır. Başka türlü, nasıl yapsak da kendi önerimizi sayın İnönü'nün kutsal "üniter" devleti ile bağdaştırsak dersek, böyle bir cambazlığı başaramayız ve bu çaba hiçbir işe yaramaz.

Bunun gibi, acaba ne yapsak da "ulus" kavramı konusunda generallerin Anayasası'na yakıştırsak, tüm öteki ırkçı-şoven yasal engellerden, yasal biçimde(!) aşsak ve Bay Ecevit'in de şerrinden kurtulsak dersek, bu da olmayacak duaya amin demek olur. Böylesi bir yaklaşımla hiçbir doğru, bilimsel saptama yapamayız ve çözümleyici, yol gösterici bir politika üretemeyiz. Yine yapılacak olan, ülkenin uluslar coğrafyasını Anayasa'ya veya öteki kitaplara, bu arada Ecevit'in laflarına uydurmak değil; eğer yapabiliyorsak, tüm bunları gerçeğe uydurmaktır. Gerçek ise belli: Türkiye'de iki ulus yaşıyor (Türkler ve Kürtler); ayrıca ulusal azınlıklar da var elbet.

Taktik Sanatı ve Doğruları Dile Getirme Görevi

Türkiye gibi bir ülkede bu gerçekleri dile getirmek kolay değil elbet. Kolay olmadığı yıllardır işleyen tutuklama ve işkence çarkından, ağır cezalardan, ipten, kurşundan, sürgünden bellidir. Ama gerçekleri dile getirmenin ve yığınları doğru çözümler yönünde seferber etmenin başka yolu yok. Türkiye'de demokrasi mücadelesi, aynı zamanda gerçekleri dile getirme mücadelesidir.

Kuşkusuz politik mücadelede taktik sanatı diye birşey de var. Neyin ne zaman, nerede söyleneceği de bir ustalık işidir. Her söz her yerde, son söz başta söylenmez. Ama taktik adına yanlış şeyleri de söylememeli.

Örneğin, Siyasi Partiler Yasası, partilere, Türkiye'de Türk halkından başka bir etnik grubun, farklı kültürün varlığını ileri sürmeyi bile yasaklıyor; bunu kapatma sebebi sayıyor. O zaman legal bir parti Kürt sorununu nasıl ele alacak, nasıl program oluşturacak? Bu parti, eğer soruna demokratik biçimde yaklaşıyorsa, ya kapanmayı da göze alarak her şeyi en başta söyleyecek (eğer toplumsal koşullar, kitle gücü, diğer bir deyişle toplumsal güç dengesi o derece elverişli değilse, bu onun kapanması olur), ya da adım adım gidecek, yolu açacak. Bizce taktik olarak bu ikincisi doğrudur. Ama adım adım giderken de kesinlikle yanlış şeyler söylememek gerekir. Örneğin, bir parti, dil ve kültür üzerindeki baskıların kaldırılmasını isteyebilir. Bu meşru, haklı bir istemdir. Ama Kürt sorununun çözümünü "kültürel özerklik"le sınırlamak yanlıştır. Çünkü Kürtler bir azınlık değildirler, kendi toprakları üzerinde çoğunluk oluşturan bir ulusturlar. Sorunun çözümü de kendi kaderini tayin hakkında düğümleniyor.

Böyle bir parti, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünün önündeki tüm engellere karşı savaş açmalı, herşeyin özgürce tartışılmasını istemeli, her düşüncenin kendi doğrultusunda örgütlenme hakkını savunmalı. Üstelik bu, Kürt sorunu konusunda nihayi çözüm önerisi ne olursa olsun, tümüyle demokratik bir tutumdur.

Örneğin her legal parti, "ben her türlü ulusal baskıya karşıyım ve tam bir eşitlikten yanayım," diyebilir. Bu genel bir kavramdır, ama gerçekten demokratik, ilerici bir partiye geniş mücadele olanakları verir. Her parti ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını ilkesel planda savunabilir, programına koyabilir. Bu, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Örgütü'nün bir ilkesidir, Helsinki Nihayi Senedi'nde belirlenmiş bir ilkedir ve ilgili dökümanların altına imza atmış olan TC de buna uymak zorundadır. Bu ilkeler, Türkiye'de her legal partiye kürt sorunu konusunda da geniş mücadele olanakları veriyor. Bir yandan iç, diğer yandan dış kamuoyu kazanılarak, herşeyden önce de ülkede yığınlar kendi istemleri yönünde eyleme geçirilerek demokrasinin ve köklü dönüşümlerin yolu açılabilir.

O halde soruna bir formülasyon, bir kitabına uydurma sorunu olarak bakmamak gerekir. O, esas olarak bir mücadele sorunudur.

Sorun Salt 141 -142 Değildir

Egemen güçler şu anda ülkede legal planda kapıları zorlayan sol ve demokratik güçleri, kendilerine göre ıslah etmeye çalışıyorlar. 141-142'yi tümden kaldırmayı düşünmüyorlar. Görünen o ki biraz "değişiklik", rötüş yapacaklar. Tabi, 12 Eylül'den bu yana "demokrasi yolunda atılan" tüm öteki "adımlar" gibi bu da bir göz boyamadan öteye gitmeyecek. Dağın yine fare doğurması şaşırtıcı olmaz.

Adalet bakanı kısa süre önce açıkladı: Kürt ulusal hareketine yönelik hükümler korunacak. Bunlarla ilgili olarak yalnız örgütlenme, yani kendi programıyla kitlelerin karşısına çıkma hakkı değil, büyük ihtimalle, düşünceleri açıklama hakkı bile tanınmayacak; yani eski durum sürecek. Adamların düşünce özgürlüğüne niyeti olsa, sol ve yurtsever basının üzerine böylesine azgınca giderler miydi, görüşlerini açıkladılar diye altı milletvekilinin dokunulmazlığını kaldırmaya kalkarlar mıydı? Bu konuda iyimser olmak için neden yok.

Kaldı ki, 141-142 kaldırılsa bile sorun biter mi? TCK'da ve öteki yasalarda düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önünde bir dizi başka engel var; özellikle de Kürt ulusal hareketi bakımından. Kürt kültür dernekleri bile bugüne dek 125'ten, 172'den yargılandılar. Yani egemen çevreler istedikten ve güçleri yettikten sonra yurtsever ve ilerici güçlerin önüne pekçok engel dikip, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü hiçe indirebilirler.

Sorun kesinlikle bir yasalar sorunu değil, bir toplumsal güç dengesi sorunudur. Yığınlar kendi istemleri doğrultusunda eyleme geçirilmediği sürece demokratik hak ve özgürlükler gerçek anlamda kazanılamaz, kazanılanlar ise gereği gibi korunamaz. Sözkonusu gerici yasaları kaldıracak, kağıt üstünde var olsalar bile işletmeyecek olan güç de yine örgütlü, bilinçli yığınların gücüdür. Özetle sorunun özü, yığınların harekete geçirilebilmesidir.

Egemen güçler bir yandan da demokrasi güçlerini kendi çağdışı ideolojik görüşleriyle, şovenizmle kuşatıp bölmeye, geriletmeye çalışıyorlar. Legale çıkmak için çaba gösteren komünist hareketi Kürt hareketinden soyutlama çabası bunun bir parçası. Burjuvazi TBKP ve onun durumundaki örgütlere açıkça, Kürt hareketiyle köprüleri atmayı, "ayrılıkçı ve bölücüleri" karşıya almayı öneriyor. O zaman legale çıkmak daha kolaylaşacak.. Egemen güçler, yalnız komünist harekete değil, tüm demokratik güçlere bir çerçeve çizmek için yoğun çaba gösteriyorlar. Örneğin son dönemde SHP'den kopan ve legal bir kitle örgütü arayışı içinde olan Kürt yurtsever kesimi ve sol grup da yoğun salvo atışlarının baskısı altında. Onlara, şunu ya da bunu karşıya aldınız mı, mahkum ettiniz mi? diye soruyorlar. İnönü'nün kutsal "üniter devlet" çerçevesini, Ecevit'in "tek ulus" yutturmacasını dayatı-

yorlar. Bu kesimi de "bölücü, ayrılıkçı" olmadıklarını kanıtlamaya çağırıyorlar.

Gerçek Yurtsever Kimdir?

İşte bu noktada, tutarlı, kitlelere güven veren bir politika son derece önem kazanıyor. Bu politikanın birkaç temel kıstasından biri gerçekten halklarımızın çıkarına olanı yapmak, yani **gerçek yurtseverlik,** öteki **yığınlara güvenmedir.**

Gerçek Türk yurtseveri kimdir? Kürt halkının varlığını ve haklarını inkar eden mi? Bu halka zulüm uygulayan mı?

Egemen güçlerin Kürt sorununa yönelik inkar ve terör politikasının dünden bugüne yarattığı sonuçlar objektif bir şekilde, hertürlü duygu ve önyargıdan uzak biçimde değerlendirildiği zaman görülür ki bu politika yalnız Kürt halkının değil, Türk halkının da çıkarlarına çok ciddi biçimde zarar vermiştir, vermeye devam etmektedir. Egemen güçler bu politikanın sonucu, sürekli olarak Kürdistan'da savaşmışlardır, iki halkın güçlerini karşı karşıya getirip tüketmişlerdir. Halklarımız bundan çok acı çekmiş, kaynaklarımız telef olmuş, ülkelerimiz ekonomik, sosyal, kültürel bakımlardan geri kalmıştır. Bu politika özellikle Kürdistan için tam bir yıkım olmuştur. Böylece iki halk arasına düşmanlık tohumları ekilmiştir. Bunun yurtseverlikle, adaletle ilgisi ne?

Oysa böyle olmayabilirdi ve bu mümkündü. Sorunun çözümü gerçekte son derece kolaydı. Bunun için Kürt halkının üzerindeki baskılara son vermek, bu halka eşit haklar tanımak yeterliydi. O zaman ne sözkonusu kavga olur, ne insanlarımız boş yere ölür, acı çeker, ne kaynaklarımız telef olurdu. Ve böyle olsaydı, kuşku yok ki her iki halkın durumu bugünkünden çok daha ileri, gelişkin olurdu. Her iki halk arasında güven ve kardeşlik bağları çok daha sağlam olurdu.

İşte gerçek yurtsever politika budur ve bunu, sözkonusu gericilerin, şovenlerin tüm çarpıtma ve demagojilerine karşı cesaretle savunmak gerekir.

Bu, yurtseverliğin Kürt sorunu ile ilgili yanı. Ama elbet, yurtseverlik yalnızca bu değil. Yurt sevgisi denen şey neyin nesidir? O boş, soyut bir laf, ya da şovenlik yarışı, başka halklara düşmanlık değil. Yurtseverlik ülkeyi insanıyla, ağacıyla, toprağıyla bir bütün olarak sevmektir. Ormanı yakan, toprağı kimyasal gazla zehirleyen bir rejimin yurt sevgisi olur mu? Ya insanları el kapısında göçmen hale getiren, Türk pasaportunun değerini beş kuruşa indiren rejim?

Ortada bir gerçek var ki, ülkeyi dünden bugüne yöneten, vatan ve millet üstüne bunca edebiyat yapan egemen sınıflar ülkeyi de halkı da perişan etmişlerdir. Onlar, bir avuç dolar için ülkeyi Batılı emperyalistlerin ileri karakolu yaptılar ve bunu hala da sürdürüyorlar. Konya ovasının NATO savaş uçakları için alçak uçuş alanı seçilmesi bunun bir kanıtı. Ama bu iş için aldıkları dolarlar da ülkenin kalkınması için değil, bir avuç mutlu azınlığın lüksü, saltanatı için harcandı. Türk ve Kürt halkı ekmek parası için göçmen durumuna düştü. Yalnız Almanya, İsveç, Fransa ve öteki Batı Avrupa ülkeleri değil, aynı zamanda Libya, Suudi Arabistan, Kanada, Avustralya, hatta şimdi Karaibler.. Dünyanın neresi olursa olsun insanlarımız can havliyle koşturuyorlar. Yurt sevgisi bu mu? Elbet bu onların değil, ülkeyi yöneten sömürücülerin suçudur. İşsiz ve ekmeksiz kalan insanlar kurtuluşu yurtlarından kaçmakta buluyorlar.

Egemen güçler yıllardır halka demokrasiyi çok gördüler. Düşünme, örgütlenme özgürlüğü tanımadılar. Hak isteyen emekçiye, özgürlük isteyen aydına işkenceyi, zindanı münasip gördüler. Zaman zaman tüm ülkeyi bir açık hava hapishanesine çevirdiler. Yurt sevgisi, halk sevgisi bu mu?

Kısacası, hangi açıdan ele alınsa Türkiye'yi yöneten egemen güçler yurt sevgisinden sınıfta kalırlar. Onların yurtseverlik adına söyleyebilecekleri birşey yoktur.

Değişimin Güvencesi Kitlelerdir

Gerçek yurtseverlik ülkeyi ekonomik ve politik bakımdan emperyalizme bağımlılıktan kurtarmak, topluma demokrasi getirmek, Kürt sorununu demokratik biçimde çözmek, ülkeyi gelişme yoluna sokmak, insanlarımıza iş ve ekmek sağlamak, onları el kapılarından kurtarmaktır. Bunun için de, ülkeyi öncelikle bu gerici, şoven güçlerin elinden kurtarmak, halktan yana, demokratik bir iktidar kurmak gerekir. Yurtseverlik bundan başka birşey değil.

İşte bunun için, bugün Kürt ve Türk devrimcilerinin, gerçek yurtseverlerinin ve gerçek demokratlarının önündeki temel görev, ülkelerimizde, egemen sınıfların koyduğu bentler ve duvarlarla birlikte, yüzyılların bağını-pisliğini aşmak; göstermelik değil, gerçek bir demokrasiyi kazanmak; köklü değişimlerin yolunu açmak için güçleri birleştirmek, yığınların önüne somut bir program koymak ve onları eyleme geçirmektir.

Bu ise, bize göre, DENG'in 2. sayısında da açıklandığı gibi, en geniş güçleri biraraya getirecek bir **demokratik platform** ve Kürt ve Türk halklarının tüm devrimci, demokratik ve yurtsever güçlerini kapsayacak **kitlesel ve legal bir parti** ile mümkündür. Bunlar yığınlara güven vermenin ve onları eyleme geçirmenin araçlarıdır.

Bunu hedefleyen halk güçleri, aynı zamanda egemen güçlerin kuşatmasını kırmak, demagojilerini püskürtmek zorundadırlar. Mücadele, egemen güçlerin sunduğu ideolojik ve yasal çerçeve içinde verilemez. Değişimin güçlerine yeni ufuklar gerekli. Onlar Kürt ve Türk halklarının, değişimden yana olan ezici çoğunluğun temel istemlerini birleştirmeli, kararlılıkla savunmalılar. Ancak bu şekilde yığınlara güven verilebilir. Ancak bu şekilde kitleler eylem alanına çekilebilir. Başarı buna bağlıdır. Değişimin güvencesi kitlelerdir.

DEĞİŞİK YÖNLERİYLE DERSİM AYAKLANMASI - 3

B. Şilan

Çatışmalar Hızla Yaygınlaşıyor

1937 yılı kış ayları kısmen sakin geçti. Ancak bu sessizlik, politik tansiyonun düşüklüğünden değil, mevsimin özelliğinden kaynaklanıyordu. Dersim kışının insanlara fazlaca hareket olanağı tanımadığı biliniyor.

Kar erimeye başlar başlamaz, Dersim bir önceki yılla karşılaştırılamayacak ölçüde hareketlendi. "Sanki önündeki bendi yıkan suydu olaylar. Her şey birden bire karıştı. Dersim'i kuşatmış olan askeri birlikler sürekli hareket halindeydiler. Dersim aşiretlerinde kaynaşma vardı. Hal böyle iken çatışmalar başladı" sözleriyle o günkü gelişmeleri özetliyor K. köyünden Yusuf.

O.'li Mehmet ise gelişmelerle ilgili düşüncelerini dile getirirken şunları söylüyor:

"Kimse ne olup bittiğini doğru dürüst anlayamıyordu desem yalan olmaz. Ama herkesi bir korku da almıştı. Herkes Mustafa Kemal ordusunu Dersim'e gönderip, onu mahvedecek diyordu. Bazıları 'asker bize bir şey yapmaz' falan diyorlardı ama, çoğunluk onlar gibi düşünmüyordu. Asker birşey yapmayacaksa niye dört bir yandan Dersim'e akın ediyordu. O halde kimi silaha davrandı, kimi sessiz sedasız evinde oturdu."

O yılın bahar aylarında meydana gelen olaylardan bazılarını şu şekilde özetlemek mümkün:

• Pax (Pah) köyü yakınlarında Harçik çayı üzerinde bulunan köprü, askeri birliklerce kendi köylerine karşı hücuma geçmek üzere kullanacağını düşünen Demenanlar tarafından 20 Mart'ı 21'ine bağlayan gece ateşe verilerek yakıldı. Köprüyü yakma eylemine öncülük eden Demenanlı Mirzali (Mirzo Demenız) idi.

• Dersimli silahşörler 26 Nisan günü, Sin Bucağı ile Hozat arasında bulunan Askisor Karakolu'nu kuşatarak ateş altına aldılar.

• Bundan bir gün sonra Doğu Dersim'de Dersimliler, Pax köyü yakınında bulunan 9. Seyyar Jandarma Taburu'na bağlı Süvari Bölüğüne karşı baskın düzenlediler. Çevreden getirtilen takviye birlikler ve ağır makinalı tüfeklerin devreye girmesiyle Bölük, güçlükle kurtarılabildi. Bunun üzerine Dersim kuvvetleri Hozmerige ve Hegawo Derg (Uzun Tarla) yönünde geri çekildiler.

• Dersimliler, 27 Nisan gecesi bu kez Gomê Têxt (Taht Komu) mıntıkasında, Nehrin doğu yakasında bulunan 3. Bölük ile, karşı tarafa geçerek köprü başını tutan askerleri kuşatmaya aldı. Birlikler kısa sürede çok güç duruma düştüler. Yine aynı anda bir başka Dersimli silahlı grup da Pulê Nuku (Nohut Tepe)'de bulunan Tabur Karargahına karşı saldırıya geçti. Böylece askeri birlikleri üç ayrı noktada çembere alan Dersimliler, onların birbirleriyle irtibatlarını kestiler ve yardımlaşmalarını engellemiş oldular.

Kuşatmanın başka türlü kaldırılamayacağını gören askeri yetkililer bu kez Kamer Ağadan yardım istediler. Görüşmeler sonucu, Yusufan aşireti Reisi kendilerine yardımcı olmaya karar verdi ve böylece kuşatma kaldırıldı. Bunun üzerine birliklerin tümü Gomê Text'te bir araya geldiler.

• Aynı anda Dersim kuvvetleri Pulê Nuku'da toplanmışlardı. Askeri birliklerce bunun farkedilmesi üzerine buraya yönelik olarak iki hava saldırısı düzenlendi. Ne var ki bunun fazla bir etkisi olmadı ve Dersimliler Tabur'a karşı hücumlarını sürdürdüler.

• Nehrin batı yakasında tutunmanın olanaksızlığını gören askeri yetkililer gerisin geriye karşı tarafa geçmeyi kararlaştırdılar. ".. 29 Nisan günü saat 00.9'da başlayan bu geri çekilme, eşkiyanın baskısı altında bir hayli güç olmuş ve tabur bir miktar zaiyat vererek suyun doğusunda Kızge köyü cıvarına çekilmişti.." (TC'de Ayaklanmalar, s. 386)

• Yine aynı günlerde Mazgirt ilçesi çevresinde de Dersimlilerle askeri birlikler arasında değişik yerlerde yoğun çatışmalar meydana gelmişti.

• 25. Alay Koyo Sur (Kırmızı Dağ)'ı işgal etmek üzere ileri harekata başladı

• Bu arada hava kuvvetlerinin sivil hedeflere yönelik saldırıları da fiilen başlamıştı. Örneğin, 15 uçaktan oluşan filo, Demenanlara ait Bor köyüne karşı şiddetli bir saldırı düzenlemişti. Ne var ki gerek arazinin dağlık oluşu ve gerekse yerden piyade tüfekleriyle açılan şiddetli ateş karşısında hava akınları fazla etkili olamıyordu. Zaten kritik noktalarda bulunan köyler halkı

da önemli ölçüde evlerini terketmiş, çevredeki dağınık komlara, mağaralara çekilmişti. Genel Kurmay'ın söz konusu yayınında, Bor'a karşı gerçekleştirilen hava saldırısı sonucu köyün ağır kayıp verdiği belirtiliyorsa da, köylüler bunun tersini anlatıyorlar.

Genel Bir Saldırı İçin Son Hazırlıklar

Mayıs ayı başlarında askeri birlikler genel bir saldırı için henüz hazırlıklarını tamamlayabilmiş değillerdi. İleri noktalarda bulunan bazı yerleri ele geçirme ve orada tutunma çabası ise yukarıda değinildiği gibi esas itibariyle başarıya ulaşamamıştı. Ama bu iş için gerekli hazırlıklar da büyük bir hızla devam ediyordu. Bunu, asker ve silah nakliyatının hızından da çıkarmak mümkün. Örneğin 1 ve 7 Mayıs tarihlerinde 4. Genel Müfettişliğin emrinde bulunan birliklerin durumuna bakıldığında, askeri yığınağın ne ölçüde büyük bir hızla gerçekleştirildiği de kendiliğinden açığa çıkar.

1 Mayıs 1937 Durumu		Bir Hafta Sonraki Durum	
Subay	122	Subay	310
Askeri memur	36	Muharip ve gayrimuharip er	8313
Er ve gayrimuharip er	4983		
Hayvan	828	Hayvan	1422
Çeşitli araba	545	At arabası	16
Çeşitli motorlu araç	259	Kamyon	63
Tüfek	4323	Zırhlı keşif aracı	14
Hafif Makineli tüfek	261	Piyade tüfeği	6705
Ağır mak. tüfek	32	Hafif mak.tüfek	411
Dağ topu	12	Ağır mak. tüfek	74
Tüfek mermisi	709.965	Tabanca	176
		Dağ topu	28
		Piyade mermisi	1.501.120
		Topçu mermisi	1684

Dersim ve çevresinde askeri yığınak böylesine hızlı bir tempoda sürerken, bizzat Mustafa Kemal ve Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'ın da hazır bulundukları toplantıda Bakanlar Kurulu, "Gayet Gizlidir" ibareli "Tunceli Tenkil Harekatı'na Dair Karar"ı alıyordu. 4 Mayıs 1937 tarihli kararın tam metni şu şekildedir:

Başvekâlet
Kararlar Müdürlüğü
Sayı:

Son günlerde Tunceli'de vukua gelen hadiselere dair raporlar 4.5.1937 tarihinde Atatürk'ün ve Mareşal'ın huzurları ile tetkik ve mütalaa edilerek aşağıdaki sonuca varılmıştır:

1. Toplanan kuvvetlerle Nazımiye, Keçizeken (Aşağı Bor), Sin, Karaoğlan hattına kadar, şedit ve müessir bir taarruz hareketi ile varılacaktır.

2. Bu defa isyan etmiş olan mıntıkadaki halk toplanıp başka yere nakil olunacaktır. Ve bu toplanma ameliyesi de köylere baskın edilerek hem silah toplanacak, hem bu suretle elde edilenler nakledilecektir. Şimdilik (2000) kişinin nakli tertibatı hükümetçe ele alınmıştır.

Mülâhaza:

Sadece taarruz hareketiyle ilerlemekle iktifa ettikçe isyan ocakları daimi olarak yerinde bırakılmış olur. Bunun içindir ki, silah kullanmış olanları ve kullananları yerinde ve sonuna kadar zarar veremeyecek hale getirmek, köyleri kâmilen tahrip etmek ve aileleri uzaklaştırmak lüzumlu görülmüştür.

Not: Malatya'dan ve Ankara'dan gönderilen kuvvetlerin cepheye vasıl olmaları ve cephedeki kuvvetlerin ufak tefek talimleri ve istirahatları ve bundan başka Diyarbakır'dan gelecek taburun tavzifi, bütün bunlar düşünülerek bir hafta sonra yani 12 Mayısta ileri harekete başlanabileceği anlaşılmaktadır.

Not: Paraya acımaksızın içlerinden çok adam kazanıp kullanmaya çalışmak lâzımdır.

Aslı gibidir
imza

Dikkat edileceği gibi Dersim'e karşı topyekün bir saldırı niteliği taşıyan karar, sadece askeri birliklerle çatışma halinde olanları yahut da daha önceleri şu veya bu şekilde bu türden eylemlere katılmış olanları kapsamakla kalmıyor, daha da önemlisi halkın tamamını kapsıyacak biçimde genişletiliyor. Yerleşim birimleri sakinleriyle birlikte imha edilecek, kalanlar ise sürgüne gönderilecekler. Karar aynı zamanda devletin "böl ve yönet" veya bizim halkımızın yaşamındaki somut biçimiyle "Kürdü Kürde kırdırma" politikasının da yeni ve önemli bir belgesi olma niteliği taşıyor.

Kararın hemen ardından Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın, yanında Genel Kurmay 2. Başkanı ve Jandarma Genel Komutanı olduğu halde Elazığ'a gitmesi, oradan da Pertek-Hozat bölgesine geçerek askeri birlikleri yerinde denetlemesi izledi. Sonra 4. Müfettişlik karargahında harekat planı ayrıntılı bir biçimde ele alındı, nihayi şekli verildi ve 4. Müfettişliğin 1. Numaralı Harekat Emri olarak birliklere iletildi.

Böylece son hazırlıklar da tamamlandıktan sonra Dersim'e karşı genel saldırı başlatıldı.

Aynı günlerde Dersim'de ise, durum ana hatları itibarıyle şu şekildeydi:

Seit Rıza'ya bağlı kuvvetler yoğunlukla Vank-Halvori-Pakire Dağı yöresinde mevzilenmişti. Karabalyan (Qerebalyan), Ferhadan (Feratan) Kırgan (Qırxan) aşiretleri daha önce silahlarını teslim etmiş, devletle anlaşmaya varmışlardı. Ayrıca gerek yol göstermede, gerekse yiyecek temin etme ve barınma konularında küçümsenmeyecek ölçüde yardım sağlıyorlardı askere. Kalan ve öteki Ovacık aşiretleri silahlarını teslim etmemiş olsalar bile evlerinde oturuyor, genel olarak tarafsızlıklarını koruyorlardı. Ali Boğazı çevresine yer-

leşik Koçan (Qozu) aşiretinin durumu da yine aynıydı. Hozat bölgesinde Seit Rıza ile birlikte hareket eden ve ilk günden itibaren savaşa katılan, Bahtiyar (Bextiyaru-Baxtiyaran) aşiretiydi.

Bu aşiretin reisi Şahan ağa genç ve enerjik bir insandı. Dersim'in en gözde silahşörlerinden biriydi aynı zamanda. Ama kuşkusuz onun en önemli özelliği, o günün koşullarında az sayıda aşiret ileri geleninde bulunabilecek ölçüde ateşli ve kararlı bir yurtsever olmasıydı. Şahan Ağa'nın halkla ilişkilerinde, savaşmanın gereğini ve önemini kitleye anlatırken sürekli olarak Dersim savaşını aşiretlerarası çatışmalardan ayrı tutmaya çabaladığı ve bunu Kürtler açısından varlıklarını koruyup koruyamama mücadelesi anlamına geldiğini vurguladığı biliniyor.

Bu nedenle de askeri birlikler için Bahtiyar aşireti ve reisi, en önemli hedeflerden biri haline gelmişti. Bölgede hareket halinde bulunan Muhafız Alay Komutanı İ. Hakkı Tekçe, aynı günlerde üstlerine verdiği raporda bu konuyu şu sözlerle dile getiriyordu:

"..Özellikle bölgemizde Şahin çetesinin imhası da birinci derecede önemlidir. Bu hainin imhası için alınmış bazı tedbirlerimiz de vardır. Bu bakımdan çeteyi kuşkulandırmamak için Bahtiyar aşiretine ait köylerde şimdilik hiç bir harekat yapılmamaktadır.."

Ancak Şahan öncülüğündeki Bahtiyar kuvvetlerinin büyük başarı kazanması, birliklere verdirilen kayıpların yanısıra onların ikmal yolları için de ciddi bir tehlike haline gelmesi üzerine, 26 Mayıs gecesi Bahtiyar köylerine karşı yoğun bir saldırı düzenlendi. Ne var ki, asker köylere girdiği zaman karşılarında sadece boş evler buldu. Bahtiyarlılar tedbirli davranmış, köyleri daha önce boşaltmışlardı. İnsanları bulamayan askerler, hınçlarını bu kez evlerden aldılar ve Resikan, Gozerek, Varuşlar (Veroj), Çokerek ve Çat köylerini ateşe verdiler.

Doğu Dersim'de Demenan ve Yusufan (Usıvu) aşiretleri ayaklanma halinde iken Alan ve Areyan aşiret reisleri devletle anlaşmış, askeri birliklere her bakımdan yardımcı oluyorlardı. Haydaran aşireti ise esas itibariyle silah tesliminde bulunmuş, sessiz sedasız yerinde duruyordu. Çatışmalara girmese bile askerlere de yardımcı olmuyordu.

Geniş bir bölgede yoğun çatışmalar sürerken 7 Haziran 1937 günü 4. Genel Müfettiş Korgeneral Alpdoğan, 17. Tümen Komutanı Tuğgeneral Kemal Ergüden, Muhafız Alay Komutanı İsmail Hakkı Tekçe, 62. Alay Komutanı Albay Şemsittin ve Jandarma Alay Komutanı Yarbay Cevdet Hozat yakınındaki Beyaz Dağ (Koyo Spê) da buluştular. Bu toplantıda, Seit Rıza ile Şahan kuvvetlerince korunan ve bir türlü yarılamayan Pakire Dağı, Ortadağ (Koyê Wêrti) ve Sincike Dağı hattının nasıl aşılacağı konusu ele alındı. Bunu, General Alpdoğan'ın 10 Haziran günü Demenan ve Yusufan bölgesinin güney ve batı hattını denetim altına almaya çalışan 17. Tuğay ile ona bağlı birlikleri ziyaret etmesi izledi. Her iki aşiretin Güneydoğu ve Doğu bölgesindeki birliklere ise Albay Haydar komuta ediyordu. Ne var ki bu yöredeki birliklerin başarısızlığa uğramaları, Harçik çayının Batı yakasında doğru dürüst ilerlemeyi başaramamaları üzerine Albay Haydar geri çağrılarak yerine 62. Alay K. Muavini Yarbay Hakkı görevlendirildi.

Zaman ilerledikçe uçak, top ve ağır makinalı tüfek desteğine sahip çok sayıda birliğin katıldığı piyade hücumlarını durdurmak, Seit Rıza ve Şahan kuvvetleri için giderek güçleşiyordu. Bunun üzerine Tujik Baba eteklerindeki bir mağarada* karargah kurmuş olan Alişer ve Seit Rıza bir araya geldiler ve uzun uzadıya durum değerlendirmesi yaptılar. Görüşmeler sonucunda, karşılaşılan güçlükler gözönüne alınarak askeri belli bir cephe hattı üzerinde tutmaya çalışmanın olanaksız olduğu sonucuna varıldı ve bundan vazgeçilmesi kararlaştırıldı. Bunun yerine ani baskınlarla çatışmalara devam edilmesi ve böylece kışa kadar zaman kazanılması taktiği benimsendi.

Yine aynı günlerde, İngiliz Dışişleri Bakanlığına Seit Rıza'nın imzasını taşıyan aşağıdaki mektup yollanıyordu:

Dersim-Kürdistan
30 Temmuz 1937
Dışişleri Bakanlığı

Sayın Bakan,

Yıllardan beri, Türk hükümeti Kürt halkını asimile etmeye çalışmakta ve Kürt dilinin gazete ve yayınlarını yasaklayarak, anadillerini konuşanlara eziyet ederek, Kürdistanın bereketli topraklarından gidenlerden büyük bir bölümünün telef olduğu Anadolu'nun çorak topraklarına, zorunlu ve sistemli göçler düzenleyerek, bu halka zulmetmektedir.

Son olarak Türk hükümeti, kendisiyle yapılan bir anlaşma sonucu, bu baskılardan arındırılmış, Dersim bölgesine de girmeye kalkışmıştır.

Bu olay karşısında, Kürtler göçün uzak yollarında can vermek yerine, kendilerini korumak için 1930'da Ararat Tepesi'nde, Zilan ve Beyazıt Ovası'nda olduğu gibi, silahlara sarıldılar.

Üç aydan beri ülkemde, tüyler ürpertici bir savaş sürüyor.

Savaş olanaklarının eşitsizliğine ve bombardıman uçaklarının, yangın bombalarının, boğucu gazların kullanılmasına rağmen, ben ve yurttaşlarım, Türk ordusunu başarısızlığa uğrattık.

Direnişimiz karşısında, Türk uçakları kasabaları bombalıyor, yakıyor, savunmasız kadın ve

* Halk arasında bugün Alişer Efendi Mağarası diye anılıyor.

çocukları katlediyor ve böylece Türk hükümeti, tüm Kürdistan halkına eziyet ederek yenilgisinin intikamını alıyor.

Zindanlar yumuşak başlı Kürt halkıyla dolup taşıyor, aydınlar kurşuna diziliyor, asılıyor ya da Türkiye'nin tecrit edilmiş bölgelerine sürgün ediliyor.

Irkları, dilleri, gelenekleri, kültür ve uygarlıklarıyle sadece barış içinde ve özgür yaşamak isteyen üç milyon Kürt, benim sesimden Akselanslarına sesleniyor ve bu vahşi haksızlığa bir son verilmesi için hükümetinizin yüksek manevi etkisinden Kürt halkını yararlandırmanızı sizden istirham ediyor.

Sayın Bakan, en derin saygılarımın kabulünü rica ederim.

Dersim Generali
Seyit Rıza

Kürdü Kürde Kırdırma Politikası Yürürlükte

Bu arada hükümet, Dersim'i içten parçalama çabalarını aralıksız sürdürüyordu. Bu konuda atılan en ileri adım, kuşku yok ki Seit Rıza'nın yeğeni Rehber Kop (Qop)'la sağlanan yakın ilişkiydi. Rehber'in ihaneti, Şex Hesenan (Şeyh Hasanan) aşireti safılarında bölünme yaratıyor, direnen güçler üzerinde moral bozucu etki bırakıyordu. Ancak Rehber'e düşen görev o güne kadar yaptıklarıyla da sınırlı değildi. Onu paraya boğan ve hayal edemeyeceği ölçüde tatlı vaadlerde bulunanlar, kendisinden yeni hizmetler bekliyorlardı.

Alişer'in ortadan kaldırılmasının, o an için bu türden görevlerin en önemlilerinden birini teşkil ettiği muhakkaktı. Ancak Rehber'in bu işi bizzat yapması olanaksızdı. Çünkü işbirlikçiliği açığa çıkan Rehber için Alişer'e ulaşmak, onu bulmak son derece güçtü. Bunun üzerine başka bir yol denendi. Savaş durumunun Dersim kuvvetlerinin aleyhine dönmeye başlaması, askerin Munzur nehrine yaklaşması, bir çokları gibi Seit Rıza'nın yeğenlerinden Zeynel Top üzerinde de olumsuz etki bırakmıştı. Bunu sezen Rehber onunla görüşmeye karar verdi. Seit Rıza'nın iki yeğeni bir gece karanlığında Munzur kenarında buluştular. Uzun tartışmalar sonucu, askerin Dersim'i yakıp yıkmaması için atılması gereken adımlardan birinin Alişer'i öldürmek olduğu noktasında Zeynel ikna edildi ve o da bu işi yerine getirmeyi kabul etti.

Seit Rıza, bu arada Dersim'de olup bitenlerin dünya kamuoyu tarafından bilinmesine de önem veriyordu. Bu nedenle bir yandan onun imzasını taşıyan yukarıdaki mektup çeşitli ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarına gönderilirken, bir yandan da Alişer'in bir an önce yurtdışına çıkıp bu yolda çalışma yapması kararlaştırıldı. Seit Rıza'nın bu karara varmasında

BO BİRANİNA SEYİD RİZA, DI 50 SALİYA SERHILDANA DÊRSIMÊ DA
50. YILDÖNÜMÜNDE DERSİM DİRENİŞ ÖNDERİ SEYİD RIZA'NIN ANISINA

onun yaşantısının her gün biraz daha tehlikeye girmesinden duyduğu endişenin de etkili olduğu, kendisini yakından bilenler tarafından ifade ediliyor.

Gerisini onlarca kişi gibi K.'li Hasan'dan dinleyelim:

"Alişer'in yola çıkmasından bir gün önce Zeynel Top, yanında 6 kişi olduğu halde Alişer Efendi Mağarası'na gidiyor. Alişer, Zeynel'in yine cephane almak üzere geldiğini düşünüyor ve karısı ile birlikte kendisini karşılamaya çıkıyor. Fakat yüz yüze geldiklerinde iş değişiyor,Zeynel'in yanında bulunanlardan bazıları silahlarını çekerek Alişer Efendi'ye kurşun sıkıyorlar. Kocasının kanlar içerisinde yere yuvarlandığını gören Zarife, 'Wiyy, Hevalê mın dıkûjın' diyerek tabancasını onlara doğrultuyor ve ateş açıyor. Fakat aynı anda kendisi de vurulup öldürülüyor. Onun kurşunlarıyla, Zeynel'le birlikte olanlardan ancak bir kişi yaralanmış."*

Daha sonra ise her ikisinin kesik başları ile Alişer'e ait bol miktardaki yazı ve şiirler Hozat'a götürülerek askeri komutanlığa teslim edildi. Alişer, başına büyük ödül konulan kişilerden biriydi Dersim'de.

Zeynel'in Seit Rıza'ya yüz çevirip Alişer'i katletme-

* Vayy arkadaşımı öldürüyorlar.

sı. Dersim direnişi için ağır bir darbeydi. Seit Rıza bunun üzerine Şahan Ağa'ya haber göndererek görüşmek istediğini söyledi. Aradan çok geçmeden de Şahan, Seit Rıza'nın yanına geldi. İki lider, son gelişmeleri uzun uzadıya değerlendirdiler.

Aynı günlerde Demenan aşireti de Seit Rıza'ya, "İstediği zaman aramıza gelsin, başımızın üstünde yeri var" tarzında bir haber göndermişti. Ne var ki, Seit Rıza gösterdikleri dayanışmaya teşekkürle karşılık vermiş, şimdilik gerek olmadığını söylemişti. Bu konuyu Şahan'a açtığında onun da görüşü aynı doğrultuda oldu.

Bu arada Şahan ve Seit Rıza, güçleri birleştirme ve vur-kaç taktiğiyle kışa kadar zaman kazanma konusunda da görüş birliğine vardılar. Mücadelenin vardığı aşama, ayrıca ikisinin sürekli olarak aynı yerde olmalarını, sık sık buluşmalarını zorunlu kılıyordu. Şahan, silah arkadaşlarıyla konuşmak ve onları yeni duruma uygun olarak yeniden organize etmek üzere geçici bir süre için Seit Rıza'nın yanından ayrıldı.

Aradan on gün kadar zaman geçince Şahan yeniden Seit Rıza'nın yanına dönmek üzere yola çıktı. O an için yanında iki kişi vardı ki bunlardan biri üvey kardeşi Pırço'nun oğluydu.

Şahan on günden beri hemen hemen hiç uyumamış, bu süre içerisinde gece demeden, gündüz demeden çarpışmıştı. Bu nedenle de karanlık bastığı zaman, orman içerisinde uygun bir yere geldiklerinde bir kaç saatliğine uyumaya karar verdi.

Ancak orada uykudayken üvey kardeşi Pırço'nun oğlu tarafından vurularak öldürüldü. Pırço'nun oğlu onu vurur vurmaz doğruca askeri birliğe gitti ve komutanlara durumu bildirdi. Çoktandır gerçekleştirmeye çalıştıkları planın başarıya ulaşmış olması, onları gereğinden çok sevindirdi. Böylece bir korkulu rüyadan daha kurtulmuş oluyorlardı. Ertesi gün sabahleyin erkenden Şahan'ın cesedinin bulunduğu yere giden askeri birliğin komutanı onun başını kestirtti ve Pırço'nun oğluyla birlikte Hozat'a götürdü. Katil, bir torba dolusu para ile ödüllendirilip geri gönderildi. Ancak Pırço'nun oğlu evine ulaşmayı başamadı. Durumu öğrenen Şahan'ın amcası oğlu Hasan ve iki arkadaşı, yolunu keserek onu öldürdüler.

Haber gerçek anlamda şok etkisi yaratmıştı Dersim'de. Şahan gibi bir liderin yitirilmesi yetmiyormuş gibi bir de, cinayet üvey kardeşi eliyle işlenmişti. Bu da güvensizliği ve moral bozukluğunu daha da arttıran bir durumdu.

Yazılı edebiyatın gelişmediği toplumlarda halk kitleleri, sevip saydıkları insanlara ilişkin duygularını ifade etmek için sözlü anlatım yoluna baş vururlar. Bu kimi zaman sıradan bir hikaye, kimi zaman bir türkü, kimi zaman ise bir destan şekline bürünür. Ölümünden sonra Şahan için bestelenen Türkü'de de onun nitelikleri, ve bir kısım sözleri dile getiriliyor. Türkünün bazı bölümleri şöyle:

Xozat i persena, Cadê tomofili,
Heq adirê Avdile Pasay Wedaro*
Qewto qerazê mordemê pıl i.

Hozatı sorarsan, içinden geçiyor oto yol
Tanrı Ocağını söndürsün Abdullah Paşa'nın
Yiğitlere düşman kesilmiş.

Şahanê mı qolê de xo gureto
Şiyo basqınê alayiye
Şahan vano "tersa mı sarê mı tolde kuyone
Kowunê Dersim de nêmano çêna û cêniye".

Şahin'im yanına bir kol almış,
Alay baskınına gitmiş
Şahin'im diyor, "korkum o ki günün birinde
yok olayım da
Dersim'de ne kız kalsın, ne de kadın".

Ax de biye biye biye
Sahanê mı na be ma biye
Sahanê mı ke merdo nêmerdo
Şikiyo tılsımê kırmanciye
Brayê mı ke merdo nêmerdo
Şikiyo tılsımê kırmanciye.

Ah oldu oldu
Şahin'im olan bize oldu
Şahin'im öldü öleli
Ters döndü şansı kürtlüğün,
Kardeşim öldü öleli
Ters döndü şansı kürtlüğün.

Bir Yaşam Onurluca Noktalanıyor

En yakın dostlarından birini daha kaybeden Seit Rıza, hemen yanında bulunan aile bireylerini toplayarak Uzun Meşe'ye çekildi. O aşamadan sonra ne yapması gerektiğine henüz kesin karar vermemişti ki yeğeni Rehber bulunduğu yeri haber aldı ve durumu ilişkide olduğu askeri birliğin komutanına iletti. Ardından da önlerine düşerek, onları doğruca Uzun Meşe'ye götürdü.

Bir Binbaşı** komutasındaki birlik, aralarında Seit Rıza'nın büyük oğlu Şeyh Hasan (Şıx Hesen), sonradan evlendiği küçük karısı Besê, Şeyh Hasan'ın karısı ve çocuklardan oluşan 14 kişiyi kuşatmaya aldığında Seit Rıza oradan ayrılmış, yanında bir grup silahlı adamı olduğu halde ormanın bir başka noktasına çekilmişti.

Yüz yüze geldiklerinde Binbaşı ilk olarak Şeyh Hasan'a babasının nerede olduğunu sordu, o da "bilmiyorum" diye karşılık verdi. "Nasıl bilmiyorsun? İnsan babasının yerini bilmez mi?" diye sorması üzerine ise yine aynı yanıtı vererek "bilmiyorum" dedi.

* 4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan kastediliyor.

* Dersim'de Binbaşının isminin Kemal olduğu söyleniyor.

Binbaşı bir süre daha uğraştı, fakat Şeyh Hasan'dan Seit Rıza'nın yeri hakkında bilgi edinemedi. Onlar bunu konuşurken, asker elbisesi giyinmiş Rehber biraz ilerden kendilerini izliyordu. Binbaşı bunun üzerine bir manga askeri yanına çağırdı, onlarla birşeyler konuştuktan sonra geri çekildi. Askerler ise bir anda ellerindeki el bombalarının pimlerini çekerek Şeyh Hasan ve yanındakiler üzerine fırlattılar. Böylece ondört kişi orada katledildi.

Bu satırların yazarı, 1979 yılında bir grup köylü ile bu konu üzerine konuşurken Uzun Meşe'de katledilenlerin mezarlarının nerede olduğunu sormuş, bunun üzerine Seit Rıza'nın torunu (Bra İbrahim'in oğlu) Alirıza'dan, "mezarları yok. O günkü kargaşada kimse gidip onları gömmeyi düşünemezdi. Ancak ben sürgünden döndükten sonra, 1954 yılında yanıma bir-iki kişi alıp oraya gittim, bulabildiğim kemikleri bir araya getirerek gömdüm" yanıtını almıştı.

Bundan bir süre sonra Seit Rıza'nın Erzincan yakınında bir köprüyü geçerken yanında bulunan iki adamıyla birlikte yakalandığı haberi yayıldı Dersim'de. Haber doğruydu. Öteki devlet adamlarının yanısıra Başbakan İsmet İnönü de bunun üzerine 4. Genel Müfettiş Alpdoğan'a gönderdiği kutlama mesajında şunları söylüyordu:

"İsabetli tedbirleriniz Seit Rıza'yı da teslime zorlamıştır. Güzel Tunceli'ni şerirlerden kurtararak halkın saadetini temin etmekten ibaret olan Cumhuriyet programını uygulamadaki bu yeni başarınızı hararetle tebrik ederim.

Cumhurbaşkanı Atatürk bu vesile ile hükümeti tebrik etmek lütfunda bulundu. Cumhurbaşkanının yüksek taltifi tabiatıyla size ve emriniz altındakilere müteveccihtir.."

Devletin muhtelif derecedeki yetkilileri, Seit Rıza'nın teslim olduğunu söylüyorlardı ancak gerçeğin böyle olmadığını, onun yakalanmak suretiyle ele geçtiğini bizzat Erzincan yöresi halkı yakından biliyordu. Dersim'de ise zaten sözkonusu iddia fazla inandırıcı olmadı.

Dersimli Baytar Nuri'ye göre, hükümet Seit Rıza ile gizliden haberleşmiş ve görüşme talebinde bulunmuştu. O da 4. Genel Müfettişliğe güven duymadığından görüşme için Erzincan'a gitmeyi tercih etmiş bulunuyordu.

Bu satırların yazarı yine aynı konuyu da değişik tarihlerde bir çok Dersimliyle konuştu -ki aralarında o günkü olayları yakından izleyen, Seit Rıza'yı iyi tanıyanlar da var-. Bunların bir kesimi herhangi bir yorumda bulunamazlarken, diğerleri Seit Rıza'nın teslim olmayı asla düşünmediğini, buna inanmadıklarını kesin bir dille ifade ederek "O, teslim olmayı düşünseydi, bu işi daha önce yapardı. Mutlaka hükümet el altından haber göndererek görüşme önerdi, Seit Rıza da daha fazla kan dökülmesin diye tekliflerini kabul etti. Zaten buralarda bilinen de bu" diye görüş belirttiler.

Seit Rıza kısa sürede Erzincan'dan Elazığ'a götürüldü. Amaç orada mahkemeye çıkarmaktı. Kuşku yok ki özellikle o yıllarda Kürtlerin yargılandıkları mahkemelerin mahkeme olma nitelikleri mevcut değildi. Bunlar daha çok devletin politik kararlarına hukuksal bir biçim kazandırmak amacıyla oluşturulmuş kurumlardı. Seit Rıza ve öteki bir kısım Dersimlilerin yargılandıkları Elazığ İstiklal Mahkemesi'nin durumu da bundan farklı değildi.

Seit Rıza Elazığ'da yargılanmayı beklerken Dersim'in Ovacık aşiret reisleriyle bölgede bulunan tümen komutanı arasında, komutanın isteğine bağlı olarak bir toplantı düzenlendi. Toplantı sırasında Tümen Komutanı Seit Rıza'nın adalet huzuruna çıkarılacağını, mahkemenin ne karar vereceğinin bilinemeyeceğini vurguladıktan sonra Dersim harekatının esas olarak sona erdiğini, bundan sonra sıranın Dersim'i kalkındırma çalışmalarına geldiğini, devletin kısa süre içerisinde bu işe başlayacağını söyledi.

ALİŞÊR Û JINA Wİ ZARİFE XANIM
ALİŞÊR VE EŞİ ZARİFE HANIM

Reisler ise hiç gereği yokken her tarafta asker bulundurulması, köylünün onlara yiyecek temin etmek, onları barındırmak zorunda bırakılması ve benzeri tavırların yarattığı huzursuzluk üzerinde durarak askerin daha ileriye gidip gitmeyeceğini, giderse bunun nereye kadar süreceğini sordular. Yine askeri harekatın yarattığı korku sonucu olarak binlerce insan evini terketmiş, ormanlara veya daha emin yerlerde bulunan köylere sığınmıştı. Bunların durumunun ne olacağı da üzerinde durulan konular arasındaydı.

Komutan, Kalan aşiret sınırını teşkil eden Sırpatan'dan öteye asker gönderilmeyeceğini kesin bir dille taahhüt etti. Ve 'eğer o sırtları bir askerimiz bile geçerse vurun, size hiç bir şey söylenmeyecek' tarzında garantiler verdi. Bu arada aralarında Alişer'i öldürten Zeynel Top'un da bulunduğu bazı aşiret reislerinin Ovacık merkezindeki birlikte "konuk edilmelerinin" uygun görüldüğünü söyledi.

Nedenini sorduklarında, "Dersim'de kritik günler yaşanıyor. Siz de görüyorsunuz ki küçük bir yanlışlık çok kötü olayların meydana gelmesine neden olabiliyor. Yan yana olursak, sorunları hemen görüşür, kan dökülmeden çözeriz" yanıtını verdi.

Sonrasını, Tümen Komutanı'nın yanından köyüne dönerken Zeynel ile birlikte olan Köse Hüseyin (Usêno Kose), bir görüşmemiz sırasında şöyle dile getirmişti:

"Yola çıktık, Zeynel çok sıkıntılıydı. Epey süre bir tek kelime çıkmadı ağzından. Sonunda dayanamadım, ben konuştum kendisiyle. 'Hayrola Rehber Zeynel, kötü bir şey mi var?' sorusunu sordum. Bunun üzerine Komutanın anlattıklarından biraz bahsetti. 'Ne derlerse desinler bunlar Seit Rıza'yı asacaklar. Ondan sonrası da ne olur bilemem!' dedi. Arkasından da kendisinin Ovacık'ta bulunması gerektiğini ekledi. Buna karşılık ben 'Olur mu Rehber? Her taraf asker kaynıyor. İnsanların halini görüyorsun. Ortalığı korku almış. Halk bu halde iken köyü bırakıp gitmen olacak şey mi?' dedim. 'Yapacak bir şey yok. Ovacık'ta olsam bile sık sık haberleşiriz. Sakin olmak gerekir' diye karşılık verdi."

Batı kesiminde bunlar olurken Doğu Dersim'de durum oraya göre daha sakin sayılmazdı. Demenan-Yusufan cephesinde yaz boyunca çatışmalar aralıksız sürmüş, özellikle de Kırmızı Dağ, Bor'un güney kesimleri ve Kutu Deresi çevresinde oldukça yoğun ve kanlı bir savaş hüküm sürmüştü. Askeri birlikler bazı noktalarda ilerleme kaydetmiş, yeni mevziler ele geçirmişlerdiyse de Batı cephesi ölçüsünde bir başarı sağlayamamışlardı. Sonbahar günleri geldiğinde Dersim kuvvetleri dimdik ayaktaydılar.

Öte yandan Seit Rıza 6 kişi ile birlikte Elazığ'da idam edildi. İdam edilenler arasında Kureyşan ileri gelenlerinden Hüseyin (Pir Usê ya da Usê Seyd), Yusufan aşireti reisi Kamer oğlu Fındık Ağa, Kalan aşiret reisi Ali Ağa ve Seit Rıza'nın küçük oğlu Hüseyin (Resik Usê) de vardılar.

Yargılanmanın yapılış biçimine, idam kararlarının yerine getirilmesine ilişkin olarak; bu amaçla Ankara'dan Elazığ'a gönderilmiş olan eski emniyet müdürü, şimdiki politikacı İhsan Sabri Çağlayangil'in anılarında ilginç belirlemeler var.

Çağlayangil'in verdiği bilgilere göre o sıra Diyarbakır'da bulunan Mustafa Kemal Sin köprüsünün açılışını yapmak üzere Dersim'e gitmeye karar kılmış. Bu yüzden de Emniyet Genel Müdürü Sökmensüer kendisini çağırıyor ve, "Dersim harekatı bitti. Beyaz donlu (resmi politika gereği Kürt diyemiyor B.N.) altı bin doğulu Elazığ'a dolmuş. Atatürk'ten Seit Rıza'nın hayatını bağışlamasını isteyecekler buna meydan vermeyelim" diyor. Çağlayangil, "Bizden istenenler 'asılacak asılsın' ve Atatürk'ün karşısına beyaz donlular çıktığı zaman, iş işten geçmiş olsun" diye eklemede bulunuyor.

Hatıralarda daha sonra ise Çağlayangil Elazığ'a gidip yetkililerle yaptığı görüşmeleri, tatil gününe rağmen işlemlerin nasıl yürütüldüğüne ilişkin öteki bilgileri veriyor. Sonunda da Mustafa Kemal'in Pazartesi günü Elazığ'da olacağı hesaplanarak pazar gecesi, araba farlarıyla cezaevi aydınlatılmak suretiyle sözde mahkeme yapılıyor, idam kararları veriliyor ve idam edilecekler oradan alınıp doğruca meydana götürülüp asılıyorlar. İnsanlara neyle suçlandıkları söylenmeden, savunmaları alınmadan, itiraz hakkı tanınmadan birkaç saat içerisinde gerçekleşen idamlardır bunlar. Üstelik, sanıklar türkçe bilmedikleri için (Seit Rıza hariç, o biraz türkçe biliyormuş) haklarında verilen cezaların ne olduğunu bile anlayamamışlar.

Bizzat idamları gerçekleştirmekle görevlendirilen Çağlayangil'in hatıralarında anlatılanlar, aslında ırkçı-sömürgeci Türk yönetiminin Kürt halkına bakış açısını, onun ülkemizdeki uygulamalarını ortaya koyan ilginç bir örnek niteliği taşımaktadır. Kürt olsun, Türk olsun veya öteki halklardan biri olsun; tüm aydın insanların, demokratların, insan haklarına saygı duyanların bu olayla ilgili olarak anlatılanları okumalarında yarar var. Kemalist rejimin karakterini, "Türk adaleti" denilen şeyi bundan daha iyi anlatabilecek bir belge zor bulunur.

Seit Rıza'nın, idamı nasıl göğüslediğini ise yine Çağlayangil'in hatıralarından dinleyelim:

"Seit Rıza sehpaları görünce durumu anladı.

— Asacaksınız, dedi ve bana döndü.

"Sen Ankara'dan beni asmak için mi geldin?" Bakıştık. İlk kez idam edilecek bir insanla yüz yüze geliyordum. Bana güldü.

(...)

"Evladı kerbelayıh, Bi hatayıh, Ayıptır, zulümdür, cinayettir, dedi. Benim tüylerim diken diken oldu. Bu yaşlı adam rap-rap yürüdü. Çingeneyi itti, ipi boynuna geçirdi. Sandalyeye ayağıyla tekme vurdu, infazını yaptı."

Çağlayangil'in, Seit Rıza'nın söylediklerini ne ölçüde doğru tesbit edebildiği, ettiklerinin de tamamını yazıp yazmadığı gerçeği bir yana (örneğin, "yalancı ve şerefsiz hükümet" sözü yer almıyor) onurlu bir ölümü tercih ettiği ve kendi ipini çekme fırsatını düşmanına vermediği açık. Bir yanda kendi kurallarını bile pervasızca çiğneyecek ölçüde korkakça davrananlar, öte yanda gözünü kırpmadan ölümü göğüsleyecek ölçüde cesur olanlar. Kahramanlık ve yiğitlik gibi nitelikler, süngülerin gölgesinde kitap veya gazete sayfalarına yazmakla elde edilemiyor. Bunu, yaşam pratiği ile gösterilmesi gerekir.

Resik Hüseyin'in ele geçiş hikayesi ise şöyle: yazının daha önceki bölümlerinde de değinildiği gibi, Seit Rıza'nın Sin yakınındaki konağının bombalanması sırasında Resik Hüseyin bacağından şarapnelle yaralanmıştı. 1937 yılı yazı sonlarında hala bu yara iyileşmiş değildi. Seit Rıza uzak düşüpte, ilgilenemeyince Rehber devreye girerek annesi Elif Hatun (Seit Rıza'nın büyük karısı) ile görüşmüş ve oğlunu "tedavi edilmek üzere" Elazığ'a göndermeye ikna etmişti. Görünüşte Resik, tedavi olsun diye götürüldüyse de asıl amaç Seit Rıza üzerinde baskı kurmak ve prestijini zedelemekti. Daha sonra Seit Rıza yakalanıp Elazığ'a getirilince, oğlu da hastaneden çıkarılarak onun yanına, yani hapisaneye götürüldü, böylece de idama mahkum edildi.

Seit Rıza, oğlu ve öteki 9 Dersim'linin cezası 18 Kasım günü Elazığ'ın Buğday Meydanı'nda infaz edildi. İdam sırasında Seit Rıza, cellatı yanına yaklaştırmadı. Sehpaya çıkıp ipi kendisi boğazına geçirdi ve ayağının altındaki sandalyeyi kendisi iteledi.

Arkasından mezarı olmasın diye cesedi yakıldı, külleri havaya savruldu. Çünkü halkın kendilerine duyduğu sempatinin farkında olan Cumhuriyet yönetimi, Seit Rıza gibi Kürt yurtseverlerinin sadece dirisinden değil, ölüsünden de ürküyordu.

Yedi Dersim Kürdünün idam edilmelerinden sonra, Başbakan İsmet İnönü yaptığı açıklamada şöyle diyordu:

"Dersim meselesini ortadan kaldırdık, son verdik. Dersim müşkilesinden kurtulduk. Dersim'i her türlü askeri harekatlarla temizledik" (Nokta, 20 Haziran 1987, s.20)

Uluslararası Planda Yeni Bazı Girişimler

Bu arada 11 Eylül günü Suriye'ye geçmiş olan Baytar Nuri başta İngiltere, Fransa ve ABD olmak üzere çeşitli ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarına yazılı başvurularda bulunarak Dersim'de Kürk halkının karşı karşıya bulunduğu tehlikeye dikkatlerini çekmek istedi. Ne var ki o günkü koşullarda bu başvurulara aldıran olmadı. Devletlerarası ilişkiler, karşılıklı çıkarlar bir kez daha yoksul bir halka karşı sürdürülen amansız baskı, terör ve katliam karşısında sessiz kalınmasına neden oluyordu.

Nuri Dersimi "Milletler Cemiyeti Umumi Katipliğine" yani bu günkü "Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği"ne 20 Kasım 1937 günü bir başvuruda bulundu. Tarihi bir belge niteliği taşıyan bu mektubun tam metnini sunuyoruz. (Baytar Nuri, Kürdistan Tarihinde Dersim, KOMKAR Yayınları, s. 112-113)

Milletler Cemiyeti Umumi Katipliğine:

Türkiye hükümetinin onbeş yıldan beri bütün Kürdistan'da muhtelif şekillerde takip ettiği imha siyasetini, bilhassa iki yıldan beri Dersim adını taşıyan mıntıkamızda teksif ettiği, şimdiye kadar muhtelif vasıtalarla medeniyet aleminin nazarına arz ettiğimiz gibi bir kere daha insaniyet ve medeniyet dünyasının en yüksek mahkemesi olan Cemiyetinize bildirmek ıztırarında bulunuyoruz.

Irk, dil, tarih, kültür ve medeniyet gibi, en esaslı farklarla Türklerden ayrı olan Kürtlerin asırlardan beri ve türklerden asırlarca evel üzerinde yaşadıkları öz ve tarihi vatanları üzerindeki milli hayatlarına son vermek maksadiyle, Türkiye hükümeti tarihin kayt etmediği mezalimi irtikâp ederken; bu harekâtına bir temdin adını takmak suretiyle tarih ve dünya huzurunda en zalim yalanı dahi irtikâp etmiş oluyor.

Kendi tarihi yurdu üzerinde, kendi dilini ve kültürünü inkişaf ettirerek, tarihin ve medeniyetin kendisine tevdi ettiği mukaddes vazifeyi yerine getirmekten başka bir gaye gözetmeyen kürt milleti; gençleri, ihtiyarları, kadınları, kızları ve çocuklariyle Türk hükümetinin muhtelif şekil ve sistemdeki imha siyasetine kurban olmaktadır. Bu hükümet, kürt milletinin mevcudiyetine hatime vermek için; aile aile, gurup gurup, köy köy tehcir ameliyesinden başlıyarak, top, mitralyoz ve uçak bombardımanları ve boğucu gaz hücümlerine varınciya kadar, hiç bir ölüm vasıtasını kullanmaktan çekinmemektedir. Türk hükümetinin temdin hareketi adını verdiği bu toptan imha siyasetinin bazı şekillerini nazarı ittilaınıza arz edeceğiz:

Bütün kürt okullarını kapatmak, kürt diliyle her türlü neşriyatı, okuyup yazmağı, hatta kürtçe konuşmağı en şiddetli tehditlerler menetmek.

Kürt çocuklarının velev ki türk dili ile ve türk okullarında olsa bile orta ve yüksek tahsil görmemeleri için şiddetli tedbirler almak.

Türk ordusunda, kürt subayları yetişmemesi için gizli kanunlar yapmak.

Kürdistan mıntıkasında hiç bir kürdün -sivil memuriyette bile olsa- memur alınmasına müsaade etmemek, (buna ait kanun ilan edilmiştir.)

Kürt ve Kürdistan gibi kürtlüğe müteallik kelime ve tabirleri, tarih ve coğrafya gibi ilmi eserlerden

DR. VET. M. NURİ DERSİMİ

ve matbuattan çıkarmak.

Bir kısım kürtleri, kadınlarına ve genç kızlarına varıncaya kadar, Anadolu'da en zalim devirleri gölgede bırakacak bir merhametsizlikle kamçı altında askeri inşaata hizmet ettirmek.

Diğer bir kısım kürtleri de, bütün mal ve eşyalarından mahrum ederek beşer, onar kişilik kafileler halinde türk mıntıkalarına türk ahalisinin yüzde beşini geçmemek üzre tehcir etmek ve diğer bir kısım kürt kızlarını ve genç kadınlarını da ailelerinden cebren ayırarak türk evlerine gayri resmi haremlerine kapatmak, velhasıl kürt milletinin bir kısmını türkleştirmek ve daha büyük bir kısmını da muhtelif suretlerle imha etmek, türk iç siyasetinin en başta gelen icraat ve gayesidir. Türkiye hükümeti işte bu görülmemiş zulumlara temdin adını veriyor. Bu hükümet bu suretle hakikat ve adaletin ne kadar zıddını işliyorsa, kürt milleti de, sesini medeni dünyaya işittirememekle o kadar felakete uğrayor.

Beş milyonluk Türkiye Kürdistanı içerisinde, beşyüzbin nüfusluk bir mıntıka olan Dersim için, bilhassa iki yıldan beri türk hükümetinin ne kadar cehennemi bir hayat yarattığını bu hükümetin tatbik ettiği icraat eyiden eyiye göstermeğe kâfidir. Mıntıkamızda en yükseğinden en aşağısına kadar, bütün idari ve adli hizmetler umumen askerler elindedir. En âdi hukuk işlerine kadar her mesele, subaylardan mürekkep askeri bir mahkeme tarafından İstinaf ve Temyiz gibi adalet derecelerine tâbi olmaksızın görülüyor. Bu askeri mahkemenin sürü halinde celp ettiği kürtler hakkında verdiği idam hükümleri bile, ne ikinci bir tetkike ve ne de mafevk bir tastike tâbi değildir. Hatta hiçbir adalet teşkilatı ve hukuk mevzuatında görülmemiş bir esas olarak, bu mahkemenin pek nadiren vermiş olduğu beraat kararları bile; aynı zamanda fevkalede kumandanlık vazifesini de gören Vali tarafından hemen cezaya ve çok kere idam cezasına tahvil olunuyor. Demek ki, bu mahkemeye sevk olunanlar için mukadder olan tek netice ölümdür. Bu netice, kürt aydınları hakkında kaytsız şartsız muhakkaktır. İşte bu sebeple dir ki, son zamanlarda Türkiye hükümetinin parlak bir suretle ilan ettiği af kararına itimat ederek aylarca meşru bir müdafaadan sonra nefsini teslim eden ellibeş kürtten on biri hemen idam ve mütebakisi ağır hapis cezasına mahkum edilmişlerdir.

Mıntıkamızda bir kısım kürtler de, hiç mahkemeye sevk edilmeğe hacet görülmiyerek ya geceleri evlerinden alınıp götürülmek ve yahut maaşlı caniler tarafından gafleten vurdurulmak suretiyle imha edilmektedirler. Bütün Kürdistana ve yalnız Kürdistana mahsus ve münhasır olmak üzre Umumi Müfettişlik adı altında vucuda getirilen hususi teşkilat, türk hükümetinin gizlice tanzim ettiği kanunların böyle ateş ve kanla tatbik ve icrasına memurdur.

Irki ve milli mevcudiyeti kaç defa siyasi konferanslar ve milletler arası akıtlarla tanınmış olan kürt milletinin insani haklarına karşı türk hükümetinin bu zülumları, o müessesenin asla lakayt ve biğane kalamıyacağına büyük imanımız vardır.

Milletler Cemiyetinin bu zülumların devamına ve kürt milletinin külliyen imhasına mani olacak tedbirleri alması için, bu facialarn sıhhatine emniyet hasıl etmesi lazım ise, Milletler arası bir tahkik komisyonunun topraklarımıza gönderilmesi mümkündür. Biz, Dersim mıntıkası halkı, Milletler Cemiyeti müessesinin üzerine almış bulunduğu büyük insani davanın bir cüz'û olan davamıza müstahak olduğu müstacel alakayı göstererek böyle bir komisyon tayin etmesini ve milletimizin böyle toptan mahvedilmemesi için de müessir tedbirler almasını istiyoruz.

20 İkinci Teşrin 1937

DERSİM AŞİRETLERİ NAMINA

(İmzalar)

BİTTİ

Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin Lideri

KADI MUHAMMED 90 YAŞINDA

H. GÜZEL

İran Kürdistanı Demokrat Partisi'nin kurucusu ve ilk lideri, Mahabad Kürt Cumhuriyeti'nin devlet başkanı olan **Pêşava Kadı Muhammed,** 1 Mayıs 1900 tarihinde Mahabad'da dünyaya geldi. Dindar bir aileye mensub olan Kadı Muhammed, Kadı Ali'nin oğludur. İlk eğitimini babası ve Mahabad'da bulunan öteki alim ve din adamlarının yanında gördü. Onlardan, din, felsefe, Fars ve Arap edebiyatı konularında dersler aldı.

"Feqilik" ünvanını aldıktan sonra, diğer din adamları gibi günlerini cami köşelerinde, "hücre"lerde geçirmeyen Pêşava, toplumsal ve kültürel sorunlarla ilgilendi. Çevresindeki tutucu güçlerin tüm karşı çıkmalarına, tepkilerine karşın Kadı Muhammed, o dönemde Mahabbad'a bulunan hıristiyan misyonerler grubu ile ilişki kurdu. Onlardan yabancı dil dersleri aldı.

Yurtsever duyguları ve Kürdistan'ın kurtuluş özlemi onu, o dönemde İran'da bulanan Çarlık Orduları içindeki illegal "devrimci askerler grubu" ile ilişki kurmaya yöneltti.

Mahabad Kültür Kurumu Başkanı olduğunda, halk arasında yurtsever duyguların ve ulusal bilincin yayılması doğrultusunda çaba harcadı. Mahabad'da açılan ilk eğitim kurumu Kadı Muhammed'in eseridir ve kendisi bu okulda ders okutmuştur. Aynı zamanda Mahabad'daki ilk hastahane onun eliyle ve kontrolunda kurulmuştur. Bu ve benzer çalışmalar, Mahabad ve çevresinde Pêşeva'nın saygınlığını artırırken, öte yandan gerici Rıza Şah Pehlevi diktatörlüğünün de tepkilerine neden oluyordu.

Pêşeva Qadı Muhammed

Babasının ölümünden sonra Mukriyan Mıntıkası kadılığını da üstlenen Kadı Muhammed, sadece alim olarak değil, aynı zamanda, dini bir lider olarak da çalışmalarını yürüttü, halk arasındaki etkisi ve saygınlığını artırdı.

Birçok din adamının tersine Pêşava, açık fikirli ve gerçekçi idi. Yurtsever bir aydın olarak, halkının sorunlarını iyi biliyordu. İçinde yaşadığı toplumun ve dönemin gerçekliklerini iyi kavramıştı. İngilizce, Fransızca, Rusça, Arapça, Farsça, Kürtçe ve Türkçe dillerini biliyor, bu dillerle yazılan eserleri okuyordu. Mukriyan Kadısı olduğu dönemde, halktan hediye olarak sadece kitap kabul ediyordu. Kurmuş olduğu geniş kitaplığını halkın ve öteki aydınların hizmetine sunmuştu.

Rıza Şah rejiminin yıkılması ve müttefik ordularının İran'a girmesinden sonra, Kürt aydınları, siyasi bir örgüt oluşturma çabalarını yoğunlaştırdılar. Bu çabalar sonucunda, Kürdistan'ın kurtuluşunu te-

mel amaç olarak önüne koyan **Je-Kaf** (Komalayê Jiyaneweyê Kurd - **Kürt Halkını Yaşatma Örgütü)** oluştu. Başlangıçta Kadı Muhammed'in bu örgütle direk ilişkisi yoktu. Ama o, yurtsever bir aydın olarak siyasi mücadale ve çalışmalardan uzak değildi.

Kadı Muhammed'in Je-Kaf saflarına katılmasıyla, bu örgütün çalışmaları daha da genişledi ve etkinliği arttı. Pêşava, Je-Kaf'da sade bir üye olarak kalmadı. Pratikte örgütün liderliğini üstlenmişti. Geniş bilgisi ve ileri görüşlülüğü sayesinde kısa dönemde örgütün dal budak salmasına yardımcı oldu.

Kadı Muhammed, Je-kaf'ın mevcut yapısı ve programıyla gelişmelere ve Kürt halkının taleplerine cevap veremiyeceği görüşündeydi. Bu nedenle, demokratik merkeziyetçilik temeli üzerinde, kürt halkının taleplerini programına alan, demokratik bir partinin kurulmasını önerdi.

Çok geçmedi. 1945 yılında İran Kürdistan Demokrat Partisi kuruldu ve 1. Kongresinde Kadı Muhammed partinin başkanlığına seçildi. KDP'nin kurulmasıyla Kürt halk hareketi yeni bir döneme girmişti. Parti, kısa bir dönemde başta Mahabad ve çevresi olmak üzere, tüm İran Kürdistanı'nda dal budak saldı.

İran KDP'nin kuruluşunun üstünden daha bir yıl geçmeden, Pêşava, Mahabad'ın **Çar Çıra Meydanı**'nda Kürt Cumhuriyeti'nin kurulduğunu tüm dünyaya ilan etti. Kendisi devlet başkanlığına seçildi. Başkanlık yemini içti. Ve halkına ilk Kürt Cumhurbaşkanı olarak hizmet etmeye başladı.

20. yüzyılda kurulan bu ilk Kürt devletinin kısa ama onurlu döneminin incelenmesi ayrı bir yazının kunusudur. Ama şunu diyebiliriz ki, gerek KDP'nin, gerekse Kürt Cumhuriyeti'nin kurulmasında, Pêşavanın ileri görüşlüğünün, gerçekçiliğinin katkısı büyüktür.

Kadı Muhammed, Kürt hareketinin başarıya ulaşması için, İran demokrasi güçleriyle dayanışmasına büyük önem veriyordu. O dönemde demokrasi güçlerinin oluşturduğu anti emperyalist ve demokratik cephenin kurulmasında Pêşavanın katkıları büyüktür.

Kadı Muhammed komşu Azeri halkı ve Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti ile ilişkilere büyük değer biçiyordu. Azerbaycan ve Kürt Cumhuriyetlerinin sınırları konusundaki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için büyük çaba sarfetti. Bir Kürt devletinin imzalamış olduğu ilk devletlerarası anlaşma özelliğini taşıyan, aynı zamanda Azerbaycan ve Kürdistan Cumhuriyetleri arasındaki ilişkileri düzenleyen, ortak sorunlara birlikte müdahaleyi öngören anlaşmanın altında, Kadı Muhamed'in imzası vardır. Bu anlaşma 23 Nisan 1946 tarihini taşımakta ve 7 maddeden oluşmaktadır.

Kadı Muhammed, Kürt ulusal Kurtuluş hareketinin başarısı için, dost ve düşman güçlerin ayırt edilmesine büyük değer biçmiş, anti faşist ve barışsever güçlerle dayanışmanın gereğine inanmıştır. Dünyanın tek sosyalist devletiyle ilişki kurmanın Kürt hareketi açısından önemini kavramış, bu konuda paratik adımlar atmıştır. Sovyetler Birliği'ne giden Kürt heyetine başkanlık yapan Kadı Muhammed, aynı zamanda Sovyetler Birliği'ni de temsil eden, Azerbaycan Başkanı Bakırof'la, iki halk arasındaki ilişkileri ve yapılacak yardımları görüştü.

2. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, müttefik ordularının İran'ı terketmeleri, emperyalizmin uşağı gerici Gavam hükümetinin, İran demokrasi güçlerini tek düşürüp onların mücadelelerini bastırması, Azerbaycan ve Kürdistan Cumhuriyetilerine yönelik saldırıya başlaması; Azerbaycan liderlerinin direnmeksizin Sovyetler Birliğine kaçmaları, Kürt yöneticilerin başlangıçta direniş kararı almalarına rağmen, son gelişmelerden sonra direnişten vazgeçmeleri sonucunda Kürt devleti yıkıldı. Kadı Muhammed ve arkadaşları tutuklandılar.

Pêşava mahkeme süresince, tüm yaptıklarına sahip çıktı ve Kürt halkının mücadelesinin haklı bir mücadele olduğunu dile getirdi. Emperyalistlerin ve uşaklarının tüm tehditlerine boyun eğmedi, vaadlerine kanmadı. Yaptıklarından pişmanlık duymadı. Ki düşmanları "pişmanım" demesi için çok çabaladılar, birçok vaatlerde bulundular. O ise tüm bu vaatleri elinin tersiyle itti ve Kürt devletini ilan ettiği Çar Çıra meydanında kurulan darağacına kendisi çıktı; ilmiği kendi elleriyle boğazına geçirdi.

Kuşkusuz, lider olarak Kadı Muhammed'in olumlu gelişmelerde büyük payı varsa, aynı şekilde eksikliklerde ve hatalarda da payı vardır. Yapılan hatalar ve yanlışlıklar herşeyden önce, o dönemde Kürt halkının içinde bulunduğu şartlardan, feodal bölünmüşlük ve aşiretçi yapıdan kaynaklanıyordu. Bunun yanısıra, KDP'nin yetişmiş ve deneyli kadrolara sahip olmamasının, parti ve devlet işlerinin birbirine karıştırılmasının da payı vardır.

Kanımca Kadı Muhammed'in kişisel hatası; Kürdistan'ı zaptetmeye gelen İran orduları kumandanı Sertip Humayun'u görmek için Kürt hükümeti başbakanı Hacı Baba Şeyh ile birlikte Miyandav'a gitmesi, Mola Mustafa Barzani'nin "bizimle gel, senin emrinde mücadele etmeye hazırız" önerisini geri çevirip Mahabad'da kalmasıdır. Kuşkusuz Azerbaycan liderlerinin halkı başsız bırakıp, Sovyetler'e kaçmaları ve İran ordusunun desteğindeki gerici Azerilerin, katliamlara girmesi, Kadı Muhammed'i halkını yalnız bırakmamaya itmiştir. Diğer bir çok etkenin yanısıra, bunun sonucu olarak da Azerbaycan'da yaşanan katliamlar Kürdistan'da yaşanmamıştır. Ama Kadı Muhammed, teslim olmayabilir, direnişi bir başka biçimde sürdürebilirdi.

Kaldı ki o dönemde İran Ordusu'nun durumu sanıldığı kadar iyi değildi. Azerbaycan ve Kürdistan üzerine gönderilen ordu 20 bin kişiden oluşuyordu ve bunların 3 bin kişisi çahş idi. Ayrıca bu ordunun iki tane uzun menzilli topu ve savaşta fonksiyonu olmayan, daha ziyade göstermelik olan 9 eski uçağı vardı.

Mahabad'a ulaşan birlik, 600 kişiden oluşuyordu ve 12 adet ağır makinalı tüfek ve 2 zırhlı araç ile 2 adet

topa sahiptiler. Bununla birlikte motorize birlikler yeterli değildi, cephane sıkıntısı çekiliyordu, benzin ve yiyecek ise yoktu. Ordu yorgun bir vaziyette idi. (*N. Pısyan, **Kanlı Mahabad'dan**, Aktaran Dr. Kasımlo, Özgürlük Uğruna 40 Yıl Mücadele, s. 156-157).*

Buna karşılık Kürt kuvvetleri 15 bin pêşmergeden oluşuyordu ve eğer istenseydi, halk seferber edilerek bu rakam yükseltilirdi. Teslim olmayıp Irak Kürdistanı'na doğru çekilen Barzaniler, çatışmaya girdikleri İran ordusunu birçok yerde yenilgiye uğratarak, bu ordunun da yenilebileceğini pratikte ispat ettiler.

Kadı Muhammed'in, kendi kanına susayan İranlı yöneticilerin iyi niyetine bel bağladığı düşünülemez. O, yıllarca mücadele ettiği düşmanını çok iyi tanıyordu. Bunun yanısıra, henüz ordunun Mahabad'a yetişmeden bazı aşiretlerin hemen saf değiştirip düşmanla birlikte hareket etmesi, Mahabad şehrinin bazı ileri gelenlerinin rejime ve devlete bağlılıklarını açıklamaları; Kadı Muhammed'i Kürtlerin gene Kürtler eliyle kırdırılmasını önlemek için, Mahabad'da kalmaya itmiş olabilir. Bu anlamda eğer, Kadı Muhammed'in direnmeden teslim olması bir hata olarak değerlendirilirse, denilebilir ki Pêşava bu hatayı, canına malolacağını bilerek yapmıştır.

Kuşkusuz, Cumhuriyeti ve kazanımlarını korumak gerekirdi. Eğer direnilseydi ne olabilirdi? Başarıya ulaşılır mıydı, ulaşılmaz mıydı? Bu ayrı bir sorundur. Ama Kadı Muhammed ve parti ile devletin diğer yöneticilerinin ya teslim olmaları ya da Irak'a ve Suriye'ye sığınmaları, halk arasında direniş ruhunu olumsuz yönde etkilemiş ve bu olumsuzluk uzun yıllar etkisini sürdürmüştür.

Sonuç olarak, Kadı Muhammed hatalarıyla, eksiklerikleri ve başarılarıyla Kürt ulusal kurtuluş hareketi ne büyük katkılarda bulunan bir liderdir. O, çağdaş anlamda oluşturulan ilk Kürt partisinin kurucusu olmanın yanısıra, ilk Kürt Cumhurbaşkanı olarak da tarihe geçmiştir. Bizim onun yaşamından ve mücadelesinden öğreneceğimiz çok şeyler vardır. O halkını seven ve halkını yakından tanıyan, dostunu ve düşmanını ayırt edebilen, kanının son damlasına kadar, son nefesine kadar andına bağlı kalan, davasından dönmeyen bir liderdir. Kadı Muhammed, kelimenin tam anlamıyla demokrat ve demokrasiye bağlı bir kişiydi. 11 aylık devlet başkanlığı döneminde yaptıkları bunun en büyük kanıtlarıdır.

□□

Mahabat Kürt Cumhuriyeti Devlet Başkanı Kadı Muhammed ve Kabine Üyeleri

Soldan sağa, ÖN SIRADAKİLER: Ali Reyhani, Kerim Ahmediyan, Abdulrahman İlhanizade, Vahap Biluryan, Mehmet Muini, Ahmed Elki, Halil Husrevi, Hacı Mustafa Davudi
ARKA SIRADAKİLER: Sıddık Haydari, Mehmet Yaho, Menaf Kerimi, Seyit Mehmet Eyubiyan, Hüseyin Fırûher, Abdulrahman Zehibi

www.kurdiyakurdi.org

44 Yıl Önce Kadı Muhammed İle Yapılan Röportaj:

"Anayasa'nın uygulanmasını ve İran'a demokrasi istiyoruz"

İran Kürdistan Demokrat Partisi'nin yayın organı olan *''Kürdistan''* gazetesinin 11 Ocak 1946 tarihli 1. sayısı ile 13 Ocak 1946 tarihli 2. sayısında *Kadı Muhammed* ile yapılmış bir ropörtaj yayımlanmış. Pêşeva'nın liderliği ve kişiliği konusunda az da olsa fikir veren bu ropörtajı, gazetenin giriş yazısıyla birlikte aşağıda sunuyoruz. Kürtçenin Sorani lehçesiyle yayımlanan röportajı, H. Güzel Türkçeleştirdi.

Tahran'da yayınlanan ''İranê Ma'' (Bizim İran) gazetesinin sahibi Tesesuli ile ''Ferman'' gazetesinin sahibi Abbas Şahende, yine ''Rehber'' ve ''İranê Ma'' gazeteleri yazarlarından, Alevi ve Hurmuz, Otonom Kürdistan'ı yakından görmek için Mahabad'a geldiler. Kürt milletinin büyük önderi Kadı Muhammet ile görüşüp, röportaj yaptılar. Röportajda sorulan soruları cevaplarıyla birlikte okuyucularımıza sunuyoruz.

Soru: *Tahran'da deniliyor ki, Kürtler, bağımsız Kürdistan istiyorlar ve sizin önderliğinizde İran'dan ayrılmışlar.. Bu doğru mu acaba?*

Cevap: Hayır. Doğru değil. Çünkü biz İran'da anayasanın uygulanmasını istiyoruz. İran bayrağı altında otonom (özerk) bir biçimde yaşamak istiyoruz. Ve bunu gerçekleştirdik de.

Soru: *Kaç yıldır özerkliği (otonomiyi) sağladınız?*

Cevap: 4 yıldır iç özerkliğimiz (otonomimiz) var.

Soru: *Özerkliğinizi nasıl yönetiyorsunuz?*

Cevap: Otonomiyi sağladığımız bölgeleri, geçenlerde Mahabad'da bulunan Kürt halkının temsilcileri tarafından seçilen heyet eliyle yönetiyoruz. "Milli Heyet" olarak adlandırılan bu heyet, 9 kişiden oluşmaktadır. Heyetin başkanı benim.

Soru: *Tahran'da deniliyor ki, Siz, silah, matbaa ve kağıt getirmek için birkaç kişiyi Bakü'ye göndermişsiniz. Komünist partisi kurmuşsunuz. Acaba doğru mu?*

Cevap: Doğru değil... Bunlar askeri yöneticilerin bizler için uydurdukları sözlerdir. Kağıt ve matbaayı Tebriz'den aldık. Sizler de bunu aldığımız yerden öğrenebilirsiniz. Komünist partisinin kurulması yalandır. Ama ne var ki, İran Anayasası'nın da izin verdiği gibi Kürdistan'da, kişiler kelimenin tam anlamıyla düşünce ve inançlarında özgürdürler. Legal bir partimiz var. O da Kürdistan Demokrat Fırkası'dır.

Soru: *Kürdistan Demokrat Fırkası'nın amaçlarını bize açıklamanız mümkün mü?*

Cevap: Evet, mümkün. Sizlere Kürdistan Demokrat Fırkası'nın amaçlarını kısaca açıklıyayım.

1- Kürt milleti, İran'da, kendi yaşadığı bölgelerin yönetimini eline almalı, İran devleti sınırları içinde özgür yaşamalı,

2- Kürt diliyle okuma-yazma yapılmalı. Kürdistan'daki devlet dairelerinde yazışmalar Kürtçe olmalı,

3- Anayasanın da belirttiği gibi, Kürdistan'da il ve eyalet encümenleri oluşturulmalı, devlet ve toplum işleri bu encümenlerin yönetiminde ve kontrolünde olmalı,

4- Devlet memurları bölge halkından olmalı. Ağalar ve köylüleri uzlaştıracak her iki kesimin de geleceklerini garanti altına alacak, kanuni düzenlemeler yapılmalı.

5- Kürdistan Demokrat Parti-

si, Iran halklarının eşit ve kardeşçe yaşamaları için, onlarla birlikte ülkemizin kalkınması ve mutluluğu için çaba sarfeder.

Soru: *Kürdistan Demokrat Partisi tüm Kürdistan'da örgütlenmiş midir?*

Cevap: Kürdistan Demokrat Partisi'nin, gerici diktatörlüğün müsaade ettiği her yerde şubeleri, öteki yerlerde ise illegal örgütü vardır.

Soru: *Kürdistan Demokrat Partisi'nin İran dışındaki Kürtlerle ilişkisi var mıdır? Tüm Kürtlerin birliğini istiyor musunuz?*

Cevap: Hayır.

Soru: *Diyorsunuz ki, biz, İran'da anayasanın uygulanmasını istiyoruz. Eğer istemleriniz, anayasa ile uyuşmazsa ne yaparsınız?*

Cevap: Kürdistan Demokrat Fırkası, anayasanın uygulanmasını ve İran'a demokrasi istiyor. İstemlerimiz her zaman, birçok özgürlükçü insanın kanına mal olan anayasaya uygundur.

Soru: *Azerbaycan Demokrat Fırkası, seçimlerde kadınlara da oy hakkı tanıdı. Siz de tanıdınız mı?*

Cevap: Azerbaycan'da yapılanı doğru bulmakla birlikte, bizde ortam bu iş için oluşmamıştır.

Soru: *Otonomiyi gerçekleştirdiğiniz 4 yıl içinde, merkezi hükümetle görüşmeleriniz oldu mu? Eğer olduysa nasıl oldu?*

Cevap: Ben iki kez Tahran'a gittim. Her iki seferde de Kürt halkının istemlerini Şah'a iletttim. Kendisine Kürt halkı haklarını istediğinde, top ve tankla cevap verme yerine, onların sağlık ve eğitim sorunlarını çözelim dedim. Ama herhangi bir sonuç çıkmadı. Eğer devlet baskıyı daha da arttırmak isterse,

بەیوی خودای بەرزویی هاوتا

کوردوستان

بلاو کەرەوەی بیری حزبی دیموکراتی کوردوستان

کوردوستان لە لایەن هەیئەتی تحریریەوە دەردەچێ

ژمارەی ١٠ — ساڵی یەکەم — پێنج شەممە ٢٠ - ١٠ - ١٣٢٤ — ١١- ژانویە- ١٩٤٦

آمانجی ایمە

ژنرالیسموس ستالین

(بەبۆنەی شەست وشەشەمین ساڵی لەدایک بونی)

گفتوگوی جنابی قاضی محمد

پیشوای بەرزی کوردوستان دە گەڵ خلوە نانی روژنامەی نیشتمان

Kürdistan Gazetesi'nin sözkonusu sayısı

bu, bizim tüm İran halkları için özgürlüğü ve demokrasiyi gerçekleştirmemize neden olabilir.

Soru: *Deniliyor ki, Irak'tan birçok silahlı Kürt gelip buralarda, Rusların himayesinde yaşıyorlar ve onlara yiyecek giyecek temin ediliyor. Doğru mu?*

Cevap: Irak'tan birçok kişi bize sığındı. Buralarda Sovyet memurları yok ki onlara yardım edebilsinler.

Soru: *Kürdistan'da Komela adında bir parti var mı?*

Cevap: İran'da Komela vs. yoktur. Yalnız Irak'ta bu isimde bir parti var. Ama o bize bağlı değil.

KADIN SORUNU ÜZERİNE (2)

BİR GURUP KADININ GEÇEN SAYIMIZDA BAŞLAYAN YAZI DİZİSİNİN SON BÖLÜMÜNÜ SUNUYORUZ.
DENG

Bir önceki sayıda çıkan yazımızda Kürt kadınının ailedeki, eğitimdeki, üretimdeki, metropoldeki yaşamını, cinsel yaşamını, sağlık sorunlarını ve aile planlamasından ne ölçüde haberdar olduğunu, Türkiye Kürdistanı'nda yaşayan Kürt kadını üzerindeki Türk hukuk sisteminin etkisini ve toplumumuzu genel olarak etkisi altında bulunduran islami ailenin Kürt kadını üzerindeki etkisini vermeye çalışmıştık. Kürt kadınının konumunu böylece tahlil ettikten sonra, şimdi asıl önemli soruna geliyoruz. Kürt kadınının kurtuluşu nasıl olacaktır? Önce bu soruya yanıt vermeye çalışalım.

Kürt kadınının kurtuluşu Kürdistanın kurtuluşundan bağımsız değildir. Sömürge bir ülke olan Kürdistan'da; Kürt halkı, böl, yönet ve bugüne kadar hiç bir ulusun karşı karşıya olmadığı yok etme politikasıyla yüzyüzedir. Kürt halkının dili, kültürü, alfabesi ve kendisi üzerindeki baskılar en ağır biçimde devam etmektedir. Kürt halkının kendi dili ile okuyup yazması engelleniyor, kültürü yok ediliyor, eşi benzeri görülmemiş bir ulusal baskı uygulanıyor. Yer altı-yerüstü bütün zenginlik kaynakları adeta yok pahasına talan ediliyor. Uygulanan bütün baskı ve şiddete rağmen Kürdistan'da ulusal mücadele durdurulamadı, aksine gelişip serpildi. Kitleler içerisinde dal budak saldı. İşte uygulanan bu politikanın yeterli olmadığını gören sömürgeci güçler Kürdistan'da, değişik parçalarda fiziki imha yoluna baş vurmaya başladılar. Daha 1988, 16-17 Martında Halepçe'de faşist Saddam rejimi tarafından 5000 insanın katledilmesi, 10.000'e yakın insanın yaralanması ile sonuçlanan vahşet hatırlardadır. Halepçe, Kürt halkına karşı genel olarak sürdürülen soykırım politikasının bir uzantısıdır ve bu katliamda Kürt halkının bir parçası olan kadınlar ve çocuklar da en büyük nasiplerini aldılar. Yaşadığımız olaylar bize çok açık bir şekilde gösteriyor ki; sömürgeci güçler halklara karşı giriştiği savaşta kadın ve çocuk ayrımı yapmıyor. Ancak, şunu da çok iyi biliyoruz ki, sömürgeci güçlere karşı vereceğimiz mücadelede kadınlaımızla, çocuklarımızla ve erkeklerimizle omuz omuza savaşmalıyız.

Genel olarak açıklamaya çalıştığımız gibi sömürgeci boyunduruğun parçalanması için verilecek olan mücadelede kadının aktif katılımı gerekir. Kürt kadının kurtuluşunun ön şartı; ulusal boyunduruğun kopmasıdır. *"O, ULUSUYLA BİRLİKTE"* özgürlüğe kavuşmadığı sürece kendisi de tek başına özgür olamaz. Kürt kadınının kurtuluş yolundaki ilk adımı ulusal boyunduruğun kalkması olmakla birlikte, kadının sınıfsal ve cinsel sömürüye karşı başkaldırısı devam edecektir.

Kürdistan'ın sömürge bir ülke olması, eşine az rastlanır bir ulusal baskı altında olması ve hala da geri ekonomik bir yapının hüküm sürmesi, Kürt ulusunun kurtuluşu için vereceği mücadelede önüne koyacağı ilk hedefin ülkenin özgürlüğüne kavuşması ve demokratikleşmesidir. Bu da ancak ulusal demokratik devrimle mümkündür. Yani, devrimin ulusal yönü sömürgeciliği parçalayacak, ulusal boyunduruğu kaldıracak. Devrimin demkoratik yönü ise, ülkedeki geri ekonomik yapıyı tasviye ede

rek demkoratikleşmeyi sağlayacaktır. Devrimin sürdürülüp ileriki aşamaya yani sosyalizmin kurulmasına vardırılması, öncülük eden kadronun, güçlerin niteliğine ve gücüne bağlıdır. Bu güçlerin, kadronun niteliğinin *"sosyalist"* olması devrimin ileriki aşamaya ulaşmasını sağlar.

Kürdistan'da kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin hüküm sürüyor olması, Kürt kadınının da üzerindeki sömürünün, ikinci sınıf insan olma durumunun önemli bir kaynağını oluşturur. *"Yarı-feodal"* olarak nitelenen bu ilişkilerin Kürdistan'da hüküm sürmesi toplumda kadın kesimini bundan en çok etkilenen kesim olarak önümüze çıkarır. Bu, soruna objektif olarak yaklaşan herkesin görebileceği bir olgudur. Toplumumuzun yarısını oluşturan kadınların ulusal mücadele saflarına çekilmesiyle Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesi başarıya ulaşacaktır. Bu nedenle Kürt kadını da kendi kimliğini kazanmak, sorgulamak zorundadır. Kürdistan gibi sömürge bir ülkede yaşayan kadın, kadın olmaktan doğan hakları için mücadeleye girişememektedir. Ama, bugüne kadar şunu da çok iyi biliyoruz ki, Kürt kadını üç kölelik halkasını (üç baskı türünü) aynı anda yaşar; ulusal ve sınıfsal konumundan dolayı bir sömürüye maruz kalmakla birlikte, aynı zamanda bir cins olarak da sömürülmektedir. Bunun yanında tarihe baktığımızda Kürt kadınının ulusal direnmelerde aktif bir şekilde bulunduğunu görüyoruz. Genel olarak dünya devrimlerine baktığımızda kadınların katılımının olduğunu açık bir şekilde görüyoruz. Kürt halkının vereceği mücadeleye kadınların katılmasının ne derecede önemli bir kıstas olduğu sanırız tartışılmaz bir gerçektir. Bir hareketin başarı oranının göstergelerinden biri de kadınların o hareket içindeki katılım oranına bağlıdır.

Daha önce de değindiğimiz gibi Kürt halkının kurtuluşu için mücadele saflarında kadın da yer almalı. Bunun için ülkemizin özgül koşulları değerlendirilerek kadınlarımızı mücadeleye çekmenin yollarını saptamamız gerekiyor. Koşullara baktığımızda; ülkemizin çok düşük bir ekonomik yapı içinde oluşu ve buna bağlı olarak sosyal koşulların geri bir seviyede olması direk olarak kadınlarımızın toplumsal üretimden uzak kalmasını beraberinde getirir. Aynı zamanda var olan yarı feodal yapı kadınlar üzerindeki en ağır koşulları da yaşatır. Bu nedenle kadınlarımız toplumsal gelişmelerden uzak kalır, var olan toplumsal çelişkileri kavrayamaz, kadın olmaktan dolayı gördüğü baskılara karşı tavır geliştiremez.

Üretimden uzak olan ve feodal baskılara da maruz kalan Kürt kadını ulusal değerlerini daha çok yaşatır. Örneğin Kürt kadını erkeğine nazaran kendi dilini yaşatma olayında çok daha önemli bir role sahiptir. Kültürel değerlerine daha çok bağlıdır. Ve bunun sonucu olarak Kürt kadını üzerinde egemen güçlerin asimilasyon politikası tam olarak amacına ulaşamamaktadır. Kürt kadınının ulusal duyguları uyarıldığında toplumun diğer kesimlerinden daha güçlüdür. Kürt kadınının bu özelliği onu ulusal mücadeleye çekmede büyük kolaylık sağlar.

Kadının toplumsal çelişkileri görememesi ve bunlara karşı savaşım verememesinin en önemli nedenlerinden biri de eğitim olanaklarından yeteri kadar faydalanamamasıdır. Kürdistan'da kadınlar mücadelede ihmal edilmeyecek bir güç olduğundan, onların eğitilmesi acil bir görev olarak önümüzde durmaktadır. Artık, feodal zihniyetten kurtulmanın zamanı gelmiştir. Kadınlarımız bilinçlendikçe sorunlarının farkına varır ve bu sorunların çözümünün kendisinden bağımsız olmadığını anlar ve bulunduğu her yerde koşullara denk düşen mücadele saflarında yer alır. Örneğin, kadınlarımız sendikal hareketlerde yer almalı, mesleki kitle örgütlerinde çalışmak ve görev almak, halk evlerinde, kültür derneklerinde, öğrenci derneklerinde, kadın derneklerinde... yani; demokrasi mücadelesinin vazgeçilmez mevzilerinde de yer almalıdır. Çünkü, demokratik kitle örgütlerinde verilen mücadeleler de ulusal ve sınıfsal mücadeleden kopuk değildir.

Demokratik kitle örgütlerinde, toplumsal mücadelenin diğer alanlarında yer alan kadın, kendini toplumsal gelişim ve değişim içinde ve bunlara karşı tavır geliştirmede mücadelenin içinde bulur. Toplumsal mücadeleye katılan kadının yaşamı ailenin o dar sınırlarıyla kalmaz çok daha geniş alanlara yayılır, böylece yaşama daha geniş bir perspektifle bakar, kadın bilinçlenir, siyasallaşır, kendisini yeni roller içinde bulur.

Yazımızın başından beri Kürt kadının ulusal mücadeleye katılmasının gerekliliği üzerinde durduk. Ancak, kadının mücadele saflarındaki rolü onun politik düzeyine bağlıdır. Bu düzeye bağlı olarak kadın, kitle içerisinde politik çalışmada örgütleyici, propagandacı, ajitatör görevini üstlenirken sıcak savaş döneminde cephe gerisindeki hizmetlerden cephe içinde bizzat silahıyla savaşmaya kadar değişik görevler üstlenir.

Kadının ulusuyla birlikte verdiği mücadelenin hedefi ulusal demokratik devrimin başarıya ulaşması olduğundan bu devrimin kadına getirdiklerini değerlendirmeye çalışalım. Her şeyden önce ulusal boyunduruğun kalkmasıyla Kürt kadını üzerindeki ulusal baskı da son bulur böylece. Kürt kadını kendi dilini rahatlıkla konuşabilecek, diliyle eğitim yapabilecek, ulusal ve kültürel değerlerini geliştirmeye başlayacaktır. Sömürgecilik ilişkilerinin parçalanması geri ekonomik yapının dağıtılması aynı zamanda ulu

sal sanayinin gelişmesi yolundaki ilk adımların atılmasını sağlar. Ulusal sanayinin kurulması ve geliştirilmesi, ekonominin her alanda gelişme sürecine sokulmasında kadınlarımız da erkekle eşit düzeyde katılma olanağını bulur. Bu da kadına toplumsal ilişkilerde erkekle eşit roller sağlar.

Değindiğimiz gibi, ulusal demokratik devrimin önüne koyduğu diğer bir hedef ise feodalizmin kalan ilişki ve kalıntılarının tasviyesidir. Bu ilişkilerin tasviyesiyle kadın üzerindeki ağır feodal baskılar da son bulmaya yüz tutar, yine bu ilişkilerin tasviyesiyle birlikte kadının aile ve toplumsal ilişkilerindeki rolü değişir ve gelişir. Yüzyıllardır Kürdistan'da feodalizmin yaşayagelmiş ve günümüzde de hala yarı-feooal bir biçimde sürüyor olması toplum içerisindeki tahribatını en ağır bir şekilde kadın üzerinde yapmış ve kadın bu durumdan dolayı toplumsal yaşamda ikinci sınıf insan durumuna düşmüştür. Toplumumuz üzerinde özellikle çok derin etkileri olan feodal ilişki ve kalıntıların, zihniyetin kalkması ancak uzun bir süreçle mümkündür. Bu süreç zarfında devrimin de başarıya ulaşmasıyla toplumun bütün kesimlerinin her alandaki seferberliğiyle mümkündür, yani üretimde, eğitimde, sosyal ve kültürel alanda...

Yazımızda Kürt kadını üzerindeki baskıların *"üçlü"* bir şekilde işlediğini söylemiştik. Ulusal-demokratik devrimle kadın üzerindeki ulusal baskı son bulur. Onun üzerindeki sınıfsal ve cinsel sömürünün de son bulması, kadının ulusal-demokratik devrimden sonra da vereceği mücadeleye bağlıdır. Kadının vereceği mücadele toplumun sosyalizme geçiş için vereceği mücadeleden bağımsız değildir. Bu nedenle, kadının köklü kurtuluşu sosyalizmle mümkün olacağından mücadele sürdürülür ve başarıya ulaştırılır. Sosyalist toplumda kadın çok daha gelişmiş koşullar içinde kendisini bulur.

SOSYALİST TOPLUMDA KADIN

"Kadın kurtuluşu sosyalizmle mümkündür. Sosyalizmin inşasına kadının aktif katılımı gerekir."
MARX

İnsanın insan tarafından sömürüsü ve dolayısıyla uzlaşmaz sınıf çelişkileri sosyalizmle son bulur. Üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet yerini toplumsal mülkiyete bırakır. Kapitalistlerin kar hırsı ve bunun için yapılan rekabet ortadan kalkar. Dolayısıyla iktisadi bunalımlar da son bulur; toplumun durmadan artan maddi ve kültürel ihtiyaçlarının karşılanması için tekniğin hızla ilerlemesine önem verilir. Çünkü, teknikle üretim gelişir, üretimin gelişmesi de sosyalizmin gereğidir. Bunun amacı da bütün toplumun artan gereksinmelerine cevap verebilmektir. Yani, sosyalizmin amacı insandır. İnsanların mutlu olabilmesi için tüm olanakları seferber eder ve özelde kadın sorununun köklü çözümü de bu toplumda mümkündür. Kadın sorunu diğer toplumsal sorunlardan ayrı olarak ele alınmadığından toplumsal sorunların çözümü kadın sorununun da çözümünü beraberinde getirir. Bu da sosyalizmle mümkündür. Toplumda üretim araçlarının mülkiyeti kollektiftir, bir sınıfın diğer bir sınıfı sömürmesi son bulur, toplumsal üretim ve ilişkilere kadın ve erkek eşit düzeyde katılır.

Sosyalizmde amaç, kadını üretici olmayan, kişiliğini geliştiremediği ev işlerinden koparıp onu üretici olmaya teşvik etmektir. Çünkü, toplumsal üretime erkekle eşit düzeyde katılan kadın, yaşamın sadece evinin dört duvarı ile sınırlanmadığını, çok daha geniş olduğunu görür ve toplumsal faaliyetlere katılmak ister. Toplumsal faaliyetlere katılan kadın kendi kişiliğini bulur ve geliştirir. Yaşama çok daha geniş bir perspektifle bakar, var olan toplumsal çelişkileri görür ve bu çelişkilerin çözümüne katılır. *"Kadınların gerçek kurtuluşu için en önemli faktör onların yeni bir toplumun kurulmasına katılmaları olduğunu ve kadının tamamen kurtuluşunu gerçekleştirmek ve onu erkekle eşit hale getirmek için ulusal ekonominin toplumsallaştırılması ve kadınların ortak üretici çalışmalara katılmaları gereklidir."* der **LENİN.**

Kadın, ortak üretici çalışmaya katılarak siyasallaşır ve bütün etkinliklerde yer alır. Sosyalizm, kadının erkekle eşit düzeyde üretime katılımını sağlarken, kadının fiziksel gücünü, yeteneğini ve analık fonksiyonunu dikkate alır ve buna göre çeşitli düzenlemeler yapar. Örneğin, kadının ağır sanayi, yeraltı maden ocaklarında çalışması yasaklanır, fiziksel gücüne göre üretim faalitelerinde yer almasını sağlar. Kadını üretici olmasını engelleyen ev işlerinden koparmak ve analık fonksiyonunu da yerine getirebilmesi için sosyal hizmetlerin alabildiğince geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına önem verilir. Örneğin, aş evleri, çamaşırhaneler, kreşler vs. kuruluşların yaygınlaştırılmasını sağlar. Kadının sosyalist toplumdaki yeri sınıflı toplumdakinden çok daha farklı ve çok daha ilericidir.

KADININ TOPLUMSAL ÇALIŞMADAKİ YERİ

Sosyalist toplumda kadın ve erkek üretime eşit düzeyde katılır. Kadının çalışma hakkı güvence altındadır. Zaten erkek ve kadın eşitliğinin belirleyici koşulu her iki cinsin üretime katılmasıdır. Üretime katılan kadının hem aile içerisinde hem de toplumsal ilişkilerdeki rolü değişir ve yeni rolü ile kadın sosyalizmin inşasında aktif olarak yer alır.

Toplumsal üretime kadınları katmanın amacı onların kendi kişiliklerini geliştirebilmelerini sağla

mak ve dünya görüşlerine bir şekil verip onları toplumsal mücadeleye katabilmektir. Bunun yanında kadın üretime katılmakla kocasına ve ailesine olan ekonomik bağımlılığı yıkar ve bu da aile ve toplumsal ilişkilerde yeni rollerin biçimlenmesine yol açar. Bu nedenle kadının toplumsal üretime ve çalışmaya katılması hem toplumun hem de o toplumu oluşturan katmanların, bireylerin yararınadır. Kadının ağır ve tehlikeli işlerde çalışması yasaklanarak özellikle sağlık, eğitim, ticaret ve hizmet sektörlerinde yaygın olarak çalıştırılmaları sağlanır aynı zamanda kültür ve sanatın gelişmesinde de büyük roller oynarlar. Yine, analık fonksiyonu dikkate alınarak toplumsal üretimde bir çok düzenlemeler yapılır. Hamileliği sırasında kadının fazla mesai yapması, gece çalışması yasaklanır, doğum öncesi ve sonrası ücretli izin, hasta olduğunda çocuğuna bakması için izin ve benzeri sosyal haklar en geniş bir şekilde kullanıma sunulur. Bunun yanında, kadının ev işlerine, çocuk bakımına karşı olan sorumluluğunu hafifletmek için sosyal hizmetlerin alabildiğine geliştirilmesine önem verilir.

KADIN VE POLİTİKA

Kadının üretime katılmasıyla elde ettiği yüksek eğitim, meslek ve kültür düzeyi onun kişiliğini geliştirir ve bilinçlenmesini sağlar. Ayrıca, üretimde aktif olarak yer alan kadın, bununla birlikte sosyal faalitelerini de geliştirip sosyal alanlarda da yer alır, giderek politik yaşamda ve devlet işlerinde daha etkin rol oynar.

"Kitlelerin politikaya ve devlet yönetimine katılmasının önemine değinerek kadınların da yer almasını sağlamaksızın kitleleri politikaya yönlendiremeyiz. Ayrıca, gündelik ve evrensel halk hizmetinde de bağımsız bir şekilde rol almaya yöneltilmedikçe bırakın sosyalizmi, tam ve istikrarlı demkorasiden bile söz edilemez." der **LENİN.**

Toplumun yarısını oluşturan kadınları devlet yönetiminden alıkoymak sadece kadınların değil, kitlelerin de politize olmasını engeller. Kadınların devletin iç ve dış politikasında erkekle eşit düzeyde katılımını ve insiyatif koymasını sağlamak gerekir. Aksi taktirde sağlıklı bir toplumdan, yani politize olmuş ve hareketli bir toplumdan söz etmek mümkün değildir.

Sosyalist ülkelerde kadının sosyo-politik yaşamdaki etkinliği kendisini başlıca kitle örgütlerinde gösterir. Örneğin sendikalarda, kooperatiflerde, gençlik örgütlerinde vs. mevzilerde kadınlar sendika üyelerinin yarısını oluştururlar. Yönetim kadrosunda yer alırlar. Bunun yanında işletmelerde, kolhozlarda hukuk alanında kurulan konseylerde, yabancı ülkelerle dostluk ve kültürel ilişkiler için çalışan derneklere bağlı olan kadın komisyonlarında yer almalarıyla toplumsal yaşama ve etkinliklere katılmaları görülür.

Sosyalist ülkelerde devlet yönetiminde ve sosyo-politik yaşamın her alanında kadın ve erkeğe eşit haklar tanınırken, buna rağmen kadının bu faaliyetlerdeki yeri erkeğe oranla çok daha düşüktür. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde bu oran %35'tir. Bunun temel nedeni kadının ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olmasıdır. Çözümü kuşkusuz sosyal faaliyetlerin alabildiğine geliştirilmesinde yatar.

KADIN VE AİLE

Kadının toplumsal üretime, sosyo-politik faaliyetlere katılması beraberinde aileyi de etkiler, aile kuruluşu sevgiye ve saygıya dayanır. Sevginin ve saygının bittiği yerde iki insanın birlikte yaşamaları için hiç bir şey söz konusu değildir. Bu durumda *"boşanma özgürlüğü"* her iki cins için de aynı düzeydedir. Toplum her iki cins arasındaki bu özel ilişkiye müdahale edemez. Bu sadece kadının ve erkeğin özel sorunları sınırlarında kalır.

Özel mülkiyetin ortadan kalkması ve kadının toplumsal üretime etkin olarak katılması beraberinde şunları getirir: İlkin, kadınları ortaklaşa kullanmak burjuva toplumun bir özelliğidir ve fahişelik kurumuyla somutlaşır. Fahişelik özel mülkiyetten kaynaklanır ve özel mülkiyetin yok oluşuyla birlikte *"yok"* olur. Sosyalist toplumda bu nedenle kadının ortaklaşa kullanılması söz konusu değildir. Bununla birlikte toplumsal üretime katılan kadının ailesine ve kocasına olan ekonomik bağımlılığı yıkılır. Bu da kadının aile ve toplumsal ilişkilerdeki rolünü değiştirir kadın bu ilişkilerde kendi insiyatifiyle yer alır, evlilikte de kadının maddi kaygısı yok olur.

Evlilikte eşler eşit haklara sahiptir. Kadın özgür iradesiyle evlenir. Toplum kadın ve erkeğin bu özel ilişkilerine giremez ve evlilikte her iki cins için de maddi, ulusal, dinsel, sosyal herhangi bir kaygı olmaksızın bu birliktelik sağlanır. Evlilikte yasal soyadı olarak isterlerse kendi soyadlarını korumak veya ortak bir soyadı seçme hakkına sahiptirler. Kadın eşiyle birlikte ailenin ekonomik gereksinmelerini karşılar, çocuklarının bakımı ve eğitimini üstlenir. Eşlerden birinin hastalanması veya sakatlanması sonucu eşler birbirlerine bakmak zorundadırlar. Bu yükümlülük boşanma ve hatta taraflardan başka evlilik yapmaları halinde de devam eder.

Çocuk her şeyden önce toplumsal bir varlıktır. Ve eğitiminde de toplumsal eğitim ağır basar. Ancak, aile de eğitsel fonksiyonlarından soyutlanmamıştır. Aksine, bireylerin yetiştirildiği ilk çekirdektir.

Her iki eş çocuk isteyip istememe konusunda eşit söz hakkına sahiptir. Kadın çocuk istemiyorsa tıbbı koşullar da uygunsa çocuk ücretsiz olarak aldırılabilir. Kürtajlar daima klinikte ve yetkili doktorlar tarafından gerçekleştirilir ve iyileşinceye kadar gözetim devam eder. Sosyalist toplumda amaç herkesin sağlığını en iyi şekilde korumaktır. Örneğin, kadının sağlığını tehdit eden işlerde çalışması yasaklanmıştır. Çalışan kadın da hamilelik öncesi ve sonrası çeşitli olanaklardan tam olarak yararlandırılır. Kadınların çalıştıkları her yerde emzirme odaları ve kreşler bulunur. Emzikli annelere özel ayrıcalıklar tanınır ve iş saatleri sınırlandırılır. Çalışan kadın erkekle eşit koşullarda çalışmasına rağmen erkeğe oranla daha erken emekli edilebilmekte, hamilelik esnasında ve emzirme aşamasında kadının bütün hakları koruma altına alınır.

Çocukların her türlü ihtiyacından iki eş aynı düzeyde sorumludur. Velayet hakkını bir eşin yitirmesi durumunda diğer bir eş velayeti yüklenir. Ancak, bazı durumlarda toplum ebeveyinlik haklarına dokunmadan çocukları ailenin velayetinden alır. Örneğin, ailede bulaşıcı bir hastalığın yaygın oluşu gibi..

KADININ CİNSEL YAŞAMI

Kadının cins olarak ezilmişliği özel mülkiyete dayanır. Sosyalist toplumda özel mülkiyet kaldırıldığından, sömürü yok edildiğinden kadının kadın olmasından kaynaklanan ezilmişliği de son bulur. Cinsel konularda kadın ve erkek yasalar önünde eşittir. Kadına uygulanıp, erkekler için göz ardı edilen yasal kısıtlamalar yoktur. Burjuva yasaların erkeğe sağladığı cinsel özgürlük burjuvazinin iğrenç ahlakının göstergesidir. Sosyalist toplumda kişilerin cinsel yaşamı sağlıklı temellerde şekillenir, burjuva ahlaksızlığını ve pisliğini dıştalar.

Sosyalist toplumda kadın cinsel bir obje olmaktan çıkar yani cinsel bir zevk aracı değildir. Ve erkeklerle cinsel yaşamın her alanında eşit haklara sahiptir. Ayrıca, burjuva toplumunda görülen kadının bir meta olarak alınıp satılması yok olur. Burjuva toplumunun iğrenç ahlakının sonucu olan fuhuş da son bulur. Sosyalist toplumda her yaştan insanlara cinsel eğitimi sunan kulüpler ve dernekler vardır. Bu eğitimin amacı kitleyi bu konuda bilimsel bir şekilde aydınlatmak ve burjuvazinin saplantılarından, ahlaksızlığından kurtarmak ve korumaktır.

AİLE PLANLAMASI

Aile planlaması evli ve evli olmayan kadınlar için aynı düzeyde geçerlidir. Bu konuda herhangi bir kısıtlama yoktur. Toplum bu sorunlara müdahale etmez, her kadın istemediği bir gebelikten korunabilir ve bu konuda tüm imkanlar onun hizmetine sunulur. Her kadın bir veya birden fazla kürtaj olma hakkına sahiptir. Bu olayı engelleme konusunda yine kadını kendi kararı geçerlidir.

BOŞANMA

"Boşanma özgürlüğünü savunmayan bir erkek demokrat veya sosyalist olamaz. Aksi takdirde kadını tekrar cinsel ezilmişliğe götürür. Boşanma hakkının kazanılması kadının üzerindeki cinsel sorumlulukları kaldırır." der **LENİN.**

Kapitalizmin çökmesinden sonra kurulacak evlilikler sadece sevgiye ve saygıya dayanır. Evlilik yasal bir bağ olmaktan çıkar, iki tarafın özgür beraberliğine dayanır. Sevginin bittiği yerde iki insanın birlikte yaşamaları için hiç bir şey söz konusu değildir. Ve boşanma kadın erkek ilişkisinin bir öğesi olarak yer alır. Sosyalist toplumda evlilik ve boşanma sayısı sınırlandırılmamış ve toplumun bu ilişkilere müdahalesi söz konusu değildir. Taraflardan birinin bu beraberlikten vaz geçmesiyle bu ilişki biter, kadın ve erkek bu boşanma olayında eşit söz hakkına sahiptir.

Çocuğun doğumundan bir yıl geçmeden eşler boşanamaz, bu olayla çocukların çıkarı gözetilir. Eşlerin çalışabilir durumda olması koşuluyla her iki eş de çocuğun bakımından eşit şekilde sorumludur. Boşanma olayından sonra çocuk ebeveyinlerden birinin velayetine verilir. Dönüşümlü velayet durumunu mahkeme tespit eder. Mahkemeler boşanan çiftleri uzlaştırmaya çalışır. Ancak, sevginin ve saygının bittiği, geçimsizliğin başladığı yerde eşler birlikte yaşamaya zorlanamaz.

Sonuç olarak, kadın sorununu irdeleyip çözüm yollarını vermeye çalıştık. Kürt kadınının da Kürt halkı ve ülkesiyle özgürlüğüne kavuşacağı ve özgür uluslar ailesine üye olacağı günler yakındır. Bütün kadınlarımızı bu uğurda verilen mücadeleye ve birliğe çağırıyoruz.

"YENİ DESTANLAR YARATMAYA GEREK YOK, HAYATIN KENDİSİ DESTANDIR ARTIK!"

NUSAYBİN'LE BAŞLAYIP, DİYARBAKIR'LA SÜREN KİTLESEL KÜRT DİRENİŞİ HAREKETİNE AKTİF OLARAK KATILAN KÜRDİSTANLI KADINLARA VE ONLARI DESTEKLEYEN TÜM TÜRKİYE VE DÜNYA KADINLARINA, NEWROZ ATEŞLERİ DAHA GÜR ÇIKSIN DİYE KENDİSİNİ YAKAN ZEKİYE ALKAN'LARA ŞAN OLSUN!

DENG

KİMLİĞİ :

ADI : ZEKİYE ALKAN, 1965 Kelkit doğumlu, Zaza Kürtlerindendir. Müteahit Hasan Alkan'ın kızı olup İzmir'de oturmakta idi. Kendisini Dicle Üniversitesi'nde Tıp Fakültesi'nde öğrenciyken tanıdık. Bir devrimciydi O. İnanç dolu yüce bir insan, zalim işkenceci cellatların gözlerine batan bir diken, Dehaq'ların uykusunu kaçıran henüz büyümüş bir Kawe, kendisini halkına adamış olan bir Kürt kızı idi. O şimdi şehitler kervanına katıldı. İzmir–Bornova'da yatıyor. Kitap okumayı, şiiri ve sinamayı seviyordu, öğrenci eylemlerinde ve işçi direnişlerinde en öndeydi.

OLAY GÜNÜ

Her sabah olduğu gibi erkenden okuldaydı, neşeli ve şendi. Ancak daha sonra ikindi vaktine kadar onu kimse görmedi. Akşamüstü bir gurup arkadaşıyla karşılaştı, onları kucaklayıp öptü. Biraz gezmek, dolaşmak istediğini söyledi. Daha sonra vedalaşıp o gizli randevusuna gitti ve en büyük ateşi yaktı. Artık Zekiye Newroz ateşlerinin yalazlarıyla öpüşüyordu. *"Kürdistan özgür olsun"* diye Zekiye kendisini yakmıştı.

GÜNLÜK BURJUVA BASININ ÇARPITMALARI

Günlük burjuva basını olayı çarpıtarak devlet görevlilerinin uydurduğu yalanları yayınladı. *"Pankart asarken alev aldığını"* yazdılar.

Bu koca bir yalandır. Çünkü; Zekiye üstüne benzin dökerek kendisini yakmıştı. O yoğun bakımda iken, hastahanede yattığı odanın kapısından polis eksik olmadı. Devlet onun resimlerinin çekilmesinden, kendisiyle görüşülmesinden korkuyordu.

GEREKÇE

Kürdistan'da boyutlanan devrimci halk direnişi kıvılcımlarını Newroz ateşiyle birleştirmek ve daha gür bir şekilde Kürdistan'ı kucaklamak ve yeni kıvılcımlarla özgürlük özlemini tutuşturmak için ülkesindeki yangını bedenine taşıdı.

Kendisiyle görüşme olanağı bulan bir arkadaşına yaralıyken şunları söylüyordu:

- Nusaybin ve Cizre direnişine Diyarbakır'ında sesi katılmalı, direnişi selamlamak gerek.
- Newroz ateşi ülkemizin ve halkımızın özgürlük simgesidir. Hırsızlama (saklanarak–gizlenerek) yakılmamalı. Newroz ateşi çalı çırpılarla, suni ateşlerle yakılamaz.
- Yeni destanlar yaratmaya gerek yok, hayatın kendisi *"destandır"* artık!
- Newroz piroz be, Newroz cejna kurdaye!
- Cizre ve Nusaybin'e bin selam!

Bunlar Zekiye Alkan'ın ölüm döşeğinde söyledikleri...

Daha önceki sohbetlerinden birinde ise şöyle demişti:

"Halkımız özgürlüğü hak edeli çok oldu. Ama toprak öylesine susamış ki, tohumları çatlatmak için daha çok kan istiyor, kendisi için ölecek evlat istiyor."

KÜRDİSTAN AYAKTA!..

ÖNCE NUSAYBİN, SONRA CİZRE, KIZILTEPE, SİLOPİ, MİDYAT, İDİL, MAZIDAĞI, DERİK ve DİYARBAKIR ve...

Son günlerde dünyayı ayağa kaldıran yurtsever Kürdistan Halkı özgürlüğü için kararlı adımını attı; yurtsever direniş ülkeyi dalga dalga sardı. Kürt halkının alanları doldurması ilk kez olmuyordu. Cumhuriyetten bu yana Kürtler bir çok defa başkaldırdı; bazen savaştı, bazen mitingler yaptı, bazen toplantı ve gösteri yürüyüşleriyle uyarılarda bulundu, bazen de etkili protestolarla kendini savundu.

Elbet bunların hepsi sömürgecilere zor günler yaşattı, onları ürküttü. Son günlerde Nusaybin ile başlayan kitle ve yığın hareketleri ise onlara büyük darbeler indirdi.

Tüm dünyada **"KÜRT İNTİFADASI"** olarak yankılanan Kürt halk hareketi yılların birikimi ile 15 Mart 1990 günü Nusaybin'de patladı.

15 MART 1990 NUSAYBİN

Uzun yılların acılarını ve birikimini taşıyan Kürdistan halkının yaşadığı süreç, kuşkusuz son günlerin olaylarıyla sınırlı değildi. Ancak Kürdistan'ı ayağa kaldıran Nusaybin Direnişi, Kürt halkının uzun yıllardır

boğuştuğu vahşetin ve uğursuz dramın bir özetidir.

Zaten patlamaya hazır olan Kürt intifadası, Kamuran DÜNDAR'ın cenazesinin babası Yusuf DÜNDAR tarafından Nusaybin'e getirilmesiyle başladı. Yusuf DÜNDAR, Nusaybin Belediye Meclisinin eski bir SHP'li üyesidir. O da SHP'nin gidişatını beğenmediği için partiden istifa edenlerden biridir. Şimdi *"bağımsız"* olarak Belediye Meclisi Üyeliği görevini sürdürüyor.

Yusuf DÜNDAR, oğlunun cenazesini Nusaybin'e getirdiğinde mezarlıkta büyük bir kalabalık toplanmıştı. Herkes işini gücünü bırakmış, Kürt halkının geleneğine uygun olan *"saygı"* için cenazeye katılmış, bu acı gününde baba Yusuf DÜNDAR'ı yanlız bırakmamışlardı. Cenazeye katılanlar 6 bin kişiyi bulunca polis, jandarma ve özel tim kitleyi çembere alıyor. Mezarlıktaki tören bittikten sonra, ilçede bulunan özel tim topluluğa müdahale ederek, sataşma ve tahriklerde bulunuyor. Zaten gırtlağına kadar dolmuş olan halk, polise ve özel time karşı direndi. Her zaman yaptığı yanına kar kalan ve bu sefer de öyle olacağını sanan özel tim kitlelerin üzerine hedef göstermeksizin yaylım ateşi açtı. Bunun sonucunda da halktan bir çok kişi yaralandı. Kafasından yediği kurşunla **Şemsettin ÇİFTÇİ** ise ağır şekilde yaralanarak daha sonra kaldırıldığı Dicle Üniversitesi hastahanesinde öldü.

Polis, güvenlik kuvvetleri ve özel tim hemen yoğun operasyonlara giriştiler. Evler, işyerleri, oteller basıldı. 500'ü aşkın insan gözaltına alındı. Bir anda Nusaybin kuşatma altına alındı. Tanklar, panzerler ve askeri birlikler mevzilendi, yollar kesildi, ilçeye giriş çıkış yasaklandı. Adeta seferberlik ilan edilmişti; basın ilçeye giremiyordu, gazeteciler tartaklanıyor, sille, tekme tokat dövülüyor, foto muhabirlerinin fotoğraf makineleri ellerinden alınıyor ve kırılıyordu. Helikopterler Nusaybin semalarında birer karabulut gibi dönüp duruyordu. Nusaybin halkı tedirgin, kızgın ve öfkeliydi. Sömürgeciler ise bastırıyordu. Nusaybin'i dize getirecek, Kürt halkına sözümona bir ders daha vereceklerdi. Özel tim evlere giriyor, kadınlara sataşıyor, kundaktaki bebekleri tekmeliyor, evde – barkta ne varsa kırıp döküyordu.

Bir gün sonra, önceki günkü olaylarda ağır yaralanan Şemsettin ÇİFTÇİ'nin ölüm haberi geldi. ÇİFTÇİ'nin cesedi ailesine verilmeyerek özel tim tarafından gömüldü.

Bu olay da, Nusayin halkını derinden yaraladı. Artık Nusaybin'lileri hiç bir güç durduramazdı. Kürdistan'ı ayağa kaldıran olaylar arka arkaya patladı. Halk sokaklara fırladı; onbinler yürüdü. Kepenkler indi, tüm işyerleri kapandı. Artık kitle gösterileri bir sağanak gibi sömürgecilerin başına yağıyordu. Her yerde, her köşe başında ve her alanda bir direniş vardı. Halk *"özgürlük istiyoruz"* diyor, *"BIJI AZADI", "BIJI KÜRDİSTAN"* sloganları yeri, göğü sarıyordu.

Kitlelerin daha ilk hamlede *"özgürlük"* istemiyle ortaya çıkmaları çok anlamlıydı. Onlar, bundan böyle *"Kürdistan özgür olmadıkça kimsenin rahat yüzü görmeyeceğini"* haykırmak istiyorlardı. İşte, zalimleri korkutan, ürküten buydu zaten.

Nusaybin direnişinde halk kitle çizgisinde yürüdü. Kendisine silah ve panzerlerle saldıran güvenlik kuvvetlerini, taşla sopayla, yumrukla durdurdu. Caddeler ve sokaklar bidonlar, varillerle kesildi, barikatlar kuruldu. Yumruklar sıkıldı, zafer işaretleri yapan onbinler yürüdü.

Nusaybin halk direnişiyle ilgili olarak gözaltına alınanlardan yüzlercesi tutuklandı, bunlar arasında çocuklar da vardı. Gözaltına alınan çocuklardan 15'i ise serbet bırakıldı.

CİZRE NUSAYBİN'İ YALNIZ BIRAKMADI

Kuşkusuz Cizre Kürdistan'ın bir parçası, yaralı yanlarından biriydi. Cizreliler de çok sıkıntı çekmişlerdi, ulusal zulüm görmüşlerdi.

Kürt halkı acıda ve kıvançta beraber olmayı çok iyi bilen, ama ne var ki, şimdiye kadar daha çok acıyı paylaşan bir halk olmanın kaderini yaşamıştı.

Cizreliler bugün de Nusaybin'i ve Kürt halkını yanlız bırakmadılar. Cizre, hem Nusaybin'e yapılan baskıların acısını yüreğinde duydu, hem de onların direnişinin mutluluğuyla kucaklaşmak için önce kepenkleri indirdi, sonra da onbinleri aşan insanıyla şanlı Cizre direnişini başlattı.

YIL 1990 – GÜNLERDEN 19 MART PAZARTESİ'YDİ

Cizre halkı, Newroz'u da selamlıyordu. Newroz'un tutuşturduğu kıvılcımla da Cizre halkı coşmuştu. Artık ulusal onurunu ezdirmeyecekti. Halepçe'yi de unutmamışlardı. Kin, nefret, coşku ve özgürlük özlemi... Hepsi bir arada Cizre kürtlerini ağaya kaldırmıştı. Halk Cizre sokaklarında bir sel gibi akıyordu. Yumrukları sıkılmış, taşlar sopalar kullanılmıştı. Sömürgecilerin tankları topları onlara vız geliyordu; onbinler yürüyordu...

Cizre direnişinde bir tek kepenk bile açık değildi. Direnişe genç, yaşlı, kadın, çoluk – çocuk herkes katıldı. Caddelerde, sokaklarda, araba lastikleri ve benzin bidonlarıyla barikatlar kuruldu. Her yerde Newroz ateşleri yakıldı. Askerler, Özel timler, tüm güvenlik güçleri dehşete kapılmışlardı. Sömürgeciler, bu kez direniş gösterilerine saldıramadı; sadece seyirci kaldılar.

Cizre direnişi giderek yükseldi ve günlerce sürdü. Bu süre içindeki olaylarda **5** kişi öldü; **50**'yi aşkın insan yaralandı. Yüzlerce kişi gözaltına alındı, Diyarbakır DGM'since tutuklandılar. Cizre'de günlerce sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Ama, bu sefer halk yasakları dinlemedi, sık sık sokağa çıktı ve gösterilerde bulundu.

Cizre sokakları yanan tekerlekler, barikatlar ve ölen hayvanlarla dolu. Özel Tim zaten Kürtleri malıyla ve canıyla birlikte, topyekün vurmuyor muydu?

Direniş sırasında, Cizre'deki Tarım İlaç Müdürlüğü'ne ait prefabrik bina da yandı.

20 Mart günü, Cizre halkı bir gün sonraki Newroz kutlamalarına hazırlanıyordu. O gün yine yer-yer gösteriler sürüyordu. **Dörtyol Mahallesi**'nde gençler ve çocuklar protesto yürüyüşü yapıyordu. Hepsinin de yaşı, 13-14 ve 20 yaş civarındaydı.

Polis ve Özel Tim onları korkutmak için önce havaya ateş ediyor. O sırada bir başka yönden gelen direniş kolu, bu sefer güvenlik güçlerini ürkütüyor. Çünkü, artık her koldan akan direnişçi yığınlar birleşerek, bir kitle seli meydana getireceklerdi. İşte o zaman Özel Timin namluları ateş kusuyor. Silahlar halkın üzerine çevriliyor. Tam o sırada 5 kişi ölüyor, 11 kişi ağır, 80-100 insan da hafif yara alıyor.

Ölenler; **Yusuf ŞAHİN, Abidin TUNCER, Mehmet YILMAZ, Salih ELÇİOĞLU** ve **Emin GÜN** isimli yurtseverlerdir. Aynı gün 178 kişi gözaltına alınıyor; gözaltı ve tutuklamalar diğer günlerde artarak sürüyor.

ÖZGÜRLÜK İSTİYORUZ, DEMOKRASİ İSTİYORUZ!

Cizreliler direnişleri süresince sürekli *"özgürlük istiyoruz", "demokrasi istiyoruz"* diye haykırdılar.

Salı günü yapılan kitle gösterilerinde, polisin ve Özel Tim'in halkın üzerine ateş açması sonucu ağır yaralanıp, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kaldırılmış bulunan **11 yaşındaki Abidin TUNCER yaşamanı yitirmiştir.** 23 Mart Cuma günü Abidin TUNCER'in cenazesi toprağa verilirken yine yoğun gösteriler yapıldı. Aynı gün cuma namazından çıkan halk mezarlığa yürüdü. Çünkü, halkın üzerine ateş açılan gün **Emin GÜN** de ölmüştü. Ama, sokağa çıkma yasağı yüzünden Emin GÜN törensiz gömülmüştü. Halk cuma namazından çıkar çıkmaz Emin GÜN'e karşı saygı görevini yerine getirmek için mezarlığa koştu. Mezarlıkta toplanan binlerce kişi; *"Yaşasın Kürdistan"* sloganlarıyla yürüyüşe geçtiler. Her birisinin avucunda tek silahı olan *"taşı"* ve bir de yüreklerinde tutuşan *"özgürlük"* ateşi vardı.

BIJI AZADI – BIMRE KOLETI!

Yürüyen ve onbinlere ulaşan halk, sık sık *"Bıji Azadi – Bımre Koleti"* solganını atmaya başladı. Sloganlara ara verilince yürüyen kitleler *"alkış"*la tempo tutarak protestolarını sürdürüyorlardı.

Salı günü ölenlerin mezarları başından dönen halk, gösterilerini sürdürerek Cizre'yi ortadan bölen E-24 Karayolu'na doğru yürüdü, bu arada binlerce kişi daha direnişe katıldı. Halk kentin Nusaybin çıkışındaki E-5 karayoluna vardığında kendisiyle birleşen binlerce kişinin gücüyle, sürekli protestolarda bulunuyordu. Onbinlere ulaşan kitle, E-5 karayolunu kesen jandarma panzerlerinin yanından geçerek, otogarın ve sebze halinin içinden yeniden mezarlığa girdi. Sloganlarla ve zafer işareti yaparak yürüyen kitleler, mezarlığın içinden tekrar Belediye Caddesine çıktı. Halk Hükümet Konağı'nın da bulunduğu Yeni Cadde'ye geldiğinde, kadını, yaşlıları, genci ve çocuğuyla büyük bir kitle oluşturdu. Bu arada yürüyüşçüler özel time dönük yoğun protestolarda bulundular. Yürüyen halka kentin kuzey kesiminden de katılanlar olunca transit yol kapandı. Kalabalığa katılan tankerlerin şoförleri, elleriyle zafer işareti yaparak, sürekli klakson çaldılar. *"Özgürlük istiyoruz", "Baskılara son", "Özel Tim çekilsin"* sloganlarıyla yeniden ilçe merkezine giren kitleler, zaman zaman kepenklere vurarak gürültü çıkardılar. *"Yaşasın Kürt İntifadası"* diye haykırarak kitle mücadelesinin gücünü gösterdiler.

Yürüyen kitleleri başından sonuna kadar izleyen panzerler ve diğer güvenlik güçleri halktan uzak durmaya çalıştılar, müdahale etmediler.

Gösteriden sonra Cizre sokaklarında kimsenin kalmaması üzerine harekete geçen güvenlik güçleri kentin ana caddelerinde yoğun önlemler aldı. Elbette gösteriler ve olaylar durmadı. Bu arada, baskınlar, aramalar, yoğun tutuklamalar devam etti. Çocuklar sürekli dövüldü. Okullarda askeri önlemler alındı, öğrenciler sıkıştırıldı ve taciz edildi.

MİLLETVEKİLLERİ CİZRE'DE

Olaylardan sonra Milletvekilleri, Adnan EKMEN, Cüneyt CANVER, Ahmet TÜRK, Tevfik KOÇAK ve Mehmet KAHRAMAN Cizre'ye gittiler. Özel Timin zaman zaman müdahale ettiği Milletvekilleri incelemelerde bulunmaya çalıştılar. *"Devlet bölgede eli sopalı ve silahlı olarak var. Devletin şiddete dayalı politikası iflas etti. Bölgede acımasız bir devlet terörü vardır."* diyerek açıklamada bulundular. VAN-İHD Başkanı Yavuz BİNBAY *"Kitlelerin demokratik tepkisi anlamlıdır"* diyerek baskıları kınadı. ANAP Mardin Milletvekili Nurettin YILMAZ halk tarafından yuhalanarak protesto edildi.

Haftalık TEMPO Dergisinin muhabiri Engün

KILIÇ gazetecilerin etrafını saran halkın tepkilerini şöyle anlatıyor: *"Bozuk bir Türkçeyle halk sürekli olarak şu cümleyi tekrarladı: "Biz Kürdüz. Dilimiz Kürtçe, bize yapılanlar artık yeter. Dilimizi konuşacağız ve bizi öldürseler de artık fark etmez..." Bu da biz basın mensuplarının gördükleri ve duydukları... Anlamlı ve çok önemli..."*

"Güneydoğu incelemelerini anlatan gazeteciler: "12 yaşındaki H.B.'nin özel tim tarafından durdurularak bacağına ateş edildiğine birçok insanın tanıklık ettiğini, Emin GÜN'e ise hedef gözetilerek ateş edildiğini" anlatıyorlar. Emin GÜN'ün babası Muhittin GÜN, DENG muhabirine *"özel timden hiç kimsenin burnu kanamadı. Varsa ispat etsinler. Biz kesinlikle silah kullanmadık. Ateş açılmadan önce taş da atmadık. Taşlarla kendimizi savunduk"* diyor.

B.B.C.'NİN CİZRE MACERALARI

B.B.C. ekibine eşlik eden Diyarbakır'lı bir yurtsever anlatıyor:

"İncelemelerde bulunmak ve çekimler yapmak için Kürdistan'da bulunan BBC İngiltere ekibi, köşe kapmaca oynadı, zaman zaman kim olduklarını, niçin dolaştıklarını gizlemek zorunda kaldı. Olaylar karşısında hem çok üzgün hem de çok sevinçliydiler.

Üzgündüler; *çünkü rahat çalışma olanağı bulamıyorlardı, sürekli engeller ve yasaklarla karşılaşıyorlardı. Bir de Kürt halkına yapılan baskıları, yaralamaları, ölümleri, zorunlu göçün hazin tablosunu görüyor çileden çıkıyorlardı.*

Sevinçliydiler; *ilginç görüntüler, yankı uyandıracak haberler istedikleri kadar vardı. Mazlum bir halkın çektiği acıları, canlı görüntüler ve kaynağından edindikleri taze ve sıcak haberlerle belgeliyorlardı. Ama, bunları da saklayarak, gizlenerek yapıyorlardı. Hem ellerindeki filmleri kaptırmamak, hem de, görüştükleri, konuştukları insanları zor durumda bırakmamak için böyle çalışmak zorundaydılar.*

BBC televizyonu Diyarbakır'da gözaltındaydı. Bunları Diyarbakir'dan güçlükle çıkarttık. O gün gittiğimiz her yerde Cizre direnişi konuşuluyor ve "bir şeyler yapmak gerekir" diyor herkes.

Batman'a 1 Km. kala polis barikatı ile karşılaşmıştık. Her tarafa telsizle bildirildi. Bizi yarım saat kadar beklettikten sonra geri çevirmek istediler. BBC'nin direnmesi üzerine bizi takibe aldılar. Yalnız BBC televizyonu kendini tarihi yerlere gelen turistler olarak tanıtıyorlardı, televizyon ekibi olarak bilinirse kesinlikle izin vermezlerdi. Batman'da polisi atlattıktan sonra Cizre yoluna koyulduk. İdil'in girişinde bu sefer askerlere yakalandık. Orada da yarım saat bekletildikten sonra yola devam ettik. İdil kepenk indirmişti o gün, tamamen kapalı, çocukların dışında dışarda tek insan görünmedi. Yol boyunca askeri araçların dışında hiç bir şey görmedik, sanki oralarda hayat durmuştu. Cizre'ye 1 Km. kala manzara ürpertici idi. Gördüğümüz askeri savaş araçları ve Cizre'nin öfkeli sessizliği tüylerimizi diken diken yaptı. Cizre'ye girmeden tepeye, karakol sahasına, çoğu şehire yöneltilmiş yüzden fazla top ve panzer vardı.

Cizre'nin içine girdiğimizde aynı şeylerle karşılaştık, köşe başlarında tetikte bekleyen asker, devriye gezen polis, tim ve mevzilenmiş top ve panzerler...

Direnişten arta kalan NEWROZ ateşinin isleri, tekerlek lastiklerinin telleri ve yer yer kümelenmiş Cizre halkının zafer işaretleri... Yabancı kameramanları gören halk zafer işareti yapıyordu. Çünkü kanlı direnişin ardında Cizreliler o gün başarılı bir yürüyüş yapmışlardı. Tank ve topları görüntülemek için bir kaç defa Cizre'nin içinde dönmek zorunda kaldık. Çünkü adım başı polis, tim ve asker. BBC kameramanı çekim yapmak için arabada kamerasını gizlemek zorundaydı.

Ve eylemler zincirleme devam ediyor. İdil, Derik, Kızıltepe, Diyarbakır, Silvan, Lice ve hemen her yer."

DERİK

Kürt halk hareketi Derik'te de yükseltildi. İşyerlerinin tümü kapatıldı. Kaymakamlıktan çıkan emirle belediye hoperlöründen dükkanların açılması için anons yapıldı. Yoğun çabalara rağmen dükkanlar, işyerleri açılmadı, kimse çağrılara uymadı. sıkı güvenlik önlemlerine rağmen yer yer kitle gösterileri yapıldı.

İDİL

Sadece gazete bayii satış yaptı. O da gazete ve mecmuaları dışarıda kaldırımın üstünde sattı. Tüm işyerleri kapatıldı. Belediye zaman zaman Midyat'dan ekmek getirerek halka dağıttı. Liseli öğrenciler sıkı kontrol altında. Gruplar halinde okuldan çıkışlar yasaklanmış.

Liseli bir kız öğrenci, Zeynep T. DENG muhabirine şunları söylüyor: *"Polisler bizi zorla evimize kadar götürüp, içeri sokuyorlar. Okul çıkışında Özel Tim bizi tehdit ediyor, küfürler savuruyor. Onlar ne yaparlarsa yapsınlar, bizim özgürlük mücadelemizi durduramayacaklar. Onların burnundan fitil fitil getireceğiz. Bizi hiç bir güç özgürlük yolundan çeviremez. Biz kadınlardan ve kızlardan kork*

sunlar" diyor.

KIZILTEPE

23 Mart günü tüm kepenkler indi, işyerlerinin hepsi kapandı. Fırınlar ise ekmek ihtiyacını karşıladıktan sonra kapattılar. Özellikle 8-10 yaşlarındaki çocuklar sık sık gösterilerde bulundular ve hepsinde de polisin hışmına uğradılar.

Yaşlı kadın Zeré ÇOBAN Deng muhabirine; *"Yaz, muhakkak adımı da yaz. İstersen anamın, babamın, dedemin de adlarını yaz. Onların hepsi yürekleri yaslı öldüler. Leşker Kürtlerin başına çok iş getirdi. Milletimiz yazıktır. Bizden ne istiyorlar. Bıraksınlar bizi rahat edelim. "NİYE KÜRTLER MİLLET DEĞİL Mİ?"* diyor.

İşte Kızıltepe'deki direniş... Yorumsuz!

MİDYAT

Kepenk kapatma eylemine 23 Mart günü öğlene doğru ara verildi. Her tarafı asker tutmuş. Yer yer mevzii gösteriler oluyor.

BATMAN'DA DEVLET TERÖRÜ

Kürdistan'daki kitle eylemleri Batman'da da etkili bir şekilde kendisini gösterdi.

Yaklaşık 200.000'e varan nüfusuyla bölgenin önemli merkezlerinden biri olan Batman'da yoğun gösteriler yapıldı. Tüm işyerleri kapatıldı, çeşitli protestolar ve yürüyüşlerle kitle eylemleri gerçekleştirildi.

Devlet çileden çıkmıştı. *"Milli Mutabakat Zirvesi"*nde alınan kararlar uygulanacaktır. eski Mecburi İskan Kanunu, Takrir-i Sükun Yasası ve daha çok şiddet kullanılarak ezme yöntemleri uygulanıyor.

O yüzden de, polis, Özel Tim, Özel Jandarma birlikleri Batman'ın üzerine çullandı. En başta da Batman kaymakamı Ali Ülger yürüyordu. Artık kepenkler parçalanıyor, kapı çerçeveleri indiriliyor, camlar kırılıyor, kilitler parçalanıyordu. Bu arada Özel Tim havaya yaylım ateşi açıyor, silah sesleri fabrika bacalarını susturuyordu. Öte yandan Öncü Eczanesi, kaymakam Ali Ülger'in bizzat kendi marifetiyle tahrip edildi. Kaymakam büyük bir vatan aşkıyla *"destur deyip"* çekici eline aldı ve camları aşağıya indirdi. Bu milli görevde kendisinin de *"tuzu-biberi olsun"* istemişti.

Siirt Valisi Atilla Koç ve diğer yüksek şahsiyetlerin bütün çabalarına, belediye hoperlöründen yapılan tüm çağrılara rağmen hiç bir esnaf kepenk açmadı.

Bunun üzerine *"devlet"* saldırısı daha haşin bir şekil almaya başladı. Her yer ana-baba gününe döndü... Şefkatli(!) devlet'in Batman esnafına verdiği maddi zarar 3 milyarı geçiyordu. Bu arada bir çok insan yaralanmış, 150 kişi gözaltına alınmıştı.

Avukat Zübeyir Aydar, olayları vahim olarak niteliyor, eleştirilerde ve kınamalarda bulunarak şunları söylüyor:

"(...) Devlet Batman'da terör estirdi. Bu saldırgan politikalarla bir sonuç alınamayacak. Onlar bu gidişle kaybedeceklerdir."

Av. AYDAR, aynı zamanda Siirt Cumhuriyet Savcılığı'na başvurarak, Vali Atilla KOÇ, Batman kaymakamı Ali ÜLGER, Siirt Emniyet Müdürü İsmail BARDAKÇI ve adlarını tespit edemediği polisler hakkında suç duyurusunda bulunmuştur.

Öte yandan, aynı olaylarda Batman'daki Japon ve Paris Pasajlarındaki dükkanların yağmalandığını esnaflar yana yakıla anlatıyorlar. Elektronik araçlar ve diğer eşyalar, el-ayak altında parçalanmış ve çalınmış.

Bir Özel Tim görevlisi, hayvani sesler çıkartarak bir dükkanın vitrinini parçalamış, sonra da çocuklara dönerek "alın işte size istediğiniz kadar oyuncak" diyerek kahkahalarla gülmüş.

O sırada bir gurup çocukla görüşen DENG muhabirine A. Selam adındaki bir çocuk; *"Abi, teröristin kim olduğunu görüyorsunuz işte..."* diyerek parmaklarıyla zafer işareti yapmış.

3 Nisan akşamına gelindiğinde Batman'ın özet olarak tablosu böyle idi. Esnaf enkazı nasıl temizleyeceğini düşünüyordu.

Esnaftan F.Ü. ile görüşen DENG muhabirine, F.Ü. şunları söylüyordu:

"Kardeşim, biz kurtulamadıkça bizi her zaman böyle ezecekler..."

HANİ

Kürdistan'da dinerişler devam ediyor. 7.4.1990 Cumartesi günü Diyarbakır'ın Hani ilçesinde de yoğun gösteriler yapıldı. 200'e yakın esnaf kepenk kapattı. Özel Tim'in gözaltına aldığı 15 esnaf şiddetli protestolar sonucunda daha sonra serbest bırakıldı. İlçe de yalnız belediyeye ait fırının açık olduğu öğrenildi.

Devlet yetkililerinin Cami'den yaptıkları anonslara rağmen dükkanlar açılmadı, esnafın eylemi sürdü.

KOZLUK

Özgürlük direnişi Siirt'in Kozluk ilçesini de sardı. 6 Nisan cuma günü esnafın tam katılımıyla kepenkler indirildi. Halk yer yer gösterilerde bulundu. İlçedeki gergin hava hala devam ediyor. Güvenlik güçleri sürekli takviye yaparak sıkı önlemler alıyor.

NUSAYBİN DİRENİŞİ SIRASINDA YAPTIĞIMIZ TELEFON GÖRÜŞMELERİ, RÖPORTAJ VE GÖNDERİLEN MEKTUPLARDAN BİR KISMINI AŞAĞIDA BULACAKSINIZ.

NUSAYBİN BELEDİYE BAŞKANI MUSLİM YILDIRIM ANLATIYOR

"Şu anda çok endişeliyim. Özel tim halkı tahrik ediyor, provokasyon yaratmak istiyor. Özel tim halkın üzerine ateş saçıyor. Halk silahların üstüne kol-kola girerek yürüyor. Kepenkler indirildi. Ekmek yok. Devlet bize baskı yapıyor. Olağanüstü bölge görevlileri bize sormadan belediyeye giriyor, zorla anons yaptırıyorlar, araçlarımıza cebren el koyuyorlar.

Şu anda özel tim evlere baskın yapıyor. Kadınlar ve çocuklar "tilili" çekerek onları protesto ediyorlar. Basına ve gazetecilere görev yaptırılmıyor. Her taraf asker-tank, panzer dolu. Polisler ve özel timler sürekli operasyonda. Çok yaralı var."

NUSAYBİNLİ ORTA YAŞLI BİR YURTSEVERİN MEKTUBUNDAN...

Nusaybinli orta yaşlı bir yurtseverin **DENG**'e gönderdiği mektubundan bazı bölümler;

"(...) İlkin korkuyordum. Özel timler bizi kırar geçirir sanıyordum. Kalabalıktık, ama ne yapıp yapamayacağımızı pek bilmiyordum. Öbür sokağa girdiğimde kendimi cengaverlerin içinde buldum. Kadınların ve çocuklarımızın canlı ve yürekli mücadelelerini görünce gençleştim.

(...) Uçtum, uçtum özgürlüğe uçtum. Atılan taşlarla beraber ben de coştum. Oh, atılan taşlar, o kepenk sesleri ne hoştu. (...) Atılan taşlar TRT'yi, Özal'ı, İnönü'yü, Demirel'i, Ecevit'i susturdu. Kürt nasılmış...

(...) Nusaybin'in yaralısı vardı. Yüzlerce tutuklusu vardı. Ama önemi yoktu. Bütün Kürdistan şehirleri birbirlerini düşünüyordu. Silopi düşünüyordu. Cizre düşünüyordu. Kızıltepe-Derik düşünüyordu. Diyarbakır düşünüyordu. Kürdistan Halkı Nusyabin ile beraber bir bütündü. Devrimcisi, hacısı, hocası, esnaf-köylü zulmün karşısında birlikti. Davamızda hepimiz beraberiz.

(...) **Şemsettin ÇİFTÇİ***'yi gördüm. Yaralandığı zaman, ambulansa götürülüyordu. Kafası kanlar içindeydi. Elindeki taşları bırakmak niyetinde değildi. Cebinde taşlar vardı."*

NUSAYBİN OLAYLARININ BAŞLADIĞI İLK GÜNÜN AKŞAMI MARDİN MİLLETVEKİLİ ADNAN EKMEN İLE YAPILAN BİR TELEFON GÖRÜŞMESİ;

DENG; *Sayın Ekmen, bildiğiniz gibi Nusaybin'de oluşan olaylar sırasında bir çok kişinin yaralandığı, ölülerin bulunduğu sanılıyor. Sizin bu olaylar hakkında bilgilerinizi ve girişimlerinizi öğrenebilir miyiz?*

A. EKMEN; Ben bugün Mardin valiliğini aradım. Vali yok dediler. Vali muavinleri ve Nusaybin kaymakamı ile görüşmek istedimse de "yok yok" diye cevap verdiler.

Bugün mecliste İlhami Binici'nin gündem dışı bir konuşması vardı. Nusyabin olaylarını da gündeme getiren Binici, "Bu olay Doğu'da estirilen terörün bir parçasıdır. Amaç Türkiye'de demokrasiyi askıya almaktır" dedi.

Yarın, ben, Ahmet Türk, Mehmet Kahraman, Tevfik Koçak ve büyük ihtimal Cüneyt Canver hep beraber Nusaybin'e gidiyoruz.

DENG; *Peki efendim acaba Nusaybin'deki olaylar hakkında neler düşünüyorsunuz, olayı nasıl yorumluyorsunuz?*

A. EKMEN; Orada çok vahşice bir devlet terörü estiriliyor. Özel Tim halkı tahrik edip olaylar çıkarmış. Ben Nusaybin'deki olayı halkın, güvenlik kuvvetlerinin baskıcı tutumlarına karşı tepkisi olarak yorumluyorum. Devlet şiddete dayalı politikasını terk etmelidir. Bu olay bile tek başına bu politikanın iflas ettiğinin kanıtıdır.

Olayda ölenler olduğunu duydum. Çok üzüldüm. Halkıma başsağlığı diliyor, tahriklere kapılmamasını istiyorum. Yetkili makamlardan öldürme olaylarının sorumlularının derhal bulunup cezalandırılmasını istiyorum.

DENG; *Çok teşekkür ederiz Sayın Ekmen.*

A. EKMEN; Ben teşekkür ederim, bütün çalışmalarınızda başarılar dilerim.

NUSAYBİN OLAYLARININ ÇIKTIĞI İLK GÜNÜN AKŞAMI İSMİNİN AÇIKLANMASINI İSTEMEYEN BİR NUSAYBİNLİ İLE YAPTIĞIMIZ TELEFON GÖRÜŞMESİ;

DENG; *Bize olayların nasıl oluştuğunu anlatır mısınız?*

CEVAP; Dün öldürülen Kamuran Dündar'ın cesedi Mardin'e getirilmiş. Babası Yusuf Dündar hastahaneye giderek oğlunun cesedini istemiş. Hastahanedeki yetkililer cesedi ancak sabaha doğru saat 04.00'de vermişler.

Sabah saat 7.30'da cesedi 200 kişilik bir kalabalık mezarlığa götürürken onların etrafını vurucu tim ve polisler sardı. O kalabalığın içinde ben de vardım. Az sonra kalabalık daha da arttı. Yaklaşık olarak 1500 kişiye ulaştı. Cesedi gömdükten sonra öldürülen Kamuran'ın akrabaları gençlere "Olay çıkarmayın, yoksa diğer ölülerimizi vermezler" diyerek uyardılar. Cenaze merasiminden sonra kalabalığın bir kısmı da öldürülen Kamuran'ın babasıyla beraber evine doğru gittiler.

Polisler çarşıya doğru giden 50–60 kişilik gurubun önünü kestiler. Durakladılar. Niye yalan söylüyeyim o gurubun içinde ben de vardım. Bizim tam arkamızdan da bir gurup polis geldi ve çatışma başladı. Polisler ellerindeki jop ve sopalarla insanları dövmeye başladılar. Guruptaki insanlar kaçmaya başlayınca ateş ettiler. Uzun bir süre kalabalıkla polisler arasında çatışmalar oldu. Bizim gurup yavaş yavaş halkın katılımıyla büyüdü. Herkes ellerine geçirdikleri taşlarla, polislere karşılık vermeye başladı. Polisler yaklaşık olarak 300–400 kişiyi gözaltına aldılar. 12 Yaşında olan benim yeğenimi gözaltına almışlar.

DENG; *Yeğeninizin ismi neydi?*

CEVAP; İsmi mi? Yok, yok ismi olmaz. Zaten götürülenlerin çoğu 12–15 yaşları arasında.

DENG; *Şu anda ilçede genel durum nasıl acaba?*

CEVAP; Şu anda ilçede herkes tedirgin bir durumda. Bugün olaylardan hemen sonra okullar kapandı. Lise, orta ve ilkokulların hepsi kapalı. Vallahi bugün ekmeksiz kaldık.

DENG; *Neden ekmeksiz kaldınız?*

CEVAP; Çünkü tüm işyerleri kapandı. Halk dükkanlarını kapatarak olayları protesto etti.

DENG; *Peki olaylardan sonra evleri aramaya başladılar mı?*

CEVAP; Yok, yok şimdi evleri aramıyorlar. Sahi siz nerden arıyordunuz?

DENG; *Biz* **DENG** *Dergisinden arıyoruz efendim.*

CEVAP; DENG *mi? Evet ben biliyorum* **DENG***'i. Bir kaç sayısı bende var. Az önce onları sakladım.*

DENG; *Başka söyleyecekleriniz var mı?*

CEVAP; Şimdilik bu kadar. Sonrasını öğrenirsiniz.

DENG; *Teşekkür ederiz.*

CEVAP; Bir şey değil.

CİZRE OLAYLARININ HEMEN SONRASINDA YARALILARI DİYARBAKIR'A HASTAHANEYE GÖTÜREN ve CİZRE OLAYLARINI SONUNA KADAR YAŞAYAN BİR CİZRE KÖYLÜSÜYLE YAPILAN GÖRÜŞMEYİ SUNUYORUZ;

DENG; *Olayın gelişimini kısaca aktarır mısınız?*

OSMAN FARUKOĞLU; Nusaybin olayını kınama amcıyla Cizre'de bazı olayların olacağı söylentisi bir kaç gün önceden ortalıkta dolaşıyordu. Bu arada emniyet güçleri Cizre'deki duyarlı, devrimci güçleri toplayıp Silopi'ye gönderiyorlardı. Sözümona yetkililer olayın Newroz bayramına tedbir olarak yapıldığını ve Newroz'dan sonra alınan bu insanların bırakılacağını söylüyorlardı. Buna tepkiler pazartesi gününden itibaren başladı.

Pazartesi günü bazı insanlar bütün Cizre köylerine giderek, onları Cizre'de bir yürüyüşe davet etmişti ve aynı şahıslar esnaflara kepenklerini salı günü Nusaybin'de öldürülen insanlar ve Cizre'den alınıp nereye götürüldüğü belli olmayan insanlar için eyleme çağırmışlardı.

Salı günü saat dokuzda Cizre'nin girişinde çoğunlukla köylülerin oluşturduğu 150 kişilik bir gurup adliye binasına doğru bir yürüyüş yaptılar. Adliyenin oraya kadar herhangi bir müdahale olmadı. Ancak oraya kadar yürüyüşe katılanların sayısı 500'e varmıştı.

DENG; *Hükümet konağına vardıktan sonra yürüyüş dağıldı mı?*

OSMAN FARUKOĞLU; Yürüyüşe katılım arttıkça, ortam gittikçe daha da canlandı. Dört yoldan tekrar devam etti.

DENG; *Çatışma nasıl çıktı?*

OSMAN FARUKOĞLU; Çatışma yürüyüşün önüne polis, jandarma, Özel Tim barikat kurmakla, eylemciler de barikat kurup, ateş yakınca, birden

herhangi bir uyarıda bulunmadan ateş açtılar. Beş kişi öldürüldü. Yaklaşık 40–50 kişi yaralandı. Yaralılardan 5 tanesi ağır olup Diyarbakır'a getirildi. Kalan bir kısım yaralılar Cizre devlet hastahanesinde olup, bazıları da yakalanmaktan korkup evlerde tedavi ediliyorlar.

DENG; *Çatışmalardan sonra yürüyüş dağıldı mı?*

OSMAN FARUKOĞLU; Hayır, dağılmadı. Yaralılar kaldırılınca da kadınlar tilili çekiyor, alkış tutuyor ve yürüyüşçüler slogan atıyordu. Rütbeli biri şöyle bir emir verdi o esnada; "ateş serbesttir. Öldürülen insanlar için hiç bir şekilde yasal bir işlem yapılmayacaktır."

DENG; *Peki yanan binalar nedir acaba, kim yaptı?*

OSMAN FARUKOĞLU; Tarım ilçe müdürlüğü ateşe verilmiş. Bir de şu anda boşaltılmış durumda olan Dicle karakolu Yakılmış. Ancak bunu yapanlar belli değildir. Eylemcilerin yaptığı kanısında değilim.

DENG; *Atılan sloganlar hangileri idi?*

n **OSMAN FARUKOĞLU;** "BIJİ AZADİ", "BIMRE KOLETİ", "BIMRE FAŞİZM", "BIJİ KURDİSTAN" vb.

KAMURAN DÜNDAR'IN BABASI BAĞIMSIZ BELEDİYE MECLİS ÜYESİ YUSUF DÜNDAR İLE YAPILAN TELEFON GÖRÜŞMESİ

DENG; *Sayın Dündar, bize olayların nasıl başladığını anlatır mısınız?*

DÜNDAR; Gayet tabi, oğlumun cenazesini hastahaneden almak üzere gittik. Ancak, daha önce vereceklerini söyledikleri halde cenazeyi vermediler. Cenazeyi ancak bu sabah saat 04.00'de alabildik.

Sabah saat 7–7.30'da gayet sakin bir şekilde, geleneklerimize uygun olarak mezarlığa gitmek üzere 10–15 kişiyle evden çıktık. Bilirsiniz burada herkes akraba, kısa bir süre sonra bu sayı yaklaşık olarak 200 kişilik bir guruba dönüştü. Mezarlıkta bu kalabalık daha da arttı. Polis ve vurucu timler de kalabalığı çembere almışlardı. Oğlumu gömdükten sonra hep beraber çıktık. Bizden sonra kadınlar mezarlığa girdiler.

DENG; *Özellikle öğrenmek istediğimiz bir şey var. Açıklığa kavuşturur musunuz, mezarlıktan ayrılırken bu kalabalık gurup gösteri yaptı mı?*

DÜNDAR; Kesinlikle hayır. Evimiz mezarlığa yakın, guruptan bir kısım dost ve akraba bizim eve doğru gittik. Geriye kalan kesim ise işyerlerine ve evlerine gidiyorlardı. Polisler ve vurucu timler bu gurubu arkadan ve önden sıkıştırıp ellerindeki sopalarla vurmaya başlamış. Halk da zaten birikimli ve yastan dönüyor, buna en sıradan insani tepkisini gösteriyor. Zaten her gün baskıyla yaşıyor, gırtlağına kadar gelmiş, artık yutamıyor ve patlıyor. Böylece canı pahasına da olsa kendini ortaya koyuyor.

DENG; *Efendim ateş açma olayı nasıl oldu?*

DÜNDAR; Bu panik ve kaçışmada vurucu tim ve polisler düşe kalka kaçışan halka ellerindeki silahlarla ateş açmış.

DENG; *Sayın Dündar, gözaltına alınan kaç kişi var acaba?*

DÜNDAR; Bu kaçışmalardan sonra insanlar guruplar halinde yakalanıp otobüslere dolduruldu, tahminen 300–500 kişi arasında insan gözaltına alındı.

DENG; *Ölü ve yaralılar hakkında bir bilginiz var mı?*

DÜNDAR; Ellerinde çok sayıda yaralı var. İşin kötüsü bunların durumu çok ağır olsa bile hastahaneye kaldırılmıyorlar. Duyduğum kadarıyla Şemsettin ÇİFTÇİ kafasından yediği kurşunla ağır yaralanmış. Zamanında tıbbi müdahale görmediği için, önce Mardin'e daha sonra Diyarbakır'a sevk edildiğinde de yolda ölüyor.

DENG; *Şu anda kentte durum nasıl?*

DÜNDAR; Çarşıya çıkamıyoruz. Kimse başsağlına gelip gidemiyor. Kadın erkek fark etmiyor. Kim varsa gözaltına alınıyor. Bankalar, adliye, dükkanlar, tüm okullar, kısacası her yer kapalı.

DENG; *Gazeteciler ve basın mensupları yok mu? Oradalar mı?*

DÜNDAR; Bir çoğu zaten bölgeye sokulmuyor. Burda olan gezeteciler ise dövülüyor, film makineleri ellerinden alınıyor. Bazıları gözaltında. Burada kanun yok. Özel Tim'in, polislerin kanunu var.

DENG; *Peki Sayın Dündar. Biz DENG olarak sizin ve Kürt halkının başı sağ olsun diyor, yüreğimizin sizin ve halkımız için çarptığını bilmenizi istiyoruz. Bizimle görüştüğünüz için çok çok teşekkür ederiz.*

DÜNDAR; Sağolun, dostların başı sağolsun...

... VE AMED, YANİ DİYARBEKİR!

Zulme, baskıya, sömürüye, ulusal boyunduruğun hain ve uğursuz zulmüne karşı ayaklanan Kürdistan halkının direnişi dalga dalga yayılarak Diyarbakır'da şahlandı.

Yüzbinlerle ifade edilen nüfusu, devrimci ve demokrat güçlerinin gelişkinliği ve yine yurtsever kitlesiyle Kürdistan'ın merkezi şehirlerinden biri olan Diyarbakır sömürgecileri her zaman ürkütmüştür.

Bu nedenle, son günlerdeki Kürt Halk Direniş Hareketi'nin Diyarbakır'da da yankılanması büyük bir anlam ifade edecekti.

O yüzden sömürgecilerin eli yüreğindeydi. Çok korkuyorlardı. Panik ve telaş içindeydiler.

Yurtsever Diyarbakır halkı ise tetikteydi... Şimdilik, olması gereken yapılacaktı. Sinyalini almış, işaret bekliyordu.

www.arsivkurdi.org

Nihayet, 27.3.1990 tarihinde Diyarbakır'da **"DEMOKRATİK PLATFORM"** imzalı bir bildiri dağıtıldı. Bildiri ulusal demokratik güçlerin ortak kararı ile kaleme alınıp, bütün güçler tarafından Diyarbakır'ın her tarafına yoğun olarak dağıtıldı. Özellikle Diyarbakır'da esnafa dağıtılan ve onları **"KEPENK KAPATMAYA"** çağıran bildiriyi, tüm yurtsever Diyarbakır halkı sevinç ve coşkuyla karşıladı.

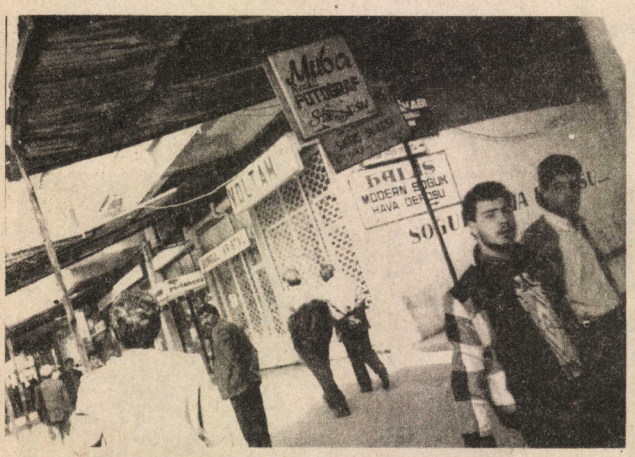

Tam metni dergimizin iç kapağında yayımlanan **"DEMOKRATİK PLATFORM"** bildirisiyle esnaf 30.3.1990 günü **"KEPENK KAPATMAYA"** çağrılıyordu.

Kürt halk hareketlerinin Diyarbakır'da da kendisini göstereceğini tahmin eden devlet ve onun güvenlik güçleri daha on gün öncesinden tedbirler almaya başlamış, Diyarbakır'a takviye olarak binlerce polis ve özel görevli yığmıştı. Diyarbakır'ın tüm işlek caddelerindeki stratejik noktalarda özel önlemler alınmıştı. Halkın geliş–gidişi kameraya alınıyordu.

Böylece halka gözdağı vermek, onları korkutmak istiyor ve muhtemel operasyonlar için hazırlık yapılıyordu. Halk, bu duruma karşı yoğun tepkiler gösterdi. Basına, dergi bürolarına ve İnsan Hakları Derneği'ne başvurarak şikayetlerde ve protestolarda bulundu. Arkasından da 30 Mart Cuma günü esnafın kepenk kapatmasıyla Diyarbakır Direnişi başladı.

YALNIZ BİR GÜNLÜK DİRENİŞ

Diyarbakır'da esnaf bir gün için kepenk kapatmaya çağrılmıştı. Bu da **"DEMOKRATİK PLATFORM"**un Bildirisi'nde aynen şöyle ifade ediliyordu:

"Diyarbakır'da 30.3.1990 Cuma günü sabahtan akşama kadar kepenk kapatma eylemi yapılacağından tüm işyerlerinin açılmamasını saygılarımızla duyuruyoruz."

Bu ÇAĞRI BİLDİRİSİ'nin **"PPKK, KUK–SE, TKSP(Özgürlük Yolu), ALA RIZGARİ"** tarafından dağıtıldığı ve direnişin de bunlar tarafından organize edildiği söyleniyor. Bu durum basında ve kamuoyunda da bu şekilde ifade ediliyor.

Diyarbakır halkı ve esnafı gönüllü olarak bu çağrıya aynen uydu.

Diyarbakır'da her gün daha gün ışır–ışımaz kepenkler açılır, sokaklar ve caddeler hareketlenmeye başlardı. Oysaki, 30 Mart günü, caddeler ve sokaklar anlamlı bir sessizliğe bürünmüştü, kepenkler açılmıyordu. Ve Diyarbakır halkı yurtsever evlatlarının çağrısına yürekten katılmış, başlattığı direnişiyle de mesajı aldığını belli etmişti.

Diyarbakır'ın çok geniş alana yayılan bir kent olması, farklı farklı sınıf ve kesimlerden olan insanla-

rın yoğunluğu ve homojen yapıda bir kent olmaması ve yüzbinlerle ifade edilen nüfusu gözönüne alındığında, **"Diyarbakır Direnişi"**ne katılımın çok yüksek olması sömürgecileri derin derin düşündürdü. Onlar bu özellikleri gözönünde bulundurarak *"belki katılım az olur"* diye yüreklerini ferahlandırmak istiyorlardı. Ama bekledikleri olmadı. Direniş coşku ve sevinçle selamlandı.

Diyarbakır esnafının % 70–80'i kepenk indirdi. Sınıfsal çıkarları sömürgecilerle uzlaşanlar ve gericilerle birlikte hareket edenler çıkarılırsa, katılım oranının % 100 olduğu açıkça görülür.

Direnişe katılımın bu derecede yüksek oluşu egemenleri korkuttu. Diyarbakır'a daha önce yığılan desteklerle birlikte güvenlik güçleri seferber edildi. Esnaflar evlerinden alınarak dükkanlar zorla açtırılmak istendi. Zaman zaman, evinden alınarak dükkanını açtırmak için getirilen esnaflarla polisin didiştiği

görüldü. Bunlardan bazıları tehdit ve zorbalıklar yüzünden işyerini açtı. Çoğu esnaf ise her şeyi göze alarak direndi ve direnişi sürdürdü.

Diyarbakır Direnişi'ni günün *"SABAH"* ve *"AKŞAM"* safhalarıyla izlediğimizde genel olarak şöyle bir tabloyu gözlemliyoruz:

Öğlene Kadar :

BAĞLAR semti eyleme tamamen katılmıştı. (Bu semtin çoğunluğunu emekçi halk ve işçiler oluşturuyor.)

OFİS semti eyleme tamamen katılmıştı. (Bu semtte orta katmandan insanlar ve varlıklı kişiler oturuyor.)

SUR İÇİ, yüzde elli dolaylarında katılım olmuştur. (Varlıklı kişilerin yoğun olduğu bir semt.)

Akşam :

BAĞLAR direnişe sonuna kadar kepenk açmadan devam etti.

OFİS saat 15.00'den sonra yer yer açtı.

ŞEHİTLİK saat 14.30'dan sonra % 30 civarında açtı.

SUR İÇİ öğleden itibaren önemli oranda açtı.

Bu bilgiler ışığında direnişin oldukça fazla bir katılımla gerçekleşmiş olduğu görülüyor.

Şanlı **Diyabakır Direnişi** halktan büyük bir destek gördü. Kadını, yaşlısı, genci, çoluğuyla – çocuğuyla herkes balkonlara, pencerelere çıkarak sürekli alkışlarla tempo tuttular, dolaşan güvenlik güçlerine ve askeri araçlara karşı zafer işaretleri yaparak protestolarda bulundular. Yer yer caddelerde, sokaklarda halaylar çekildi, türküler söylendi. Caddeler ve asfalt üzerine yazılar ve sloganlar yazıldı. Gecenin geç vakitlerine kadar kentin çeşitli yerlerinde gösteriler yapıldı. **"BERXWEDAN JİYANE – BIJİ AZADİ"** sloganları sık sık duyuldu.

SİLVAN'DA...

"DEMOKRATİK PLATFORM"un çağrısını alan SİLVAN daha önceden harekete geçmiş, adeta Diyarbakır geliyor dercesine güçlü bir direniş başlatmıştı. Zaten, Silvan her zaman duyarlıdır. Kürdistan'da çakan şimşek şimdi de orada parıldıyordu. Silvanlılar özgürlüğü selamlıyordu. **Zekiye ALKAN**'a mesaj gönderiyordu.

Silvan'da tüm işyerleri kapandı. Yoğun gösteriler yapıldı. Kürt halkı orada da özgürlük istedi, baskıları protesto etti.

ÖZGÜRLÜK ATEŞLERİ LİCE'DE

Kürdistan'ın bir çok yerinde yanan özgürlük ateşleri 4 Nisan 1990 günü Lice'ye de sıçradı. Esnafların tümü kepenk kapatarak Kürdistan'da Kürt halkına karşı yürütülen terör ve sömürüyü protesto etti. Kürt halkı Kürdistan'ın bu şirin ilçesinde dayanışmanın anlamlı bir örneğini sergileyerek sömürgeci güçlerin uykusunu kaçırdı, Kürt halkı Lice'nin görkemli direnişinden tüm dünyaya özgürlük adına bir selam yolladı. Lice halkının bu kararlı ve umutlu protestosu karşısında müdahalede bulunmaktan çekinen sömürgeci güçler; işyerlerini kapatan esnafları saptamak ve sık sık işyerlerinin açılması için çağrı yapmakla yetindiler.

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL BAŞKANI NEVZAT HELVACI DİYARBAKIR'DA BASIN TOPLANTISI YAPTI

İnsan Hakları Derneği Genel Başkanı Nevzat HELVACI, Diyarbakır Gazeteciler Cemiyeti'nde basın toplantısı düzenledi.

HELVACI, basına geniş açıklamalarda bulundu, devlet teröründen, hukuk dışı davranışlardan, keyfi uygulamalardan doğan olumsuzlukları anlattı.

"Toplumsal olayların üstüne sopayla gitmenin çözüm olmadığını" vurgulayan İHD Genel Başkanı Nevzat HELVACI; *"Etnik kökenimiz ne olursa olsun eşit işlem görmeliyiz"* dedi.

HELVACI basın toplantısında şunları da söyledi:

"(...) Dernek, üyesi gazeteci – yazar Mustafa EKMEKÇİ, Genel Yönetim Kurulu Üyesi Hıdır OKTAY ve genel başkan Nevzat HELVACI'dan oluşan bu heyeti bölgeye gönderdi. Bu heyete, Diyarbakır şubemizden Yönetim Kurulu Üyeleri Mustafa Özer, Fethi Gümüş ile üyeler Vedat Aydın ve Fevzi Veznedaroğlu da katıldılar. Heyet olarak Cizre'de incelemeler yaptık. Belediye Başkanı, Kaymakam ve halktan kişilerle görüştük. Bu geziyle ilgili değerlendirmelerimizi, sizlerin aracılığıyla kamuoyunun bilgisine sunuyoruz.

(...) Güneydoğu'da bugüne değin uygulanan resmi politikaların, ileri boyutta, olumsuz sonuçlar doğurduğu, son günlerde yaşanan olaylarda ortaya çıkmış bulunuyor. Baskıya, şiddete ve yasaklamaya

dayalı devlet politikası yöre halkında bir güven bunalımı yaratmış ve bunalım, toplu tepkisel hareketlerle ifade edilmeye başlanmıştır. (...) Öldürme yaralama eylemleri gündelik olaylar görünümü kazanmıştır. Bugün, Güneydoğu'da yaşama hakkı güncel bir sorundur. Bu noktaya ulaşılmasında 12 Eylül askeri darbesinin (...) ağır baskı ve işkencelerin katkısını da gözardı etmemeliyiz.

(...) Devlet, Hukuk içinde davranmakla yükümlüdür. (...) Devletin bu ilkeyi ihmal etmeye hakkı yoktur.

(...) Evrensel tüm insan hakları belgelerinde dil, din, cinsiyet, siyasal görüş ve etnik köken ayrımını reddeden eşitlik ilkesi yer alır. Salt Kürtçe konuştuğu, türküsünü söylediği için, kendi geleneklerinin gereğini yerine getirdiği için, insanlara baskı yapmak, temel insan haklarına aykırı bir uygulamadır. (...) İsviçre'de, kaybolmaya yüz tutmuş Romans dilini korumak için, bu dil resmi diller arasına alınmıştır.

DİYARBAKIR'IN BAĞLAR SEMTİNDE A.Ç. ADINDA BİR ESNAFLA YAPTIĞIMIZ GÖRÜŞMEYİ OLDUĞU GİBİ SUNUYORUZ...

DENG; *Gazeteler Diyarbakır'da* **"Demokratik Platform"** *adlı bir bildirinin dağıtıldığını yazdılar. Siz bu bildiriyi gördünüz mü?*

A.Ç.; Bildiriyi gördüm. Benim dükkanıma kepenk altından atılmıştı. Sabah dükkanı açarken kepengin altından atılmış bildiriyi gördüm. Bildiride Cizre, Nusaybin, Silopi, İdil ve diğer yerlerde yapılan kepenk kapatmaya destek amacıyla ayrıca baskıları protesto için tüm esnaflardan bir günlük kepenk kapatmalarını istemekteydiler.

DENG; *Bildiriyi okuduktan sonra siz ne yaptınız?*

A.Ç.; Komşu dükkanlara gidip böyle bir bildirinin atılıp atılmadığını sordum. Onlar da atıldığını söylediler. Bunun üzerine epeyce konuştuk ve cuma günü dükkanlarımızı kapatmaya karar verdik.

DENG; *Dükkanlarınızı kapattıktan sonra Diyarbakır'da genel olarak neler oldu?*

A.Ç.; Cuma günü sabah evden dışarı çıktığımda yoğun biçimde, polislerin yaya ve arabayla dolaştıklarını gördüm. Polisler kameralarla kepenk indiren dükkanları çekiyorlardı. Dükkanlarını açmayanlara ceza vereceklerini, soruşturma yapacaklarını anons ediyorlardı. Özellikle Büyük Postahane'den Dağkapı'ya doğru ve Dörtyol'dan Mardinkapı'ya olan caddelerde polisler esnaflara küfür ediyorlardı.

Şehitlik'te polisler dükkanlarını kapatan kişilerin adreslerini tespit edip, evleri dükkanlarına yakın olan kişileri getirip dükkanlarını zorla açtırıyorlardı. Birini kahveden kaldırıp dükkanını zorla açtırıp *"Biz burada bekliyoruz. Dükkanını açık bırak, satışını yap, yoksa sana ceza keser soruşturma açarız."* demişler. **Buna rağmen oradaki kişi** *"Dükkanımı da size bırakıyorum, benden ne istiyorsunuz?"* diyerek dükkanını açık halde bırakıp çekip gitmiş.

Mardinkapı'da, Bağlar'da ve değişik yerlerde bir çok dükkanın camları polisler tarafından kırılmış.

DENG; *Genel olarak Diyarbakır'da kepenk kapatma eylemine katılım ne oranda gerçekleşti?*

A.Ç.; Diyarbakır'da Melikahmet Caddesi, Büyük Postahane'nin Dağkapı'ya doğru giden caddesinde 10.30–11.00 arasında bir kaç dükkan açıldı. Mardin Kapı ve diğer sur içindeki yerlerde 11.30–12.00 aralarında bazı dükkanlar açılmaya başladı. Bağlar'da dükkanların tam gün kapalı olduğu görüldü. Ofis'deki esnaflardan bazıları 15.00 sıralarında dükkanlarını açtılar.

DENG; *Kepenk kapatma eyleminin ertesi günü olay çıktı mı?*

A.Ç.; Ertesi gün çok sıkı bir polis kontrolü başladı. Caddelerde, sokaklarda kimlik kontrolleri yapıldı. Önceden tespit ettikleri dükkanlara gidip dükkan sahiplerinin ev adreslerini ve kimliklerini kontrol ettiler.

DENG; *Tekrar böyle bir eylem olsa dükkanınızı kapatır mısınız?*

A.Ç.; Evet kapatırım. Biz Kürdüz. Nusaybin'de, Cizre'de ve diğer yerlerde bize karşı yapılanları protesto için dükkanlarımızı kapatmıştık. Bugün yine aynı şeyler için dükkanımı kapatmaya hazırım.

DENG; *Son bir soru daha sormak istiyoruz. Direnişe Diyarbakır halkının katılımı nasıldı, izlenimleri ne oldu?*

A.Ç.; Halk büyük sevgi ve heyecanla direnişi destekledi. Kadınlar, çocuklar, gençler ve yaşlılar balkonlara ve pencerelere çıkıp sevgi gösterisi ve zafer işaretleri yapıyorlardı. sokaklarda çok gösteri yapıldı. O gün gece saat 12.00'lere kadar insanlar zaman zaman sokaklarda, caddelerde ve kenar semtlerde topluca türküler söyleyip, oyun oynadılar, alkış çaldılar. Caddelere asfaltların üzerine yazılar yazdılar. Ne bileyim, çok şeyler yaptılar. Halk direnişi sevinçle konuşuyor.

DENG; *Teşekkür ederiz.*

A.Ç.; Sağ olun... Dergilerimiz Yaşasın...

YENİ BİR TAKRİR-İ SÜKÛN VE YENİ ZORBALIKLAR

C. MERT

Cumhuriyetten bu güne kadar Türkiye'de fırtınalar dinmedi. Türkiye uzun bir süre milli şeflerle ve tek partiyle yönetildi. Kürtlere karşı kırım hareketinden sonraki çok partili yaşam sahnesinde de hep devlet partileri at oynattı, sürekli darbelerle topluma göz açtırılmadı.

1925 yılı başlarında çıkarılan bir kanunla da tüm Türkiye susturulmak istendi. 1925 yılında **Şeyh Sait İsyanı** kanla bastırıldıktan sonra çıkarılan bu kanun; **"Takrir-i Sükûn Kanunu"**ydu.

O günün hükümeti sözkonusu kanun çıkar çıkmaz önce basına saldırdı. Basını susturacak, kamuoyunu avucunun içine alacaktı. Haberler sansür edilecek, basın hükümete ve devlete köle olacaktı. Hiç bir kimse olup biteni öğrenemeyecek, aydınlanamayacak, kamuoyunun özgürce bilgilenme sürecine hiç bir katkı sağlayamayacak ve tüm Türkiye sağır, duyarsız, dilsiz ve lal olacaktı.

İşte bu sebeple hükümet daha kanun çıkar çıkmaz İstanbul'da yoğun operasyonlara girişti, 6 gazeteyi aynı anda kapattı ve bu gazetelerde yazı yazanları tutukladı. Herkes susmuştu. Çünkü devlet böyle istiyordu, muhteşem Takrir-i Sükûn Yasası böyle buyuruyordu.

Ardından, Kürdistan'da devlet politikaları ardı ardına patladı. 1927 yılında *"İdari Taksimat"* ve *"İdari Yapı"* değişikliklerine ilişkin kanunlar çıkartıldı. Bundan sonra da sürgünler başladı. Kürdistan'da yüzlerce aile batıya sürüldü. Zoraki sürgüne maruz kalan binlerce kişi çoluğuyla çocuğuyla yerlerinden, yurtlarından koparıldı.

Yine 1934 yılında çıkarılan **"Mecburi İskan Kanunu"** ile de Kürtler sürgünün büyük acılarını ve tahribatlarını yaşadı.

Kürdistan'da baskı ve tahakküm bugünkü gibi resmen ve açıkça uygulandı. 1927 yılında çıkarılan **"Umumi Müfettişlik Teşkilatına Dair"** kanunla bölge zapt-ı rapta alındı, olağanüstü yönetimler oluşturuldu.

Bu ve benzeri sert önlemler, baskı yasaları; baskıya, zora ve şiddete dayanan terör yöntemleriyle Kürt sorunu örtbas edilmeye çalışıldı.

Resmi devlet ideolojisi icat edildi, ırkçı-şoven-asimilasyoncu politikalar uygulandı. Türkiye'de sorunlar büyüdü, adeta içinden çıkılmaz karmakarışık bir yumağa dönüştü.

1970 yılı başlarına kadar Kürt sorunu bir sis perdesi altında tutuldu, tartışılamadı, kimse de bu sorunu yeteri kadar tartışamadı.

1945'li yıllardan sonra başlayan ve günümüze kadar gelen çok partili yaşam sürecinde de sürekli baskılar uygulandı, devlet politikası ve *"inkara dayalı resmi ideoloji"*, *"Güneş Dil' Teorisi"* ve *"Türk Tarih Tezi"* topluma zorla dayatıldı, bu ideoloji ve görüşlere aykırı görüş ve düşüncelerin serbestçe tartışılmasına ve özgürce araştırma, inceleme yapılmasına fırsat verilmedi. Yasaklar, tutuklamalar ve ağır cezalarla dolu günler yaşanarak bu günlere gelindi.

"Olağanüstü Hal Kanunu" ve *"Olağanüstü Bölge Valiliği"* uygulamasıyla da, tıpkı 1925-1930 yıllarındaki önlemlerle Kürdistan ve Kürt halkı sindirilmek istendi. Hatta bu dönemdeki baskılar daha yoğun olarak uygulandı, eskiden yasa çıkartılarak gerçekleştirilen sürgünler, son yıllarda gayri resmi yollarla, baskı ve terör yöntemleriyle Kürt halkı göçe zorlandı.

Olağanüstü Bölge Valiliği, baskı yasaları, zoraki göç, 2932 sayılı yasa vb. gibi zorbalıklarla istenilen yere varamadı. **Son günlerdeki Nusaybin'le başlayan ve diğer ilçelere de yayılarak süren ve Diyarbakır'da da kendini gösteren kitle hareketleri karşısında paniğe kapılanlar yeni baskı yasalarına başvurdular.**

Bu yüzden de, 10 Nisan 1990 günü çıkarılan

"Kanun Hükmündeki Kararname" ile **2. Takrir-i Sükûn Kanunu** yürürlüğe konuldu.

Bu yasa ile, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne tıpkı 1925-1930 yılları arasında uygulanan *"sürgüne gönderme"* yetkisi verildi.

Bu kanuna göre, Bölge Valisi'nin taaruzlarına karşı hiç bir mercide *"itiraz"* hakkı yoktur. Bölge Valisi'nin kolu Türkiye'nin dört bir bucağına ulaşabilecek, Edirne'den Hakkari'ye oradan da Kars'a, Erzurum'a kadar uzanabilecek, her istediğini yapabilecek, ağzından çıkan her söz bir *"kanun"* gibi uygulanacak.

Bölge Valisi, basını istediği gibi susturabilecek, onların ağzına kilit vuracak, Abdülhamit dönemini aşan sansürler uygulayacak, matbaaları ve yayınevlerini kapatacak... Öylesine bir yetki ki, Kürdistan'ın en ücra köşesindeki bir olayı, Edirne'nin herhangi bir ilçesinde konuşan, yazan, çizen herkesi cezalandırabilecektir.

Birinci kararname ile hızını alamayan hükümet arkasından ek bir kararname daha çıkartarak Muş, Bitlis ve Adıyaman'da da Olağanüstü Hal ilan ederek, bu illeri de Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamına aldı. Böylece Kürdistan'ın *"11"* ili Genel Valiliğe resmen bağlanmış oldu.

Bu kanunlarla Olağanüstü Hal Bölge Valisine geniş yetkiler verildi. Grev hareketleri dahil her şey izine bağlandı. Yine bu kanuna göre Bölge Valisi Türkiye'nin en ücra köşesine kadar hükmedebilecek. Nerede Kürtlerle ilgili bir haber, bir yazı varsa kudretli Bölge Valisi oraya hışım yağdırabilecek, Kürt sorununun tartışıldığı her yere istediği şekilde müdahale edebilecek, hakimleri ve savcıları da sürebilecek. Yani, 12 Eylül faşizmine *"takviye"* bir darbe daha...

ZİRVEDE OLUŞTURULAN MÜTABAKAT VE BAZI YANSIMALARI

Bu muhteşem kanunlar Kürtleri yıldırmak, yurtsever hareketleri zor durumda bırakmak, Kürt kimlikli yayınları boğmak ve basın dahil Kürt sorununu hiç bir alanda tartıştırmamak için çıkartıldı ama, bu kanunlar genel olarak tüm Türkiye'yi etkiliiyor ve basına da zor günler yaşatıyor.

Zirvede oluşturulan *"Milli Mutabakat"* adım adım uygulanıyor. Nitekim, Milli Güvenlik Kurulu'nun hazırlamış olduğu kanun taslağı, formalite olarak toplanan Bakanlar Kurulu tarafından sadece imzalanarak resmileştirildi.

Zaten, 9 Nisan Pazartesi günü saat 19.30'da Bakanlar Kurulu'ndan çıkan Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek; *"Milli Güvenlik Kurulu'nun tavsiyelerini kapsayan bir kararnameyi imzaladık"* şeklinde basına açıklamalarda bulundu. Basın da bunu aynı şekilde yazdı.

Darbe kuvvetindeki kararname açıklandıktan sonra buna karşı Kürdistan'da ve tüm Türkiye'de yoğun tepkiler oluştu ve dünyada geniş yankılar yarattı.

İstanbul'da basın toplantıları yapıldı. Dergiler Platformu olayı protesto eden etkinliklerde bulundu, bir de basın toplantısı düzenleyerek bu kanunlara karşı mücadele kararı aldıklarını açıkladı.

Bu arada, Hürriyet Ofset, 2000'e Doğru Dergisi'nin basımıyla ilgili olarak aralarındaki sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetti ve bu dergiyi basmadı. 2000'e Doğru olayı protesto etti.

Emeğin Bayrağı ancak Tercüman Tesislerinde bastırılabildi. Ancak, dağıtımı üstlenen Hürriyet, Dağıtım dergilerin tümünü polise teslim etmekten kendini alamadı.

Kamuoyunda tepkiler giderek yoğunlaşırken bazı siyasal parti liderleri de bu kanunlara karşı çıkar gibi göründüler. Zirveyi onaylayan, çok daha ileri giderek Kürt halkına karşı namluluların ateş kusmasını isteyen, *"silah-silah-silah"* diye yaygara koparan bu liderler kamuoyunda daha çok rezil olduklarını ve bu arada yoğun tepkiler aldıklarını da görünce, bu zorbalık kanunlarına bazı eleştiriler yönelttiler.

Halbuki herkes biliyor ki, Erdal İnönü de, Süleyman Demirel de bu kanunları onaylamış ve hatta daha sert yaptırımlar istemişlerdir. Şimdi de zihinleri bulandırmak, tepki aldıkları kamuoyuna şirin görünmek, onları kandırmak istiyorlar. Bu devekuşu politikalarını artık hiç kimse yutmuyor.

Çıkartılan kanunlar, kanun değil, düpedüz zorbalık yasalarıdır.

Bunlara karşı sessiz kalmayalım, bu zorbalıklara teslim olmayalım.

Yeni baskılar sökmeyecektir. Takrir-i Sükûn yasaları yırtılacak; Kürt ve Türk halkları bu zorbalıkları da aşacaktır!

Sansüre ve oto sansüre hayır!

Dergiler platformu, kamuoyunda yeni "Takrir–i sükûn Kanunu" olarak nitelenen Kanun Hükmündeki Kararnameyi bir Basın Toplantısı düzenleyerek protesto etti.
Platformun Basın Açıklamasını aşağıda sunuyoruz.

BASIN AÇIKLAMASI

T.C Devleti kurulduğundan beri, işçi sınıfı hareketi ve emekçilerin taleplerini, özellikle Kürt ulusal sorunu üzerindeki baskı, terör, asimilasyon, sömürgeci ve göç ettirme anlayışını sürdürüyor.

M. Suphi'lerin katliamı ile başlayan karşı devrimci saldırı ve "Takrir–i Sükûn Kanunu" ile yasallaşan süreç Koçgiri, Piran, Dersim, Zilan ve daha bir çok yörede oluk oluk kan akıtılarak sürdürüldü.

1925 yılı başlarında başlayan "Şeyh Sait İsyanı" kanla bastırıldıktan sonra çıkarılan "Takrir–i Sükûn Kanunu"yla, baskı ve zulüm politikaları kamuoyundan gizlendi. Böylelikle emekçi halklarımızın talepleri de bu yasayla baskı altına alındı. Bu yöntemlerle o tarihlerde ilerici nitelikli yayınların da bulunduğu 6 gazete aynı anda kapatıldı ve yazarları tutuklandı. Daha sonra 1927 yılında "İdari Yapıda Değişiklik" kanunları çıkarıldı. Kitlesel sürgün ve göç ettirme politikaları uygulandı.

"Mecburi İskan Kanunu", "Umumi Müfettişlik Teşkilatına Dair Kanun" vb.leriyle ırkçı, şoven, asimilasyoncu, sömürgeci anlayışlar sergilendi.

Resmi devlet politikası niteliğine bürünen bu çağdışı anlayışlar günümüze kadar sürdü. "Güneş Dil Teorisi", "Türk Tarih Tezi" vb. görüşlerle bilim dışı ideolojiler sistemleştirilmek istendi.

Bütün bu gelişmeler Kürt Ulusunun bağımsızlık ve özgürlük talepleri ile birlikte, işçi sınıfı ve emekçilerin sosyal taleplerini ve mücadelesini engelleyemedi.

Ne 2932 sayılı yasayla, "Kürt dili üzerindeki yasak kanunu" ne "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği", "Özel timler, köy koruculuğu" gibi faşist uygulamalar, Kürt ulusunun haklı taleplerini ve mücadelesini engellemeye yetmedi.

Tüm bunlara rağmen, Kürt ulusunun verdiği mücadele ve halk hareketlerine karşı duyarsız kalmayan işçi, köylü, emekçi, gençlik ve aydın hareketi boyutlandı ve sorunun gerçek yüzünü kamuoyuna gösterdi. Egemen sınıflar sınıfsal karakterleri gereği yeni baskı ve katliam yöntemlerini böylece gündeme taşıdılar.

Bu günkü iktidarın, 10 Nisan 1990 günü çıkardığı "Kanun Hükmündeki Kararname" bu niteliği ile, ikinci bir "Takrir–i Sükûn" yasasıdır. Bu yasa ile mevcut gerici–faşist yasal düzenlemeler daha da katmerlendirilmiştir.

Yeni "Takrir–i Sükûn Yasası" Kürt Ulusu'na yönelik kanlı kitle katliam senaryolarının bir ön hazırlığını oluşturmaktadır. Kürdistan'da gelişen mücadeleye duyarlı olan, Ortadoğu ve tüm dünya halklarının bölge ile iletişiminin kesilmesi hedeflenmektedir.

İktidarın çıkışsızlığı, siyasal ve ekonomik bunalımının faturası böylelikle başta Kürt Ulusu'na ve demokrat, ilerici, devrimci ve sosyalistlere çıkarılmak istenmektedir.

Kürdistan'daki bu son gelişmelere karşı bütün ilerici, yurtsever, devrimci ve sosyalist kamuoyunun duyarlı olması ve bu yasal teröre karşı tavır alması gerekiyor. Anarşi, terör, bölücülük demagojileri ile uygulamaya konulan yasanın ardındaki niyetlerin açığa vurulması günümüzün en önemli görevlerinden biridir.

Aynı zamanda hedeflenen; özelde sosyalist basın–yayın faaliyetleri, genelde tüm basın yayın, matbaalar, dağıtımcılar üzerindeki baskı ve yasakların kurumlaştırılmasıdır.

Zorbalıklara karşı sessiz kalmayalım.
Yeni baskı yasaları sosyalist basını susturamaz.
Sansüre ve otosansüre hayır.

Medya Güneşi, Sorun BSD, Yeni Çözüm, Emek Dünyası, Siyaset, Devrimci Mücadele, İşçinin Gazetesi, Emeğin Bayrağı, Deng, Toplumsal Kurtuluş, Zafere Doğru, Hedef, İktidar Yolu, Çağdaş Yol, Komün, Yeni Demokrasi, Kıvılcım, Sosyalist Atak.

www.kurtsiyaki.org

NEWROZ ve HALEPÇE'NİN ARDINDAN

Diyarbakır'da **Newroz** coşkuyla kutlandı. Her tarafta ateşler yakıldı, toplantılar ve gösteri yürüyüşleri düzenlendi.

Halepçe'nin yıldönümü olan 16.3.1990 günü Dicle Üniversitesi'nde öğrenciler tarafından miting ve yürüyüş yapıldı. Aynı gün toplanan öğrenciler Halepçe'yi anlatan konuşmalar yaptılar. Halepçe katilleri lanetlendi, kimyasal silahları yapıp satanlar kınandı, protesto edildi.

Ardından, şehir merkezinde yürüyüş eylemi için karar alan çeşitli fakültelere mensup öğrenciler **17.3.1990** tarihinde Merkez Postahanesi önünde yaklaşık **500** kişilik bir kitle ile İnsan Hakları Derneği yönünde yürüyüşe geçtiler.

Kısa bir süre sonra polis yürüyüş kolunu kordona aldı. Polisin bütün baskı ve tehditlerine rağmen öğrenciler yürüyüşlerine devam ettiler; daha çok kenetlendiler ve dağılmadılar. Üstelik daha yoğun şekilde protestolarını sürdürüp sloganlar attılar.

Öğrenci gençlik daha sonra bir süre yerlerinde durarak gösterilerde bulundular. Ardından, Halepçe katliamına kurban giden insanlar için saygı duruşu yapıldı. Tam bu sırada halk da saygı duruşuna ve gösterilere katıldı. Böylece halk ve öğrenciler birleşerek büyük bir kitle oluşturdular. Birleşen güçler büyük bir coşku içinde kucaklaştılar, yoğun alkışlarla tempo tutarak gösterilerde bulundular.

Bunun üzerine, polisin bütün engellemelerine rağmen halk kaldırımlardan fırlayarak, daha çok katılım sağlamaya başladı. Giderek bir çığ gibi büyüyen kitle yeniden yürüyüşe geçti.

Yürüyüşün daha yığınsal bir şekilde devam etti

www.arsivdergi.org

ğini gören polis bu sefer fiili durum yarattı ve kitleye saldırdı. Polisin jopla, sopayla ve kalkanla başlattığı sadırılardan sonra ortalık ana-baba gününe döndü. Yüzlerce insan çeşitli şekillerde yara aldı, 70-80 kişi yakala narak gözaltına alındı.

Newroz kutlamaları ve Halepçe protestoları Kürdistan'ın hemen hemen her yerinde yapıldı. Kitlesel ve yığınsal gösteriler ve protestolar her yerde olaylara neden oldu.

Newroz İstanbul'da da yoğun gösteriler, kitlesel eylemler ve korsan gösterilerle etkili bir şekilde kutlandı, binlerin katıldığı coşkulu geceler yaşandı.

20 Mart 1990 günü **İstanbul-Güngören Pınar Düğün Salonu**'nda **Newroz** görkemli bir şekilde kutlandı. Geceye katılan yaklaşık 2500 kişi Halepçe'yi etkili bir şekilde protesto etti. Ulusal-demokratik güçlerin birliğiyle gerçekleştirilen geceye yurtseverler kitle büyük ilgi gösterdi.

Yine **İstanbul'da Mavi Marmara**'da 21 Mart günü muhteşem bir gece yapıldı. Yurtseverlerin, aydınların ve her kesimden katılan insanların coşkulu çabalarıyla gerçekleştirilen gece için **bizzat** *"Newroz'un kutlanacağı"* belirtilerek resmi başvuru yapıldı.

Üçbin kişinin katıldığı *"gece"* çok coşkuluydu. Eski Bayındırlık Bakanı Şerafettin ELÇİ ve İstanbul Bağımsız Milletvekili M. Ali EREN de gecede birer konuşma yaptılar. İsmail BEŞİKÇİ, KOMKAR, KOMJIN'ın geceye göndermiş oldukları mesajlar büyük bir ilgiyle karşılandı. Coşkulu bir şekilde alkışlandı. Medya Güneşi ve **DENG** Dergisi'nin mesajları da alkışlarla karşılandı.

Newroz kutlamaları İstanbul'da korsan gösterilerle de yapıldı. Özellikle üniversitelerde, Laleli'de Bayazıt Meydanı'nda etkili eylemler yapıldı. Her yerde ateşler yakıldı. Zaman zaman kentin en işlek caddelerinde yakılan ateşler trafiği aksattı.

Ayrıca 17 mart 1990 tarihinde İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi tarafından düzenlenmek istenen *"Halepçe, Dün-Bugün"* isimli panele İstanbul Valiliği izin vermedi. Panelde eski Bayındırlık Bakanı Şerafettin ELÇİ ve Malatya Bağımsız Milletvekili İbrahim AKSOY birer konuşma yapacaklardı.

BATI AVRUPA'DA ONBİNLER NEWROZ'U COŞKUYLA KUTLADI

H. MERVAN

Hamburg gecesinden bir görüntü

2602 yıldan beri halkımızın her bahar yeniden yeşermesinin, özgürlüğe ve bağımsızlığa doğru yürüyüşünün ve çağlar boyu direniş geleneklerimizin sembolü NEWROZ, Federal Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa'nın bir çok ülkesinde onbinlerce kişinin katılımıyla kutlandı.

Federal Almanya Kürdistan İşçi Dernekleri Federasyonu KOMKAR, bu yıl F. Almanya'nın Hamburg, Mannheim, B. Berlin ve Duisburg kentlerinde Newroz geceleri düzenledi. Bu kutlamalara toplam olarak 17 bin kişi katıldı. Yine KOMKAR-Fransa 3 bin kişinin katılımıyla Paris'te, İngiltere Kürdistan İşçi Derneği 1000 kişinin katılımıyla Londra'da, Hollanda ve Danimarka'da ise, Kürdistanlı dernek ve kuruluşlar Newroz'u ortaklaşa kutladılar. Yine Köln'de KKDK, Hamburg'da Hevkar, Irak ve İran Kürdistanı'ndan bazı yurtsever örgütler birlikte Newroz gecesi düzenlediler. Bunların dışında değişik şehirlerde de Newroz kutlandı. KOMKAR-İsviçre ise 21 Nisan'da Newroz gecesi düzenlemeye hazırlanıyor.

Kısacası bu yıl Batı Avrupa'nın değişik ülkelerinde kutlanan Newroz'a 40 binin üzerinde bir kitle katıldı.

F. Almanya'da KOMKAR tarafından düzenlenen Newroz geceleri, geçtiğimiz yıla nazaran daha kitlesel idi. Ve bunların içinde insan seli olarak adlandırabileceğimiz kutlama ise, 24 Mart'ta Duisburg kentinde yapılan gece idi. Bu geceyi ancak 7 bin dolayında bir kitle izleme olanağı buldu. Çünkü, geceninin başlamasıyla birlikte salonun tüm giriş kapıları polis tarafından kapatıldı. Polis, buna gerekçe olarak da salonun kapasitesinin dolduğunu gösterdi. Bu nedenle geceyi izlemeye gelen yaklaşık 2 bin kişilik kitle dışarda kaldı. Bu kitlenin büyük bir kısmı uzun süre bekledikten sonra evlerine dönerken, geri kalan kısım ise yaklaşık 4 saat yağmurun altında bekledi. Daha sonra yapılan girişimler sonucu polis, saat 22.00'de kapıları açtı. Gerçekten salon tıklım tıklımdı. Ara yerlerde bile yürünecek, adım atılacak yer kalmamıştı.

Bu yılki Newroz kutlamalarına **Şıvan, Emekçi, Ferhat Tunç, Baran, Seydo, Delal, Seid Gebari, Feqiyê Teyra, Ciwan, Gülistan, Seid Yusıf, Awaz, Şoreş, Koma Aşiti, Koma Dilan, Koma Kulilkên Kurdıstan** ve **Hanau Kürt Müzik Grubu** katıldılar. Bunun dışında **Gulê Kurdan** Tiyatro Grubu, Köln, Duisburg, Berlin, Hamburg, Paris büyükler ve küçükler folklor ekipleri programda yer aldılar.

Duisburg: Kitle Seli, Zengin Program

Daha öncede belirttiğimiz gibi gece başlamadan salon dolup taşmaktaydı. Programın aksamaması için görevliler ellerinden gelen tüm çaba

Duisburg gecesinden bir görüntü

yı sarf etmekteydiler. Salon küçük bir stadyumu andırmakta. Koca sahneyi genç bir arkadaşın yağlı boya ile çizdiği Çiyayê Agıri kaplamaktaydı. Sahnenin sol tarafı kêsk, sor û zer renkleri ile süslenirken, sağ tarafa ise slat gösterisi için beyaz bir perde gerilmişti. Göze ilk çarpan salonun her iki yanına asılı, Kürtçe ve Türkçe olarak yazılmış, **"Her şey kurtuluş için, her şey özgür vatan için"** pankartı idi. Bununla birlikte salon değişik slogan ve dovizlerle süslenmişti. Bunlar içerisinde en anlamlısı hiç şüphesiz **"İsmail Beşikçi'ye Özgürlük"** pankartıydı. Ara salonda ise yüzlerce kitap ve kasetlerden oluşan KOMKAR'ın yayın masası, onun bitişiğinde DENG'in yayın ve informasyon masası bulunmaktaydı. Ayrıca **"İsmail Beşikçi'ye Özgürlük"** için açılan imza ve protesto kampanyası masası da vardı.

Gece saat 18.00'de, *"Yine başlangıcındayız bir baharın.. Soğuklar, ağır-ağır sıcağa terkediyor yerini.. Toprak gülümseyen çehresini göstermeye hazır.. Tohum, kabuğunu çatlatmak üzere.. Ve bir Newroz daha doğuyor, kökeni binlerce yıl öncesine dayanan.. Bir Newroz daha doğuyor, demirci ustası Kawa'nın öncülüğündeki halk zaferini müjdeleyen.. Hoşgeldin, safalar getirdin, kötülüğe karşı iyiliğin, zulme karşı direnişin sembolü Newroz..."* sözleriyle başladı. Bunu, KOMKAR Genel Başkanı'nın Kürtçe, Türkçe ve Almanca olarak yaptığı açış konuşması izledi. Konuşmasına geceye katılanların tüm halkımızın bayramını kutlayarak başlayan Genel Başkan, Kürdistan'daki son gelişmelere dikkat çekerek yurt dışından ülke içindeki mücadeleye daha güçlü bir destek ve dayanışmanın zorunlu olduğunu belirtti.

Açış konuşmasını, halkımızın özgürlüğü ve mutlu geleceği için yaşamlarını yitiren ve en son olarak da Nusaybin ve Cizre direnişlerinde şehit düşen tüm insanlarımızın anısına yapılan saygı duruşu izledi. Saygı duruşuyla birlikte okunan, Şair Gundi'nin **"Wın Derbas Nabın"** şiiri, Kürdistan şehitlerini binlerin önünde ölümsüzleştiriyordu. Şiirin bitimiyle salonun tüm ışıklarının sönmesi gecenin kültür ve politik programının başlangıcının işaretini veriyordu. Spot ışıklarının sahneyi aydınlatmasıyla **"Gulê Kurdan"** tiyatro grubu "KALÊ GAXENDÊ-NEWROZ" oyununa başlıyor.

Bu oyun daha günümüzde kırsal kesimlerinde oynanan bir halk oyunudur. Oyun, çağdaş bir yorumla NEWROZ'un doğuşuna kadar getiriyor. Ustaca hazırlanmış sahneler, ışık ve müzik oyuna güzellik katıyor. Oyunun son bölümüne doğru Dengbêjin sesi kurşun ve bomba sesleri arasında kesiliyor, insanlar Koçgiri'de, Zilan'da, Ağrı'da, Dersim'de, daha dün Halepçe'de olduğu gibi bir bir yere düşüyorlar. Derinden peş peşe çığlıklar geliyor... Sahne bitmemiştir. Toprak o kadar bereketli ve doğurgan ki, yeni yeni çocuklar sahneyi kaplıyorlar.. Ve zalimlerin yüreğini patlatan ses.. Demirci ustası Kawa, elinde balyozu ile 2602 yıllık haşmetiyle sahnede.. Çocuklara sunduğu kızıl karanfillerle yeniden Newroz Ateşi'nin yanmasına yol açıyor.. Salonda umutsuzluk, yerini umut ve zafere olan inanca terkediyor.

Kitle kendilerine böylesine zevkle seyrettikleri oyunu sahneledikleri için, sahneyi dolduran tiyatro grubunun alkışlarla uğurladıktan sonra, **Seydo** programına başlıyor. Seydo köylerimizde, yaylalarımızda ateş başlarında söylenen yanık, neşeli halk türkülerimizden bir demet sunuyor.

Elbette gece programı salt sanatçılardan oluşmuyor. Sahne hazırlıkları döneminde, sunucular slayt eşliğinde 1989 Newroz'undan buyana ülkemizde, bölgemizde ve dünyamızdaki gelişmeleri anlatıyor, özgürlük ve barış güçlerinin başarısına dikkat çekiyorlardı.

Program **Koma Dilan** tarafından sürdürülüyor. Grubun bayan solisti söylemeye başladığı zaman onu tanımayanlar "Meyremxan mı söylüyor?" diye biri birilerine soruyorlar. Ses o kadar sade ve temiz ki, türküler o kadar insancıl ve yaşam dolu ki, sılanın acısı hepimizin yüreğine otu-

ruyor.

Newroz gecesine aralarında, **Kürdistan Yurtsever Birliği, KDP-Irak, KDP-İran, PSKT Genel Sekreteri Kemal Burkay, SP Genel Başkanı Ferit İlsever, Alman Komünist Partisi, Bremen Eyalet Başkanı, Medico International, Petra Kelly** ve onlarca milletvekilinin de bulunduğu bir çok parti, örgüt, politikacı, tanınmış yazar ve sanatçı kutlama mesajları göndermişlerdi. Zaman darlığı nedeniyle sadece PKST Genel Sekreteri Kemal Burkay'ın mesajı okundu. Burkay, Kürdistan'daki son gelişmelere değinerek, ülkenin ateş altında olduğunu belirterek mesajında şöyle demekte:

"Kuşku olmasın ki, bu son kavgadır. Ulusal bilinç yığınları sardı ve düşmanı ürkütüyor. Artan saldırganlığı da bu yüzdendir. Ama düşmanın korkusuna çare yok. Bilinçlenen ve özgürlüğü için ayağa kalkan bir halkı dize getirmek olanaksızdır. Özgürlük günleri uzak değildir. Biz bu inançla ve bu bilinçle savaşıyoruz. (...) Halkı örgütlemek, yurtsever safların birliğini sağlamak ve yığınları eyleme geçirmek için tüm gücümüzle çalışmalıyız."

Kemal Burkay'ın mesajı, **"Bıji PSKT"** sloganı ve gür alkışlarla uğurlandıktan sonra, çocuklardan oluşan 26 kişilik folklor ekibi, biribirinden güzel oyunlar sunuyor.

Slaytlar gözlerimizin önüne 16 Mart 1988'in Halepçesini getiriyorlar: Tüyleri ürperten görüntüler karşısında donup kalmamak elde değil. İnanılması güç.. 5 bin can, 7 bin yaralı. Ve kahrolası 9 Eylül 1989: İran KDP Genel Sekreteri Qasımlo, herzamanki gibi güleç yüzüyle karşımızda. Bu kadar alçaldığı için kinimiz düşmana karşı sonsuz. Halepçe şehitleri ve Qasımlo, salondaki binlerin kalbinde yaşıyor.

Programın birinci bölümü Koçkiri'li konuk ozan **Hasret Gültekin**'in sunduğu Türkçe ve Kürtçe türkülerle son buluyor.

İkinci bölüm, ülkemizin derinliklerinden gelen, bir anlamda onun dili olan mey sesi ve davul ile başlıyor. Sahne Diyarbakır oyunlarını sergileyen folklor grubuyla dolup taşıyor. Kadınlı-erkekli, rengarenk ulusal kıyafetlerle halk oyunlarımız doyumsuzlaşıyor. Bunu **Ferhat Tunç**'un sözleri ünlü Kürt şairi **Cigerxwin**'e ait olan "De lori" parçasını okuyarak başladığı programı izliyor. "Özgürlük mahkûmları" hep birlikte söylenirken, salonda yüzlerce ateş yanıyor, çakmak ve kibritlerle..

Bu kez folkor ekibi, ülkemizin Adıyaman yöresinden oyunlar sergiliyor. Daha sonra **Sait Gabari** kendisine özgü müziğiyle sunduğu türküler ve marşlar, kitlenin beğenisini kazanıyor.

Slaytlarla son bir yıl içinde KOMKAR'ın çalışmaları anlatıldıktan sonra, sahne ve salon tüm gecelerde olduğu gibi **Şıvan** ve grubu için hazırlanıyor. **Şıvan** programına geceye katılanların ve KOMKAR'lı emekçilerin bayramını kutlayarak başlıyor. Salon bir anda ana-baba gününe dönüyor.. Şıvan'ın okuduğu güzelim türküler, yüzlerce insanın halay çekmesine neden oluyor..

Gece, **"Kürdistan Marşı"** ve sunucunun şu sözleriyle son buluyor: **Birleşelim ve bir sel gibi akalım ileriye.. Yerle bir edelim sömürgecilerin mevzilerini. Özgürlük için ayağa kalkmış halkların gücünden daha büyük bir güç yoktur!**

Paris gecesinden bir görüntü

İSMAİL BEŞİKÇİ ve KÜRT SORUNU

İsmail BEŞİKÇİ, kafasının içi berrak, düşüncelerinden ödün vermeyen, her zaman doğruları söylemekten çekinmeyen onurlu bir aydın ve örnek bir bilim adamı olarak yılmadan mücadele ediyor.

O, 1966–1967 yıllarından beridir Kürt sorunu ile ilgilenmekte, Kürtler üzerine bilimsel çalışmalar yapmaktadır. Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde sosyoloji asistanı iken *"Doğu Anadolu'da Göçebe Kürtler"*, *"Göçebe Kürt Aşiretlerinde Toplumsal Değişme"* başlıkları altında araştırmalarını yayımladı. Arkasından *"Doğu mitinglerine katılarak"*, *"Doğu Mitinglerinin Analizi"* konulu çalışmasıyla dikkatleri üzerine çekti. Ardından, soruşturmalar açıldı, Atatürk Üniversitesi, kendisine: *"Neden Kürtlerle ilgili araştırmalar yapıyorsun?"* diye hakkında idari tahkikat başlattı. Daha sonra **BEŞİKÇİ**, 1969 yılında *"Doğu Anadolu'nun Düzeni ve Etnik Temeller"* isimli kitabını yayımlayınca kıyametler koptu. Bu kitap Türk aydın çevrelerinde de çok tartışıldı, kimileri **BEŞİKÇİ**'ye karşı tavır aldı, haksız eleştiri ve karalamalarda bulundu. **BEŞİKÇİ**'yi Atatürk Üniversitesi Yöneticileri de hazmedemiyorlardı. Çünkü **BEŞİKÇİ** *"Kürt Sorunu"*na el atmıştı. Resmi ideolojiyi eleştiriyor, Kemalizm ile çelişiyordu. Bu yüzden de Üniversite ile ilişiği kesildi.

İsmail BEŞİKÇİ Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde doktorasını yapmış bir asistan olarak çalışırken 12 Mart 1971 döneminde tutuklanarak Diyarbakır'a götürüldü. Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde yargılanan **BEŞİKÇİ**, düşüncelerini açık ve net bir şekilde savundu. Cezaya çarptırılan **İsmail BEŞİKÇİ** 1974 Genel affıyla tahliye edildi.

İsmail BEŞİKÇİ çıktıktan sonra üniversiteye kabul edilmedi. Onlara göre o bölücüydü, ayrılıkçıydı! Kürtlerle ilgili araştırmalar, incelemeler yapıyor, tehlikeli şeylerle uğraşıyordu. Bir bilim adamı resmi ideolojiye aykırı olan düşünceleri nasıl savunabilirdi! Bu nedenle de **BEŞİKÇİ**'ye Türk üniversitelerinde yer yoktu.

O, buna da aldırış etmedi. Herşeye rağmen, bütün baskılara rağmen bilimsel çalışmalarına devam etti. Hakkında peş peşe davalar açılıyordu. Ve 1979 yılında tekrar bir mahkumiyet kararı ile yeniden cezaevi... Ardından Toptaşı Cezaevi serüveni.

*"İsviçre Yazarlar Birliği"*ne yazdığı bir mektubundan dolayı yeni bir dava daha...

Bu davada da **BEŞİKÇİ** *"İsviçre Yazarlar Birliği"*ne yazdığı mektubunu savundu, dava sonrasında *"10 yıl 10 ay"* ağır cezaya çarptırıldı.

Bu mahkumiyetini de çektirmek için yeniden cezaevine konuldu. 12 Eylül döneminin işkencelerinden geçti, bir çok cezaevinde dolaştırıldı. Hepsinde de kötü muamelelere tabi tutuldu. Her şeye rağmen o başını dik tuttu. Cezasını çekip tamamlayarak 1987 yılında tahliye oldu.

İsmail BEŞİKÇİ cezaevinden çıktıktan sonra namuslu bir bilim adamı olmanın onurlu yolunda yürüdü; tuklanmalar, zindanlar onlarca yıllık cezalar onu yıldırmadı. resmi ideolojiyi, Kemalizmi eleştirmeye devam etti, Kürt sorunu ile ilgili çalışmalarını sürdürdü.

Ve şubat 1990'da Kürdistan'da, tüm Türkiye'de ve uluslararası düzeyde geniş yankılar uyandıran *"DEVLETLERARASI SÖMÜRGE KÜRDİSTAN"* kitabı yayımlandı. Bu çıkışı sömürgecileri çok öfkelendirdi. Mart 1990'da İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'n

ce tutuklandı.

BEŞİKÇİ'nin tutuklanması Kürdistan'da geniş yankılar yarattı, Türkiye ve dünya kamuoyunda yoğun tepkilere neden oldu. T.B.M.M Başkanlığı'na, Cumhurbaşkanı'na, Adalet Bakanlığı'na her taraftan protestolar yağmaya başladı.

İstanbul'da bir gurup aydın ve yurtsever kişi BİLSAK'da bir toplantı düzenleyerek, **İsmail BEŞİKÇİ**'nin tutuklanmasını protesto etti. *"İsmail BEŞİKÇİ ve Kürt sorununun kabulü ve özgürce tartışılmasının yaşama geçirilmesi"* için bir *"Dayanışma Kampanyası"*nın başlatılmasına karar verildi.

DAYANIŞMA KAMPANYASI BAŞLIYOR

Kampanya komitesi uluslararası düzeyde de girişimlerde bulundu, devlet ve hükümet başkanlarına, İnsan Hakları Girişimcilerine, Hümaniter çevrelere, kurum ve kuruluşlara, diplomatlara ve politikacılara İngilizce, Almanca, Fransızca mektuplar gönderdi.

Komite ayrıca bir kampanya bildirisi çıkardı. Bu bildiri Kürdistan'a Türkiye'nin ve dünyanın her yerine gönderilerek *"imza kampanyası"* başlatıldı.

Kampanya Komitesi, kampanyanın içeriğini ve amaçlarını anlatmak ve kampanyayı kamuoyuna duyurmak için 9 Nisan 1990 Pazartesi günü BİLSAK'ta bir *"BASIN TOPLANTISI"* düzenledi.

Kalabalık bir izleyici kitlesini katıldığı toplantıda Kampanya Komitesi kampanya konusuyla ilgili olarak geniş açıklamalarda bulundu.

Basın toplantısında ayrıca İstanbul bağımsız milletvekili Kenan Sönmez, İstanbul bağımsız milletvekili M. Ali Eren, Türkiye Gazeteciler sendikası (T.G.S)den Merdan Yanardağ birer konuşma yaptılar.

Yine aynı basın toplantısında;

ÇAĞDAŞ YOL - DENG - EMEK - EMEĞİN BAYRAĞI - HEDEF - İŞÇİNİN GAZETESİ - SİYASET - SORUN BSD - TOPLUMSAL KURTULUŞ - MEDYA GÜNEŞİ - KOMÜN dergileri adına DENG Dergisi yazıişleri müdürü Kamil ERMİŞ bir konuşma yaparak dergilerin görüşlerini dile getirdi.

Kampanya Komitesi, *"bu basın toplantısı sadece kampanyanın açılmış olduğunu kamuoyuna duyurmak içni düzenlenmiştir, kampanya sürecektir, şu anda kampanya* **"4650"** *imza ile açılmış bulunuyor."* diyerek açıklamalarda bulundu ve uc–uca eklenmiş, yaklaşık **"25"** metre uzunluğundaki imzaları basına gösterdi.

Kampanya Komitesinden aldığımız bilgilere göre; şu anda imza sayısı **ON BİN**'i geçmiş bulunuyor.

Yine aldığımız bilgilere göre, **İsmail BEŞİKÇİ**'nin *"Devletlerarası Sömürge Kürdistan"* adlı kitabından sonra yayımlanan *"Bilim - Devlet - Demokrasi - Resmi İDEOLOJİ ve Kürtler"*, *"Bir Aydın, Bir Örgüt ve Kürt Sorunu"* ismindeki iki kitabı da toplatıldı. İkinci kitabıyla ilgili olarak da Beşikçi hakkında yeni bir dava daha açılmış bulunuyor.

KÜRT SORUNUNUN VARLIĞINI KABULÜ ve ÖZGÜRCE TARTIŞILMASININ YAŞAMA GEÇİRİLMESİ. **İSMAİL BEŞİKÇİ** ve TÜM TUTUKLU VE YARGILANMAKTA OLANLARIN SERBEST BIRAKILARAK ARTIK BU SORUNLA İLGİLİ YARGILAMALARIN SONA ERDİRİLMESİ İÇİN KAMPAYAYI DESTEKLE!

KAMPANYA BİLDİRİSİ

Sosyolog Dr. İsmail Beşikçi "Devletlerarası Sömürge Kürdistan" isimli kitabı yazıp yayımladığı için tutuklandı. Sistemli olarak bir çok yazar ve yazıişleri müdürü aynı sorunla ilgili düşüncelerinden ötürü tutuklanmakta ve yargılanmaktadır.

Yaşanan bir gerçektir ki; Türkiye'de bir bilim adamı veya herhangi bir kişi hapse girmeyi göze almadan nesnel gerçeklikle çakışsa da Kürt Sorunu üzerine resmi görüşe aykırı bir görüş belirtememekte, düşüncelerini açıklayamamaktadır. Devlet bu konuda herkesin kendisi gibi düşünmesi için her türlü zora başvurmaktadır.

Başta Anayasa olmak üzere, Türk Ceza Yasası ve diğer özel yasalar, yani bütün olarak reel hukuk sistemi, sadece düşünce özgürlüğünü, bilimsel araştırma özgürlüğünü yasaklamakla kalmamakta esas olarak da dillerin ve ulusların hak eşitliğini engellemekte, bu yönde bir baraj oluşturmaktadır.

Demokrat olmanın ve insan hakları savunuculuğunun zorunlu bir gereği olarak;

- *Reel hukuk sisteminin ırkçı–şoven ve anti–demokratik hükümlerden arındırılmasını,*
- *Kürt sorunun varlığının kabulü ve özgürce tartışılmasının yaşama geçirilmesini,*
- **İsmail BEŞİKÇİ** *ve tüm tutuklu ve yargılanmakta olanların serbest bırakılarak artık bu sorunla ilgili yargılamaların sona erdirilmesini,*

istiyor ve savunuyoruz.

TES – KOP İŞ SENDİKASI DİYARBAKIR ŞUBESİ'NDE AÇLIK GREVİ

Dicle Üniversitesi'nde çalışan TES – KOP İŞ Sedikası'na bağlı bir gurup işçinin işten çıkarılmasıyla TES – KOP İŞ Sendikası Diyarbakır Şubesi'nde açlık grevine başlayan işçiler rektörlüğe geri adım attırarak işe dönmeyi başardılar.

Açlık grevlerine neden olan olaylar üniversite rektörünün işe başlamasıyla gelişti.

Dicle Üniversitesi Rektörü işe başlar başlamaz dostlarını, akraba ve hemşehrilerini kayırmaya başladı. Rektör bir yandan akraba, dost ve hemşehrilerini işe alırken, öte yandan da onlara *"münhal kadro"* açmak için, *"ödenek yok, mali imkânsızlıklar el vermiyor"* bahaneleriyle yıllardan beridir Üniversite'de emek verip çalışan işçilerin

"müktesep haklarına" bakmaksızın onları işten attı.

Zaten aldıkları ücretle geçinemeyen, borç – harç içinde boğulan işçilerin başka bir iş de bulma olanakları yoktu.

İşten kovulan işçiler kararlıydılar, mücadele edeceklerdi. Ama bağlı bulundukları sendika genel merkezleri duyarsızdı, kendileriyle ilgilenmiyordu. Diyarbakır Şubesi bu tutumdan etkilenmedi ve onlara fiili destek verdi. Bunun üzerine TES – KOP Diyarbakır Şubesi'nde işçilerin açlık grevi başladı.

GREVCİ İŞÇİLERE DESTEK

Grevci işçiler, halktan, devrimci – yurtsever çevrelerden ve Dicle Üniversitesi öğrencilerinden geniş destek gördüler. Tüm Dicle Üniversitesi çalışanları destek amaçlı *"Yemek Boykotu"*nu başlattılar. Yemek boykotu, gençliğin ve yurtsever kitlenin katılımıyla da büyük bir mitinge dönüştü.

Bundan sonra, grevci işçiler ve onlara destek veren güçler *"zafere kadar direneceklerini, haklarını alıncaya kadar yeni yöntemlerle mücadele edeceklerini ve yakın zamanda açlık grevini "ölüm orucu"na dönüştüreceklerini"* kamuoyuna açıkladılar.

Bundan sonra konu devlet katlarında ve Sendika Genel Merkezi'nde tartışılmaya başlandı.

HATİCE ANA'LAR ANLATIYOR (HATİCE ACAR)

Aş – ekmek ve özgürlük uğruna başlatılan direnişin simgesi olan HATİCE ANA 60 yaşındadır. Ağır çalışma koşullarından ve yoksulluğun bütün olumsuzluklarından dolayı zayıf düşmüş bedeniyle açlık grevini coşkuyla sürdürüyor. Bu yaşlı *"ANA"* 14 yıl boyunca Dicle Üniversitesi'nin kirini, pasını temizlemiş, orada ömrünü tüketmiş. Ardından da kolundan tutularak kapı dışarı edilmiş. Hele şuraya bakın: İşten çıkarıldıktan sonra bir de bakmış ki, 14 yıl emek verdiği işi için **130 günlük sigorta işletilmiş.** Bu da ayrı bir dert, ayrı bir bela...

Hatice Ana, bunları DENG muhabirine yana – yakıla anlattıktan sona, şunları söylüyor:

"(...) Beş aydır işten çıkarılmış bulunuyorum. Zaten yoksulluk belimizi bükmüştü. İşsizlik de üstüne binince vay babam vay...

(...) Hema bıra ez bımırım, ez ji çiyé xwe bıtırsım..."

Evet, Hatice Ana'nın artık kaybedecek hiç bir şeyi kalmamıştı.

NAHİDE ANA, 50 yıllık yaşamı boyunca **12** yıl aynı kurumda çalışmış, ancak kendisine **39 günlük "kıdem tazminatı" ödenerek kapı dışarı edilmiş.**

O da kararlı direnişi elden bırakmıyor. DENG muhabirine;

"Direnmesek, çoluk – çocuk hepimiz 'zay' olacağız. Ölüme kadar yolu var" diyor.

XEVLA ANA, **7 yıl** çalıştıktan sonra işten çıkarılıyor. Bir buçuk yıldan beri tek başına babasız beş çocukla birlikte yaşamaya çalışıyor.

ASİYE ANA, **8 yıl** aynı kurumda çalıştıktan sonra 4 ay önce işten çıkarılıyor. *"Köhnemiş bir evde kirada oturuyorum. Şimdi kirayı da veremez olduk."* diyor.

CEMİLE ANA, kocasını kaybettikten sonra işten atılıyor. İki acı bir arada... Hüzünlü ve bitkin bir durumda olmasına rağmen direnişi coşkuyla sürdürüyor.

Bir de BAKİ BABA var... Bilinçli ve kararlı. *"Haklarımızı onlara yedirmeyeceğiz"* diyor.

... VE ZAFER

Kararlı ve uzun bir direnişten sonra direnişçi işçiler haklarını *"söke – söke"* aldılar. TES – KOP Diyarbakır Şube Başkanı *"direnişten zaferle çıktık. Dostlar, biz bu küçük yapımızla üniversite rektörlüğünü dize getirdik. Haklıydık, direndik ve kazandık"* diyerek zaferi ilan etti.

İşçiler kazanmıştı. İşçilerin tekrar işe alınmasıyla birlikte, direniş 9.3.1990 günü sona erdi.

DERGİLER PLATFORMU, 14 NİSAN 1990 CUMARTESİ GÜNÜ TOPLANDI. VE 1 MAYIS İÇİN AŞAĞIDAKİ ÇAĞRIYI YAPTI.

SOKAKLARDAN, ALANLARDAN 1 MAYIS ALANI'NA

Dünyanın hemen her yerinde işçi ve emekçilerin **Birlik, Dayanışma ve Mücadele günü olan 1 Mayıs** *sömürücü – egemen sınıflar tarafından terör ve katliamlarla engellenmeye çalışılıyor. Yüzyılı aşkın geleneğimiz gözlerden ırak tutularak, yokedilmek, çarpıtılarak içeriği boşaltılmak isteniyor.*

12 Eylül'le birlikte işçi ve emekçilerin varolan tüm hak ve özgürlüklerinin gaspedilmesinin yanısıra, **1 Mayıs** *geleneğini yoketme planlarına yeni planlar eklendi. Yeni kanunlar çıkarıldı.* **1 Mayıs***'ın adının bile anılması yasaklandı. 12 Eylül dönemi boyunca her* **1 Mayıs***'ta fabrikaların çevresi askeri birliklerce kuşatıldı, en küçük bir kıpırdama baskıyla, terörle, işkenceyle engellenmeye çalışıldı. Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halkları baskının, terörün, işkencenin egemen kılındığı bu karanlık dönemden geçmesine rağmen* **1 Mayıs** *geleneğinden kopmadı, kopartılamadı.* **1 Mayıs** *geleneğine sahip çıktı.* **Ne 77 – 1 Mayıs katliamı, ne de 89 – 1 mayıs katliam girişimi** *buna engel olabildi.*

Şimdi 90 – 1 Mayıs'ını kucaklamaya hazırlanıyoruz.

Kölece çalışmamak, söz ve örgütlenme hakkına sahip çıkmak, canımız pahasına kazanılan 8 saatlik işgününe saygı duyulmasını emeğe ve emekçiye karşı duyulan derin saygıyla işçi sınıfının uluslararası nitelik kazanan mücadelesinin kilometre taşı olan Birlik Dayanışması ve Mücadele gününde **1 Mayıs** *90'ı coşku, kararlılık ve kitlesel mücadele azmiyle karşılamak için tüm işçileri, sendikaları, emekçileri, ezilen halkları, demokratik kitle örgütlerini, devrimci, demokrat, ilerici, yurtsever kurum ve kuruluşları* **1 Mayıs'ta üretimden gelen gücümüzü kullanmaya, alanlara çıkmaya, 1 Mayıs Alanı'nda gücümüzü birleştirmeye çağırıyoruz.**

YAŞASIN 1 MAYIS!
1 MAYIS BİRLİK DAYANIŞMA VE MÜCADELE GÜNÜDÜR
BIJÎ YEK GULAN!
1 MAYISTA 1 MAYIS ALANINDA OLALIM...

DENG, MEDYA GÜNEŞİ, DEVRİMCİ MÜCADELE, ÇAĞDAŞ YOL, İŞÇİNİN GAZETESİ, SORUN, ZAFERE DOĞRU, HEDEF, SOSYALİST ATAK, TOPLUMSAL KURTULUŞ, İKTİDAR YOLU, KIVILCIM, KOMÜN, EMEĞİN BAYRAĞI, EMEK DÜNYASI, SİYASET, YENİ ÇÖZÜM, İŞÇİLERİN SESİ, YENİ ÖNCÜ

www.sosyalarsivi.org

DERSÊN ZMANÊ KURDİ • BARAN

Kürtçe Dil Dersleri

VI

DIBISTAN

Gundê me Golan e. Dı gundê me da şêst mal hene. Dı gund da dıbıstan ji heye. Dıbıstana me lı nav gund e. Du dersxanên wê hene. Dora dıbıstanê dar û ber ın. Ez dı sınıfa ewlin da me. Eyşan ji dı sınıfa me da ye. Eyşan keçıkek jir e. Em panzdeh keçık û bist lawık ın.

Serdar dı mal da ye, ew pıçûk e.

Navê dersdarê me Bengin e. Bengin merıvek baş e.

Dı bajaran da dıbıstan pır ın. Bajar mezın ın, gund pıçûk ın.

Dı saleki da 12 meh hene. Dı meheki da 30 roj hene. Roj bist û çar saet ın.

Gund	: *Köy*	Sal	: *Yıl*
Bajar	: *Şehir*	Berx	: *Kuzu*
Jın	: *Kadın*	Sınıf	: *Sınıf*
Nav	: *İçinde*	Meh	: *Ay*
Pır	: *Çok*	Ewlin	: *Birinci*
Mêr	: *Erkek*	Saet	: *Saat*
Dersxane	: *Sınıf*	Dor	: *Çevre*
Deqqe	: *Dakika*	Xort	: *Delikanlı*
Dar û ber	: *Ağaçlık*	Merıv	: *Kişi*
Jir	: *Çalışkan*	Keç	: *Kız*

Alıştırma

1) Aşağıdaki soruları cevaplandırın:

Navê gundê we çı ye?
Gundê we çend mal e?
Lı gundê we dıbıstan heye?
Hûn dı dersxanekê da çend kes ın?
Çend xort ın, çend keç ın?
Dersdarê we kî ye?
Dersdar merıvek çawa ye?
Eyşan keçıkek çawa ye?
Lı dora dıbıstana we çı hene?
Dı gundê we da dar û ber pır ın?
Serdar lı dıbıstanê yê?
Çıma Serdar lı mal e?
Dı saleki da çend meh hene?
Dı saleki da çend roj hene?
Dı saeteki da çende deqqe hene?

Küçülüm Eki

Kürtçede küçülüm eki **(ık)** tır.

Keç-keçık law-lawık jın-jınık berx-berxık
Mêr-mêrık dar-darık kar-karık

Ancak çoğu kez kök kelime ile küçültülmüşü arasında anlam farkı ortadan kalkmıştır. Keçık sözcüğü *"küçük kız"* anlamına değil de, doğrudan *"kız"* anlamına kullanılır.

Belirsiz Tanım Harfi

Kürtçede belirsiz tanım harfi **(ek)** tir.

Sal : *Yıl* Salek : *Bir yıl (belirsiz bir yıl)*
Roj : *Gün* Rojek : *Bir gün (belirsiz bir gün)*
Merıv : *Adam* Merıvek : *Bir adam(herhangi bir adam)*

Çoğulu **(an)** dır.
Salan, rojan, merıvan.....

Belli yörelerde çoğul takısı **(in)** dir.
Hesp : Hespin, çiya : çiyayin..
Hawar'da da böyle kullanılmıştır.

www.arsivkurdi.org

VII

DIBISTAN/2

Sıbe ye. Rojeke germ û xweş e. Ez dıçım dıbıstanê. Dıbıstan jı mın ra nêzık e. Xelil ji tê dıbıstanê. Ew jı gundeki dın tê. Dı gundê wan da dıbıstan tune. Dıbıstan jı wi ra dûr e. Her sıbê tê û her êvarê dıçe. Bo wi, çûn û hatın gelek bı zehmet e.

Em jı sıbê heya êvarê dıbıstanê da hini xwendın û nivisandınê dıbın. Hinbûn û zanin çıqas tışteki baş e! Merivê nezan dı nav tariyê da ye, der û dora xwe nabine. Zanin wek ronahi ye.

Germ	: *Sıcak*	Gelek	: *Oldukça, çok*
Xweş	: *Hoş, güzel*	Zanin	: *Bilgi, bilmek*
Çûn (çuyin)	: *Gitmek*	Tışt	: *Şey*
Nêzık	: *Yakın*	Nezan	: *Bilmez, cahil*
Dûr	: *Uzak*	Tari	: *Karanlık*
Hatın	: *Gelmek*	Der û dor	: *Çevre*
Êvar	: *Akşam*	Ditin	: *Görmek*
Hinbûn	: *Öğrenmek*	Na	: *Hayır, olumsuz ön eki*
Xwendın	: *Okuma*		
Nıvisandın	: *Yazma*	Ronahi	: *Aydınlık, ışık*
Dın	: *Diğer, başka*	Xwe	: *Kendi*
Sıbe	: *Sabah*	Anin	: *Getirmek*
Her	: *Her*	Bo	: *İçin*

1) Jı ....., jı .....ra

Lı ve **dı** ... edatları durum belirttikleri halde, bu edat nesneden başlayan bir hareketi belirler.

Lı mal : *Evde*
Dı mal da : *Evde*
Jı mal : *Evden*

Örnek:

Hesen jı mal tê: *Hesen evden geliyor.*

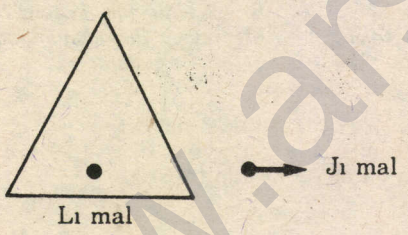

Jı ..... ra nesne ile bir ilişkiyi belirler.

Jı mın ra nêzık e : *Bana yakındır.*
Jı wi ra dûr e : *Ona uzaktır.*
Jı te ra baş e : *Senin için iyidir.*
Jı mın ra tine : *Bana getiriyor.*
Elo jı mın ra sêvek ani : *Elo bana bir elma getirdi.*

2) Kürtçede, Türkçeden farklı olarak, niteleme sıfatı isimden sonra gelir.

Roja germ : *Sıcak gün*
Rojeke germ : *Sıcak bir gün*
Gundê dın : *Diğer köy*
Gundeki dın : *Diğer bir köy*

3) Çûn (gitmek) fiilinin şimdiki zamanı

Ez dıçım	Em dıçın
Tu dıçi	Hûn dıçın
Ew dıçe	Ew dıçın

Olumsuzu:

Ez naçım	Em naçın
Tu naçi	Hûn naçın
Ew naçe	Ew naçın

Hatın (gelmek) fiilinin şimdiki zamanı:

Ez têm	Em tên
Tu tê	Hûn tên
Ew tê	Ew tên

Olumsuzu:

Ez nayêm	Em nayên
Tu nayê	Hûn nayên
Ew nayê	Ew nayên

Çûn û hatın: *Gidiş-geliş*

Ditın (görmek) fiilinin şimdiki zamanı:

Ez dıbınım	Em dıbının
Tu dıbini	Hûn dıbının
Ew dıbine	Ew dıbının

Olumsuzluk biçimi, (dı) fiil öneki yerine (na) olumsuzu konularak yapılır:

Örnek: Ez nabınım, tu nabini

Şimdiki zamanın olumsuzluk öneki (na) dır.
İstisnalar: Ez nızanım, ez nıkarım

Bı, bı....ra

Bu edat *"birlikte, ile"* anlamını verir.

Bı zehmet : *Zahmetli*
Bı dar û ber : *Ağaçlık, yeşillik*
Bı Elifê ra : *Elif'le birlikte*

Zanin fiilinin şimdiki zamanı:

Ez dızanım	Em dızanın
Tu dızani	Hûn dızanın
Ew dızane	Ew dazının

Olumsuzda dı önekinin yerini **nı** alır:

Ez nızanım, tu nızani, em nızanın.

Xwendın-Nıvisandın:

Ez xwendın û nıvisandınê dızanım.
Em dı dıbıstanê da **hini** xwendın û nıvisandınê **dıbın.**

Xwendın tışteki baş e.

Xwendın fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dıxwinım	Em dıxwinın
Tu dıxwini	Hûn dıxwinın
Ew dıxwine	Ew dıxwinın

Olumsuzu: Ez naxwinım, tu naxwini, ew naxwine, em naxwinın ....

Nıvisandın fiilinin geniş (ve şimdiki) zamanı:

Ez dınıvisinım	Em dınıvisinın
Tu dınıvisini	Hûn dınıvisinin
Ew Dınıvisine	Ew dınıvisinin

Olumsuzu: Ez nanıvisinım, tu nanıvisini....

Ödev: Xwendın, nıvisandın, zanin, ditın, çûyin, hatın fiillerinden cümleler yapın.

– SÜRECEK –

www.arsivkurdi.org

GOTINÊN PÊŞİYAN

Berhevkar: B. ZINAR

- Axa bı xulam e, xulam ji bı olam e.
- Axa lı kêfê ye, xulam lı zecrê ye.
- Axa xulam ra got, xulam seyê xwe ra got, se ji ji dêla xwe ra got.
- Axayê sıpixwur, bê xulam dımine.
- Axır-aqubet, heta devê gorê ye.
- Av bıra te bıbe, lê dı ser pıra namer da derbas nebe.
- Av çıqas dı gola da dımine, ewqas geni dıbe.
- Av dı serkaniyê da şêlû dıbe.
- Av heta nekeve ciyê teng, deng jê nayê.
- Av rêya xwe bı xwe nasdıke.
- Bê zanin, dıji ulmêye.
- Bê zurne dıreqıse.
- Bend jı benda tê naskırın.
- Bendê bêkes, jêra nebêje bes.
- Beq nequre, wê bıdıre.
- Beranê bısko bûya, wê nav pezê bavo bûya.
- Beranê zıvıstanê, mina ava pızdanê.
- Ber baranê revi, lê lı zipıkê qelıbi.
- Ber defa bêdeng dıreqıse.
- Berdana jınê, edeta dınê.
- Beravkır jı deriya, da xêra mıriya.
- Bereket jê tê hereket.
- Berê bıxwe, paşê bışêkırine.
- Berê bı edıline, paşê bıxemıline.
- Berê bı emıline, paşê bıteqıline.
- Berê dest desta dışo, paşê vedıgere rûya dışo.
- Berfa ber bı êvarê, qırê tine lı debarê.
- Berf dıçe, erd dımine.
- Ber goştê çûyi nakeve, ber pepıka dıkeve.
- Berê guh bıdê, paşê xeberde.
- Berê gul bû, baranê lêkır şıl bû.
- Ber kerê ra derbas dıbe, cehşıkê jê dıdıze.
- Berê xeber bıbêje, paşê bırêje.
- Berxa ber miyê, weke beranê bêriyê.
- Berxê çê, dı kozek da çêye.
- Cendek ku ket, qertel zû bihnê hıldıdın.
- Ciyê ku paki hebe, xêra xırabiyê nine.
- Ciyê ku jı tera dest nede, bıhêle bıreve.
- Civalabûna şêra, rovi xwe nişan dıdın wekê mêra.
- Ciyê ku şin lê, tema şahiyê nine.
- Cılê zêr lı kera bıkın ji, ker disa ker e.
- Cıneta ku sofi lê hebe, xêra wi cınetê tune.
- Cotê bê gisın, nukul zû lê dışkê.
- Cûcık, cûcık be ji, ku av veduxwe dışêkırine.
- Çawa sûke, wısa ji bûke.
- Demek gulê ye, yek yê şilanê ye.
- Dengê defê, jı durva xweş e.
- Dengê ewra, mızgina baranê ye.
- Dengê mırınê, zû belav dıbe.
- Derda, jı xweyi derda pırs bıkın.
- Derdê feqira nan e, derdê axa kêf û dilan e.
- Derdê bêkesa gıran e, weke dıranê bı jan e.
- Derdê kotibûnê, lı dujmına dernekeve.
- Derdê axa ne lor e, penêrê şor e.
- Derdkêş, bı derdê xwe zane.
- Dergê xêra ku vebû, dergê şera tê gırtın.
- Derew dıjmınê xwedêye.
- Derê kesan nekute, ku derê te ji neyê kutan.
- Deri dar bıke, malê sıtar bıke.
- Dermanê dıranê rızi, kışandın e.
- Ev dınya xan e, insan ji têda mêvan e.
- Eva aş, eva ji çırıka aş.
- Eva tas, eva ji hımam.
- Ez axa tu axa, kê pez bıbe nava baxa.
- Ez çıqas jı belayê dırevım, bela tê lıngê mın dıale.
- Ez dız berdıdım, dız mın bernade.
- Ez dıbêjım hıra hava, tu ji dıbêji rêç hava.
- Ez dıbêjım hanê, tû ji kanê.
- Ez jı te ra, tu jı kê ra.
- Ez lı dewata dız ım, dız ji lı goma pezê mın e.
- Ez lı zık dıxım, tu dıbêji way pışta mın.
- Ez bı xwe kal ım, lê dılê mın xurt e.
- Ez jı wi ra weke penêr ım, ew ji jı mın ra weke kêr e.
- Garan ber bı mal bû, jına gavan bı şuxul û kar bû.
- Geli bê dar nabe, zozan bê war nabe.
- Gewriya qul, bê rısq namine.
- Gul bê sıtri nabe.
- Gund bê se nayêne parastın.
- Gundek e, gılorek e.
- Gundek e, rındek e.
- Hesınê sar, zor tê kutanê.
- Hesp lı ser afirê kera, nayên gıredan.
- Hespê çê, cehê xwe zêde dıke.
- Hespê çê ra, qamçi naxweze.
- Hespê çê, siyarê xwe dı tengasiyê da nahêle.
- Hesp mıraz e.
- Heqê Eli, jı Weli tê standın.
- Her bûyerek, jı mırova ra şiretek e.

www.arsiv.org

MALA SİRKUTOK

Rojeki padışahek, wezir û ılımdarên xwe ra dıbêje:

— Werın, em cılên xwe bıghurın, bıçın nav mılet. Mêzekın, rewşa ehlê me çawane, gel jı halê xwe raziye an na?

Padişah û kesên dorberê wi radıbın, kıncên xwe derdıxın, tedbilkıyafet lı xwe dıkın û rêdıkevın. Nav bajêr hınek dıgerın, paşê ber bı deştê rêdıkevın. Lı rê mêzedıkın, ku yek cot dajo. Aliyeki cot da jınek, aliyê dın ji gayek heye.

Padışah, dızvıre wezir ra dıbêje:

— Em ber bı vi cotkarê herın. Ev din e, an çi yê? Çıma jınıkê avêtiye cot?.

Gava ku nêzıkê cotkar dıbın, dıbının ku pirejıneki û xortek ın. Sılav dıdın hev. Cotkar nızane ku ew kine. Padışah jê dıpırse:

— Lao, ev çiye, te şûna ga vê pirejınıkê avêtiye cot? Ev jınıka kê ye, çı zırara vê gihiştiye te?.

Xortê cotkar dıbêje:

— Efendi, ev pirejınıka diya mın e.

Padışah dıbêje:

— Lao, mirov diya xwe şuna ga davêje cot? Tu din bûyi?..

Xort, lê vedıgerine, dıbêje

— Hûn meselê nızanın.. Lı zıvıstana çûyi, diya mın lıngên xwe dani erdê got: ilahım goşt. Mın got: dayê, dı vê berf û bagerê da ez jı te ra goşt jı kiderê bınım. Lê wê qabûl nekır. Got: bine em gayek serjêkın, goştê wi bıxwın. Mın got: dayê ger em ga serjêkın, bı çı emê cot bajon. Dayka mın got: xwedê mezın e, heyani bıharê wê gayek bıde me.. Mın got: dayê, ger heyani bıharê xwedê ga neda me, ezê te şûna ga bavêjıme cot. Wê ji qebûl kır. Nuha ji hûn dıbinin, mesele gışt ev e.

Padışah dıbine, ku xort yekê jêhati ye, jı dest kar tê. Jê dıpırse:

— Lao, tu zewıci yi, an na?.

Xort dıbêje: — na.

Padışah dıbê:

— Usane were keçek mın heye, bıdım te.

Xortê cotkar qebûl dıke. Paşê, padşah jê ra dıbê, ku ew kiye.

Keçıka padışah ji rasti keça padşê bûye; teral, dı jiyana xwe da tu caran destê xwe neavêtiye kareki.. Her tışt gor xwesteka wê hazır bûye û hatiye pêşiyê..

Dawet çêdıbe, keça padışah dıbe bûk. Bûkê siyar dıkın: tının mala zavê. Keça padışah, dı mala mêrê xwe da ji dıxwaza her tışt wek mala bawê wi bı rêva here. Tıştan bının ber lıngên wê, destê xwe nevêje tu kareki. Rojek-du roj xwesi hurmetê jê ra dıgıre. Çend roj şûn ve, mêrık dınhêre ku ev wusa nameşe. Bangi dayka xwe dıke, jê ra dıbêje:

— Dayê, ez bo çend rojan dıçım bajêr, karên mın heye. Ger bûka te jı te xwerın, vexwerın xwest, tu qet tıştek nadi wê. Ger te dayê, ez hatım her tu dızani..

Pirê kurê xwe baş nasdıke, ku ev gotınên xwe tine cih. Ber vê yekê gotına kurê xwe dernakeve.

Bûk, weki hercar dıbê, nan, av.. Xwesi qet guh nadê. Sıbetırê bûk carek dınê dıbe: av, nan.. Xwesi tu dıbê ker û lal e, qet nabıhise.. Bûk dınhêre, ku wê bırçina bımıre, radıbe jı xwe ra tıştan hazır dıke, dıxwe, vedxıwe û jı vê pêve êdi hini karkırınê dıbe.

Mêrê wê jı bajêr dızvıre, dınhêre ku jına wi dıxebıte. Dılê xwe da dıbê, baş bû..

Ser zewaca keça padışah çend meh dıbore. Rojek padışah jı wezir ra dıbê: "de werın em herın seradeneki keça mın xın. Gelo, zavê mın ew keça mınê teral ani rê an na?" Û siyar dıbın dıçın mala zavê

Keça padışah dınhêre, ku çend siyar jı dûr ve xuya dıkın. Bangi mêrê xwe dıke. Dema ku siyar nêzık dıbın, zava dınhêre, ku siyar xwezûrê wi, wezir û meriyê wan ın. Jı jına xwe ra dıbê:

— Keçê here mıyek serjêke, bıke qelisêr û cem da ji mastê bı sir hazır ke, bıra mêvanê me bıxwın...

Mêvan tên rudınên. Çend deqqe şûnve, keça padışah tine hınek sir û kutok dıde ber bavê xwe û dıbêje:

— Bavo, kerema xwe vi sirê bıkute.

Padışah şaş û mehtel dımine.. Jı keça xwe dıpırse:

— Keça mın ev çiye, çıma ez sir bıkutım?

Keçık bersiva bavê xwe dıde, dıbêje:

— Bavo, ev zavê te yekê zalım e, ger tu siran nekuti, xwerın nade te. Kê dı vi malê da nexebıti, ev zalımê mêrê mın, pariki nan nade wi. Ber vê yekê, ger tu dıxwazi nan bıxwi, pêwist e tu siran bıkuti.

Êdi ev roj şûnve, navê vi malê dıbe **Mala sirkutok...**

FERHAD

CİRANÊ

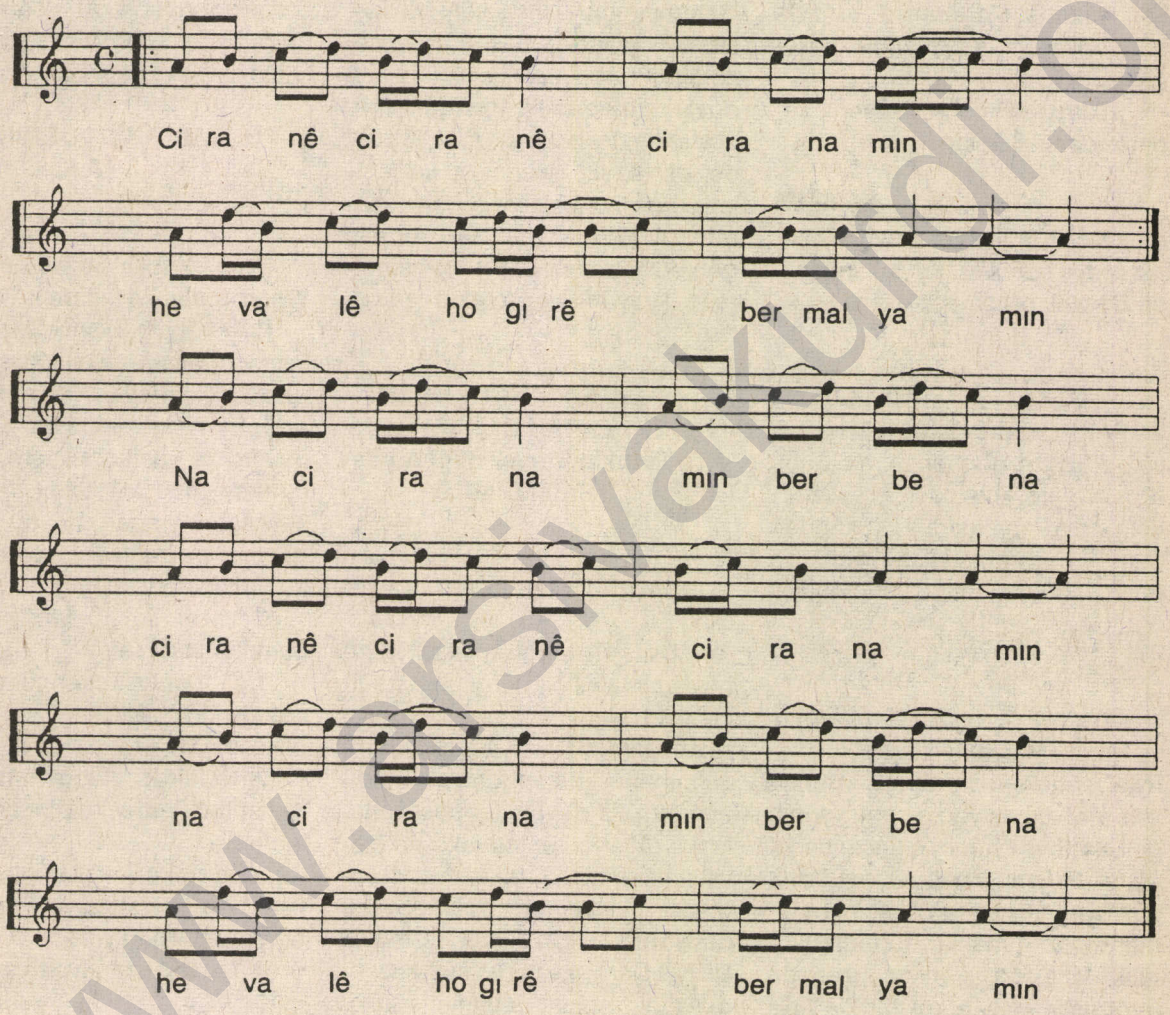

CİRANÊ

Ciranê, ciranê, cirana mın,
Hevalê, hogırê, bermalya mın,
Ciranê, ciranê, cirana mın.
Hevalê, hogırê, bermalya mın.

Na cirana mın berbena,
Ciranê, ciranê, cirana mın,
Na cirana mın berbena,
Hevalê, hogırê, bermalya mın.

Qom şirıno terk nêkena,
Ciranê ciranê cirana mın,
Qom şirıno terk nêkena,
Hevalê, hogırê, bermalya mın.

Terkê dayıka xo nêkena,
Ciranê, ciranê, cirana mın,
Terkê dayıka xo nêkena,
Hevalê, hogırê, bermalya mın.

Corde ênа istêran xwar kena,
Ciranê, ciranê, cirana mın,
Corde ênа istêran xwar kena,
Hevalê, hogırê bermalya mın.

İşlıg zama yi naqış kena,
Ciranê, ciranê, cirana mın,
İşlıg zama yi naqış kena,
Hevalê, hogırê, bermalya mın.

www.arsivakurdi.org

OKUYUCU MEKTUPLARI/Nameyén Xwendevana

Değerli **DENG** Yöneticileri;

Herşeyden önce engel dolu yolunuzda her türlü zorluğa karşı göğüs germeniz dolayısıyle, sizleri kutlar mücadelenin devamını dileriz. Özellikle derginizin kültür ve sanat alanında ayırdığınız sayfalar takdirimizi toplamaktadır.

Mücadele dileklerimi sunarken yazmış olduğum 2 şiiri de gönderiyorum. Yayınlanması dileğiyle.

Tüm devrimci yurtsever arkadaşlardan selamlar.

M. SEWİ

Not : Sayın M. Sewi, şiirleriniz sıraya konuldu. Yayımlanacaktır. Başarılı çalışmalar dileriz.

"HALKIMIZA DAYATILAN ZORAKİ GÖÇE DİKKAT" başlığı ile dergimize gönderilen mektubu tümüyle yayımlamayı çok isterdik, ama yer darlığı yüzünden bunu başaramadık. Yine de önemli bulduğumuz için mektubun bazı bölümlerini yayımlıyoruz.

"(...) T.C. halkların uyanışını ve onurlu yaşamını baskı biçimleriyle engellemek istiyor. Bunun için ne gerekiyorsa onu yapıp geliştirmeyi önüne birincil hedef olarak koymuş bulunuyor. Daha dün Yeni Çeltek'te 68 işçinin ölümüne göz yumanlar, tüm demkoratik kitle örgütlerinin üzerinde terör estirenler, Kürdistan'da halk üzerine estirilen terör hareketleriyle zorunlu göç ve sürgünler dayatıyor. Devlet bununla Kürt halkının onurlu yaşam yönündeki tercihini ona pahalıya ödetmek istemektedir.

(...) Baskılar, katliamlar, öldürmeler ve sürgünler daha ne kadar devam edecek? İnsanlar hep korkulu, tedirgin ve canından bezmiş mi yaşayacak? Daha dün Silopi'de 9 yurtsever halktan insan "terörist" diye sorgusuz-sualsiz kurşuna dizildi. Ardından düzmece bir senaryo ile İKİYAKA katliamı tertiplendi.

(...) Kürt halkına reva görülen bu vahşet, büyük bir haksızlıktır, eşitsizliktir ve kanundışılıktır.

(...) Tüm ilerici-demkoratik kamuoyunun ve insanlığın bu haksız ve yasadışı baskı, işkence, zoraki göç politikasına karşı duyarlı ve sorumlu tavrı geliştireceklerine inanıyoruz. (...) Bizler, devletin baskı, işkence ve katliamlarla yaşamı çekilmez hale getiren uygulamalarını ve zorunlu göç politikasını insanlık adına nefretle kınıyor ve protesto ediyoruz."

DİYARBAKIR 1 NOLU E-TİPİ CEZAEVİ
Tutuklu Temsilciliği Adına
REMZİ AVCI

Sevgili **DENG** Dergisi Yayıncıları,

Biz devrimci yurtseverlere böyle pırıl pırıl bir dergi ulaştırdığınız için size en içten saygı ve selamlarımı sunarım. Teşekkürlerimi sunarım. Benim demek istediğim şu: Biz devrimci yurtseverlerin ve diğer bütün olarak Kürt halkının üzerindeki baskı ve çekilmez ızdırapların kamuoyuna duyurduğu için ister istemez **DENG** Dergisi sempatimizi kazanmaktadır. Ancak devrimci yurtseverlerin ve Kürt halkının dertlerini, çektikleri ızdırabı, yaşadığı koşulları çarpıtmadan kamuoyuna bildirmeye devam etmenizi istiyorum.

Biz çocuklar için bir sayfa ayırmanızı ve çocuklar için program yapmanızı rica ederim.

Erzurum'dan
Rojda OĞUZ (11 yaşında)

DENG Dergisi'ne

Özgür ve dostça sevgi ve selamlar. Tüm çalışmalarınız için sizlere katılıyoruz. (...)

(...) Gene sesleniyoruz, ne olur kitap okuyalım. **DENG** Dergisini takip edip dilimizi, kültürümüzü, kimliğimizi öğrenelim. Bizim için ABCD örgütü önemli değil, önemli olan sonuçta çoğunluk ve halkla birleşmedir. **DENG** aracılığı ile bütün devrimcilere selamlar sunarım.

MARDİN-DERİK'ten
A.K.

Bismil Kapalı Cezaevi, çağdışı yaşam şartlarıyla idare ediliyor.

Bilindiği gibi Bismil Cezaevi'ne insanca yaşam koşullarının oluşturulması için 2.3.1990 tarihinde açlık grevine girmiştik. Cezaevi Savcısı ile varılan anlaşma sonucu grev sonuçlandırılmıştı.

Ancak aradan bir ay zaman geçmesine rağmen, verilen sözler yerine getirilmemiştir.

Cezaevinde halen mevcut bulunan sorunlar:

1. Görüş kabinleri camla kaplı olduğu için ailelerimizle sağlıklı görüşemiyoruz.
2. Hükümlü olduğumuz halde, ilaçlarımız idare tarafından karşılanmıyor.
3. İdarece karşılanması gereken, yatak, battaniye, çarşaf ve nevresim verilmiyor.
4. Temizlik malzemeleri verilmiyor.
5. Cezaevinde yemekhane yoktur. Üzerinde yemek yemek için masa bile yoktur.
6. Zorunlu hallerde telefon ihtiyacımız karşılanmıyor.

Bu cezaevinde insanca yaşam şartlarının oluşturulması için kamuoyunun duyarlı olmasını istiyoruz.

Bismil Kapalı Cezaevinde'ki
Siyasi tutuklular adına
A. Baki Akbay

Şanlı DİYARBAKIR direnişinin ilk adımı aşağıdaki bildiri ile atıldı.

Nusaybin'le başlayıp diğer ilçelere de yayılarak süren ve Diyarbakır'la yükseltilen Kürt Halk Hareketinin ileride tarihi belgeleri arasına girebilecek olan *"DİYARBAKIR KÜRT HALK DİRENİŞİ BİLDİRİSİ"* kamuoyunda yoğun bir yankı buldu ve ilgiyle karşılandı.

Diyarbakır'daki *"DEMOKRATİK PLATFORM"* tarafından hazırlanıp yaygın bir şekilde dağıtılan bu bildiriyle halk *"DİRENİŞ"*e çağrıldı. Yurtsever Diyarbakır halkı bu önemli çağrıyı yanıtsız bırakmadı. Onu sempatiyle karşıladı, büyük bir coşku ve sevgiyle bağrına bastı.

Yeni bir günün şafağında dağıtılan *"çağrı"* ile merhabalaşan yurtsever Diyarbakır halkı 30.3.1990 Cuma günü KEPENK KAPATTI ve direnişe geçti.

Basında ve kamuoyunda direnişin *"PPKK, KUK-SE, TKSP(Özgürlük Yolu), ALA RIZGARİ"* tarafından organize edildiği söyleniyor, *"DEMOKRATİK PLATFORM BİLDİRİSİ"*nin de bu örgütler tarafından dağıtıldığı ifade ediliyor.

KÜRDİSTAN ve TÜRKİYE halklarının ve tüm DÜNYA'nın merak ettiği bu *"BİLDİRİ"*nin tümünü, virgülüne bile dokunmadan aynen yayımlıyoruz. Umuyoruz ki, bununla da kamuoyunun bilgilenme sürecine önemli bir katkı sağlamış olacaktır.

YİĞİT KÜRDİSTAN HALKINA...

Asırlar boyu sömürüye, baskıya, işkenceye maruz kalmış Kürdistan halkı emperyalizmin tüm ezilen halklara karşı başlatmış olduğu soykırım politikası genelde tüm emekçilere ve halklara, özelde Kürdistan halkına yönelik imha politikasına karşı duyarlı olalım.

YİĞİT KÜRDİSTAN HALKI...

Gelişen Kürdistan Ulusal Kurtuluş mücadelesinde ileri bir adım daha yiğit SİLOPİ, NUSAYBİN ve CİZRE halkı tarafından atılmıştır. Türk burjuvazisi Kürdistan Ulusal Kurtuluş savaşında şehit düşen Yurtsever Kürtlerin cenazesine halkın sahip çıktığı şanlı bir törenle toprağa verilmesine tahammül edemeyerek halkın üzerine silah ve joplarıyla Hitler'in, Musollini'nin soykırım yöntemleriyle halka saldırmış, gelişen başkaldırıyı(uyanışı) sindirmek istemiştir ve sindirmeye devam etmektedir, edecektir.

Yiğit Kürdistan Halkı; Bildiğiniz gibi bu soykırım uygulamaları ne ilktir ne de sonuncu olacaktır. Bir ölünün törenle gömülmesine dahi tahammül edemeyen sömürgeci-faşist Türk burjuvazisi, son dönemde halk üzerindeki terörünü daha da katmerleştirmek için, özel tim denilen faşist Kontr-Gerilla örgütü cenaze için toplanan halkın üzerine ateş açarak, şu ana kadar belirlenen beş kişinin ölmesine ve birçok kişinin de yaralanmasına neden olmuştur. Şu ana kadar diyoruz, çünkü kontr-gerilla örgütü özel tim, jandarma ve polis Nusaybin ve Cizre'de fiili olarak sokağa çıkmayı engellediğinden yaralı sayısı belirlenemiyor. Nusayin, Cizre, Silopi halkı ise işyerlerinin kepenklerini indirerek sömürgecilere gereken dersi vermiştir.

Nusaybin, Cizre ve Silopi halkının başlattığı Ulusal Direniş hareketine omuz verelim... Gelişen Ulusal Kurtuluş savaşında yer alalım. Devrimci, Yurtsever Demokrat güçlerle birlikte sömürgecilere karşı ortak mücadele edelim.

Şu bilinmelidir ki Kürdistan halkı nasıl ki tarih boyunca sömürgecilerin tüm baskılarına karşı yılmadan bağımsızlık mücadelesini vermişse, bundan böyle de savaşımına devam edecektir. 1988 bayramında Diyarbakır'da 1 nolu zindan önünde halkın polis ve jandarmaya attığı taşlarla sömürgecilerin suratına indirdiği şamar, Hakkari'de "küçük generallerin" sömürgecilere karşı başlattığı Hakkari halkının da katıldığı taşlı sopalı direnişi, Silopi halkının hükümet konağına saldırmasıyla gelişen Ulusal direniş, Nusaybin ve Cizre halkının şanlı başkaldırılarıyla doruk noktasına ulaşmıştır.

Kürdistan halkı üzerindeki baskı her geçen gün biraz daha katmerleşirken halkın bu baskılara cevabını Dersimlerle, Zilanlarla, Koçgirilerle ve Halepçelerle vermiştir. Kürt halkını nasıl yokedeceklerinin provasını defalarca tekrarlayan sömürgeciler yeni tertip ve provakasyon hazırlıkları içindedirler.

Kürdistan halkı, gelin hep birlikte sömürgecilerin bu tertip ve provakasyonlarını boşa çıkaralım.

Gelin hep birlikte başkaldırıyı yoğunlaştıralım...

Gelin duyarlı olalım, direnişi destekleyelim ve başkaldıran esnaf ve zenaatkar kardeşlerimiz gibi biz de kepenklerimizi kapatmak için hazır olalım...

Emekçi kardeşlerimiz, işyerinizde işi yavaşlatma ve grevler için hazır olalım...

Köylü kardeşlerimiz, kapılarını jandarmaya, köy korucularına ve sömürgecilerin uşaklarına kapalı tutup, çoluğumuza çocuğumuza Kürdistan'da yaşanan katliam ve zorbalıkları anlatalım. Köyünüzde, mahallenizde ve sokaklarınızda direnişi desteklemek için halkı örgütleyelim.

Emekçilerimiz, köylümüz, kadınlarımız, bilim adamlarımız, esnaflarımız gelin hep birlikte Kürdistan Ulusal Kurtuluş mücadelesine omuz verelim...

GELİN NUSAYBİN, CİZRE, SİLOPİ, KIZILTEPE, İDİL, DERİK, DİĞER İLÇELER VE BİLİM ADAMI İSMAİL BEŞİKÇİ'YE YAPILANLARA KARŞI BAŞKALDIRALIM.

Kürdistan Halkı Ulusal Kurtuluş mücadelesine tüm Dünya kamuoyunu destek vermeye çağırıyoruz...

NOT :
Diyarbakır'da 30.3.1990 Cuma günü sabahtan akşama kadar kepenk kapatma eylemi yapılacağından tüm işyerlerinin açılmamasını saygılarımızla duyuruyoruz...

BERXWEDAN JİYANE - SERHILDAN JİYANE

YAŞASIN KÜRDİSTAN BİRLEŞİK HALK MÜCADELESİ

DEMOKRATİK PLATFORM

www.olsvakuul.org